

160983

ALEXIS CARREL

ORVOSOK
KÉZSLÓK
KÉZSLŐK

RÉVAI

Alexis Castel

ORVOSOK
KURUZSLÓK
ERETNEKEK

Révai

ORVOSOK, KURUZSLÓK, ERETNEKEK

Ez a könyv érdekes francia kísérlet — tizennégy orvostudós tanulmányát gyűjti egybe azokról az orvostani kérdésekről, melyek legizgatmasabbak — legalábbis az érdeklődő laikus számára: az orvostudomány jövődjéről, hivatalos doktrínájáról, a tudományos elemzésről és a humánus orvostudományról, a nedvek szerepéről, a homeopátiáról, a hippokratesi hagyományról és az új hippokratizmusról, a természetes gyógymódról, a vitális energiáról és a kozmikus villamosságról, a lelki gyógymódról, a lemérhetetlen tényezők szerepéről az orvostudományban, az ész számára megmagyarázhatatlan gyógyulásokról, a csodákról, az orvostudomány egységéről. Minthogy mindnyájan vagy betegek vagyunk, vagy leendő betegek, ez a könyv mindnyájunk legalapvetőbb kérdéseit tárgyalja. Különben is ezek a tanulmányok végeredményben az embernek, az életnek, a test és lélek kapcsolatainak különböző felfogásait tárják elénk. Alexis Carrel, „Az ismeretlen ember“ nálunk is kedvelt szerzője, a Nobel-díjas nagy tudós, e kötet szerkesztője s az izgalmas bevezető tanulmány írója. E könyv a laikus számára is érthető, élénk, formás stílusban íródott. Révay József kitűnő fordítása a könyvet magyar nyelven is élvezetes olvasmánnyá teszi.

ALEXIS CARREL
ORVOSOK, KURUZSLÓK
ERETNEKEK

ORVOSOK, KURUZSLÓK,
ERETNEKEK

*Francia orvosok tanulmányai
az orvostudomány időszerű kérdéseiről*

Szerkesztette
ALEXIS CARREL

ALEXIS CARREL

ORVOSOK, KURUZSLÓK,
ERETNEKEK

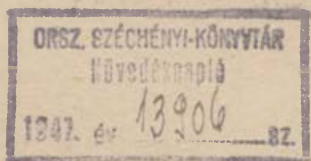
Fordította

Dr. RÉVAY JÓZSEF

R É V A I

A mű eredeti címe:
MÉDECINE OFFICIELLE
ET MÉDECINES HÉRÉTIQUES

160983

Copyright by Réval, Budapest, 1947

487 — Réval Irodalmi Intézet nyomdája

Budapest V, Vadász-utca 16

Felölös nyomdavezető: Tóth Lajos

ÚJ ORVOSTUDOMÁNY

ENNEK a tanulmány sorozatnak az a célja, hogy az orvostudomány sokféle irányzatán keresztül megállapítsa egységének jellegzetes vonásait; mindenekelőtt tehát itt kell felvetnünk a kérdést: vajjon mi a jelentősége annak a roppant erőfeszítésnek, amit a civilizált nemzetek az egészség megszerzéséért latbavetnek és egyúttal elgondolkozni azon, hogy milyen szerepe lehet az orvostudománynak a holnap világában. A fertőző betegségek megfékezése és az emberi élet átlagos időtartamának jelentős megnövekedése megmutatta, milyen hatalmasak máris a fiatal élettudományok. Semmiféle technikai találmány nem hozott annyi áldást az emberiségre, mint a védekezés a baktériumok és vírusok ellen, mint a modern sebészet fejlődése, szerveink szerkezetének és működésének egyre tökéletesebb megismerése. Ez a múlt a jövő biztosítója. Mint ahogy a középkorban a gótikus székesegyházak Franciaország földjéből virágoztak ki, éppen úgy támadtak századunkban biológiai laboratóriumok a világ minden részében és ezekben a laboratóriumokban férfiak, akik szellemi örökösei Claude Bernardnak, Pasteurnak, Rouxnak, Bordetnek; fajtánk legelőkelőbb szellemei csendes munkával

megvetik alapjait az új megismerésnek, ami mindenkinek az egészségét megjavítja és mindenki előtt tágabbra tárja a boldogság kapuját.

Ennek a megismerésnek az irányát feltétlenül az elvégzendő feladat világos felismerése szabja meg. Bizony be kell vallani, hogy az orvostudomány diadalai még egyáltalán nem irtották ki a betegséget. Nem halunk meg ugyan, hirtelen fertőző betegségekben, de meghalunk lassan, sokkal fájdalmasabban, degeneratív betegségekben, mint a szívbajok, a rák, a cukorbetegség; meghalunk vesebántalmakban, agybajokban, mindenféle szervi bajokban. Az orvostudomány nem csökkentette az emberi szenvedést annyira, mint gondoljuk. Szenvedéseinket nem csupán baktériumok és vírusok okozzák, hanem ezeknél sokkal alattomosabb hatóerők is; az ideggyengeség, a korlátoltság, az erkölcsi romlottság, az elmebetegség sokkal veszedelmesebb a civilizáció jövőjére, mint a sárgaláz, a rák és a tífusz. Nem szabad elfeledni, hogy az elmebetegek száma van akkora, mint a többi betegeké együttvéve. Ezeken felül sokkal kifürkészhetetlenebb okokból származó betegségek is rágnak rajtunk. Fajtánk elveszti bátorságát az élethez. A civilizált országokban a kiváló egyedek szaporodása egyre jobban csökken. Mindenütt nyugtalanság, bizonytalanság, zűrzavar zaklatja a lelkeket. Szinte azt mondhatnám, hogy az ember nem tudott beleilleszkedni abba a világba, amelyet alkotott. Kiderült róla, hogy képtelen kormányozni ezt a világot. Mert ahhoz, hogy legyűrje ösztöneinek és értelmének ezt a szörnyszülöttjét, sokkal mélyebben szántó gondolkozásra és sokkal nagyobb

akaratra volna szüksége. Vajjon az orvostudomány megsegíthet-e bennünket a modern civilizációtól kitermelt testi és értelmi zűrzavar ellen vívott küzdelemben?

HOGY KIVERGŐDJÜNK ebből a zűrzavarból, mindenekelőtt meg kell szereznünk az uralmat magunk és környezetünk felett. Ezt az uralmat pedig csak életünk törvényeinek megismerése révén szerezhethjük meg. Ez a megismerés lehetséges. Mert a tudomány felölel mindent, ami megismerhető; a lelket és értelmet éppen úgy, mint a szervezetet; hatáskörét kiterjeszti az individuum teljességére. Az orvostudománynak tisztáznia kell és ki kell szélesítenie alapfogalmait, hogy eljuthasson az emberi személyiség igazi megismeréséhez. De fontos, hogy ne térjen le a tudomány útjáról. Mások a tudományos fogalmak, és mások a filozófiai fogalmak; nem szabad összezavarni egymással a szellemi tudományokat. El kell vetnünk a filozófiai és tudományos rendszereket, mondta Claude Bernard, mintha a szellemi rabszolgaság bilincseit törnénk össze. Az orvostudomány, mint a tudomány egyik ága, független minden irányzattól: nem lehet sem vitalista, sem mechanista, sem materialista, sem spiritualista. Éppen így megengedhetetlen, hogy Hippokrates vagy Paracelsus, Freud vagy Mrs. Eddy követőjéül szegődjék. Megismerésének csak két forrása van: a megfigyelés és a tapasztalat. És a következté- sen alkalmazott tudományos módszer feltétlenül el- vezet az igazsághoz.

Az orvostudomány jövője az ember fogalmának függvénye; nagysága e fogalom gazdagsága szerint virágzik ki; ahelyett, hogy az embert egyik vagy másik szempontból vizsgálná, teljes egészében fel kell ölelnie. Ha a testet és a lelket a maga valóságos egységében ragadja meg, fölébük emelkedik azoknak az abstrakcióknak, amelyeket az anatómia, a fiziológia, a pedagógia, a szociológia egyhangúlag úgy tekint, hogy egyértelműek az egyéniséggel. A valóságban az ember nem több és nem kevesebb annál, amit a megfigyelés elárul nekünk róla. Úgy mutatkozik meg nekünk, mint szövetekből, szervekből és nedvekből álló test. Ez a test bizonyos tevékenységeket végez, amelyeket önkényesen fiziológiai és szellemi csoportba osztályozunk. Módszertani kényszerűségből a szellemi tevékenységben megkülönböztetünk logikai és nem-logikai folyamatokat, mint az erkölcsi érzék, az intuición, az esztétikai érzék és a misztikus érzék. Ezek a bonyolult tevékenységek lényegileg egyszerű módon nyilvánulnak meg. Az ember bonyolultság és egyúttal egyszerűség. Egység és egyúttal sokféleség. És ez az egység olyan sokféle testi változatban jelenik meg, hogy ugyanazok a jellegzetes vonások egyetlenegyszer sem fordulnak elő két egyénen. Minden egyed külön eset és egyetlen másikkal sem azonos. Egyetlen példány a világegyetemben. Mindazonáltal része ennek a világegyetemnek. Ámbár nem tartozik bele mindezenestül ennek fizikai egységébe és szelleme szárnyain túl tud röppenni téren és időn, mégis elválaszthatatlan fizikai, kémiai és pszichológiai környezetétől és végső elemzésben gazdasági és társadalmi intézményeitől.

Ez a megállapítás egyesegyedül a megfigyelésen alapul. Nincs benne semmiféle feltevés vagy elmélet. Tehát alkalmas arra, hogy alapja legyen az igazi embertudománynak. Csakhogy ilyen tudomány még nincs. Mert mind a mai napig csupán részletfogalmak megszerzésével foglalkoztunk. Elemzésünk előbb megszakította az ember és a kozmikus és társadalmi környezet összefüggését és elválasztotta a lelket a testtől. A testet felosztották szervekre, sejtekre és nedvekre. És miközben szétszabdalták, a szellem eltűnt. Így születtek meg olyan tudományok, amelyeknek tárgya az embernek egy-egy külön megnyilvánulása. A nevük szociológia, történelem, pedagógia, fiziológia stb. Csakhogy az ember sokkal több, mint ezeknek a részlet-adottságoknak pusztá összege. Ennélfogva egyszerűre kell szemlélni részleteiben és egészében. Mert mint egység, nem pedig mint sokféleség hat vissza kozmikus, gazdasági és pszichológiai környezetére. És a civilizáció nagy problémáinak megoldása nem csupán az ember különféle megnyilvánulásainak, hanem a teljes embernek a megismerésétől függ; amennyiben mint egyed csoportba, nemzetbe és fajba tartozik. Szóval függ az igazi embertudománytól.

MIVEL AZ EMBER sokféle és egyúttal egyszerű, egyidejűleg analitikusan és szintétikusan kell tanulmányozni. Ennélfogva ez a tanulmány többféle egyirányú módszer alkalmazását követeli meg.

Az első módszer az egyedben a sokféleséget veszi vizsgálat alá. A szerkezeti, fiziológiai és pszichológiai

tevékenységből kialakult egészben kidomborít bizonyos, többé-kevésbbé mesterséges részleteket. Valamennyi biológiai kutatóintézetünk ennek az elemzésnek szenteli munkáját. A sejtan, a fiziológia, a patológia, a genetika, a biokémia lassú munkával építi ki ezt az alapvető fontosságú megismerést. Egyidejűleg a pszichológia önálló tudománnyá fejlődik. Sőt Párisban van egy intézet, amelynek a metapszihikai kutatás a feladata. De az analízisnek még jobban ki kell szélesednie. Jó volna pl. intézetet alapítani az erkölcsi érzék és a jellem kísérleti tanulmányozására. Egy másikat az esztétikai tevékenység és a misztikus tevékenység tanulmányozására. Egy harmadikat arra, hogy a fiziológia és a fizika módszereit alkalmazza az ihletve-látás és a telepátia jelenségeinek kísérleti kutatásában.

A második módszer tárgya az egyed, mint egység, a kozmikus gazdasági és társadalmi környezethez való viszonyában. Minden egyed cseppfolyós valami s végleges alakja öröklött hajlamainak és bizonyos fizikai, kémiai és pszichológiai tényezőknek találkozásától függ. Ezekre a tényezőkre sajátos ősi tulajdonságai szerint hat vissza, vagyis aszerint, hogy szervezeten, vagyis szellemileg milyen típus. Ennélfogva annak a típusnak az ismerete, amelybe valaki tartozik, hasznos lesz a nevelés, a hivatásválasztás és a magatartás irányítására. Az olasz Niccolo Pende példájára komolyabban kellene vennünk az emberi tipológiát, hasonlóképpen az eugenikát és az ember kialakítását a környezet fizikai, erkölcsi, értelmi, esztétikai és vallási tényezői által, végül pedig a szellemi el-

korcsosulás és a bűnözés tanulmányozását. És vajjon a táplálkozás kérdése nem érdemelné-e meg a jóval alaposabb tárgyalást? Hogyan lehetne tökéletesíteni az egyedet a rendelkezésünkre álló kémiai eszközökkel? Eddig még nem tanulmányozták kellőképpen a táplálkozás, az idegi, értelmi és erkölcsi fejlődés összefüggéseit. Általában beérték azzal, hogy az ege-
reken és patkányokon végzett megfigyelések eredményeit alkalmazták a gyermekekre. Egyébként még csak hiányosan ismerjük a gyárnak, a hivatalnak, a magántulajdon változásainak, a városok roppant megnövekedésének, a gyors közlekedésnek, a rádiónak, a hirdetés és a propaganda modern módszereinek hatá-
sait az egyedek szervezeti és szellemi értékeire. Épp így nem tudjuk, hogyan hatnak az iskolák, az egye-
temek, a modern életformák a lelki egyensúlyra, a jellemre, az ifjúkori idegellenállásra és a fajfenn-
tartásra. Kétségtelen, hogy ezek az új intézmények nélkülözhetetlenek e kérdések és sok más kérdés ta-
nulmányozása szempontjából, amelyeknek megoldása ugyancsak sürgős volna.

A harmadik módszer eltér az első kettőtől, mert nem analitikus, hanem szintetikus. Ideje egybeforrasztani megismerésünk mozaikdarabjait. Mert ezek a darabkák így, külön-külön, úgyszólván használhatatlanok. Tudjuk, hogy a fiziológia, az orvostudomány, a pedagógia, a szociológia vagy a vallás szaktudásai képtelenek megoldani azokat a problémákat, amelyek a maga teljességében vizsgált emberi személyiségre vonatkoznak. Például egy nevelő a maga nevelői minőségében nem minden tekintetben alkalmas a gyer-

mek nevelésének irányítására, sem a közigazda arra, hogy a nemzet gazdálkodását irányítsa. Mert sem a pedagógia, sem a nemzetgazdaság egymaga nem adja meg sem a nevelőnek, sem a közigazdának az ember ismeretét. Az ember, akit a szaktudósok a saját fogalmaik szemszögéből szemlélnek, nem a teljes ember. Nekünk sokkal átfogóbban kell szemlélnünk az embert és környezetét. De a szemléletnek ez a teljessége nem valósítható meg úgy, hogy egyszerűen gépiesen összeadjuk megismerésünk mozaikdarabjait. De épp így nem érhetjük el ezt a teljességet úgy sem, ha a szaktudósokat leültetjük az asztalhoz és össze-sítő bizottságot alakítunk belőlük. A szintézis nem pusztán a tények egymás mellé sorozása. Ahhoz, hogy vizet kapjunk, nem elég oxigént és hidrogént kapcsolatba hozni egymással, energiát is kell beleadni ebbe a vegyületbe. Hasonlóképpen a szintézisnek is első követelménye, hogy tényeket sorakoztasson fel az egyéni tudatban és aztán ezeket a tényeket szellemi erőfeszítéssel egységbe forrassza. Erre az erőfeszítésre csak nagyon kevés ember képes. Mert az ipari civilizáció elkövette azt a hibát, hogy úgyszólván csak specialistákat nevelt, vagyis olyan egyedeket, akik csak bizonyos szűkreszabott területen jeleskednek és megfojtotta azokat a tehetségeket, amelyek egyszerre több tudománynak is mesterei lehettek volna. Pedig csakis ezek azok a szellemek, akik meg tudják oldani a civilizáció alapvető problémáit. Hogy összeforraszthassuk a biológia, pszichológia és szociológia adatait, szükség van tehát egy gondolatközpontra, vagyis olyan intézményre, amelynek feladata eddigi ismereteink

egységesítése; ennek a neve lehetne „Emberintézet“, vagy „A civilizáció intézete“.

Ennek az intézetnek feltétlenül legfontosabb feladata meghatározni az egyed fiziológiai és szellemi kialakulásának elveit. Egyformán tanulmányoznia kell azokat a társadalmi és szellemi feltételeket, amelyek szükségesek minden ember életére és a faj legjobb egyedeinek szaporítására. Egyidejűleg feladata vizsgálni a technikai találmányokat, a filozófiai elméleteket, a táplálkozás módját, a nevelés módszereit, a társadalmi helyzet adottságait, a szociális és gazdasági törvényhozást és így tovább, abból a szempontból, hogy milyen hatással vannak a szervezeti és szellemi egésznek felfogott egyedre. Végül ez az intézet rendszerezné mindazoknak az intézeteknek teljesítményeit, amelyek ma az emberi tevékenységek boncolásának szentelik magukat. Így oly analitikus és szintétikus ismeretanyag halmozódik fel, amely könnyen alkalmazható a civilizált emberek jelenlegi szükségleteire. Ennek az intézetnek módjában van megadnia az egyed és a nemzet felépítéséhez feltétlenül szükséges tájékoztatásokat a minisztereknek és az államigazgatás vezetőinek, akik a közegészségüggyel, a neveléssel, a munkaüggyel stb. foglalkoznak.

AZ ILYEN MEGISMERÉS megmenti majd az egyedet a szervi bajoktól és egyúttal az ipari civilizációval együttjáró szellemi elkorcsosulástól. Ezenfelül összhangot teremt minden tevékenységében és az egyént a társadalom és a faj hasznos elemévé ala-

kitja. „Ha lehet találni olyan módot, amely általában okosabbakká és használhatóbbakká teszi az embereket, mint eddig voltak, azt hiszem, hogy ezt a módot csak az orvostudományban kereshetjük“, — írta Descartes háromszáz évvel ezelőtt. Ma ez az ábránd az eugenika és az egyén kialakításában közreműködő fizikai, kémiai, fiziológiai és szellemi tényezők jóvoltából megértett a megvalósításra. Az orvostudomány minden embert hozzásegíthet öröklött hajlamainak kivirágoztatásához.

Nyugat és Európa népfajainak csírasejtjeiben ma még óriási lehetőségek rejlenek. Ezek a fajok már bizonyosságot tettek teremtő erejükről. Szellemük sokszínű. Kifejeződött Caesarban, Nagy Károlyban, Napoleonban. De éppen így Dantéban, a „csodálatos“ Ruysbroekban, Newtonban, Pasteurben. Igaz, a nagy férfiak keletkezésének titka még ismeretlen, de nem kell-e már mostantól fogva olyan egyedek kialakítására törekednünk, akiknek értelme és szelleme magasabbrendű? Az egészség meghódítása nem elegendő, az emberiség tökéletesedését kell elérnünk. Mert az élet minősége sokkal fontosabb, mint maga az élet.

ALEXIS CARREL

ELMÉLET ÉS GYAKORLAT

Az orvostudomány megítélése

Mint minden jelentős szociális intézmény, az orvostudomány is valóságos céltáblája a különféle véleményeknek. Sőt szinte a sok különféle vélemény ütközőpontja. Mivel előbb-utóbb mindenki kapcsolatba kerül az orvostudománnyal, mindenki meg van győződve róla, hogy hozzá is tud szólni. És itt megkülönböztethetjük a *közvéleményt*, amely teljességgel illetéktelen, ingatag, befolyásolható, egyformán kész a magasztalásra és a rágalomra, — aztán az *orvosi véleményt*, amely tájékozottabb, de gyakran megoszlik, — aztán az *álorvosok* véleményét, amely lázadozik a törvényes orvostudomány ellen, akár kuruzslók sorakoznak fel mellette (a szerény falusi felcserektől kezdve egészen a hatalmas kuruzsló-nagyiparosokig, akik mesterei a hírverésnek), akár pedig újítók, akik zúgolódnak a hivatalos testületek ellen és azt panaszolják, hogy kiközösítik őket maguk közül.

Ennek a sok rosszindulatnak egyetlen bűnbakja a „hivatalos orvostudomány“, a „hivatalos“ tanítás, amelyet azzal vádolnak, hogy megrendíthetetlen, mint a dogma, egy helyben topog; igen befolyásos, megtollasodott, önző, gőgös és makacs emberek tartják benne a lelket, akik inkább egyéni érdekeikkel törődnek, mint a közérdekkel.

Van-e hát hivatalos orvostudomány, a kiváltságosoknak fenntartott valamiféle monopólium, a magánérdekek védőbástyája, vagy pedig ellenkezőleg, csupán mítosszal állunk szemben, amely mindenféle balsiker és kisiklás mentőhorgonya? Ezt a kérdést alaposan meg kell vizsgálnunk; min-

denesetre nagyon bonyolult, mint minden, ami korunk társadalmi jelenségeivel kapcsolatos.

A hivatalos orvostudomány, első pillantásra

Vitathatatlan, hogy ha nincs is hivatalos tudomány, legalább is van egy sereg egyetemi tanár és kutató, akik az állam megbízásából vezetik az orvosképzést és keresik a legjobb eszközöket arra, hogy megküzdjenek a betegségekkel és fenntartsák a közegészségügyet.

Az államhatalom beavatkozása az orvostudományba különféle módokon nyilvánul meg: fizetést ad az egyetemi tanároknak és segélyeket engedélyez az oktató- és kutató-intézeteknek, egyetemi karoknak és kórházaknak, azzal, hogy okleveleket osztogat, amelyek feljogosítják birtokosaikat az orvosi hivatás gyakorlására; azzal, hogy megszervezi a közegészségügy ellenőrzését. A szabályszerű orvosi hivatást részben független magánorvosok gyakorolják, akik azonban az állam ellenőrzése alatt végezték tanulmányaikat, részben pedig hivatalnok-orvosok, akik ugyanolyan kiképzésben részesültek, mint az előbbiek, s akiket az állam azzal bízott meg, hogy küzdjenek a társadalmat sújtó bajok ellen és megelőzzék a betegségeket.

Mindent összevéve tehát, legalább is általánosságban, van hivatalos orvostudomány: az, amelyet az állami intézményekben dolgoznak ki és tanítanak (és amelyet a független gyakorló orvos, aki ebben a tanításban részesült, tetszése szerint felhasználhat vagy elvethet). Ez az a hivatalos orvostudomány, amely, a közegészségügyi hatóságok jóvoltából néha, esetleg kényszer útján, javára válik a közösségnek.

Ezért bízik meg az állam a kutatók, az oktatók és a gyakorlóorvosok ama testületeinek tudományos rátermettségében, amelyekből az orvosi egyetemek és akadémiák személyzete áll, ezért fogadja el javaslatukat és követeli meg alkalmazásukat, még büntetés terhe alatt is.

Hangsúlyozni kell itt az államnak azt a jogát, hogy a

közegészség ügyében intézkedhetik; nem az ő feladata-e, hogy előmozdítsa a közjót? Ha csak nem akarja elhanyagolni ezt a természetes hivatását, nehéz elképzelni, hogy közömbös lehetne az orvostudomány iránt és mint a polgárok általános érdekeinek a gondozója nélkülözheti a hivatalos tudományt.

Mindazonáltal, amint már utaltunk rá, többoldalról is és mindenféle ürüggyel lázadoznak a hivatalos orvostudomány ellen; amelynek ellenségei: a magánorvosok egy része, a kuruzslók, és azok a kutatók, akik kívül állnak a hivatásos orvostudományon.

A hivatalos tudomány ellenzéke

A független *magánorvosoknál* gyakran találkozunk olyan pszichológiai beállítottsággal, amelyből számos félreértés származik.

A magánorvos (azt nevezzük így, aki semmiféle hivatalos állást nem visel), — hogy egészen világosan beszéljünk, ismételjük: az, aki sem az államtól, sem más közösségtől semmiféle támogatást nem kap, hogy bizonyos megszabott orvosi munkát végezzen, olyan eszközökkel, amelyeket a fizető fél kijelöl neki, — azzal büszkélkedik, hogy szabadon gyakorolja mesterségét; megvan az az érzése, hogy szabad, vagyis lelkiismeretén kívül senkinek sem tartozik számadással. A mesterségbeli részben szabadon válasz'ha'ja meg diagnosztikai és kezelési módszereit, hogy a lehető legjobb eredményeket érje el a betegnél, aki segítségéhez folyamodott. A beteg, aki bizalommal fordult hozzá, honoráriumot ad neki, mikor eljön az ideje, nem pedig fizetést. Röviden: a magánorvos valóban szabad foglalkozást folytat.

Mindenesetre megvan az az illúziója (akár igaza van, akár nincs), hogy független a hivatalos orvostudománytól. Vajjon ez a hivatalos tudomány nem idézi-e fel benne a tanulásnak gyakran keserves éveit, az óriási tananyagot, a vizsgákat és versenyeket, néha az egyetemi kellemetlenségeket, egyszer-másszor a tanári kar részéről támasztott nehéz-

ségeket, vagy épp ellenkezőleg, ugyanennek a tanári karnak túlzott könnyítéseit és engedékenységét? Néha-néha felidézi benne a hivatalnok-orvosok versenyének a gondolatát is és a minden néven nevezendő kényszer kísértetét.

Magánorvos az, aki mihelyt elhagyja az egyetemet, elkezd pályáját; rangját a maga ügyességével szerzi meg, ami nem azonos a puszta tudással; akinek megvan az az érzése, hogy képességeit és sikereit csak a maga egyéni tulajdonságainak köszönheti. Ha nincs is különösebb panasza az egyetem és volt tanárai ellen, ha pontosan alkalmazza is az egyetemi klinikákon oktatott módszereket, mégsem tudja megállni, hogy ne beszéljen bizonyos elnéző mosollyal a hivatalos orvostudományról.

Itt külön helyet kellene szentelnünk a homeopata orvosoknak és azoknak, akik sokkal különlegesebb, sokkal újszerűbb, vagy sokkal vakmerőbb gyógymódokat alkalmaznak, hogysem ezek polgárjogot nyertek volna az egyetemi oktatásban. Ők is átestek a vizsgálatok és pályázatok sorozatán, joguk van orvosi gyakorlatot folytatni még akkor is, ha eltérnek a szokványos gyógymódoktól. Magatartásukra sokszor árnyékot vet bizonyos üzleti módszerek alkalmazása.

A *kuruzslók* pontosan az orvostudomány határán vannak. Nem végeztek tanulmányokat, nincs joguk orvosi gyakorlatot folytatni, a törvény egész szigorával büntetheti őket. A közvélemény, sőt néha a jogászi vélemény is elnéző irántuk. Felkeltik a kíváncsiságot, vagyis a rokonszenvet. Hókuszpókuszaikat titokzatosság övezi. Sikereik bizonyos esetekben, a nép hiszékenysége, néha pedig rosszmájúsága, mikor kéjjel gyönyörködik benne, hogy ezek a kuruzslók sakkban tartják a diplomás orvosokat: mindez hozzájárul tekintélyük fenntartásához, sőt gyarapításához. Bizonyos elfogultságok a hivatalos orvostudományok ellen abból a felfogásból táplálkoznak, amely hajlamos elfelejteni a kuruzslók kudarcait és csak a sikereikre emlékszik vissza.

A *független kutatók* legfélelmetesebb ellenségei mindannak, aminek hivatalos jellege van. Ezek nem orvosok, vagy ha van is orvosi képzettségük, nincs helyük az egyetemi

hierarchiában. Ezek Pasteur tiszteletreméltó nevére hivatkoznak: íme, csak kémikus volt és mégis óriási hatással volt a modern orvostudomány fejlődésére. A kutatás területén gyakran összeütközésbe kerülnek „a tudomány fejedelmeivel” és előfordul, hogy az utóbbiakat gyakran megelőzik vetélytársaik, akik egyébként ismételten tanúbizonyságot tesznek róla, hogy van olyan a harcikészségük, mint amazoké; így aztán olyan vitákba sodortatják magukat, amelyek mulattatják a hallgatóságot, de nem vívják ki helyeslését.

Ezek a rövidrefogott megjegyzések mutatják, hogy az egyetemi orvostudománytól képviselt hivatalos orvostudomány, amelyet az állam tekintélye is támogat, ámbár kiváltságos helyzetben van, mégis súlyos sérüléseket szenved, meglehetősen különféle okokból, annyira, hogy felvethetjük a kérdést: vajjon azok, akik fitymálják az orvosegyetemet, számot vetnek-e pontosan azzal, hogy milyen hely illeti meg jog szerint a modern életben és vajjon elegendőképpen elmélkedtek-e az orvostudomány természetén? Ebben az összeütközésben csak akkor láthatunk tisztán, ha igyekszünk megvilágítani az orvostudomány bizonyos oldalait és néhány követelményét.

A gyógyítás művészete

Litré szótára szerint a gyógyítás művészete, amelynek célja az egészség fenntartása és a betegek meggyógyítása. A „művészet” szó itt régi technikai értelmében szerepel, vagyis mint olyan eszközök alkalmazása, amelyeknek segítségével módunkban van elérni valami hasznos gyakorlati célt, és pedig az egészség megtartását és a betegek meggyógyítását. Általános felfogás szerint a gyógyítás annyira mesterség, hogy a hétköznapi nyelv az orvost gyakran gyakorlónak, vagyis mesternek nevezi s ez a szó (a találkozás igen jellemző) egyúttal, azokat a mestereket is jelöli, akik előre kinagyolják a szobrász műalkotásait.

Csakugyan a gyógyításban van valami mesterségbeli

munka, ami tulajdonképpen értelme szerint gyakorlati tevékenység. Egyúttal azonban spekulatív munkával is jár, hiszen a gyakorlat embereit gyakran szembeállítják az elmélet embereivel. Azonban jegyezzük meg, hogy Aesculapius minden tanítványa egy személyben elméleti és gyakorlati ember, természetesen egyéni adagolás szerint.

Párhuzam a szépművészetek és a gyógyítás közt

Mivel a gyógyítás elsősorban művészet, nem lesz érdektelen a bennünket foglalkoztató kérdés megoldása szempontjából párhuzamba állítani a szépművészetekkel, ahol ugyancsak felmerült egy meghatározott klasszikus elmélet hivatalos oktatásának a kérdése.

Az esztétikai célokat szolgáló művészetekben vetélkedő iskolák állnak szemben egymással: romantikus, realista, idealista, parnasszista, szimbolista, szürrealista iskola az irodalomban; realista, impresszionista, kubista a festőművészetben stb. Ezeknek az iskoláknak a létezése, amelyek egymást váltják, vagy egyidejűleg állnak fenn, mutatja, hogy a művészek irtóznak, vagy legalább is úgy érzik, hogy irtóznak mindentől, ami behódolás hivatalos dogmáknak: a festők, a szobrászok, az építészek már szinte gúnyolják a képzőművészeti főiskola oktatását, a muzsikuskok a zeneakadémiai oktatást, az írók a klasszicizmust és mintáit. Ezek az értelmi és érzelmi állásfoglalások megérthetők: a művészek sokat tartanak arra a kiváltságukra, hogy alkotók, vagyis, hogy önmagukból merítik az anyagukat és gyakran alkotnak olyan műveket, amilyenek nem szerepelnek sem a természetben, sem az iskolai hagyományokban. Nyilván feltett szándékuk, hogy újat alkossanak és mindennél többre becsülik az eredetiséget. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy nem riadnak vissza a csoportokba tömörüléstől, amelyeket a közös irányzat és program lelkesít; ez azonban bizonyos mértékig határozottan korlátozza alkotásuk egyéni jellegét. Azt is észrevehetjük, hogy az iskolákon túl, az esztétikai

célú művészetek, — ha azok a művek, amelyekben kiteljesednek, elérik céljukat és felkeltik a szép érzetét, — bizonyos általános szabályokhoz igazodnak, amelyek minden művészre kötelezők. A plasztikai művészetek megkövetelik a rajz és a távlat ismeretét, a zene megköveteli a harmónia és az ellentpont, az irodalom pedig az alaktan és a mondattan ismeretét. A művész, ha csak nem akar az alkotásban kudarcot vallani, akármit mond is, nem szabadulhat nagyon régi és parancsoló szabályok hatása alól, amelyek szorosan összefüggenek a dolgok természetével és a mű megalkotásának gyakorlati feltételeivel. Akár akarja a művész, akár nem, látszólag legmerészebb alkotásainak felszíne alatt is mindig van bizonyos konvenció, valami játékszabály, egy csomó tanult ismeret, amit a hivatalos iskolákban tanítanak, és amit bizony mindenki kénytelen hivatalos tanításnak tekinteni.

Azt is látjuk, hogy nincsenek művészi formák enélkül a hivatalos alap nélkül és mellesleg eszünkbe jut az is, hogy etimológiai szempontból az, amit hivatalosnak nevezünk, olyan tevékenység, amit el kell végeznünk és amit nem hanyagolhatunk el anélkül, hogy súlyos kárt ne szenvednénk. Minden műalkotás, amely eléri célját: az esztétikai izgalom felkeltését, néhány, igen kevés, konvención alapul, vagyis olyan feltételeken, amelyek alkalmasak, és pedig elismerten alkalmasak a cél elérésére. Ez annyira igaz, hogy a legfüggetlenebb művészek, akik minden megkötöttséget le tudnak rázni, a hivatalos iskolák mellett többé-kevésbé zárt kiskápolnákat építenek, és ott tartják a maguk istentiszteleteit, olyan liturgia szerint, amelyet önmaguk kényszerítenek magukra és amely lényegileg nem egyéb, mint bizonyos szabályok keresése, amelyek mindenáron szeretnének újak lenni.

A művészet, amint a művészek gyakorolják, minden vonatkozásában hivatalos hagyományokra hivatkozik és kezdeményezésében igyekszik bizonyos új szépségekre bukkanni, eddig ismeretlen formák alkalmazásával; de ezek a formák is szabályokra vallanak.

Végző elemzésben az esztétikai művészetek csak akkor

érik el céljukat, ha hivatásszerűek és bizonyos hivatalos elméletekhez igazodnak, amelyeknek egyik része szükséges és állandó (ezek kötelezték és kötelezik minden kor és minden ország művészeit), másik része pedig esetleges, részleges, új technikai eljárásokra utal, de azért egyik sem érvényteleníti semmiféle egyetemes jellegű mű megalkotásának állandó feltételeit.

A gyógyítás művészete elvileg sokkal egyénibb, mint az esztétikai jellegű művészetek. Ezek az utóbbiak semmiképpen sem tudnak kibújni néhány, kevés, de nélkülözhetetlen „hivatalos” szabály alól, hiszen a közönséghez szólnak. Már pedig a közönség emberek közössége, akikben megvannak az általános emberi érzelmek, akik felindulnak az azonos természetű „izgalmak” hatása alatt és ezért érzik szükségét a művészek, hogy mintákat használjanak, még ha ezek nagyon általános jellegűek is. Ezek a legáltalánosabb formái annak az érzékenységnek, amelyet a művészet felindít, még mielőtt felkeltené az egyes egyénekben azt a személyes izgalmat, amely az embereket egymástól megkülönbözteti.

Ezzel szemben az orvos mindenekelőtt betegekhez fordul, akik azért keresték fel, hogy segítségét kérjék. A beteg és az orvos, valamint az orvos és a beteg közt azonnal kapcsolat támad, megindul a bizalom árama, amelyhez fogható nincs az emberi kapcsolatok történetében. Duhamel és Okinczyk csodálatosan írták le azt a páratlan beszélgetést, amely a szenvedő alany és gyógyító közt lefolyik. Vajjon van-e ennél fenségesebb valami? Talán a gyónásra hivatkozhatik valaki. Csakhogy a gyónó és a gyóntató legtöbbször névtelen, míg ellenben az egyéni orvosi kezelés éppen a két szereplő személy kölcsönös ismeretségén alapul. Térjünk vissza itt még egyszer a műalkotóra. Elvileg a művész nem egy embernek dolgozik; az, akit meg hat egy vers, egy kép, egy szimfónia, gyakran nem ismeri a költő, a festő, a zeneszerző személyét, ámbár szeretné megismerni. Abból az üzenetből, amelyet a művész minden emberhez intézett, ez az egy ember magáévá teheti ugyan azt, ami megfelel érzelmeinek és értelmének, de a műalkotás mégsem csupán az ő

számára készült. Egészen más az orvosi műalkotás: ez mértékre készül, egyetlen beteg mértékére, aki senki máshoz nem hasonlít és ezt az alkotást olyan orvos gondolta ki és hajtotta végre, aki semmiféle más orvoshoz nem hasonlít. Nyilvánvaló tehát, hogy a gyógyítás igen egyéni művészet: a gyógyító konkrét eseteket tanulmányoz és gyógyít és mindegyiknél külön eljárást alkalmaz.

„Mindenütt szemünkbe ötlük, — írja René Biot — hogy minden beteg annyira külön egyéniség, hogy a gyakorlóorvos sohasem találkozik kétszer egymásután ugyanolyan esettel, ennél fogva sohasem ismételheti magát szószerint, hanem szüntelenül fel kell találnia, szinte meg kell alkotnia azt a gyógyító eljárást, amely *ennek* a betegnek használ, amely *csak ennek* használ, sőt az *egyetlen*, amely *használ* neki. Az orvos sohasem kész formulákkal, receptekkel, általános és személytelen eljárásokkal gyógyítja meg betegét.“

Ha ez valóban így van és ha az a kép, amelyet rajzoltunk, pontosan megfelel annak az eszménynek, amely az utóbbi időben eléggé gyakran megtestesült, akkor világosan láthatjuk, hogy a gyógyítás nem a szó szoros értelmében vett tudomány, mivel nem magáért a pusztá megismerésért törekszik a megismerésre, hanem azért, hogy segítsen. Mindazonáltal elsősorban mégis csak megismerés, és csak azután gyakorlati alkalmazás.

A gyógyítás tudományos kritériuma

A modern életben a szabályszerű gyógyító művészet tudományos elveken alapul és elemeit a különféle tudományoktól kölcsönzi. Hozzátehetjük, hogy jórésztben tekintélyét is a tudománytól kapja. Ez a megállapítás kapóra jön a kuruzslóknak: igyekeznek megtámogatni elveiket és gyakorlatukat tudományos tényekkel. Még abban az esetben is, ha prospektusuk, vagy hírverésük bizonyos tekintetben kabbalisztikus jellegű, nem ritkaság, hogy fizikális kémiai elméletekbe burkolózzik, amelyek a hiszékeny emberekben az igazi tudo-

mány látszatát keltik. Ennek az oka nyilván érthető. A mai társadalomból még nem halt ki a titokzatosság és még nem halványult el teljesen a gyógyítás mágikus jellege, de a be nem avatottak abban tetszelegnek, hogy a titkot úgy képze-lik, mint valami kissé bonyolult laboratóriumi formulát.

Végeredményben a hit a gyógyítás hatásosságában ma azon a meggyőződésen alapul, hogy a gyógyító eljárásoknak szilárd kísérleti alapjuk van.

Ez a kísérleti alap pontosan az, amelyet tiszteletben tartanak a szanatóriumokban, az egyetemeken és a kórházak-ban, ahol kialakítják és tökéletesítik az elméleteket. Vajjon az orvostanhallgató nincs-e alávetve bizonyos beavatásnak, amelynek tárgya a biológia, a fizika és kémia? Vajjon nem köteles-e elvégezni a tudományszakoknak azt a körét, amely az egészséges vagy beteg emberrel foglalkozik: a morfológiát, fiziológiát, bakteriológiát, patológiai anatómiát stb.? Minden tudományszak kutatói, azoktól kezdve, akiknek nem cél-juk a gyakorlati alkalmazás, egészen azokig, akik éppen ellenkezőleg igyekeznek összeegyeztetni a gyakorlatot az ei-méleti eredményekkel, valamennyien, a laboratóriumok és klinikák emberei, bizonyos szabályozó tudományokra hivat-koznak. Igaz, hogy a klinika a valóságos embert vizsgálja, egyéni és személyes részlettulajdonságaival, a családi és társadalmi környezettől való függésében, — és ez a dolog művészi része; de épp ilyen igaz, hogy általános, tehát tu-dományos elvek nélkül fegyvertelennek érezhetné magát. Mint *Janus bifrons*-nak, neki is két arca van; az egyik sza-bályos, klasszikus, nincsenek benne részletek, ehhez a szob-rász mintát használt; a másik kifejező és egy bizonyos sze-mély hasonlatosságára készült. De ez a két arc kiegészíti egy-mást és a művésznek, hogy a másikat megmintázhassa, okvet-lenül ismernie kell az előbbit. A modern orvos minden körül-mények közt bízik a tudományos módszerekben, elfogadja a tőlük kapott szabályokat, — azzal a megszorítással, hogy józan mérlegeléssel alkalmazza őket, — szóval gyakorlatilag alkalmazza a hivatalos elméletet, akár bevallja, akár nem, mert a „hivatalos“ szó itt összefolyik a „tudományos“ szóval.

És nincs ma senki, aki merészelné visszautasítani a tudományt, legalább is a kísérleti tények területén.

Ennek a hivatalos elméletnek megbízható biztosítékai vannak. Olyan elveken nyugszik, amelyeket igazolt a kísérletezés *in anima vili*, igazolt a klinikai kísérletezés, az elért sikerek és az ellenőrzések, amelyeknek alávetették. Hajtőereje a becsületesség, a szüntelen gond, hogy a lehető legnagyobb biztonságot adja meg a beteg embernek. Ez az elmélet kiállta a legtöbb kritikát. Az eszméknek abban a forrongásában, amely korunkat jellemzi, ez képviseli az igazság megközelítő bizonyosságát, ez ad szilárd alapot, vagy pedig ha már egyszer megvetette a lábát, eléggé helytállónak érzi az eredményeit ahhoz, hogy igazolja alkalmazásukat a betegségek megelőzésének egész területén és lehetővé tegye az államnak, hogy hatalmi szóval intézkedjék közegészségügyi kérdésekben. Röviden: ez az elmélet, ha nem is az igazság mértéke, mert az igazság mindig több annál, mint amennyit megismerhetünk belőle, de legalább is eléggé megbízható kiindulópont, hogy megbecsüljük azoknak az újításoknak az értékét, amelyeket köteles megvizsgálni.

Éppen ilyen bizonyos ez is: tartani lehet tőle, hogy ez a tanítás mindenáron valami rideg dogmatikus tömbbé sűrűsödik és egységes és mesterkélt formába merevedik; hogy minden teketóriázás nélkül elveti az empirizmus esetleges adalékait; hogy túlságosan nehézkesen megakasztja a szabad kutatást és ezzel megghiúsít bizonyos vakmerő kísérleteket, amelyek esetleg hasznosak lehettek volna az emberiségnek.

Vizsgáljuk meg közelebbről ezeket a panaszokat.

Nincs hivatalos elmélet

Mindenekelőtt el kell hessegetni a dogmatikus egység kísérletét. Kétségtelenül minden oktatásnak és minden kutatásnak egy csomó megdönthetetlen tény az alapja, amelyeket senkinek sincs joga kétségbevonni. Senki sem vonhatja kétségbe az anatómia, a fiziológia, a patológia alapvető meg-

állapításait. Ezek mindnyájunk közös kincsei. Csakhogy a tényekből olyan következtetéseket vonnak le, amelyek esetleg eltérnek egymástól, s amelyeknek az összeütközése feltétlenül szükséges a tudomány haladása szempontjából. Vajjon igaz-e, hogy az egyetemi orvoskarok minden kérdésben merev álláspontot foglaltak el, és ez az ő klasszikus oktatásuk alapja? Mindenki könnyűszerrel megállapíthatja, hogy még a leghivatalosabb orvostudományban is többféle törvényes irányzat van. Törvényesnek nevezzük azt az irányzatot, amely kísérleti érvekkel és tárgyi bizonyítékokkal igazolható, vagy más szavakkal azt az irányzatot, amely kipróbált tudományos elvekre hivatkozik és bizonyos eredményekre a gyógyítás területén. Kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a hivatalos elmélet nem egy, hanem hasonlít az olyan folyóhoz, amely elágazik, és mindegyik ága egyformán termékeny területeket öntöz. Itt is megtaláljuk az iskolákat, mint a képzőművészetben; ezeknek mindegyike alkalmas arra, hogy mesterműveket alkosson. Az orvostudományban vitathatatlan, hogy a siker látszólag gyakran igazolja a meglehetősen ellentétes elveket is. Láthatjuk ezt például a fertőző betegségek esetében, ahol a gyógymódot felváltva lehetett a mikrobák és a szervezet ismeretére alapozni; ez mind a kettő egyformán törvényes és jogosult fogalom, mert mind a kettő „tudományos“ bizonyítékokra támaszkodik. Ebben a különleges esetben, mint sok más esetben is, a tudománynak sikerült kimutatnia nem az okot, hanem a betegség néhány tényezőjét, amelyek egymást kiegészítő tényezők, a valóságban elválaszthatatlanok, amelyeket azonban az analízis bizonyos időre elválasztott egymástól. És megesik, hogy a betegség egyik tényezőjére összpontosított gyógymód kedvező eredménnyel jár és így bizonyos ideig azt az illúziót kelti, mintha valóban az volna a betegség oka.

Azonban a hivatalos elmélet, adott pillanatban, amikor a tapasztalás megtermette gyümölcseit, gyökeresen meg tudja reformálni önmagát és az eredetileg ellentétes irányzatokat össze tudja olvasztani egyetlenegy szintézisbe, egyetlenegy oly egyetemes egységbe, amely az egymástól elütő

elemeket egységes szerkezetbe hangolja össze. Egyelőre megvan az az érdeme, hogy megtartja a kipróbált tényeket s valamiképpen tartalékolja azokat, addig a pillanatig, míg el nem foglalhatják helyüket egy tökéletesebb építményben.

Az empirizmus kérdése

De vajjon ez a törekvés a tudományos megbízhatóságra nem akadály-e annak, mint épp az imént feltételeztük, hogy megfontoljon, tárgyilagosan megvizsgáljon és szükség esetén hasznosítson olyan eszméket, amelyek első pillantásra téveseknek látszanak, amelyek azonban, ha kifejtettük őket az élősködő tenyészetek szövvényeiből, alkalmasak arra, hogy gazdagítsák az orvostudomány örökségét?

Ez az empirizmus kérdése, amely minden formájában megrohanja a beteget és szembehelyezkedik a klasszikus orvostudománnyal. „A gyógyászatban” — írja P. Delore, — két terület áll szemben egymással. Egyik a Város: minden tényező, amelyet klinikai esetekkel és tudományos eljárásokkal, módszeresen elemeztek és ellenőriztek, mielőtt befogadták volna. Amivel itt találkozunk, azt hatóságilag engedélyezték, hivatalosan elismerték. Másfelől kívül és körülötte ott van az őserdő. A város kapuján dörömböznek a hagyományos vagy tisztán empirikus fogalmak hullámai és áradatai, a homeopátia, a szimpatikoterápia, a vibroterápia stb. Mindazonáltal ezen a területen vannak elfelejtett igazságok, amelyeket a sok gaz eltakar; itt bújt meg a hagyomány és a csonkítatlan empirizmus, amelyeket viaszszorított egyrészt a modern tudomány jogos és szükséges ridegsége, másrészt pedig a szempontok bizonyos kicsinyessége“. P. Delore, Martiny nyomán, javasolja egy Ellenőrző Intézet alapítását, amelynek célja volna, „hogy módszeresen átkutassa a gyógyászat mellékterületeit és azokat szigorú tudományos kritikának és ellenőrzésnek vesse alá, elválassa egymástól az igazat, a hamisat és a kétségest, a hasznosat, a haszontalant és az ár-

talmasat, mérlegelje az egészet, vegye birtokába belőle az értéket és vesse el a többi“.

Szóval a szerző azt javasolja, hogy tápláljuk a hivatalos elméletet megemésztetővé tett táplálékokkal, ily módon növeljük hitelét, de azért meghagyja az elsőbbségét és valóban nehéz volna erről másképpen vélekedni.

A nem-orvos újíók

A nem-orvos újíókra vonatkozólag akik az idők folyamán rendkívüli módon gazdagították és még ma is gazdagítják a gyógyászatot, meg kell jegyeznünk, hogy az orvostudomány természeténél fogva és gyakorlatának a feltételei miatt nem nélkülözheti az iskolai oktatást.

Láttuk, hogy még a képzőművészetek is kénytelenek elfogadni néhány szabályt, pedig tárgyuk viszonylag egyszerű. A természettudományok a legszigorúbb módszerek alkalmazásának köszönhetik diadalukat. Hogyan mellőzhetné hát a tudományos képzést az orvostudomány, amely a világ-egyetem legbonyolultabb teremtményét kutatja? Az ellenkező véleményben sok a romantika vagy a felületesség. Ha fizikáról, kémiáról, általános biológiáról van szó, ellenkezés nélkül alávetjük magunkat a legszigorúbb feltételeknek, miután már kezdettől fogva elődeink nyomán haladtunk. Mielőtt új utakat vágnánk, a régi nyomokon járunk; nem hatolunk be ismeretlen földekre anélkül, hogy ne lennének birtokunkban azok a szabályok, amelyeket elődeink tapasztalataiból szűrtünk le. Előbb meg akarjuk edzeni magunkat. Bizony bolond volna az, aki azzal dicsekednék, hogy segítség nélkül nyomul előre. Gyakran beszélnek a lángelméről, a lángelme felvillanásairól, ha villám módjára hirtelen meglepő távolatokat tár fel. Csakhogy a lángelme szeszélyes kezdeményezése nem szűz talajból születik; az újíónak, hogy észrevegye az újat, feltétlenül birtokában kell lennie a már ismert dolgok egészének, különben nem tudná, hogy még feltöretlen területre lép. Tehát valamiféle hivatalos tanítás

feltétlenül szükséges. Szükséges ez magának a kutatásnak érdekében is, ha csak azért is, hogy elpusztuljon, mint Bohr atomja, amelyről Gaston Bachelard írja, hogy „nincs belőle semmi, de éppen elég *nem*-et sugallt ahhoz, hogy mindenféle beavatásban megőrizze nélkülözhetetlen pedagógiai szerepét“. Szükség van rá a gyakorlatban, mert a gyógyászatban sokkal többet ér tökéletlen, de biztos adatokra támaszkodni, mint semmire.

Valóban, a hivatalos elmélet, más szavakkal a hivatalos oktatás és mindaz, ami vele jár, bizonyos kényelmetlenségeket okoz, feszélyezheti az újítokat, mert néha határozott állásfoglalásokat hoz magával, de végeredményben a tudományos „átszivárgás“ erejénél fogva, (ami oly nagyarányú a mi korunkban) nem zárkózhatik el az elől, hogy külső hatások át ne itassák. Úgy vagyunk az orvostudománnyal is, mint más tudományágakkal: szükség van alapra, amelyből kiindulunk. Haladása a tézis, hipotézis, szintézis dialektikájának kérdése. A szintézis nem rontja le sem a tételt, sem a feltevést, hanem összeegyezteti és összefogja őket.

Ennélfogva azt mondjuk, hogy az, amit hivatalos elméletnek neveznek, a készséget jelenti, azt a készséget, amelynek szüksége van ugyan a helyreigazításokra, azonban adott pillanatban rendelkezésére bocsátja a gyógyító tevékenységnek a maga leghatásosabb lehetőségeit. Mert az orvos kénytelen cselekedni, a beteg szorítja a cselekvésre. Láttuk a skepticizmus korszakait, mikor egyes mesterek beérték a pusztá diagnosztikával és ezzel mindössze annyit értek el, hogy bizonyosságot tettek tehetetlenségükről. A tudománynak ezek a „fejedelmei“ megfeledeztek róla, hogy a gyógyítás alkalmazott tudomány és mindenekelőtt megismerésre van szüksége, hogy segíthessen. Tovább nem szabad túlozni a megismerés elsőbbségét. Gyakran idézik Auguste Comte következő mondását: „Tudni kell, hogy előre láthassunk és gondoskodhassunk“. Ezt ne alkalmazzuk túlságosan mereven az orvostudományra, mert ha arra kellene várni, amíg az emberi tudás megéri a cselekvésre, akkor bizony sok fölösleges szenvedésben lenne osztályrészük a betegeknek, renge-

teg élet áldozatul esnék a tiszta megismerés oltárán! Ismételjük inkább Claude Bernard nagyon igaz, nagyon is emberi mondását: „Többet tehetünk, mint amennyit tudunk.“

El kell ismerni, hogy a hivatalos elmélet és oktatás megadja a gyakorló orvosnak a működés klasszikus eszközeit. Bizonyára mindenki szeretné, hogy a gyógyászat haladása gyorsuljon, hogy a társadalmi nyavalyákat legyőzzék, hogy az ember rengeteg szenvedéstől megszabaduljon, hogy az emberi élet a lehető legtávolibb biológiai határokig meghosszabbodjék, de vajjon ez a nemes óhajtás, amelyet épp a leglelkesebb újítkók hangoztatnak lázas munkájuk közben, maga is nem a klasszikus mesterek óhajtása-e?

Valóban, ha nem mindén a legtökéletesebb ezen a legtökéletesebb világon, ha nem lehet egy csapásra eljutni egy diadalút végén az áldásos tevékenység eszményéig, hanem ezt csak részben és fokozatosan lehet elérni, oly vonalon, amelyet minduntalan megszakítanak az akadályok, nem azért van-e ez, mert végtelenül ingatag, bonyolult, tünékeny cél áll előttünk?

Nem kellene-e azt gondolnunk, hogy szabadon idézzük azt a fogalmat, amelyet Louis de Broglie honosított meg a fizikában, hogy az emberi élet jelenségei inkább egy „gyenge okság“ elvéhez, nem pedig egy „erős okság“ elvéhez igazodnak, és ha ezek meghatározottak, akkor a meghatározó tényezők óriási többsége gyakran meggátol abban, hogy megragadhassuk és legyűrhessük őket. Szabad-e tehát vádat emelni az orvostudomány ellen gyengeségei miatt és szabad-e ezeket bizonyos „professzorok“ vaskalapos nézeteinek tulajdonítanunk?

Úgy látszik, helyesebb megállapodni abban, hogy az idők folyamán a legnagyobb akadály, amibe az orvostudomány beleütközött, tárgyának, az embernek bonyolultsága. Mivel az ember bonyolult, a kutatókat többé-kevésbé meghökken-tette fiziológiai vagy patológiai alkatának egyik vagy másik különleges megnyilvánulása.

A tudomány embereinek közös gyengesége, hogy szellemüket egyidejűleg csak kevés tárgyra tudják összpontosí-

tani és a szomszédos tárgyakat kénytelenek elhanyagolni. Ha elérkezik a szintézisek ideje, ezeket már előre megjelöli azoknak a legfontosabb tényeknek pecsétje, amelyeket az elméleti ember, mindig kissé önkényesen, kiragadott a jelenségek tömkelegéből.

Igy születnek az „iskolák“, a „rendszerek“, amelyek annál zsarnokibbak, minél több „szubjektivizmus“ vegyül beléjük. Az orvostudományban még inkább mint másutt, a rendszerek csak bizonytalanok és ideiglenesek lehetnek és mindig meg vannak fertőzve olyan elkerülhetetlen hibákkal, — amelyek közt nem is a *hamis következtetés* a legcsekélyebb, — ezek azonban nélkülözhetetlen mankói a haladásnak.

Nem helyes-e tehát végezetül megállapítani, hogy az újítoók, akik függetlenek minden hivatalos megkötöttségtől, egyúttal rendszeralkotók is? Hogy az ő sorsuk is az, hogy nem értik meg őket, gáncsot vetnek nekik, cinkos agyonhallgatással üldözik őket: vajjon nem kell-e néha-néha szemrehányást tenni maguknak, hogy ellenfeleikkel szemben maguk is megtorló módszereket alkalmaztak?

Összefoglalás

Az elméleteknek ebben a harcában, amely inkább az ideológiai rendszerek, mint a nyers tények körül dül, helyesnek tartjuk kiemelni legalább egy törekvést, amely közös minden iskolában s nem más, mint a sóvárgás az elmélet egységére, ami a pártoskodókat fűti és vitáiknak a tétje. Az elmélet egysége, ámbár felismerhető, lassan-lassan tör utat, lassan, de biztosan és ezenfelül, úgy látszik, hogy valami belső kényszerűség erejénél fogva, amely mindenkivel és mindenki ellenében érvényesül, — bizonyos mértékben inkább automatikusan, mint határozott akarat révén. Azt a mélységes egységet, amelyet válságok tépáznak (amiket viszont a tapasztalás megold), éppenséggel a hivatalos elméletek összege biztosítja, ez sem érinthetetlen, annyi bizo-

nyos; mint minden, ami él, ez is változásoknak van alávetve, de az elkerülhetetlen hullámzásokon keresztül is meg lehetőségen ellenálló formában jelentkezik, hogy szembeszálljon a támadásokkal és egyúttal, hogy újabb támadások kiinduló pontja legyen. Éppen úgy, mint az egészségért folytatott küzdelem eszközei, amelyek *hic et nunc* alkalmazhatók, megadja nekünk az állandóság és a szükségesség eszméjét és ez a tudomány részesévé teszi.

Mindezeken felül arra figyelmeztet bennünket, hogy túl a rövidéletű iskolákon, a gyógyítás művészetéről is el lehet mondani azt, amit általában minden művészetről: *Ars una, species mille*.

De az orvostudomány nem annyira ismeretanyagából meríti eredetiségét, mint inkább erkölcsi és szociális értékéből, abból az egyetemes erőfeszítésből, amelyet munkásai kifejtenek, hogy embertársaiknak biztosítsák a jólétet, a szenvedés enyhülését, az egészség megóvását, sőt egy mindezeknél végtelenül értékesebb kincs megszerzésének a feltételeit: az emberi személyiségnek és végső céljának kiteljesítését.

REMY COLLIN

ANALIZIS ÉS EMBERGYÓGYÍTÁS

Az orvostudomány válsága a humanizmus és a fizikális kémia tudománya között

„Korunk orvostudományának egyik jellegzetes vonása, hogy — ha megújhodott módon is — visszatér az elődeinknek oly kedves régi fogalmakhoz... Bármily fontos is a kóroktan, a megbetegedések nagy részében átadja helyét a szervezet, az egyéni alkat és a vérmérséklet ártalmas befolyásainak, mert végső elemzésben ezeket kell elsősorban felelősnek tartani a patológiai zavarokért“. Ezekkel a szavakkal kezdődik F. Bezançon professzornak egy nem rég megjelent munkához írt előszava.

Azok az izgalmak, amelyek az orvosi gondolat úgynevezett válságát jellemzik, ismert tárgyak egész sorozata körül összpontosulnak: visszatérés a klinikai vizsgálat elsőbbségéhez, amelyet nem egyszer elhanyagoltak a laboratóriumi vizsgálatok kedvéért; gondosabb tanulmányozása a funkcionális, szubjektív, pszihikai tüneteknek, amit a fizikális kémiai eljárások kizárólagos uralma valósággal kiküszöbölt; a szervezet bonyolultságának figyelembevétele, amelyet a túlságosan szabványos analízis igyekszik szétforgácsolni és megcsonkítani; a „szervezet“ tanulmányozása, amit szembeállítanak a mikrobák tanulmányozásával, a szövetnedvek s a vérmérsékletek tanulmányozása; visszatérés a gyógyászatban a régi vagy exotikus módszerekhez, amilyen az elvezetés, az elterelés (égetőszerek, mesterséges fckélyek, perzselések), szúrccsapolás; visszatérés a humanizmusra alapozott gyógyító művészethez, ellenhatásként a gyógyítás szem-

pontjait elhanyagoló biológiai tudománnyal szemben: mindez együtt eredményezhetné a visszatérést a humanista orvosi szintézishez, amelyet szeretnek szembeállítani az analitikus és „materialista“ biológiával.

Ezekkel az irányzatokkal, amelyek egyébként eltérnek egymástól, különféle alakban találkozhatunk az orvostudomány legtekintélyesebb mestereinek intelmeiben, nyilatkozataiban és vallomásaiban, valamint azokban a nagyon is nem egyforma jelentőségű és értékű kiadványokban, amelyek szívesen bélyegzik mindenben bűnösnek a „hivatalos“ orvostudományt.

Descartes, Hippokrates és Bergson között.

Az orvosi gondolat válsága túlcsap a mesterség területén. P. Delore a jelenkori orvostudomány irányairól szóló művében a következő sorokat írta le: „Az előző nemzedék orvosai semmibe vették a filozófiai szellemet, csak kívülről voltak hajlandók szemlélni az életjelenségeket és minden erőfeszítésüket a morfológiai tudományoknak, a kísérletezésnek és a laboratóriumnak szentelték. Számos és igen hasznos eredményt értek el, de szellemi beállítottságuknak „az élet megértésének az elvesztése“ lett a következménye. „Az analízis, a részletkutatás és a szétforgácsolódás sok-sok százada után vissza kell térni a szintézis és az építés munkájához.“

A természettudomány korszaka előtt az egyetlen összefüggő orvosi szintézis a hippokratesi, amely egyébként századok óta nagy mértékben eltorzult. Ez többé-kevésbé kifejezetten a vitalizmus eszméjében összpontosult, egy végcél fogalmában, vagyis a vitális egyensúly szervi tényezőinek harmonikus együttműködésében. Hippokrates szerint, különösen betegség esetén, maga a „gyógyító természet“ küzd az egészség helyreállításáért.

Számos orvosi mű az orvostudomány feladatául jelöli ki „azt a szembehelyezkedést a XIX. század materializmusá-

val és mechanizmusával, amelyeket a fizika szemünk láttára hagyott a faképnél, a relativitás és főképpen a kvantumelmélet óta“.

A szó kétértelműsége miatt három különféle területen mozgósítottak a materializmus ellen: a vitalizmus, a szellemi értékek kultusza és az emberbaráti eszményiség területén. Gyakran összekötötték, sőt összezavarták a mechanista gyógyítómesterség haladását a tudományos haladással. Szemére vetették a fizikális kémianak, hogy megcsönkította az orvostudományt és az ember tanulmányozását. Szemére lobbantják, hogy embertelen civilizációt teremtett, nem tudta sem jobbá, sem boldogabbá tenni az emberiséget, és előmozdította a test és lélek elkorcsosulását. A tudomány és a technika kizárólagos kultuszának tulajdonítják a haladás misztikumát, a gyönyör rabszolgaságát, a demokratikus individualizmust, a népek hanyatlását.

Látjuk, hogy olyan tudósok, mint Carrel, mikor áttérnek a tudomány területéről a filozófia területére, Descartes-ot bélyegzik bűnbaknak. Rémy Collin írta egyik, egyébként figyelemreméltó cikkében: „Abban a törekvésben, hogy a nehézségeket lehetőleg minél jobban szétaprózzák, a testet és a lelket két egyszerű és egymástól elválasztott lénynek fogták fel; az emberi szellem szenved, mert Descartes nyomán elvetette az ember egységének régi fogalmát... A descartesi mechanizmus oly fényes diadalt aratott, hogy a civilizáció összeomlik a gépek súlya alatt.“ Tudjuk, hogy olyan írók, mint Duhamel, mily tehetségesen bírálták az ipari civilizáció eltévelyedéseit, amelyet ellentétbe állítanak az emberi értékekkel. Még súlyosabb, hogy a descartesi rendszer támadása gyakran mint az észszerű magatartás legradikálisabb ellenzéke jelentkezik. Egyesek talán meglepődnek, ha tudósoknál is találkoznak vele. Carrel még csak azt írta, hogy a tudomány nem veszi figyelembe az embert, mert „sokkal fontosabb neki az, ami nem mérhető, mint az, ami mérhető“. Egy nagynevű biológus, Charles Nicolle, kijelentette, hogy „az értelem és a tudomány semmit sem tudhat meg az élet legmélyebb titkaiból“. Fiolle tovább megy: megvádolja

a humanizmust, hogy elfordult a misztikus megismerés formáitól, „attól amit közvetlen megismerésnek, intuíciónak neveztek“. S talán még erősebben jelentkezik a bergsonizmusnak, mint a vallásos miszticizmusnak a befolyása.

Felvethetjük a kérdést: vajjon bizonyos támadások, a metafizikai determinizmuson keresztül, vagy pedig az analízis eltévelyedései nem sebesítik-e esetleg halálra magát a determinista módszert, ami nélkül pedig nincs tudomány. Kétségtelen, hogy azok a szerzők, akiket idéztünk, még azok is, akik igen szívesen kacérkodnak az irracionálissal, — a nagyfejük játéka ez! — épp olyan jól tudják, mint bárki más, hogy a kutatás területén a Descartes-féle kísérletezés és analízis elengedhetetlen. Fiolle vagy Delore, éppen úgy, mint R. Collin, elismerik a pozitív tudomány végérvényes eredményeit. Másképpen áll a dolog azokkal, akik — néha túlhangosan — szembehelyezkednek a materialista biológiával, és ez az embergyógyítás szempontjából nem olyan ártatlan fenyegetés, mint a Descartes-féle veszedelem.

Az analízis előtti gyógyítás mítosza

Micsoda tehát az a szintézis és építés, ami régebbi „az analízis századainál“ s amihez most visszaédesgetik az orvostudományt? Eszünk ágában sincs tagadni a nagy elődök érdemeit. Hippokrates, a geniális megfigyelő, olyan orvosi szintézist alkotott, amely bizonyos tekintetben megdöbbenően modern. Celsus Rómában az első században meglepően modern műszerekkel operált sérvet, üszkös végtagokat. Neki köszönhetjük az esztétikai sebészet első kísérleteit. Galenus, Marcus Aurelius orvos, tanulmányozta az agyvelő- és idegmetszés okozta bénulásokat és századokkal Harvey előtt fiziológiai kísérleteket végzett. Idézzük az arabok közül Abu Kazimot és Avicennát. Két pap, Guillaume de Salicet, Firenzében a XII. században és Guy de Chauliac, Montpellierben a XIV. században, a modern sebészet előfutárai voltak; ez az utóbbi, aki már antiszeptikus kötözést alkalmazott, nyilvánosan

boncolt, két évszázaddal Vesalius előtt. Viszont el kell ismerni, hogy ezek elszigetelt jelenségek, és hogy az ő gyógyításuk, amennyiben sikeres volt, analitikus tudáson alapult, amelynek akkor még nem volt neve. Egyébként a hipokratesi hagyományt, azzal a pozitív megfigyeléssel együtt, amelyet magában foglalt, a legtöbbször furcsa módon éppen azok értették félre, akik a legbabonásabb tiszteletet mutatták iránta. „Maglehet, hogy Londonban meghallják a szívzörejeiket, de Olaszországban másként áll a dolog. Úgy látszik, mi itt kissé süketek vagyunk, mert mi egyáltalán semmit sem hallunk“, — írta Harveynek egy padovai orvos.

Az olyan jellegzetes megbetegedéseket, mint a tifusz, a diftéria, a mellhártyagyulladás, amelyeknek a tünetei oly nyilvánvalók, hogy a kórházban, amint a beteg megérkezik, néha akármilyen ápolónő vagy öreg beteghordozó első pillantásra felismeri, nem ismerték fel. „Mire jó a vérkeringés felfedezése? — írta egy orvos a XVII. században. — A régiek nem tudtak róla és mégis meggyógyították betegeiket.“ Valóban! Gyógyászat dolgában ismerjük bizonyos kezelési módok elképzelhetetlen kegyetlenségét; ezek oly előítéleteken alapultak, amelyeket a tények ereje sem tudott megrendíteni. Paré első nagy tette az volt, hogy véget vetett a sebek barbár kiégetésének forró olajjal. Általánosan ismeretesek a gyermekkezelés természetellenes módszerei, a visszataszító és embertelen kórházi viszonyok, még a XVIII. században is.

Molière szatirája néha kissé túlzott ábrázolás. Mikor egy portugál királyt, a XVI. század elején, olyan eljárással gyógyítottak ki mellhártyagyulladásából, amely ellenkezett az uralkodó tanítással, a hivatalos orvostudomány habozás nélkül hevesen tiltakozott. A hivatalos tudósok szemére vetették Parénak, hogy vérzések esetén elkötözi a véredényeket, ellentétben Galenus tanításával, aki az izzó vassal való égetést írta elő. Emlékszünk arra az ellenzésre, amely még a legszerencsésebb gyógyászati újításokat is fogadta, a kinint, az antimont, a védőoltást, valamint a vérkeringés felfedezését és a klinikai vizsgálat új módszereit. Rengeteget beszél-

tek a visszaélésekről az érvágás körül, amit egyesek mentesíteni szeretnének. „Nincs nap itt Párisban, — írja Guy Patin, — hogy ne vágnának eret csecsemőkön; én egyszer háromnapos gyermekem vágtam eret...“

Ha a tényeket szemléljük, furcsa gúnyolódásnak tűnik a tudomány előtti orvoslásnak „filozófiai és szintetikus szellemet“, a „lélek“ és a humánus iránti érzéket tulajdonítani. Hány orvos volt, akinek a filozófiája nem volt egyéb, mint üres retorika, a szintézis iránti érzéke pedig csupán vakmerő rendszerezés. Egy-egy Guy de Chauliac-ra vagy Ambroise Paré-ra hány, de hány Guy Patin vagy Diafoirus esik!

Vitalizmus és finalitás a tudományos analízis szempontjából

A kísérleti analízis elsőbbsége azonnal nyilvánvaló lesz, ha meggondoljuk, hogyan alakult ki a modern biológia, azzal, hogy bírálat alá vette a vitalizmus tételeit és lehetővé tette az orvostudománynak, hogy emberségesebb rendszert építsen ki. Hasznos lesz szemügyre venni a vitalizmus változásait a modern tudományos forradalom kezdetétől fogva.

Azon a napon, amikor Lavoisier megállapította, hogy az energia megmaradásának elvé érvényes az élő szervezetekre, megszületett a mechanista fiziológia. Ezután már csak a megerősödés és fejlődés következett; Claude Bernard működése óta, aki megalapította az általános és sejt-élettant, egészen a nemek kémiai meghatározásának kutatásáig, a reflexek és az agyi lokalizációk felfedezésétől egészen a tropizmusig és a vírus-proteinek felfedezésétől egészen a genetika alkalmazásáig az orvostudományban.

Bichat-val szemben Claude Bernard kísérletei megmutatták, hogy a fizikai törvények lehetővé teszik, hogy minden életjelenséget előre lássunk. Ez a determinizmus, amely orvosi körökben nagy és dühös ellenzésbe ütközött, még száz

évvel Lavoisier után is, most már úgy tűnik fel előttünk, mint nélkülözhetetlen alapja a biológiának és egyúttal minden más tudománynak. A biológiában megfigyelhető jelenségek sorában, úgy látszik, semmi sem bújhat ki alóla. Ma már, akármilyen nagyok is ennek a determinizmusnak vagy inkább a róla alkotott elképzelésnek a hézagai és nehézségei, amelyeket ebben a pillanatban a kvantumfizika hangsúlyoz, bármilyenek is a beállítások, amelyeket megkövetel a descartesi mechanizmus, bizonyos, hogy a biológiai jelenségek nem kifürkészhetetlen, anyagtalan ható okokat tárnak fel, hanem fizikai okokat, amelyeket lokalizálni lehet, hozzá lehet igazítani egy szervi alaphoz, az anyagokhoz és a formákhoz.

Úgy látszik, a metafizikai vitalizmus lejárta magát. A neovitalizmus megújhodási kísérletei olyan nehézségekbe ütköznek, amelyeket mindeddig nem sikerült legyőzni. Valahányszor egy tényre hivatkoztak egy-egy anyagtalan ható-ok megtámogatására, az alaposabb analízis lehetővé tette ennek a ténynek a megmagyarázását fizikai tényezők működésével, úgy hogy ezt a hatóokat jelentéktelen tényezővé fokozta le.

A vitalizmus tehát csak negatív formában maradhat meg, úgy, hogy hangsúlyozza a mechanizmus nehézségeit az alkalmazkodó harmónia megmagyarázásában, legalább is ebben a pillanatban.

Egyesek átmenetileg elfogadják a vitalizmust, mint tudományos feltevést, mert jó eszköz arra, hogy lerögzítse és megvilágítsa, mi mindent nem tudunk, és arra, hogy új kutatásokat indítson el. Odaállíthatjuk e negatív vitalizmus mellé azt, amelyet Claude Bernard pályája végén így fogalmazott meg: „A lelkes testben valami egyensúly van, valamiféle rend... Az életjelenségek társulnak az elérendő cél érdekében.” „Az életben, — mondja Cuenot, — van egy ismeretlen tényező, amely hasonlít a szellemhez, abban az értelemben, hogy elhárítja a nehézségeket és létrehoz éppen úgy közép-szerű, de éppen úgy tökéletes mechanizmusokat is.”

Úgy látszik, hogy a finalitás tényét már nem tagadják annyira, mint nemrégiben, de a fogalom sajátságos módon

megtisztult, azt mondhatnók: hézagaival, korlátaival, statisztikai értékével együtt anyagszerűvé vált. A biológusok között kettős fejlődést lehet észrevenni: egyfelől vannak, akik megmaradnak a materialista állásponton, szívesen elismerik az alakalmazkodó harmónia tényeit és ezeket pozitívista módon magyarázzák. Sokan elterpeszkednek egy ezerféle színárnyalatú agnoszticizmusban. Némelyek, mint Jean Rostand, ingadoznak az eklektikus szkepticizmus körül, eszük ágában sincs tagadni, hogy a holnap tudománya meg tudja magyarázni azt, ami ma meghaladja erőit, azonban úgy látszik, mégis megzavarja őket az a nehézség, hogy a véletlennek tulajdonítsák az értelem ősnemzését.

Másfelől, úgy látszik, azok, akik a szervezet harmóniájából metafizikai következtetéseket vezetnek le, hajlamosak gépi jellegűnek felfogni ezt a harmóniát, olyannak, mint a gépek, amelyeket az emberi ész alkotott minden néven nevezendő metafizikai tényezők közreműködése nélkül, ha csak nem nevezzük a gép „lelkének“ egy gramofon vagy egy mozdonny anyagi szerkezetét.

A finalitás az orvostudományban

A finalitás korlátainak és hézagainak ismerete nem új az orvosok előtt. Ismerte már ezeket Grasset is, pedig tudjuk, hogy az ő vitalizmusa gyakran meglehetősen kalandos. Az orvostudományban éppen úgy, mint a biológiában, a radikális finalizmus nem fogadható el. A *natura medicatrix* reakcióit kritikai szellemtől szabályozott tisztelettel kell szemügyre venni: ezeket néha fel kell indítani, gondolni, dédelgetni, más esetekben azonban meg kell fékezni. Az orvostudomány egyik legnagyobb problémája a tüneti és az okozati gyógykezelés határainak kérdése, mert az első a tünetek ellen küzd, gyógyhatás nélkül, a másik ellenben igyekszik kellőképpen tájékozódni a kóros folyamatokról. Egy urémiás beteg, vagy egy mérgezésben szenvedő beteg hasmenése éppen úgy, mint a hányás és az izzadás, mind

védekező reakció. Viszont egészen más a tuberkulotikusok hasmenése vagy a terhes nők hányása. Az azotémiások undorodása az ételtől hasznos tünet, viszont a vérmes és a szív-bajos embereknek gyakran szeszélyes az étvágyuk. A köhögés gyakran védekező reakció, előmozdítja a bronchusok váladékának eltávozását, viszont tuberkulotikus betegnél vérhányást idézhet elő és veszedelmesen elmérgezítheti a sérüléseket. A vízbe esett embert az ájulás meg is mentheti, meg is ölheti. S mit is mondhatunk a fájdalom finalitásáról!

Tudjuk, hogyan hat vissza a szervezet a melegre, a hidegre, a kiszikkadásra, az asphyxiára, az éhségre, továbbá egyéb testi változásokra. Úgy látszik, hogy e metabolizmus reakciói természetes következményei bizonyos zavaroknak, bár nem minden zavarnak. Ugyanúgy, mint ahogy a tengerimalac embriója bizonyos csonkításokat pótol, másokat azonban nem. Néha úgy látszik, hogy a beteg szervezetében, mint az embrióban, nem éltető lélek lakik, hanem valami mérnök-automata, valami robot-orvos, amely be van rendezve arra, hogy egy csomó, persze korlátozott mennyiségű zavar esetén azonnal intézkedjék.

Az orvosi gyakorlat bizonyos elvei bátran odaállíthatók a biológusok radikális finalizmusa mellé. Itt van mindenekelőtt a visszaélés ezzel a szabállyal: *primum non nocere*, mert ez egyformán vezethet közömbösségre vagy gyógyászati skepticizmusra. A túlzás mindenben hiba, még az óvatosság túlzása is. Egyes orvosok, s néha a legkitűnőbbek, nem feledkeznek-e meg róla, hogy ha az ópium és a gardenál mérgező hatású is, a fájdalom és az álmatlanság még károsabb lehet? A nyugodtan vagy fájdalom nélkül eltöltött éjszaka egyike lehet azoknak a kiszámíthatatlan tényezőknek, amelyek módosítják az operált, a vérmérgezős, a tuberkulotikus kórtörténetének kifejlődését. Egyes orvosok félénksége és mások erőszakos gyógy módjai között, amelyeket joggal ítélnék el, van az arany középút. Bizonyos, hogy egyesek visszaéltek a szérumterápiával és a hipodermikus gyógyítással, és pedig nem csupán az orvostudo-

mány „nagyiparosai“. Kétségtelen, hogy túlzás vaccint, vagy dagénant rendelni egyszerű nátha ellen, amint már megtörtént. Kinek jutna eszébe tagadni, hogy a tapasztalás iskolája bizonyos tisztulást idéz elő biológiai és kémiai gyógykezelésünkben. Viszont azokat az érveket, amelyeket például a tifusz és a diftéria preventív szérumkezelése ellen hangoztatnak, gyakran csak valami együgyű és rövidlátó hiperfinalizmus sugallja.

Bármily nagyok is a finalitás hézagai és bármily értéktelen is a radikális finalizmus, az alkalmazkodó harmónia tényei az orvostudományban a statisztikai adatok szerint még ma is igen figyelemreméltók. Gondoljunk csak arra a technikai tökéletességre, amelyet az immunizálás mutat. Ezekkel szembeállítani az anaphylaxia tényeit annyit jelentene, mint félreismerni a két jelenségsorozat viszonylagos számbeli jelentőségét: „A leukocyták tévelygése kevesebb embert ölt meg, mint az orvosok tévedései“, — mondta Pierre Jean.

Tévedés volna azt hinni, hogy a vita teljesen lezárult. Nem lesz érdektelen megjegyezni, hogy a finalizmussal szemben hangoztatott legkomolyabb kísérleti ellenvetések közül éppen a legfontosabb olyan tudóstól származik, aki odaadó híve a szintézisnek és az orvosi humanizmusnak, René Leriche-től. Éppenséggel a *natura medicatrix* fogalmát vonja kétségbe: „A patológia nagy részében, amely nem a fertőzésekkel foglalkozik, semmit sem látunk szöveteinkben, ami a betegség elleni lázadásra vagy védekezésre mutatna“. Leriche érvenyesíti „a fehérvérsejtek tévelygéseit“, sőt a szimpatikus idegrendszer hibáit is: „Ha mindjárt a sebláz első pillanataiban elzárjuk a szimpatikus idegrendszert, ennek — a mechanikai rombolásokon kívül — nincs többé semmiféle betegség-hatása... Ha a baktérium-bevándorlás helyén bőven fecskendeztünk be novokaint, bizonyos válogatott esetekben láttam, hogy a kezdődő infekció hirtelen megakadt...“

Meg kell jegyeznünk, hogy Leriche kizárja az immunitás területét és úgy látszik, csak a beteg, nem pedig az

egészséges szervezet célszerű alkalmazkodását vitatja: „A betegség, — írja — eleinte igen gyakran nem lehet más, mint időleges érzékenységeink bőségének váltságdíja, az az adó, amelyet az ember mozgatóidegeinek tökéletességéért fizet“. Várjuk a sokféle ellentmondást és a sok-sok fordulatot. A kóroktani fiziológia kísérleti és rendszeres tanulmányozása még csak éppen hogy elkezdődött.

Egy feltevés éppen úgy, mint egy felfedezés, nem annyira azért hasznos, mert megold, hanem inkább azért, mert felvet bizonyos problémákat. Ebből a szempontból a finalitás, mint a kutatás tárgya éppen olyan értékes, amely ártalmas, mint elmélet. A vitalizmusfeltevés, az ellentmondás másik jelentkezése, maga is valóságos kincsesbányájuk az irányító eszméknek, a vitáknak és a kutatásoknak.

Az analízis határa

Bizonyos, hogy az analízis elsőbbségének nem szabad figyelmen kívül hagynia korlátait és eltévelyedéseinek veszélyességét. Több-kevesebb szerencsével harcbaszálltak azok ellen, akik nem akartak egyebek lenni, mint a „jelenségek könyvelői“. Megbélyegezték a túlzott egyszerűsítést, amely megcsönkítja a biológiai valóságot. A matematikai elvonatkoztatást éppen olyan veszedelmes az orvostudomány szempontjából, mint a szónoki vagy metafizikai rendszerezés. Túlságosan elhanyagolták azoknak a jelenségeknek a tanulmányozását, amelyeket nyilván nehéz elemezni biometrikus eljárásokkal, bosszúsan visszautasították a hatásos empirikus kezeléseket. Az analízis túlzása szétszóródásra vezethet, a túlzott kritika pedig értelmi meddőségre, az intuíció elvesztésére, a teremtő képzelet elsorvadására, pedig ezekre a tudósoknak és az orvosoknak egyformán szükségük van. „Az alkotás, szokták mondani, mindenekelőtt izgalmat jelent.“

Ezek az ellenvetések gyakran alaposak voltak, de emiatt nincs jogunk hibáztatni a pozitív tudományt. A *kizárólagos*

analízis meddőisége tapasztalati tény. Az az analízis, amely nem torkollik a szintézisbe, elégtelen analízis. Abban a mértékben, ahogy a hivatalos orvostudomány egyre mélyebben behatolt a biológia fizikális kémiai alapjaiba, kitöltheti hézagait és hiányait, amelyek kétségtelenül még mindig igen nagyok.

Analízis és szintézis a modern orvostudományban

Azt a módot, ahogy az analízis fokról-fokra kiépíti a megbízható szintézist a régi üres fogalmak és a modern analitikai rendszerezések romjain, legjobban megvilágítja az asztma története.

Az asztma, amelyet gyakran összetévesztettek a nehéz légzési rohamok csoportjával, különösen pedig a hamis szívasztmával vagy urémiás asztmával, elkülöníthető ezektől bizonyos klinikai és kórbonctani adatok alapján: ilyenek a többnyire éjjeli rohamok, a nehéz légzés jellegzetes tünetei, állandó fulladozás, köpetelválasztási tünetek.

Ha jelentkezésének külső körülményeit tanulmányozzuk, azonnal kiderül, hogy kiváltásában mekkora szerepe van állati vagy növényi anyagok belélegzésének, (mint például virágpor, liszt, bőr- vagy prém-morzsák), továbbá bizonyos táplálékok élvezésének (hal, tojás, sertéshús). Néha minden beteg ugyanarra a táplálékra volt érzékeny, még ha csak igen csekély mértékben fogyasztotta is. Mindez besorozta az asztmát az egyéb lélegzési rohamok tünetei közé, mint amilyenek a szénanátha, az anaphylaxia, vagy a csalánkiütés, amit széruminjekciók idézhetnek elő. Vajon ama külső tényezők tanulmányozása, amelyek az asztma-rohamot előidézik, elvezet-e bennünket valami tiszta kóroktani fogalomhoz? Nem, mert a kóroktani kutatás kimutatta egyéb okok fontosságát is, az asztma gyakori együttes fellépését más betegségekkel, mint a köszvény, a migrén, a csalánkiütés, a bélgyulladás, ugyanannál a betegnél, vagy ugyanannak a családnak tagjainál, és ez azzal az

eredménnyel járt, hogy besorozta az asztmát az ízületi diathesisek csoportjába; ennek még eléggé bizonytalanok a határai. de érvényessége, legalább ideiglenesen, feltétlenül elfogadható.

A kísérleti analízis az asztma fiziológiáját különféle oldalakról közelítette meg: kutatták viszonyát az ananhy-laxiához, a szimpatikus idegrendszer zavaraihoz, a belső elválasztási zavarokhoz, valamint a légzőszervek bajaihoz. Ezeknek az analitikus vizsgálatoknak az összevetése, ami-ben a klinika és a laboratórium kölcsönösen ellenőrzi egymást, már majdnem eljutott az igazi szintézisig: Widál, Abrami, Brissaud és Joltrain kutatásai óta már senki sem vonja kétségbe, hogy „az asztma-roham nem pusztán légzési zavar, hanem valami hirtelen és mélyreható zavar eredménye, amely az egész nedvrendszer egyensúlyát felforgatta.“

Az orvostudománynak egyáltalán nincs szüksége a tudományos kutatás előtti elméletekre hivatkoznia, mert anélkül is tudja, hogy a nyílt betegség (például az asztma) nem egvéb, mint áruló epizódia a szervezetben lapoangó valamiféle betegségnek, például az artritizmusnak. Ebben az értelemben az epizódikus betegség gyakran kevésbbé fontos, mint a beteg. Egyébként a laboratóriumi eljárások lehetővé teszik a szervezet, a vérmérséklet, a humorális fiziológia és patológia alaposabb kikutatását és módot adnak rá, hogy a régiek néha igazán geniális meglátásai közül kiválasszuk a valóságot és elkülönítsük a bizonytalantól és a képzeletbelitől.

A gyakorlat sokkal hajlékonyabb és sokkal hatásosabb módon egyszerűsíti és árnyalja a problémákat, mint a *priori* okoskodások. Hiú ábránd volna megkísérelni, hogy az egész valóságot egyetlenegy formulába foglaljuk. A „betegség — beteg“ képletben a két tag viszonylagos fontossága nagyon is változékonny, az eset jellege szerint. A heveny ízületi reumatizmus és a mocsárláz kezelése elsősorban etiológikus: szalicilsav vagy kinin a lényeges gyógyszere. A szervezet megfigyelése ezt csak bizonyos szükséges, de

csekélyebb jelentőségű árnyalatokkal módosíthatja. Viszont az asztma, a bőrbaj, az emésztési zavar megköveteli a vér-mérséklet és az egyéni reakciók aprólékos tanulmányozását.

A betegségek javarésze az asztma és a mocsárláz között helyezkedik el. Jelentőségüket a szervezet és a külső tényezők igen különbözőképpen határozzák meg.

Tudomány, gyógyítás és humanizmus

Minél jobban áthatja a gyógyítást a kvantitatív tudomány, annál hatásosabban tud küzdeni az emberiség nagy csapásai és apró nyavalyái ellen. Gyakran elfelejtik, hogy a tudományos kutatás kezdete óta az emberi élet átlagos tartama körülbelül megkétszereződött, éppen úgy, mint a csírátlanításnak, az érzéstelenítésnek, a fájdalom és a haláltusa enyhítésének eredménye is.

Vajjon a biológiai analizisek, a metabolizmus alaposabb ismerete, nem teszi-e lehetővé, hogy enyhítsük a diétákat, amelyek nemrégiben még gyakran igen kíméletlenek és veszedelmesek voltak? Még csak néhány évvel ezelőtt is hány, de hány beteget szorítottak tésztákra, teákra vagy tejre, a téves fiziológiai fogalmak miatt!

Sok esetben az ilyen orvosi ténykedés emberi értékének a kritériuma pusztán kvantitatív. Akár a csonkító sebészet javallatairól és lehetőségéről van szó, akár a fertőző betegek elkülönítéséről, mindez statisztikai tényező s megengedi, hogy emberségesebbé tegyük a védekezést, hogy szigorúan elválasszuk a csecsemőt tuberkulotikus anyjától, de lehetővé teszi, hogy a bacillushordozót együtt hagyjuk túlérzékeny (allergiás) feleségével és ne kockáztassuk meg a kisebb bajt, tudniillik azt, hogy felbontsuk az ilyen veszedelmes együttélést.

A higiénia, a diétetika, az ortopédia, a testkultúra, amelyek egyre jobban tökéletesednek, visszatérést jelentenek

a józan természetes gyógymódokhoz. Mindinkább a test-edzés foglalja el az ortopédikus fűzők helyét. Ezt a test-edzést egyre inkább a mozgás és a természetes tevékenység irányítja. Gyermekeinket arra biztatjuk, hogy edzzék fogai-
kat, valamint izmaikat és érzékeiket, hogy harapják ketté a csontokat és a mandula héját, hogy ne kíméljék se nad-
rágjukat se térdüket, mikor fára másznak. Az egészséges embereknek azt tanácsoljuk, hogy tegyék ki magukat az időjárás viszontagságainak és edzzék hozzá magukat az erő-feszítéshez és szükség esetén a fájdalomhoz.

Az orvosok és az építészek rájöttek, hogy az ember nem csupán kenyérből él, hanem napsütésből és jó levegő-ből is.

A tények bonyolult szövevényét nem lehet megragadni metafizikai dedukciók alkalmazásával vagy szóhalmazatokkal, amelyek még ma is hangoskodnak az orvostudomány-ban. Kevés a valóság azokban a „homlokegyenest ellenté-tes eszmékben“, amelyekből a retorika annyi klasszikus antitézist hámozott ki: beteg és betegség, fertőzés és örök-lés, humanizmus és fizikális kémia, értelem és élettendület. A tények bonyolultsága mutatja, hogy csak kiegészítő tör-vények és tudományok vannak, amelyek korlátozzák, de nem zárják ki egymást.

A fizika elfogadja a hullámot, épp úgy, mint az atomot. A modern orvostudomány megemésztí a diathesiseket és a szövetnedveket, miután felvette magába a mikrobák min-denféle fajtáját is.

Az embernél „fontosabb az, amit nem lehet megmérni, mint az, ami mérhető“? Valóban. Kétségtelenül nagyon is elhanyagolták az emberbiológia kvalitatív oldalát, még ha ez csak hozzávetés is, vagy hézagaink ideiglenes kerete. Épp így az sem az utolsó lépés, hogy az analízis egyre jobban behatol az emberbe és a kvantumbiológia mindenféle ár-nyalatával gazdagítja az orvostudományt és a szociológiát. Vajjon szegényebb lett-e a zene a hangrezgések tanulmányo-zása miatt, vagy a festészet a színek fizikai elemzése miatt?

A valószínűség és a megközelítés fogalmai lehetővé teszik, hogy számbavegyük bizonytalanságunkat, közelhozzuk a determinista biológián alapuló orvostudományt a művészet-hez, ami a valószínűnek a technikája. Úgy látszik, hogy a gondolat és a cselekvés, a tudomány és a művészet közös témákat találnak ezekben a fogalmakban, amelyek igen hajlékonyak és egyúttal igen szilárdak. Itt is, mint másutt is, az analitikus kritika feltétele és egyúttal tényezője a szintézisnek.

A pozitív tudomány nem tagadja, hogy a kultúra és az ösztönök megfékezése szükséges ahhoz, hogy az ember boldog és nagy lehessen. Az intellektualizmus túlzását nem az ő rovására kell írni. Ezért az orvostudomány a cselekvés és a tapasztalat iskolája, ezért egyúttal a szintézis iskolája is.

Az orvosi gyakorlat kézzelfogható módon bizonyítja, hogy szüksége van azokra a tulajdonságokra, amelyek meghaladják és egyensúlyban tartják a tiszta értelmet. Az orvosi cselekvés arra kötelez, hogy adott pillanathan véget vessünk az analitikus kutatások elméletileg végevárhatatlan munkájának és cselekvésünk alapjául állanítsunk meg valami ideiglenes igazságot, valami használható megközelítést.

Az orvos élete, miközben a tények determinizmusát kutatja, lépten-nyomon beleütközik a véletlenbe, az esetlegességbe, néha a kalandba. Annak, aki világosan meg tudja ítélni önmagát, a mindennapos orvosi gyakorlat, például a prognózis területén, amit a tények fejlődése ellenőriz, feltárja az orvos előtt hibáit és tökéletlenségeit: ez a legizgalmasabb és leggyümölcsözőbb játék, a vakmerőség, de egyúttal a szerénység, az óvatosság, de egyúttal a határozottság legnagyobb ismertetője.

A nagy alkotókat úgy írták le, amint a jövődő örvénye fölé hajolnak, amelyen képzeletük és hatalmi akaratuk a kérlelhetetlen önbírálat ellenőrzése alatt alakokat vetít fel s ezekből ők megmintázzák a valóságot. Mint a nagy hadvezéreknek, államférfiaknak, iparmágnásoknak, s azoknak, akik földszorosokat vágnak át vagy birodalmakat

alapítanak: a tudósoknak s a nagy orvosoknak is fizikusoknak és költőknek kellene lenniök.

Ugyan mit ér az emberi élet meghosszabbítása, ha az ember nem tudja kihasználni! Mit használ az embernek, ha látja, hogy a betegség és a halál visszatántorodik előtte? Az orvostudománynak ki kell szélesednie a boldogság technikájává és meg kell ismernie az esztétikai és erkölcsi értékeket. Úgy kellene lenni, hogy az orvostudomány főképp ennek a humanizmusnak szentelje magát; s vajjon nem lehetne-e ezt megvédelmezni az embertelen kollektívizmustól és az egoista individualizmustól egyaránt?

Ha Carrel-lel, — Kipling és Nietzsche után, — továbbá a misztikusokkal és a forradalmárokkal megállapítjuk, hogy a kényelem, a biztonságérzet, az óvatos és könnyű élet elkorcsosította az egyedeket, eljutunk a hősi és néha aszkétikus élet fogalmához, ami szükséges az ember kiteljesedéséhez, midőn a már-már túltengő értelem „újra feltalálja az ösztönt, értelmének utolsó műveletével“: vajjon nem annak a bizonyítéka-e ez, hogy az embernek, ha egyre jobban áthatja a tudományos szellem, semmi szüksége sincs arra, hogy tagadja az értelmet és az észet, hogy mindenáron túllendüljön egyénisége és hangyabolya határain, hogy túllendüljön magán az emberen, az emberfeletti hajszolásában.

E. YOTTRAS

A NEDVEK ÉS AZ EGÉSZSÉG

A humorálpatológia elhanyagolása

Ha átnézzük az utolsó két évtized folyamán (1922—1935) Franciaországban megjelent legjelentékenyebb orvosi kézikönyvet, a Roger, Widal és Teissier szerkesztésében megjelent tankönyvet, amely 22 kötetben mintegy 18.000 lapra rúg, egyetlenegy fejezetet sem találunk benne, amely azt tárgyalná, hogy milyen szerepük van a szövetnedveknek a kórállapotok előidőzésében.

A biokémia, amely a legtökéletesebb modern eljárásokkal gazdagodott, félszázada már pontosan meghatározta a szövetnedvekben előforduló valamennyi alkotó elemet anélkül, hogy sikerült volna felfedeznie egyetlen anyagot, amely a különféle betegségeket okozhatná. Az orvosok ebből azt a következtetést vonták le, hogy nem a nedvekben kell keresni az életfunkciók rendetlenségeinek okát és a patológia ekkor lett ridegen tárgyilagos, azzal, hogy minden betegség okát a szövetek és a szervek anatómiai vagy hisztológiai elváltozásaiban kereste.

Így aztán a betegség továbbra is rejtély maradt; senki sem tudta megérteni az idevágó és naponta megfigyelt jelenségeket, amelyek megmutatták, hogy az egymástól merőben elütő okok is előidézhetik ugyanazt a kóros állapotot, viszont néha egyetlenegy ok egymástól lényegesen különböző betegségeket idézhet elő.

Például a rákfélék élvezése miért idéz elő csalánkiütést egyeseknél, holott másoknál az eper az oka ugyanennek a bőrbetegségnek és miért jelentkezik ismét mások-

nál ugyanilyen zavarok csokoládé, tojás, vadhús, sertéshús élvezésének következményeként? Vannak aztán más egyének, akiknél ugyanezek a bőrtünetek bizonyos orvosságok, néha antipirin, néha kinin, vagy hánytatók, arzén és higanyos gyógyszerek bevétele után mutatkoznak. És miért lép fel egyedek szerint ugyanez a csalánkiütés parasitózis, infekciók, mérgezések, szérumbetegségek, szervi működési zavarok, vagy belső elválasztási zavarok következtében?

Másfelől hogyan magyarázható meg, hogy a csalánkiütés kóroktana szempontjából gyanúba vett hatóokok bármelyike, például a rákfélék evése, némely egyéneknél asztmarohamokat okoz, viszont másoknál ugyanennek következtében migrénes megbetegedés mutatkozik?

Hasonló gyógyászati rejtéllyel kerülünk szembe, ha megfigyeljük, hogy egy bizonyos orvosság, ugyanaz az egy, több különféle betegséget meggyógyíthat és lényegileg különböző gyógyszerek felcserélése néha jó hatással van ugyanazokra a kóros állapotokra.

Ezeket a tényeket még a legteljesebb homály borítja és még a legkimerítőbb és legmodernebb orvosi kézikönyvek is hallgatnak ezekről a sokágú jelenségekről, amelyek mégis igen nagyfontosságúak.

Az elv

Kutatásaim előtt az orvostudomány állandóan figyelmen kívül hagyta a betegség természetét, az életfunkciók egyensúlya megbomlásának legközvetlenebb okát.

Nos ezt az okot fedeztem fel én és ezzel egy csapásra megfejtettem mindazokat a rejtélyeket, amelyekre épp az imént utaltam.

Ez az ok pedig a szövetnedvekben rejlik. A kémikusoknak nem sikerült kinyomozniuk, mert nem kémiai, hanem tisztán fizikai okról van szó.

Senki sem gondolt arra, hogy a megszámlálhatatlan

hatás között, amik állandóan keletkeznek a szövetnedvek körében, némelyek kicsapódásokat eredményezhetnek.

A kémikus, laboratóriumában, miközben az oldatokat kevergeti *in vitro*, lépten-nyomon megfigyeli, hogy ezeknek az oldatoknak az összeöntése révén oldhatatlan testek keletkeznek, és lehetetlenség, hogy efféle reakciók, szóval csapadék-reakciók ne keletkezzenek éppen így a szervezetben is.

Ezek a reakciók igen gyakran kolloidokat eredményeznek, s ezek flokulusok alakjában csapódnak ki; ezek a flokulációk szilárd anyagok, amelyek suspensiokban fordulnak elő a szövetnedvekben; ezek a *primum-novens*-ei a funkcionális zavaroknak és ennél fogva a betegségnek.

Az ilyen kóros állapotok mechanizmusa tehát a következő: tudjuk, hogy az életfunkciók meglepő egyensúlya a szimpatikus idegrendszer függvénye; nos ha ezek a flokulációk hirtelen és nagy bőségben keletkeznek a szövetnedvekben, az a megszámlálhatatlan sok szilárd részecske, amit a vérkeringés magával sodor, elkezdi izgatni a szimpatikus idegvégződéseket, amelyek a véredények belső szövetének a felszínéig érnek és ennek az izgatásnak következtében veszi el a szimpatikus idegrendszer ellenőrző és szabályozó hatalmát.

A főfunkciók zavara így magyarázható meg; ez az eset a heveny megbetegedéseknél, amelyekben a lélegzés, a vérkeringés, a testhő, a kiválasztás, stb. ritmusa többé-kevésbé meg van zavarva.

Viszont ha a kicsapódások lassan és kis mennyiségben keletkeznek, nem izgatják eléggé az ideghálózatot ahhoz, hogy jelentékeny zavarokat okozzanak a szervi funkciókban; csupán a szimpatikus idegek feszültségében idézhetnek elő változásokat.

Amíg a véráram normális szerveken és szöveteken halad át, ezek az oldhatatlan részecskék kis számban nem tesznek észrevehető hatást, de ha a vérjárta területek különlegesen érzékenyek, pl. valami előzetes helyi sérülés, érlemeszesedés, vagy bármi más ok miatt, ugyanazon a

reakció-pontokon, amelyek majd helyi tünetekkel árulják el magukat, krónikus betegségeket okoz.

Ha például a légzőszervek szintjén húzódik a túlérzékeny terület, akkor asztmaroham keletkezik; ha az izgékony zóna az agykéregben van, a flokuláció epileptikus rohamot idéz elő.

És ennek a mechanizmusnak a révén megérthetjük, miért idézhet elő ugyanaz a meghatározott flokuláció az egyének és az ő helyi túlérzékenységek szerint különféle tüneteket és betegségeket.

Ugyanígy magyarázható, hogy hogyan hozhat létre egy meghatározott betegséget egymástól tökéletesen eltérő többféle hatóok; azért, mert ezek a hatóokok azok, amelyek a befogadó egyedek vérplazmájában kicsapódásokat idéznek elő.

Elméletem segítségével szétfoszlik a betegség természetének titokzatossága.

Kísérleti bizonyítékok

A heveny megbetegedések és az életfunkciós zavarok legfontosabb tüneteinek tekintetében a döntő bizonyítékot az a kísérlet szolgáltatja, amelynek lényege, hogy előidézi mindezeket a zavarokat, még pedig úgy, hogy a vérkeringésbe befecskendezik az oldatlan részecskék suspensióját, amelyek igen finoman oszolnak meg, kémiaiilag közömbösek, akármilyen is az összetételük, feltéve, hogy fizikai állapotuk megfelelő és számuk elegendő.

Akár bárium-szulfát, akár kalcium-karbonát-csapadékat, akár fém- vagy fénoxid részecskéket, akár szerves csapadékokat, akár teljesen oldhatatlan fehérjéket alkalmazunk, az eredmények pontosan azonosak. Minden egyes esetben, a csapadékok fizikai természete és adagolásuk gyorsasága szerint különféle fokon, de ugyanazokat a tüneteket idézzük elő: vizketést, csuklást, hasmenést, hányást, vértódulást, vérzést, bénulást, görcsöt, légzési zavarokat, vérkeringési és kiválasztási zavarokat, egyensúlyzavarokat, a vérnyomás

csökkenését, eszméletlenséget és halált, feltéve, hogy az adagok elegendők és gyorsan jutottak be a vérkeringésbe.

És nincs más eszköz a vitális egyensúlyok e zavarainak szemléltetésére.

Elméletünk helyességének újabb bizonyítéka az a tény, hogy a betegségeket és a heveny kóros zavarokat előidéző hatóokok pontosan ugyanazok, amelyek alkalmasak arra, hogy a vérnedv-flokulációt előidézzék. Így történik, hogy a kórokozó mikróbák toxinokat választanak ki, amelyek a bejuttatott egyedek széruma révén kicsapódnak.

Bizonyos, hogy az ártalmas mikroorganizmusok nem mind ugyanazon a módon hatnak; például a Nicolle-bacillus olyan anyagokat választ ki, amelyek csapadék nélkül terjednek el a nedvekben, tetszés szerint megtelepednek a gerincevelő elülső szarvain, amelyeknek az izgatása jellegzetes tetanusz-görcsöket idéz elő; mivel ebben az esetben nem keletkeznek vérnedv-flokulációk, nem is következnek be a funkciós zavarok általános tünetei.

Mint a szerves vegetatív élet nagy egyensúly-zavarainak jellegzetes példáját, helyesnek tartom megemlíteni itt az anaphylaktikus rohamokat; nos, ezeknek kétségtelenül a szövetnedvek kicsapódásai az okai. Valóban kimutattuk, hogy az antigén flokulációt eredményez, ha hozzáadjuk az ugyanezen antigénnel érzékenyebbé tett egyed szérumához. Egyébként ezt a kicsapódást gyakorlatilag hasznosítottuk az antitoxikus szérumok mennyiségi meghatározásában; ez mutatja az immunitás fokát, vagyis a humorális túlérzékenység jellegét a kezelt állatokban.

A tünetek azonossága az anaphylaktikus és anaphylaxis-szerű rohamok esetén, az egyik roham szérumkezelése a másikkal, az ismétlődő adagolások védőhatása, az injekciók gyorsaságának döntő befolyása, a hatások és az adagok fordított aránya: ezek a jelenségek a következményei annak, hogy az ideghálózat hozzászokik a mechanikai izgalmakhoz és ezek nem magyarázhatók meg másképpen, csak az én elméletem segítségével. Ugyanígy áll a dolog a roham hirtelen meggyógyulása esetén is.

A gyakorlati alkalmazás és a klinikai bizonyító anyag

Ha tételünk helyes, mivel most már ismerjük a funkcionális kóresetek legközvetlenebb okát, ez jobb fegyverünk lesz, mint a multban volt, az ilyen betegek meggyógyítására vagy bajuk enyhítésére.

Ebből a célból ki kell nyomoznunk a vérnedv flokulációinak tényezőit, úgy, hogy igyekezzünk ezeket elkerülni, kiküszöbölni, vagy hatásukat gyengíteni és a szövetnedveknek jóval nagyobb állandóságot biztosítani.

Ezekre az elvekre alapítottuk a laboratóriumainkhoz tartozó klinikánkon alkalmazott módszereket.

A szövetnedv-ingadozás és a flokulációk okainak, vagyis a lappangó krónikus fertőzéseknek, mérgezéseknek és krónikus önmérgezéseknek, szervi és kiválasztási egyensúly-zavaroknak, anaphylaktikus állapotoknak, bacillusos vagy szifilitikus átívódásoknak, pangásoknak stb. kinyomozása aprólékos klinikai vizsgálatot követel és olyan analitikai kutatást, amit csak a laboratórium végezhet el.

A szövetnedvek megszilárdítása és a kicsapódások ártalmas hatásai ellen folytatott küzdelem egyebek közt megköveteli új eszközök alkalmazását, amiket mi állapítottunk meg, és pedig elsősorban a legfontosabbat, ami nem más, mint magnézium-hiposzulfit intramuszkuláris és intravénás befecskendezése; ez figyelemreméltó hatóanyag, annak a három tulajdonságának a révén, amelyet mi fedeztünk fel: feloldja a proteines flokulációkat, bizonyos feltételek mellett módosítja a kicsapódások alakját és érzésteleníti a szimpatikus idegrendszer véredény-idegvégződéseit.

Nem térek ki itt újra eljárásaimra, amelyeket részletesen leírtam különféle munkáimban és a humorál-patológia újjászületéséről szóló beszámolóimban. Beérem azzal, hogy beszámolok azokról az eredményekről, amelyek kiderülnek a statisztikákból; ezek a statisztikák felölelik a legutóbbi 15.000 beteg adatait, akik klinikánkon vizsgálatra jelentkeztek.

Ezek között a betegek között van 3039, akiknek az ese-

tében nem ismerjük gyógymódjaink eredményeit, mert ezek máshonnan jöttek, nem ápolhattuk őket Lyonban, hanem visszaküldtük kezelőorvosaikhoz, akikről azután nem kaptunk betegségükről megfelelő értesítéseket. Ezek a betegek tehát kicsúsztak minden ellenőrzés alól.

11.961 olyan beteg volt, akiknél megállapíthattuk kezelésünk eredményeit; ezekről a következő statisztika készült:

Meggyógyult	7792	vagyis	65.15%
Jelentékenyen javult	2514	„	21.01%
Kismértékben „	1013	„	8.47%
Eredménytelen kezelés	642	„	5.36%

A 7792 meggyógyult beteg között csupán 1200 volt beteg egy évnél rövidebb ideje, a többi 6592 hosszabb-rövidebb ideje kapta meg ezt a krónikus betegségét, némelyik két évvel, más hatvan évvel ezelőtt, sőt némelyik még régebben.

Kiszámítottuk, hogy ezeknek a betegeknek hány évet kellett szenvedniök addig, míg meggyógyultak a mi klinikánkon; a következő statisztikát kaptuk:

1043	szenvedett több mint egy évig, ez összesen	1043 év
2692	„ 2— 5 évig, „ „	9422 „
1275	„ 6—10 „ „ „	8932 „
1020	„ 11—20 „ „ „	15.300 „
358	„ 21—30 „ „ „	6950 „
125	„ 31—40 „ „ „	4375 „
45	„ 41—50 „ „ „	2025 „
13	„ 50— vagy több évig, „ „	715 „
Összesen:		50.762 év

Szóval ez 50.000 évn yi szenvedés, amitől meg lehetett volna kímélni a betegeket, ha ismeretesek lettek volna módszereink és ha alkalmazták volna ezeket mindjárt, mihelyt krónikus zavaraik keletkeztek.

Mindazokat a betegeket, akik ebben a statisztikában szerepelnek, vagyis már több mint egy éve szenvednek, eredménytelenül kezelték a hagyományos gyógy módokkal és a legtöbbjük több orvossal is kezeltette magát. Egyesek, akik már régóta betegeskedtek, sokféle gyógykezelésen estek át, amiket 10, 15, 20 és néha harminc orvos írt elő nekik.

Ezek a figyelemreméltó eredményeken kívül, amelyeket a teljesen gyógyult egyének megfigyeltünk, még 2514 más betegnek is nagymértékben javára váltak módszereink, holott a klasszikus módszerekkel nem lehetett rajtuk segíteni.

Nem fűzünk ehhez semmi megjegyzést; ezek az eredmények csattanós gyakorlati bizonyítékai elméletünk helyességének és fogalmat adnak arról, mily megbecsülhetetlen szolgálatot tenne az emberiségnek, ha eljárásunk általánossá válnék, ha az orvostudomány igen sok hivatalos képviselője nem tanúsítana vele szemben vaskalapos ellenállást.

Igaz, hogy ma már sok gyakorló orvos meg van győződve a humorál-patológia figyelemreméltó lehetőségeiről és eredményesen alkalmazza a mi módszereinket.

Közülük több mint 150 beállt a mi klinikánkra próba-időre; résztvettek a vizsgálatokon és a kezeléseken és reményt keltettek bennem, hogy módszereim végül is általánosan elterjednek és diadalmaskodnak a könyvszagú, empirikus, tisztán tüneti vagy hatástalan gyógy módokon.

Akármi történik is, a vitális funkciózavarok okainak, vagyis magának a betegség természetének felfedezése kétségtelenül rendkívüli jelentőségű új korszakot nyit az orvostudomány történetében.

AUGUSTE LUMIÈRE

HAGYOMÁNY ÉS HOMEOPÁTIA

Mi a homeopátia?

Ha társaságban feltesszük ezt a kérdést, a felelet mindig ugyanaz.

A homeopátia titokzatos gyógymód, amely apró pilulákat használ gyógyszerül és ezeknek nincs semmi ízük. — Hogy-hogy, a homeopatikus gyógyszereknek nincs ízük? Miért nincs? Egyesek bizonyára derűs fölénnyel így felelnek meg: mert nincs bennük semmi. Mások, az okosabbak, megmagyarázzák: a felhasznált hatóanyag mennyisége oly csekély, hogy semmiféle íze sem árulhatja el jelenlétét. És a homeopátiának mégis van hatása, mégis gyógyít néha? — Meggyógyítja azokat, akik hisznek benne; és a homeopátia meglehetősen sok csodás gyógyulással dicsekedhetik. Csakhogy ez empirikus gyógymód, amelyet Hahnemann német orvos alapított. Viszonylag új módszer és szemfényvesztő tevékenysége miatt, amit kontárok folytatnak, nincs semmiféle tudományos jellege.

Most aztán mindent tudtok. Beéritek ezzel? Engedjétek meg, hogy kételkedjem benne és bemutassam a homeopatia egész nagyságát és minden nyomorúságát; eredményei révén nagy, ismeretlensége miatt nyomorult, hiába mozgattak meg hívei minden követ, hogy megismertessék, megbecsültessék és megszerettessék.

Hogy a homeopátiát megérthessük, meg kell ismerni történetét.

Hogy bemutassuk eredetét és fejlődését, ahhoz tulajdon-

képpen el kellene mondani az orvostudomány egész történetét, minden nagy filozófiai hullámvázsaival, nekilendüléseivel és csalódásaival együtt, el kellene mondani ragyogó és zűrzavaros fejlődését, szerencsés eredményeit és kudarcait. Ez az áttekintés feltétlenül szükséges, hogy jobban megragadhassuk azoknak az eszméknek a fejlődését, amelyek elindították a homeopátia elméletének és gyakorlatának megalapítását; ezeknek az eszméknek észrevehető haladása főképpen három korszakban mutatkozik meg: Hippokrates idejében; a XVI. században: Paracelsus, Crollius és Kircher révén; a XIX. században Hahnemann révén.

Hippokrates

Hippokrates, akit sokszor idéztek, sohasem olvastak és csak ritkán értettek meg, úgy tűnik fel előttünk, mint valami titokzatos isten, aki időszámításunk előtt négyszáz évvel megalapította az orvostudományt. Valóban, mint egyik legkitűnőbb életrajzírója, Baissette, igen helyesen rámutatott, „Hippokrates a görög gondolat hosszú erőfeszítéseinek kiteljesedését jelzi“. Műve a maga egészében valóságos enciklopédiája kora tudásának és még mi is meríthetünk belőle bizonyos irányelveket.

„Véleményem szerint a legjobb orvos az, aki tud előre megismerni.“ Hippokrates igyekszik megismerni a betegségek jelenét, multját és jövőjét, mert ezekbe — mint mondja — tudni kell behatolni. A betegségek különleges jellegzetességeikről ismerhetők fel s ezeket nem külsőleg megnyilvánuló látszólagos ok ismerete révén állapította meg, hanem a beteg ellenirányú védekező mozgásaiból. A beteg valóságos kórok-halmazát: minden védekező mozgását tanulmányozni kell, mert mind értékes.

A hippokratesi klinikát semmi tekintetben sem lehet összehasonlítani a modern klinikával. Hippokrates nem különbözteti meg a tüneteket, nem osztályozza a betegségeket. Aprólékos, megfontolt, elmélyült megfigyelése igyekszik

elkülöníteni a betegeket, igyekszik megkülönböztetni őket egymástól, hogy egyéni gyógymódot szegezzen szembe szokványos megnyilvánulásaikkal és mindenekfelett, hogy előre meglássa a reakciókat és gátat vessen kitörésüknek. Hippokrates szerint a tünet nem csupán a betegség jele, hanem a beteg jele is és megállapítása arra kötelezi az orvost, hogy pontosan olyan gyógymódot rendeljen el, amely a betegnek megfelel.

Melyek tehát a hippokratesi gyógyítóeljárás általános irányelvei?

Mindenki ismeri a híres aforizmat: *Primo non nocere*, vagyis: az első kötelesség nem ártani. *Deinde purgare*, vagyis azután kitisztítani. Ezek voltak a XVII. század kuruzslóinak ünnepélyes kijelentései, akik hogy leplezzék gőgös tudatlanságukat, olyan szövegeket idéztek, amelyeket sohasem olvastak.

Tulajdonképpen Hippokrates szerint három nagy irányelv van:

1. *Natura medicatrix*. „A természet a betegségek orvosa. A természet tanulás és tudás nélkül is pontosan azt cselekszi, ami szükséges.”

Az orvostudomány háromféleképpen gyógyít:

Passzív vagy statikus módon, nyugalommal, önmegtartóztatással, álommal.

Aktív vagyis dinamikus módon, testmozgással és bősége-sebb táplálással.

Végül izgalmakkal és reakciókkal; ezek mindmegannyi előre kiszámított mozgások, amelyeket a szervezet azért hoz működésbe, hogy biztosítsa védekezését.

Az orvos sem tehet okosabbat, mint hogy utánozza a természetet, hogy visszajuttassa a beteget az egyensúly állapotába.

2. *Contraria contrariis*. A gyógyítás módja az ellenkező eszközök használata.

„Ha ismernék a betegségek okát, — mondja Hippokrates, — azt lehetne rendelni, ami hasznos, úgyhogy az ellentétes tényezők közül választanók az orvosságot. A valóságban ez az orvosság a természetes. Az éhség orvossága a táplálék, a szomjúságot az ital csillapítja, a telítettség orvossága a kiürítés, az üresség ellenszere a telítés, a testi fáradság orvossága a nyugalom, a nyugalom petyhüdtségének ellenszere a testmozgás. Röviden: minden betegségnek az ellentéte az orvosság, mert a gyógyítás tulajdonképpen pótlás és csökkentés: csökkentése annak, ami túlzott mértékben van meg és pótlása annak, ami hiányzik.“

„Mivel a fájdalmakat az ellentétes eszközökkel lehet meggyógyítani, minden betegségben benne van az orvossága is; így a meleg szervezeteknek, amelyek a hideg miatt betegedtek meg, melegítőkre van szükségük stb.“

3. *Similia similibus*. Hasonlót hasonlóval kell gyógyítani.

„Íme a másik eljárás. A betegséget a hasonló okok okozák és a beteg, ha hasonlót adunk neki, kigyógyul betegségéből. Így az, ami előidézte a hólyaghurutot, ami azelőtt nem volt, megszünteti a meglévő hólyaghurutot; a köhögést is, mint a görcsös vizelést, ugyanazzal az okkal lehet megszüntetni, ami előidézte.“

A lázt, ami gyulladásból keletkezett, néha ugyanaz szünteti meg, ami előidézte, néha pedig az ellenkezője annak, ami előidézte. A lázt az szünteti meg, ami előidézte és az idézte elő, ami megszünteti.“

„A természetes hajtószerek dugulást idézhetnek elő.“

Magyarázzuk meg Hippokrates gondolatát: Ha valaki cantharis-oldatot vesz be, cystitis (hólyaghurut) tünetek jelentkeznek, gyakori és sürgető vizelési ingerrel; hasonlóképpen fájdalmak a vizelés előtt, alatt és után. Harmincszorosan hígított cantharis-oldat igen gyorsan megszünteti ezeket a zavarokat, akármi az okuk. A bürök, belladonna, a kinin tömör adagokban különféle lázas állapotokat idéznek elő s ezeknek a jellegzetességei, ha felismerjük olyan embe-

ren, akit akármiféle más betegség ért, módot adnak rá, hogy eredményesen alkalmazzuk őket oldatok alakjában. A homeopátia végtelenül kis adagokban használja azt az anyagot, amely erős adagolásban a betegnél megfigyelt tüneteket idézi elő.

Az ellentétek törvénye, a hasonlóságok törvénye: ezt a két elvet, amely gerince az egész orvostudománynak, Hippokrates fogalmazta meg határozottan.

„Eszert, — mondja, — az egészséget két ellentétes módon lehet helyreállítani.“

„Az, ami használ, tökéletesen azonos azzal, ami árt.“

„Mert minden hasonló egymáshoz, azok a dolgok is, amik kétések, azok is, amik használnak, azok is, amik ártanak.“

Négyszáz évvel időszámításunk előtt találkozunk tehát egy kettős gyógyító eljárással, amelyet az orvosoknak javasoltak. A gyógyítás két törvénye, az ellentétek és a hasonlóságok törvénye, nem áll szemben egymással Hippokrates rendszerében és ha mindegyik külön-külön javallattal jelentkezik is, mind a kettő, más-más úton bár, ugyanegy cél felé tör, és ez a betegek meggyógyítása.

Miért nem vette figyelembe az orvostudomány a hippokratesi elveket? Miért fogadott el a nagy vándor-orvos halála után egyetlenegy irányzatot, egyetlenegy értelmezést, amelyben századok folyamán megrekedtek az eszmék és csak a XVI. században jutottak lélegzethez és szabadultak fel némileg, Paracelsus és Crollius, később pedig a XVII. században Kircher révén? Láttuk, hogy az analógia eszméje hogyan tükröződik Hippokrates írásaiban, tanúi vagyunk fejlődése kiteljesedésének a renaissance idején. Megismerhetjük egymásra következő korszakait, ha felidézzük azoknak a férfiaknak alakját, akiknek a műveiben feltétlenül fel kell ismernünk Hahnemann elődeinek hallatlan erőfeszítéseit.

Aureolus Philippus, Theophrastus Bombastus de Hohenheim Paracelsus 1493 november 10-én született a szászországi Einsiedelnben. Az apja orvos volt és fiát már ifjúkorában beavatta a titokzatosan áthagyományozott és féltékenyen őrzött titkokba és mitoszokba. Csakhogy Paracelsus hamarosan lázadozni kezdett. A legfőbb tökéletesség vágya rányomta egész életére bélyegét, az a sóvárgás, hogy szilárd filozófián egyensúlyozza ki minden cselekvését, a tapasztalaton alapuló szüntelen kutatása az igazságnak: mindezek az okok hamarosan szembeállítják azzal a tanítással, amelyre rá akarják kényszeríteni, amelynek gyengeségét és haszontalanságát azonnal felismeri. Az a rendkívüli életerő, amelylyel meg van áldva, arra ösztökéli, hogy harcba szálljon kora mestereivel, akik Galenusra esküdtek. Ebbe a harcba elképzelhetetlen hévvel és páratlan kíméletlenséggel veti bele magát. Hallgassuk csak meg:

„Hiába akarjátok eltorlaszolni magatokat Machaon, Apollonios, Aristoteles, Galenus, Averroës, Avicenna és a többiek tekintélye mögött. Mindenekelőtt meg kell fontolnotok, hogy hazudtak-e vagy nem. Ennek a megállapításnak a sikere attól függ, hogy elfogadjuk-e ezeket a mestereket vagy nem. Ha műveik orgonasípok volnának, nagyon kitűnő orgonistának kellene lenni, hogy csak egy kis dalocskát is kicsalhassunk belőlük.“

„Nagy és végzetes hibájuk ez az akadémiák doktorainak, urainak, mestereinek és borostyánkoszorúsainak, akik nem láttak világosan ezekben a dolgokban, mert igen makacs hályogok homályosították el látásukat. Engem valóban megdöbbent az a vakmerőség, amellyel felcifrázzák és felsallangozzák magukat vörös sapkákkal, holott annyira vakok, hogy mindennek ellenére aligha tudnék valamit is találni azon a tájon, ahol a fej szokott lenni.“

Paracelsus mindenekelőtt orvos és gyógyítási akar. A gyógyítás neki cél és az egészség az egyetlen eredmény.

„Valamint a betegség az egészségből keletkezik, éppen úgy keletkezik az egészség a betegségből.“

„Éppen ezért, — teszi hozzá Paracelsus, — nem csupán a betegség okait kell megismernünk, hanem az egészség helyreállításának módját is. Már pedig a tehetségtelen orvosok elfordultak a természet világosságától és elhomályosították azt, mert olyan alapra helyezkedtek, amelyet a maguk agya teremtett meg nekik, ábrándjaik alapján és a természet világosságának minden néven nevezendő hozzájárulása nélkül.“

Paracelsus szerint a beteg nem akármilyen ember, hanem olyan teremtett emberi lény, aki magában hordja funkciójának és betegségének bizonyságait. Ha az orvos finom analizissel vagy ügyes vizsgálatokkal akarná kiismerni betegét, hogy logikusan, vagyis észszerűen meghatározza a kezelés módját, akkor tévedésbe esnék, mert döntése egyedül tőle magától, az orvostól függ, és nincs alávetve a természet ellenőrzésének. Miért nem vizsgáljuk az embert, ezt a mikrokozmoszt, a világegyetemhez, a makrokozmoszhoz való viszonyában? Az éleseszű kutató átengedi helyét az óvatos megtügyelőnek, aki értékesíti az elhanyagolt bizonyítékokat és eljut a megfelelő megismeréshez és gyógymódhoz, mert ekkor úgy érzi, hogy beleilleszkedett az egyéniség idejébe, tömegébe és mértékébe, vagyis *in numero, in pondere, in mensura*. Es Paracelsus így fogalmazza következtetését: „A hasonló a hasonlóhoz tartozik“.

Az ember nyilvánvaló jeleket hord magában, már annak szemében, aki látni tud; ezek a jelek nem holmi látzatok, amelyekre végeérhetetlen vitákat lehetne alapozni, hanem akár eltörölhetetlenek, akár változékonyak, mindig jelentékenyek, akár önmagukban, akár a rajtuk kívül álló természeti jelenségekhez való szoros viszonyukban. És ezért van, hogy a lét égboltozata, — Paracelsus kifejezése szerint, — vagy más szavakkal „birtoka“ és „jövője“, megvilágosodik és áttetszővé válik a csillagos ég, vagy a világegyetem boltozatának fényeitől.

„Ha tehát a külső látszatok szemlélete a parasztok dolga, teszi hozzá, akkor a belső dolgok, vagyis a titok szemlélete az orvos feladata.“

Az ember három részből áll: lélekből, teremtettestből és középtestből (*corpus medium*).

„A lélek, — mondja Paracelsus, — az, ami halálunkból születik“.

„A teremtettest, a csontváz körül tömörült alkotmány; szövetek fedik, amelyek védelmezik legfontosabb szerveinket; ez a test három anyagból áll: kénből, sóból, higanyból; ha ezek kizökkennek az egyensúlyból, az eredmény azoknak a betegségeknek a jelentkezése, amelyeket ezeknek az anyagoknak a természete jellemez, amelyek viszont egyenkint igen különbözök.“

„A *corpus medium* semmi tekintetben sem hasonlít ehhez, mert hatalmas erő alkotta és változtatta meg.“

És Paracelsus hozzáteszi:

„Mindazonáltal ez a megváltozás semmi más, mint az, amit a festő művel, aki képet rajzol a falra és pedig faszból alakjában. Fának nyomát sem látja ott senki, viszont mindenki lát egy remek képet. Mégis ha nedves szivaccsal csak egyszer végigdörzsöljük, eltűnik mindaz, amit a festő ráfestett a maga elgondolása szerint. Nos az élet pontosan ilyen. Miután Isten kialakított és három anyagból összegyúrt bennünket, innen kezdve felragyog bennünk az élet, ami lehetővé teszi, hogy álljunk, járjunk, mozogjunk, stb.“

„Mert igen ügyes ez a festő, aki kiszínezte ezt a három anyagot, még pedig annyira, hogy az egyik úgy tűnik, mintha napnak festette volna, a másik mintha holdnak, a harmadik mintha Venusnak stb. Ez fehér, amaz barna, a harmadikat egészen más színűre festette. És éppen az a festő utólérhetetlen művészete, hogy a szobrait ily művészien díszítette.“

„Mindazonáltal legfontosabb tudnunk és számontartanunk, hogy minden dolognak megvan a maga képmása. Nos, az anatómia is benne van ebben a képmásban. Az ember bizonyos alakot öltött magára. Tehát az anatómia a képmása, amelyet mindenekelőtt az orvosnak kell megismernie.“

Értsük meg jól Paracelsust: az anatómia szerint nem csupán analitikus tanulmányozása az emberi testnek. Az anatómia az emberi test képmásának és alakjának tanulmányozása, nem aprólékosan, művészi szempontból, mint ahogy még ma is tanítják, hanem képletes, átvitt értelemben. Az anatómia, ha így fogjuk fel, az alapos megfigyelés számára valóban a lét jelképes ábrázolását adja meg.

Paracelsus tovább megy. „Nem elegendő megismerni az ember anatómiáját, meg kell ismerni a betegségek és a gyógyfüvek anatómiáját is.“ Akkor megtalálja az orvos az összefüggést a gyógyfüvek és a betegségek anatómiája között, amelyek hasonlók egymáshoz és összetartoznak.

És hozzáteszi:

„A hasonló a hasonlóhoz tartozik. Mindazonáltal az anatómia rendjében semmiféle hideg nincs adva a meleg ellen; nincs meleg a hideg ellen, hanem csupán csak az anatómia vonalán. A rend megzavarása volna, ha egészségünket az ellentétes erőkben keresnők.“

„Ez legyen tehát az az oszlop, mondja, amelyre az orvos támaszkodik: tudni, hogy minden anatómiának azt az orvosságot adja, ami a hasonlóság alapján éppen neki való. Ennélfogva minden orvosságban legyen meg a maga betegségének az anatómiája.“

A hasonló a hasonlóhoz tartozik! Ime, észrevétlenül eljutottunk a hippokratesi eszméhez, ahhoz az eszméhez, amely az ókori gyógyászat legnagyobb részén uralkodik, ahhoz az eszméhez, amely értékes nekünk, mert a homeopátia alapelvét alkotja, ahhoz az eszméhez, amely végighúzódik Paracelsus egész művén és igazolja az ő orvosi és gyógyító tevékenységét.

Paracelsus állandó gondja a gyógyítás.

Mindenekelőtt felismerte a beteg természetes védekezését a betegség ellen.

„A természet nagy orvos és ezt az orvost az ember önmagában hordozza.“

„Ha a természet a maga erejéből védekezik, akkor maga gyógyítja meg a betegségeket. Van benne valami ügyesség, hogy meggyógyítsa azokat is, amelyeket az orvos nem ismer fel. És ezért az orvos csupán a természet szolgája és védelmezője.“

Ime új alakban Hippokrates első elve, amelyet minden tiszteletteludó és hűséges orvos elfogad vizsgálataiban: *Natura medicatrix*.

„Most azután meg kell értenünk, mondja Paracelsus, hogy az ember és a külső dolgok között bizonyos megegyezés és hasonlóság van olyan értelemben, hogy összetartanak és segítik egymást. Vagyis az orvosnak tudnia kell, hogy mihelyt világosan felismerte az összetartozó és egymást segítő dolgok természetét, akkor birtokába jut az anatómia ismeretének.“

„Értsük ezt a kifejezést Paracelsus szellemében: a képmás anatómiája, a megmutatkozó jel megértése, az analógias vonatkozásaiban megalkotott jelkép, mert minden dolog lényegileg képmás.“

Ime Hippokrates második elve, nem csupán a fogalmazása, hanem alkalmazásának magyarázata is: *Similia similibus*.

„A betegségek az átváltozásból származnak. Mindazt, ami megváltozott, változtasd meg magad is és ne felejtsd, hogy az egészséges anatómiák kölcsönösen megegyeznek egymással. Ennélfogva, ha betegségek fordulnak elő, legyen gondod rá, hogy elhelyezd ezeket az egyik és a másik változásban. És ezért szükséges, hogy a receptek határozottak és világosak legyenek, nem olyanok, mint a kontárok szószátyár rendelkezései: szirupok, theriacumok, vagy egyebek, ame-

lyekben nyoma sincs semmiféle anatómiának, nincs bennük egyéb, csak merő fantázia.

„Az orvosságot a beteghez kell alkalmazni és csak a betegség valódi természetének valóságos ismerete és a beteg alapos megfigyelése teszi lehetővé az orvosnak, hogy pontosan meghatározza azt az orvosságot, amely meggyógyítja, azt, ami átalakítja a beteget, azt ami „megváltoztatja“, hogy Paracelsus pontos kifejezését használjuk; amelyen nem szabad mosolyognunk, ha egyszer ismerjük a fémes és mikrobás átváltozásokat.“

„Már pedig, — teszi hozzá, — a jelek azért adtak csupán, hogy a testet és substantiát megjelöljék. Ezért a betegségeket sokkal helyesebben lehetne elnevezni a gyógyítás módjáról; így például az epilepsia: *Viridellus morbus*, mert az epilepsiának ezt a fajtát a *Viridellus* (fagyöngy) gyógyítja.“

És Paracelsus folytatja:

„Tehát a legnagyobb figyelmet kell fordítani az orvosságok elkészítésére, az erőre (virtus), az időre és az órára, a sajátságokra és mindenre, ami erre vonatkozik.“

„Tanuld meg tehát az alkimiát, amelyet más néven spagyriának neveznek“, mondja Paracelsus, aki úgy látszik elsőnek használta ezt a kifejezést, holott egyes írók azt állítják, hogy Valentinus Basiliustól vette.

Alkimia és spagyria: két különböző fogalom.

Az alkimia mindenekelőtt kémia, az anyagok és vegyületeik tanulmányozása; végső célja a „nagy mű“ és a bölcsek köve és a legititokzatosabb változások kutatása. Az iatrokémia tulajdonképpen a vegyi gyógyítás, amely kémiailag előállított anyagokat alkalmaz.

A spagyrista, elemzése folyamán, nem csupán a legtisztább alapanyagot igyekszik elkülöníteni minden kísérő anyagtól, elválasztani a mellékeket a lényegestől, hanem igyekszik létrehozni olyan hatóerőt, vagy olyan nagyfeszültségű erőt, amelynek rendje meghatározatlan, amelyet nem is lehet meg-

határozni — mi azt mondanók, hogy infinitezimális rendű, — s működését csak eredményeiben lehet szemléltetni.

Azok, akik nem gyógyultak meg, az arcanumok révén nyerik vissza egészségüket. Az arcanum nem tulajdonság, hanem inkább erő és hatalom, mint tulajdonság. Tehát a spagyristát, aki a modern időkben talán a rádióaktivitás kezdeményezője lehetne, úgy kell tekintenünk, mint a homeopata orvos előfutárját. Szimboluma a rádium, módszere az infinitezimális módszer, területe a középtest, a *medium corpus*.

Ime teljes egészében feltárul előttünk Paracelsus gyógyító munkája:

A gyógyszer megállapítása a felismert jelek egyezése révén.

A beteg sajátos jeleinek fontossága.

A tünet vagy a betegség meghatározása, a gyógyítására alkalmas orvosság nevével.

Az orvosság aprólékos és gondos elkészítése.

Nemde együtt találjuk itt mindazokat az elemeket, amelyek a homeopatikus gyógyítás, vagyis a homeoterápia lényegét alkotják?

Csodálattal adózunk a mesternek, aki úgy fogta fel az orvostudományt, mint magasabbrendű művészetet, alkimiát, amelynek egyféle technikája sokféle megfigyelésen alapul. Tisztelettel is tartozunk neki. Paracelsus kifejezése, a „fölséges“ nem valami féktelen gőg kifejezése volt, hanem csupán annak a végtelen büszkeségnek az érzését tükrözte, hogy megértette a természet rendjét, amelynek hűséges és áldozatos megfigyelése adta tollára ezeket a mondatokat:

„Az igazi orvos művészete, éppen úgy mint tehetsége, ügyessége és készsége Istentől származik. A tehetség tudománya annak birtokában van, aki megkapja. Aki nem tartozik a hivatottak közé, azt nem kötelességem meghívni. Isten legyen velünk, legyen a mi védelmezőnk és őrizőnk mindörökké.“

Crollius műve, a Királyi Kémia, 1608-ban jelent meg. Akkoriban teljes zűrzavar uralkodott az orvostudományban. Alighogy Paracelsus eszméi kezdtek elterjedni, azonnal megindultak ellenük a támadások is, és ami még rosszabb, azonnal profanizálták és eltorzították őket. Theophrastus párthívei, ahogy Crollius nevezte őket, rengetegen vannak s ahelyett, hogy elmélyítették volna a mester szavait, szóról-szóra ragaszkodtak hozzájuk és mindenekfelett igyekeztek elvakítani kortársaikat áltudományukkal. „Ez az átkozott, Istentől elrugaszkodott és bitang fajzat, — mondja Crollius, — amelynek főfoglalkozása a csalás, rendszerint ezerszer jobban kívánja, hogy tekintélye legyen, mint azt, hogy jó hírneve legyen; ennek az a magyarázata, hogy aljasságukkal akarják megszerezni azt, amit erényükkel nem szerezhettek meg, mivel ebből egy szemernyi sincs birtokukban.“

Galenus hívei nem tették le a fegyvert. Egyesek irígységből, — ami, mint Crollius mondja, igazi útitársuk az orvostanhallgatóknak, — harcba szállnak Paracelsus igazi tanítványai ellen; mások, akik nem látták be tévedéseiket, konykul támadják a Kémia Birodalma című művet, amelynek védelmére Crollius áll ki.

Ha Crollius az olvasóhoz intézett figyelmeztetésében, amely a Királyi Kémia előszavát megelőzi és amely nem kevesebb, mint 223 lapnyi terjedelmű, bizonyos elnézést tanúsít irántuk, — „ahol az irígység és a gyűlölet kerekedik felül, ott az ítélkezés vak“, — hevesen rátámad a rossz orvosokra, akik címekkel és mindenféle sallangokkal felcifrázák magukat és lelkük kárhozátára temetőket népesítenek be.

A betegágy mellett nincs szükség sok fecsegésre, hanem szép és módszeres cselekvésre az egészség érdekében. És felháborodásában az ilyen hazug orvosok ellen így kiált fel: „Megérdemelnék inkább, hogy éjjeliedényből fogyasszák eledelüket, mintsemhogy belépjenek Diana szent fürdőjébe.“

„A gyógyítást, — írja — különféleképpen állította élénk a természet könyve, más szavakkal az ég és a föld.“ Ebben felfedezhetjük a kor tudósainak szokványos világképét: égbolt, makrokozmosz, mikrokozmosz. „Jegyezzük meg itt, — teszi hozzá — hogy a gyógyítást a chiromantia és a physiognomia segítségével kutatjuk és ismerhetjük meg.“

Így kialakul szemeink előtt az a módszer, amely lehetővé teszi majd, hogy megtaláljuk a láthatatlant a látható mögött, hogy megtaláljuk a rejtett dolgokat, amelyek feltárnak előttünk. Minden benne van mindenben, de mindennek pontos jele van. A tájékozott orvosnak megadatott, hogy meglássa, olvassa és magyarázza a jeleket.

„Minden alkalommal feltétlenül szükséges, — ha azt akarjuk, hogy az orvosság a betegség ellentéte legyen, — hogy az orvosság a természethez alkalmazkodjék, vagyis hasonló legyen“, és Crollius hozzáteszi: „mert minden betegséget a maga sajátosságával kell meggyógyítani“.

Ime, itt is megtaláljuk a hasonlóság törvényét, amelyet Hippokrates állított fel; Paracelsus ime újra hangoztatja és bizonyos mértékben szimbolumokba burkolja.

Vizsgáljuk meg Crollius gyógyító módszerét.

„Valamint a férfi és a nő anatómiája bizonyos tekintetben megfelel egymásnak, éppen így hasonlít egymáshoz a betegség és az orvosságok anatómiája is. És ugyanígy megvan az orvosságban az ember és az orvosság is.“

„Szükséges, hogy az orvos ismerje a természeti összefüggéseket és vonzódásokat.“

És Crollius egész fejezetet ír az orvosnak, a természet szolgájának kötelességéről. Az orvosnak mindenekelőtt megfigyelőnek kell lennie, nem szabad az ember megismerésére szorítkoznia, mert sokkal jobban megérti az embert, ha egyetemlegesebb lesz a tudása. És hozzáteszi: „Az orvos és a filozófus külön-külön ereszt gyökeret, de ezek a gyökerek összefonódnak. A spagyrista mindenkinek a szakácsa“.

Nyomban utána Crollius szembeállítja a két mágiát:

„Egyik a profán, átkozott, ördögi mágia, amely méltó a máglyára, amely veszedelmes és egyúttal végzetes kíváncsiságból fakadt (fekete mágia), másik a megengedett mágia (fehér mágia), amely a megértés tiszta tekintetével kutat a legrejtettebb és legnehezebb titkok mélységeiben és megfigyeli a dolgok szimpatiaját és antipatiáját, s úgy adja a gyógyszert a betegnek; ebből aztán olyan hatások származnak, amelyek meghökkentik a közvéleményt.“

„És valójában az az igazi orvos, — teszi hozzá, — aki miután tökéletesen megismerte orvosságait, nemcsak úgy iskolásan készíti el azokat, hanem sajátkezűleg készíti elő, tisztítja meg és választja ki belőlük a tisztátalan anyagokat és mérgeket, maga hozza létre legegyszerűbb alakjukat és nem bízva rá magát akármiféle tudatlan szakács idétlenségére. Mert a jó együtt jár a rosszal és el kell választani tőle.“

„Ahol méreg van, ott erő van.“

„És a természet azt parancsolja az orvosoknak, hogy legyenek szolgák és szétválasztók, nem pedig urak és összekeverők, annál inkább, mert az orvosságokat elő kell készíteni és meg kell tisztítani, mielőtt bizonyosságot tehetnének együttes és titokzatos erőikről.“

Az orvosságok elkészítéséhez hosszadalmas eljárásra van szükség. Gyakran hónapok kellenek a fém átalakítására, a fém-szellem kivonására az anyagból, hogy megkapjuk a quintessentiát, amely alkalmas testünk belső bebalzsamozására. Crollius állandó gondja, hogy a lehető legkisebb tömegben megkapja egy anyagnak a gyógyító erejét, ‘mert így bizonyosak lehetünk felőle, hogy ezek az orvosságokból kivont képletek sokkal nagyobb erővel hatnak.“

Így alakul ki a végtelen kicsiny adagok kutatása, így győz a kvalitatív elem a kvantitatív fölött.

Crollius munkásságának legeredetibb ténye a Királyi Kémia és a Jelek Tana című műveinek kiadása.

A Királyi Kémia

Crollius a Királyi Kémiában felsorol egy csomó orvosságot s meg is adja a szükséges utasításokat elkészítésükre. Semmi sem szemléltetheti jobban a spagyrista munkájának szellemét és irányát, mint a só elkészítése.

„Végý körülbelül négy font természetes krakói sôt vagy teljesen kiszáritott tengeri sôt, vagy ha tetszik, kalcinált sôt, — mondja Crollius, — önts rá esôvizet, aztán keverd kenôccsé két font friss fehér agyaggal, amelyet selyemszítán törtél át; fogd az így elkészített anyagot és készíts belôle kis gömbölyû golyókat, elôbb egy napig szárítsd, aztán tölts meg velük félig egy retortát. Tégy a retorta mellé egy meglehetősen nagy gyűjtôedényt és szüntelenül figyeld a tűz fokát, mindaddig míg a phlegma egészen el nem távozik. Végül erős tűzön forrald mindaddig, amíg a fehér szellemek mind el nem távoztak belôle. Azután a lepárlás éppen úgy történik, mint a választóvíznél.“

„Csodálatos, — mondja Crollius, — hogy ez a szellem különös antipátiát és ellenkezést érez a közönséges só iránt, a szomjúság miatt, mert bizonyos, hogy a só szomjúságot idéz fel, viszont ennek a sónak a szelleme oltja a szomjúságot, amint megmutatkozik azokon a vízkórosokon, akiknek beadják.“

Tudjuk, hogy a *natrium muriaticum* (konyhasó) oltja a túlságos szomjúságot, — például egyes cukorbetegnek beteges szomjúságát, — és megszüntet bizonyos vizenyôket. És Crollius leírásában ugyebár, újra megtaláljuk azokat a jellegzetes megállapításokat, amelyeket a homeopáták jól ismernek: „A száj kiszáradása, csillapíthatatlan szomjúság és folytonos sóvárgás, hogy nagy mennyiségben ihassanak hideg vizet“, továbbá „részleges vizenyôk“, különösen heves testmozgás után.

„Paracelsus, — írja Crollius, — jól ismerte a hatásait, mert könnyen adagolta ezt a folyadékot, havonta háromcseppnyit, hogy — mint mondta — megújítsa a vért és a testet.“ Ugyanígy a homeopáták orvosi gyakorlatukban erősebb,

kétszázszoros vagy ezerszeres hígításban adagolják betegeiknek, kéthetenkint, vagy havonta.

A Jelek Tana

A jelek tanának elméletét megtaláljuk egy kis gyűjteményben, amelynek ez a címe: *A Jelekről és a Nagy és Kicsiny Világ, a Makrokozmosz és a Mikrokozmosz Igazi Anatómiájáról.*

Az anatómiát nem az ember analitikus tanulmányozásának értelmében kell itt venni, hanem Paracelsus értelmében: „a képmás tanulmányozása“, vagy inkább a forma megfigyelése.

Figyeljük meg a formákat, amelyek körülvesznek bennünket, tanulmányozzuk a kölcsönös viszonyt, amely összeköti és szinte egy családba tömöríti őket; így könnyen megtaláljuk azokat a kapcsolatokat, amelyek a dolgokat, növényeket és állatokat egybefogják az emberrel, vagy helyesebben az ember különféle részeivel, tagjaival vagy szerveivel. Így bizonyos megfeleléseket fogunk megállapítani, amelyeket könnyen felfedezhetünk, mert megvan a képmásuk, kifejezésük, ábrázolásuk.

Mindenben benne van minden, mindennek megvan a jele, mindent fel lehet fedezni.

Crollius végigvizsgálja a test valamennyi szervét és mindegyikkel párhuzamba állít bizonyos növényeket, amelyeknek virágai, levelei vagy magvai külső alakjukkal emlékeztetnek a megfelelő szerv alakjára. Összehasonlító vizsgálatát végigviszi minden területen. Párhuzamba állítja az asztronómiai és meteorológiai jelenségeket a fiziológiai jelenségekkel. Tudja, hogy az ember olyan lény, amelynek változó alakja különféle vérmérsékletnek felel meg, megkísérli azoknak az állatoknak és az emberi egyedeknek összehasonlító tanulmányozását, amelyeknek mozdulatai, magatartása, tulajdonságai és hibái hasonlóak; ezt a kutatást később Porta

és — a mi korunkhoz jóval közelebb — Lebrun, a festő folytatta.

Most már érthető Crollius munkásságának nem csupán terjedelme, hanem annak a gondolatnak a mélysége is, amely szüntelenül vezeti és támogatja megfigyeléseiben.

Két jellemző vonás uralkodik Crollius munkásságán: a tudományos szellem alázatossága és az elengedhetetlen és alkotó belső élet. Szüntelen gondja „isteni mesterének“ tulajdonítani a maga felfedezéseit és megismertetni azt, amit ő a természet harmónikus összhangjának nevez.

„Nagy zsarnokság, — mondja, — odaláncolni bizonyos tudósokhoz a tanítványok szellemét és így megakadályozni őket a szabad kutatásban és az igazság keresésében.“

Kircher

1644-ben fontos munka jelent meg: Athanasius Kircher könyve a földalatti világról, amelyet III. Sándor pápának ajánlott. Kircher ifjú korában tanár volt Avignonban. Egyetemes tudású férfiú volt, rengeteg héber, görög, latin, arab könyvet elolvasott és valamennyiből eredeti nyelven idézett. A földalatti világ című munkájának egyik fejezete érdekel bennünket különösebben, a kilencedik, az „Értekezés a mérgekről.“ Egy francia orvos, Emerite, jelentős tanulmányt írt erről a fejezetről és ebből a tanulmányból közlünk néhány részletet:

A világ egyensúlyát, a synkrsiá-t, csupán alkotóelemeinek harmónikus szembenállása, az ellentétek analógiája biztosítja. Az embernél, ha egyszer az egyensúly megbomlik, megkezdődik a szövetnedvek dyskrsiá-ja és az elemek anti-pátiája. Minden táplálékban, amit az ember magához vesz, van egy-egy rész, ami ellenkezik a természetével: *ubi mel, ibi fel*, (ahol méz van, ott epe is van); *ubi uber, ibi tuber* (ahol mell van, ott daganat is van). De szerencsére: *ubi morbus, ibi etiam medicamentum morbo illi opportunum*, vagyis:

ahol betegség van, ott van az orvosság is, amely ezt a betegséget meggyógyítja.

És Kircher világos és pontos fogalmazásban elénk tárja minden gyógyításnak alapvető törvényeit:

I. szabály. — Mindazok az ásványok, amelyek szimbolizálnak, azaz tulajdonságaiknál fogva szimbolikus vonatkozásban vannak más ásványi méreggel, szabályszerűen elkészítve ellenszerei lehetnek annak a méregnek, amely a szervezetbe jutott.

II. szabály. — Mindazok a növények, amelyek természetes tulajdonságaiknál fogva szimbolikus vonatkozást mutatnak valamely méreggel, amely a testbe jutott, a spagyrikus művészet és szabály szerint elkészítve a bennük rejlő sajátosságos magnetizmus révén alkalmasak ennek a méregnek a kihajtására.

III. szabály. Minden kígyónak, rovarnak és más mérges állatnak a szervei a spagyrikus művészet szabályai szerint elkészítve orvosságai a saját mérgüknek, amely akár harapás révén, akár más úton belejutott a szervezetbe.

IV. szabály. — Mindazok a növények, amelyek tulajdonságaiknál fogva szimbolikus vonatkozásban vannak valami állati eredetű méreggel, megfelelően elkészítve gyógyszerei lehetnek a szervezetbe jutott méregnek.

Ez tehát a természetnek az a hatalmas magnetizmusa, amelynek révén a higanyrészecskékhez higanyrészecskék, kénrészecskékhez kénrészecskék, arzénrészecskékhez arzénrészecskék, sórészecskékhez sórészecskék (amelyek minden testnek az alkotó elemei) csodálatos ölelkezésben összekapcsolódnak, ellenállhatatlanul egyesítik áramaikat és mohón keresik egymást; egybeolvadásuk eredménye az ember meggyógyulása és egészsége: valóban lehetséges, hogy a megmérgezett test teljesen megtisztuljon minden tisztátalan anyagtól; ebben az állapotában ahhoz fordul, ami vele analóg és összetartozó és bizonyos mértékben magához vonzza, mert van valami nagyobb erő ebben a kiválasztó vonzódásában.

Az egész homeoterápia, a tulajdonképpeni homeopátiától egészen a szérum-vaccinoterápiáig bennefoglaltatik ezekben a sorokban, és szinte megdöbbenő, hogy Kircherről soha egyetlen szó sem esett az úgynevezett modern elméletek történetében.

Pedig Kircher érdeme, — teszi hozzá Emerit doktor, — hogy mikor szinoptikus táblázataiban szembeállította a hagyományos szignaturákat, a gondosan elkülönített tünetekkel, hidat vert Paracelsus között — aki óriási, mint a mult, — és Hahnemann között, aki pontos és elhatárolt, mint a ma.

Hahnemann és a homeopata elmélet

Samuel Hahnemann 1775 április 10-én született a szászországi Meissenben és 1843 július 2-án halt meg Párisban. Termékeny és szüntelenül mozgalmas életet élt. Sok csapás érte ezt a lángelmét, akinek lázas tevékenysége egy percig sem szünetelt, hiába volt rengeteg támadás céltáblája és hiába vetette sorsa ide-oda: Hahnemann élete folyamán hatvanötször változtatta tartózkodási helyét és még a halál sem vetett véget vándorlásainak. Mert előbb a Montmartre-temetőben helyezték örök nyugalomra, később átvitték tetemét a Père Lachaise-be, ahol vörösmárvány síremlék tanuskodik tanítványainak hűségéről és hálájáról.

„Ha a homeopátia eljöhetne Párisba, — mondta egyszer, — diadalmaskodnék.“ Páris, a világ világossága, Páris, amelyből a mindenhonnan beáramló eszmék merítik a ragyogásukhoz és elterjedésükhöz szükséges lendületet, Páris 1835-ben lelkesen fogadta a mestert, akit tanítványai megvetettek és honfitársai elátkoztak. Közben az Orvosi Akadémia, amelyet felizgatott a homeopátia megalapítójának közeledése, megkérte Guizot minisztert, hogy tiltsa meg a külföldi orvosnak eljárása alkalmazását. Guizot válasza elárulja emelkedett szellemét és tisztánlátását:

„Hahnemann nagyérdemű tudós. A tudomány legyen

mindenkinek közös kincse. Ha a homeopátia csak agyrém, vagy értéktelen rendszer, magától is összeomlik, ha ellenben haladást jelent, el fog terjedni, hiába teszünk akármilyen óvóintézkedéseket; és az Akadémiának mindenekelőtt ezt kellene kívánnia, hiszen hivatása előrelendíteni a tudományt és bátorítani a felfedezőket.“

Hahnemann célja mindenekelőtt a gyógyítás. Újra megtaláljuk nála ugyanazt a törekvést, amely Hippokratest fűtötte, ugyanazokat a célokat, amelyek a középkori kutatókat irányították.

„Az orvos legelső és egyetlen hivatása visszaadni a beteg embereknek egészségüket; ez az, amit gyógyításnak nevezünk.“ Ez az *Organon* első paragrafusa.

Hahnemann szerint egyesegyedül az életerő megbomlása okozza a betegségeket. Ezt mondja:

„Minden láthatatlan betegségi állapot között, amely a test belsejében bekövetkezik és amelyet meg lehet gyógyítani, egyetlenegy sincs, amelyet alapos megfigyeléssel ne lehetne felismerni a jelekről és a tünetekről. Így akarta ezt az emberi élet felséges megtartójának végtelenül bölcs jósága.“

Ime, újra megtaláljuk ugyanazt a vezető elvet: Mindenben benne van minden, mindennek megvan a jele, mindent fel lehet fedezni.

Hahnemann szerint a gyógyszerek csak akkor válnak orvosságokká és csak akkor semmisítik meg a betegségeket, ha bizonyos jelenségeket és tüneteket idéznek fel, vagy hogy világosabban fejezzük ki magunkat, bizonyos mesterséges betegséget, amely elpusztítja a már meglévő tünetet, vagyis a természetes betegséget, amelyet meg akarunk gyógyítani. Ebből következik az is, hogy ha meg akarjuk semmisíteni valamely betegség minden tünetét, olyan orvosságot kell keresnünk, amely alkalmas arra, hogy hasonló vagy ellentétes tüneteket idézzon fel, mivel a tapasztalat megtanított rá, hogy a legkönnyebb és legbiztosabb módja a betegség

tünetei megszüntetésének és az egészség helyreállításának az, ha ezekkel az utóbbiakkal hasonló vagy ellentétes gyógyszer tüneteket állítunk szembe.

„Nincs tehát más mód arra, hogy eredményesen alkalmazzuk a gyógyszereket a betegség ellen, mint a visszatérés a homeopata módszerhez, amellyel — abból a célból, hogy az egyéni betegségi eset valamennyi tünete ellen fölhasználjuk — azt az orvosságot keressük, amelynek jól ismerjük az egészséges emberre gyakorolt hatását, amely elő tudja idézni a mesterséges betegséget, amely szakasztott mása a természetes betegségnek.“

„De a gyógyítás művészetének egyetlen csálhatatlan forrása, a tiszta tapasztalat, minden gondosan végzett kísérletben arra tanít bennünket, hogy a gyógyszernek, (amely, ha egészséges emberre hat, a legtöbb tünetét előidézte annak a betegségnek, amelynek a kezelésével foglalkozunk), ha kellőképpen gyengített adagokban használjuk, megvan az az ereje, hogy azonnal gyökeresen és tartósan megszünteti ennek a betegségnek minden tünetét, vagyis a szóbanforgó betegséget mindenestül; arra tanít bennünket, hogy a betegségeket meggyógyítják mindazok az orvosságok, amelyeknek a tünete legközelebb állnak a betegség tüneteivel, és hogy nincs egyetlen betegség sem, amellyel nem tudnánk megbirkózni.“

„Ez a jelenség a homeopátia természetes törvényén alapul; ezt a törvényt mindmáig nem ismerték fel, ámbár volt róla valami halvány sejtelmük és mindenkor ez volt az alapja minden valóságos gyógyításnak, és ez az, hogy minden dinamikus betegállapotot az élő szervezetben egyszersmindenkorra megszüntet egy erősebb betegállapot, amennyiben (anélkül, hogy ugyanolyan fajta volna) megjelenése módjában hasonlatos hozzá.“

Ezután Hahnemann részletesen kifejti felfedezését, az új gyógymódot, amely a hasonlóság törvényén alapul és amelynek lényege, hogy a betegnek — *kis adagokban* — azt az anyagot adja, amely az egészséges emberen folytatott kísérletek szerint a megfigyelt tüneteket okozta.

A mester lángeszű felfedezése az volt, hogy megértette a kísérlet elengedhetetlen szerepét és világosan bebizonyította a végtelen kicsiny gyógyszeradagok gyógyító hatását és megszabta elkészítésük módját.

„Minden gyógyszer különleges hatásokat vált ki az emberi testben és semmi más gyógyszeranyag nem idézhet elő teljesen azonos hatásokat.“

Minden állati, növényi, ásványi anyag valóságos gyógyszer lehet. Kétségtelenül ismerni kell fizikai, kémiai, biológiai tulajdonságait, de nem ezek azok, amelyek a homeopata orvosnak megadják használatának javallatát. Minden anyagot, ami számbajöhet, mint esetleges orvosság, ki kell kísérletezni az egészséges egyénen.

A kísérletet „természetes úton“ kell lefolytatni; az anyagot kis adagokban a szájon át adjuk be. A jelentkező tüneteket, akár szubjektívek, akár objektívek, azonnal feljegyezzük, még pedig amennyire lehetséges, jelentkezésük időrendjében. Ezen a módon kísérleti betegség fejlődik ki, amelynek felidézett tünetei megadják a jövődöbeli orvosság jellegzetes elemeit és egyúttal értékes forrásai a homeopata orvos számára az eljárás igazolásának.

Hahnemann ily módon hatvanegy gyógyszert tanulmányozott; ezeket vagy önmagán, vagy tanítványain, vagy önként jelentkező embereken kísérletezte ki. Később, miután kísérleti vizsgálatait megsokszorozta, kiadta *Materia medica* c. munkáját, dús gyűjteményét mindazoknak a szubjektív és objektív tüneteknek, amelyeket a sokféle anyag előidézhet.

Azóta a homeopata orvosnak megvan a fegyverzete. Kétségtelen, hogy a betegségeket előidézö okok még nem világosak, az egyes gyógyszerek lényeges jellegzetességei még nincsenek tisztán felderítve, a fontos tüneteket még nem értékelték ki, de az orvosnak végre mégis van pontos és biztos irányelve, hogy meghatározza gyógyító eljárását. Már nem kell törnie a fejét, hogy megértse valamely *arcanum* rejtett értelmét, vagy elmélkedjék valamely pép titokzatos összeállításán és alkalmazása módján. Minden gyógyszerre vonatkozólag ismer egész sor ismertető-jélet, amelyeket igye-

keznie kell megkeresni és megtalálnia azokon a betegeken, akiken megfigyeléseit végzi.

A betegségeknek megvannak a jeleik, megvannak a jegyeik, — hirdették a középkor gyógyító-mesterei. És ugyanakkor, első ízben, megmutatkoztak a gyógyszerek jelei is.

„A jelek összessége a legfőbb, vagy talán az egyetlen dolog, amellyel az orvosnak foglalkoznia kell minden egyéni betegség esetében; az egyetlen, ami ellen művészete hatalmával harcolnia kell, hogy megszüntesse a betegséget és egészséggé változtassa.“

Hahnemann gyógmódja tehát úgy jelentkezik előttünk, mint lényegileg tüneti kezelés. Bármilyen legyen is a szóbanforgó betegség, a homeopata orvosnak meg kell találnia az alkalmas gyógyszert, mert ezt a gyógyszert nem a betegség természete, nem is a megfigyelt zavarok oka, hanem a betegségi tünetekből adódó kép, a megfigyelt tünetek külső jelentkezési formája határozza meg.

„Ebből a vitathatatlan igazságból, — hogy tudniillik a tünetek összességén kívül nincs semmi a betegségekben, amivel tudomásunkra juttathatnák, hogy segítségünkre van szükségük, — arra kell következtetnünk, — mondja Hahnemann, — hogy a gyógyszer megválasztásának nem lehet más javallata, mint a megfigyelt tünetek összessége minden egyéni esetben.“

Hahnemann a tüneteknek ezt az összességét kutatja és tanítványainak azt ajánlja, hogy a legnagyobb figyelemmel hallgassák ki a beteget, ne hanyagolják el rosszullétének egyetlen részletét sem, szenvedéseinek egyetlen árnyalatát sem, hogy hű és pontos képet kapjanak a betegségről, ami lehetővé teszi a gyógyító eszközök okos megválasztását.

Hahnemann egész élete folyamán szüntelenül kutatta a krónikus betegségeket és különösen érdekes megállapíta-

nunk, hogy a mester, ámbár rendkívüli jelentőséget tulajdonított ama tünetek megfigyelésének, amelyek a valóságban gyógyító eljárásának egész jelentőségét alkották, makacsul folytatta a betegségek eredetének kutatását.

„A valóságos természetes krónikus betegségek azok, amelyek valami krónikus miazmából keletkeznek és egyre jobban terjednek, ha nem vetünk nekik gátat különleges gyógyító eszközökkel.“

Hahnemann *miazmai* eszünkbe juttatják Kircher *mérgeit*. Egy századdal később feltűnnek a *toxinok* és az *ultravírusok*. Tehát az eszmék fejlődésének kutatásában soha sem szabad megmosolyognunk, sem elhamarkodottan bírálnunk elődeinket, akiknek a szelleme, lángeszű felismerésük segítségével is, csak olyan szavakkal fejezhette ki felfedezését, amelyek a maga korában rendelkezésére álltak. Kétségtelen, hogy Hahnemann megértette a krónikus betegségek rejtett és mély okát; e betegségek eredetét ismeretlen erőnek tulajdonította és ezt miazmának nevezte, mert így akarta kifejezni a betegségek terjedését, amit alkalma volt megfigyelni és aminek a valóságos és átvitt értelmű magyarázata elsőízben majd Pasteurnak és tanítványainak műveiben jelenik meg.

Hahnemann szerint három betegség osztozik az emberiségen; a szifilisz, a sycosis és a psora.

„A krónikus fertőző betegségek között, amelyek csak a halállal múlnak el, ha nem kezeljük őket, az egyetlen, amelyet eddig megismertek, a szifilisz. A sycosist, amelyet ugyancsak nem tud legyűrni az életerő egymaga, nem tekintették belső krónikus fertőző betegségnek, mert egészen külön fajta és azt hitték, hogy meggyógyítják, ha megszüntetik a bőrkiütéseket, de nem voltak figyelemmel arra, hogy gócuk vagy forrásuk még mindig megmarad.“

„De ennél a kettőnél hasonlíthatatlanul fontosabb krónikus fertőzés a psora. A másik kettő elárulja azt a különleges belső bajt, amelyből az egyik rosszindulatú daganatokká, a másik karfiol-alakú kinövésekké fajul. Az is előfordul, hogy a psora, miután megfertőzte az egész szervezetet, hatalmas belső krónikus fertőzést egészen saját-

ságos bőrkiütéssel árulja el, amit elviselhetetlenül csiklandós viszketés és valami különös szag kísér. Ez a psora az egyetlen alapvető előidéző oka számtalan betegségnek, amelyek ideggyöngeség, hisztéria, hipochondria, mánia, melancholia, elmebetegség, örültség, epilepszia és mindenféle görcs, csontlágylás vagy angolkór, gerincelferdülés vagy púp, köszvény, aranyér, sárgaság vagy kékkórság, vízkórság, a tisztulás elmaradása, asztma, tüdőgennyesedés, tehetlenség és meddőség, migrén, süketség, valamely érzékünk elpusztulása, szürkehályog és feketehályog, vesehomok, paralizis és mindenféle egyéb fájdalom nevén szerepelnek a patológiában, mint megannyi sajátos külön-külön és egymástól független betegség.“

„Ennek a fertőzetnek az átszivárgása millió és millió emberi szervezeten keresztül néhány száz nemzedék élete alatt, és rendkívüli elharapódzása, bizonyos fokig megmagyarázza, hogyan nyilvánulhat meg manapság annyi különféle formában, főképpen ha figyelembe vesszük azt a sok körülményt, amely rendszerint közrejátszik e nagyon sokféle krónikus baj (a psora másodrendű tünetei) jelentkezésében, nem is szólva az egyéni testi állapotok végtelen sokféleségéről. Tehát egyáltalán nem meglepő, hogy az egymástól igen elütő szervezetek, — ha egyszer áthatotta őket a psora fertőzése, annyi ártalmas külső és belső hatás alatt, amelyek gyakran állandóan befolyással vannak rájuk, — kiszámíthatatlanul sok betegségi állapotot mutatnak, továbbá rosszulétet, bajt, amelyet a régi patológia egészen máig úgy emlegetett, mint csupa külön betegséget és valamennyit külön-külön névvel jelölte meg.“

Néhány rosszindulatú és nem eléggé tájékozott kritikus azonosítani akarta a Hahnemann-féle viszketegséget a rühvel, amelyet a jólismert rühátka idéz elő, és azt akarta elhíttetni, hogy a mester tulajdonképpen minden olyan krónikus betegséget, amelynek az oka ismeretlen, annak tulajdonított, hogy bizonyos pépek vagy kenőcsök hatása alatt ez a rüh

eltűnt; a viszketegség eszerint nem más, mint rejtett rüh. Egyetlen mentségük, hogy nem ismerték Hahnemann műveit és sajnálatos, hogy tökéletlen tudásukat nem egészítették ki a középkori szövegekkel. Akkor megértették volna, miért hökkentették meg a régi szerzőket ezek a heveny, vagy állandósult kiütések, ezek a krónikus sebek, ezek az ércsómós vagy fenés varok, amelyeknek váratlan gyógyulását — rejtelmesen bonyolult összetételű kenőcsök révén — félelmetes jelenségek kísérték, amelyek néha a beteg halálát idézték elő. Akkor talán megértették volna azoknak a türelmes kutatásoknak hasznát, amelyeket ezek a tudósok folytattak, akik előtt a tuberkulózis, az ekcéma, a szifilisz, a lepra, a rüh, a rák elárulta külső tüneteit, amelyeknek pontos és valódi eredetét azonban nem tudták kísérletileg megállapítani.

Alkalmazzuk elméletüket a mi korunkra. Mi jobban ismerjük a tuberkulózist, annál inkább, mert a Koch-bacilust nemrégiben ledöntötte trónjáról az ultravirus; a spirochaeta megadja nekünk a szifilisz okát, de nem hoz semmiféle új gyógyító eljárást; a rák még mindig titokzatos és tanítómestereink, tegnap épp úgy mint ma, csak egyetlen észszerű magyarázatát tudják minden makacs és ismeretlen eredetű krónikus bajnak és ez az arthritizmus, amelynek tünetei reumatikus, belső elválasztási, vagy szimpatikus idegrendszeri zavarokban nyilvánulnak meg. Meglepő fejlemény: a bőrbetegségek területe egyre szűkül, mert megnyilvánulásaik manapság gyakran összefüggésben vannak az autointoxikációval.

Mert mi egyéb az arthritizmus, mint azoknak a mérgezéseknek az összege, amiket elődeinktől örököltünk? Az autointoxikáció vajjon nem az az intoxikáció-e, amit az ember élete folyamán szerzett? Arthritizmus annyi, mint örökölt intoxikáció; autointoxikáció annyi mint szerzett intoxikáció: ezek a Hahnemann-féle psorának mai elnevezései. Neki megvolt az az érdeme, (amire a modern elméletek nem adnak lehetőséget), hogy a sok-sok megfigyelt betegség ellenszeréül észszerű, logikus, minden beteg

esetében szigorúan megszabott kezelést javasolt, psora elleni kezelést, amely pontos és határozott javallatok alapján az úgynevezett „antipsorikus“ vagy más néven „polychrestus“ gyógyszereket alkalmazta.

Így rajzolódik ki előttünk Hahnemann elméletének egész nagysága. Hahnemann gyógymódja nem pusztán tüneti kezelés, igyekszik kikutatni a betegségek legmélyebb okait és minden betegnél olyan gyógyszert alkalmaz, amelyet az egyén sajátos tünetei határoznak meg; számot vet az észlelt zavarok eredetével, hogy valamiképpen megelőzhesse a betegállapot kifejlődését.

Hahnemann felismerte, hogy a betegség változásait, — amelyeket már Hippokrates leírt, — s amelyek egymást követik ugyanannál a betegnél, nem kell külön betegségnek tekinteni, hanem inkább ugyanannak az oknak, gyakran a psorának kell tulajdonítani. Hahnemann bebizonyította, hogyan tünteti el az új betegség a régit.

„Egy dinamikus betegséget az élő szervezetben egyszersmindenkorra megszüntet egy erősebb betegség, amennyiben ez, ha nem is azonos amazzal, megnyilvánulásaiban teljesen hasonlít hozzá.“

Végül ne feledkezzünk meg a mester tanácsáról a járványos betegségek dolgában:

„Minden különleges járványnak megvan a maga sajátos jellege, amely közös mindazokkal az egyénekkal, akiket megtámad; ha ezt a minden betegségnél azonos tünetek összessége alapján felismerjük, akkor ez maga javallja a homeopatikus vagyis különleges gyógyszert, amely minden egyes esetben megfelel a célnak.“

Így „a járvány szelleme“ az azonos tünetek alapján megadja a gyógyjavallatot.

Megértjük egész terjedelmében Hahnemann elméletét, akinek a gyógymódja, — még ha a tünetek szigorú megfigyelésén alapul is, — nem zárja ki a betegségek és fejlődésük végső eredetének megismerését. Vizsgáljuk meg most

a mester gyakorlatát, a végtelen kicsiny adag elkészítését és felhasználását.

Hahnemann elmondja, hogyan kell eljárunk, hogy megkapjuk ezeket a „kellőképpen csökkentett“ adagokat. Mindenekelőtt hangsúlyozza, hogy feltétlenül tiszta nyersanyagokra van szükség.

„Az állat- és növényvilágból származó anyagok csak akkor fejthetik ki gyógyító erejüket, ha nyerselek.“ Ennélfogva elvet minden szárított növényt, valamint lepárolt terményt, mert ezek rosszak és gyógyhatás tekintetében értéktelenek.

Végül mikor rátér az oldatok elkészítésének módjára, világosan leírja eljárását:

„Vegyünk alkohollal egyenlő arányban vegyített friss növénynedvből két cseppet, öntsük bele kilencvennyolc csepp alkoholba és kétszer rázzuk fel jól a folyadékot tartalmazó üveget. Azután töltsünk meg huszonkilenc másik üveget háromnegyedrézükig kilencvenkilenc csepp alkohollal és mindegyikbe öntsünk sorjában az előbbi üvegben lévő folyadékból egy-egy cseppet, de ügyeljünk, hogy minden üveget kétszer felrázzunk. Az utolsó vagyis a harmincadik tartalmazza a tízmilliomodnyi hatásfokú oldatot, amelyet leggyakrabban szoktunk alkalmazni.“

„A homeopata gyógyítás céljaira szánt minden egyéb anyagot (kivéve a ként, amelyet az utóbbi években tinktura alakjában készítettek, harmincszorosan csökkentett oldatban), vagyis a tiszta fémeket, a fémoxidokat és fémszulfidokat, egyéb ásványi anyagokat, a neutrálsókat és egyebeket, milliomodnyi hatásfokú porokká csökkentették, három óra hosszat tartó dörzsöléssel: ezután a por egy szemcséjét feloldották és az oldatot sorjában huszonhét üvegben éppen úgy kezelték, mint a növénynedvek oldatát, mindaddig, míg hatásfokát harmincadrésznyre nem csökkentették.“

Hahnemann hozzáteszi:

„Egy gyógyszer alkalmazása adott betegségi esetben nem csupán tökéletesen homeopatikus megválasztásán ala-

pul, hanem inkább a beadott gyógyszeradag pontosságán, vagy még inkább kicsiségén.“

De van egy pont, amit Hahnemann különösen hangsúlyoz: a gyógyszeres megbetegedés, amit igen gyakran megfigyeltek homeopatikus kezelés elején.

„A betegségnek ez a csekély homeopatikus súlyosodása az első órákban jó jel; legtöbbször annyit jelent, hogy a heveny betegség az első adag után csökken és ez teljesen szabályszerű: mert a gyógyszerbetegség természetesen okvetlenül erősebb, mint maga a betegség, amelynek megszüntetésére szántuk, ha azt akarjuk, hogy legyőzze és meggyógyítsa, mint ahogy egy természetes betegség csak akkor tud megszüntetni és eltüntetni egy hozzá hasonló másik betegséget, ha erősebb és szívósabb nála.“

A gyógyszerbetegség és a természetes betegség ellentétével magyarázza Hahnemann azt a múltó súlyosbodást, amely a homeopatikus gyógyszer alkalmazása következtében fellép; ez a súlyosbodás csak akkor figyelhető meg, ha a gyógyszert különlegesen helyesen javallottuk és bizonyos tekintetben már jelzi a betegség közeli meggyógyulását. Ez a magyarázat minden ízében megegyezik a Hahnemann-féle elmélettel.

„Az a zavar, amelyet betegségnek nevezünk, — mondja Hahnemann, — csak akkor változhat vissza egészséggé, ha gyógyszerek segítségével másik zavart idézünk elő.“

És még hozzáteszi:

„Az orvosnak nem kell mást gyógyítania, csak a beteg szenvedéseit és a szabályos életritmus zavarait, amelyek érzékeinkkel észlelhetők, vagyis azoknak a tüneteknek az összességét, amelyekkel a betegség jelzi, hogy milyen orvossággal lehet rajta segíteni; mindazok a belső okok, amelyeknek tulajdonítani lehetne ezt a betegséget, mindazok a rejtett tulajdonságok, amelyeket hajlamosak volnánk ráerőszakolni, mindazok az anyagi okok, amelyekből szeretnők eredeztetni, egytől-egyig csupa agyrémek.“

Itt rátapintottunk Hahnemann elméletének gyenge

pontjára; korának tudományos kutatásai nem voltak elegendők elmélete igazolására. Még akkor nem volt meg a laboratórium, amely később hatalmába kerítette az egész klinikát és azután maga is alapvető tévedésekbe bonyolódott.

Hahnemann élete-művének uralkodó vonása a lelkiismeretesség. Élete elején lelkiismerete kényszeríti, hogy búcsút mondjon az orvostudománynak, mert nem tudja tisztességesen teljesíteni orvosi hivatását, nem tud gyógyítani. Ez készteti arra, hogy különféle anyagokat önmagán kísérletezzen ki és így a tiszta kísérletezés útján megteremtse azt a csodálatos gyógymódot, amelynek javallatait pontosan megadja maga a beteg.

Tehát vakon követte a hagyományt, felelevenítette a hasonlóság hippokratesi elvét, a középkor analógia-törvényét és elődei — főképp Haller — munkáinak ismerete megerősítette munkamódszere helyességében és megszilárdította bizalmát eredményeiben. De ha meggondoljuk, hogy Hahnemann, a végtelen kicsiny adagolás kezdeményezője, ennek a működését csupán gyógyító hatásában ismerhette meg, s hogy erejét sem számítással, sem kísérleti alapon nem mutathatta meg, hiszen az egykorú tudomány még a valóságos létezését is tagadta: valóban csodálnunk kell lángeszű felismerését és elméletének nagyszerűségét.

„Cáfoljátok meg ezeket az igazságokat, ha tudjátok, úgy hogy sokkal hatásosabb gyógymódot mutattok be, sokkal biztosabbat és kellemesebbet az enyémnél; de ne szavakkal cáfoljátok, mert ezekkel már úgyis torkig vagyunk. De ha a tapasztalás meggyőz benneteket arról, mint engem, hogy az én módszerem a legjobb, használjátok a gyógyításban, hogy megmentsétek embertársaitokat és megdicsőítsétek vele az Istent.“

Hahnemann 1843 július 2-án halt meg Párisban. Nem sok tanítványa van, de a meggyőződésük lángoló és szívó-

san küzdenek eszméik védelmében. Éles harc robban ki az allopaták és a homeopaták között. Hősi idők ezek; elődeink nem győzték eléggé ismételni tehetetlen és fölényeskedő ellenfeleiknek: „És a homeopatia mégis gyógyít“, de nem tudták tudományosan bebizonyítani a végtelen kicsiny adagok értékét és csodálatos hatását.

A tanítványok minden országban megvetették lábukat és igyekeztek elterieszteni az elméleteket és gyakorlatot. Folyóiratokat adtak ki, intézeteket szerveztek, beteggondozókat és kórházakat alapítottak és ezek mindenütt működtek. De hiába volt minden erőfeszítésük; néhány ország, Németország, az Egyesült Államok, Brazília, és Mexikó kivételével — ahol a homeopatiát hivatalosan is tanítják — valami kiközösítés bénítja meg súlvosan a fejlődést.

A gyógyítást a hasonlók révén nem lehet tagadni, mióta ismerjük a vaccinák hatásosságát. Új irányzat támad, bizonyos visszatérés mutatkozik a hippokratesi elvekhez, és mégis továbbra is számúzik ezeket az elveket. Az ellentétek törvénye és a hasonlóságok törvénye valójában az orvostudomány szilárd alapja. Nem nyithatnak teret olyan orvosi elméleteknek, amelveknek eretnek meghunvászkodása és rendszeres ellenszegülése meddővé teszi a szellemet és megakaszt minden haladást. Az allopatíának és homeopatiának egvaránt megvan a maga javallata. Egyesülniök kell, hogy együtt dolgozzanak a beteg és az orvos érdekében, annál inkább, mert a homeopatia jövője a legújabb tudományos felfedezések világában egyre szilárdul; s ezeknek a révén lehetséges lesz majd jobban megérteni a végtelen kicsiny adag hatását és egyúttal pontosan meghatározni ezt a hatást.

Ne felejtsük el soha Hippokrates mondását:

„Az orvostudomány már jó ideje birtokában van mindennek, birtokában van az elvnek és a módszernek és ezeket maga fedezte fel. Ezeknek a segítségével sok kiváló felfedezést tettek a hosszú századok folyamán és minden egyebet is felfedeznek majd, ha a régi felfedezéseken okult tehetséges emberek ezekből indulnak ki kutatásaikban.“

A homeopatia és jövője

Allopatia és homeopatia: furcsa szavak ezek, nevetséges etimológiájuk betetőzi a zűrzavart az elmékben, amelyek makacsul szembehelyezik egymással a két gyógymódot, mert nem ismerik fel igazi eredetüket. Az allopatia és homeopatia nem harcolhat egymással, hiszen különböző gyógymódokból indulnak ki, tehát feltétlenül egyesülniök kell egy logikus megegyezésben, a betegek és az orvosok jól felfogott érdekében.

Mikor 1912-ben megalapítottam a homeopatiával foglalkozó folyóiratomat, az volt a célom, hogy előmozdítsam a homeopatia fejlődését Franciaországban és éppen a folyóirat segítségével széles körökben megismertessem a helyes fogalmakat. Az volt a célom, hogy meggyőzzem az orvosokat, nem úgy, hogy vitát kezdeményezek, amely negatív és meddő eredményeket hozott volna, hanem inkább úgy, hogy előadom a pontos tényeket és közlöm a hiteles megfigyeléseket. Sohasem szakítottunk a hivatalos orvosképzéssel. Minden erőfeszítésünk csupán arra irányult, hogy gyarapítsuk a gyakorló orvosok ismereteit és hogy a két irányzat között megvalósítsuk azt a kölcsönös tudományos megtermékenyítést, amelynek szerencsés eredményeit ma már értékelhetjük.

A „homeopatia“ csúf szó és mégis meg kell tartanunk, bármily nevetséges az etimológiája, még pedig kegyeletből lángelméjű megalkotója, Hahnemann iránt. Csupán a jelentését kell tisztáznunk. Homeoterápia: gyógyítás a hasonlóság alapján, ez már sokkal helyesebb kifejezés. Homeoterápia vagyis a hasonlóságokon alapuló gyógymód jobban kifejezi a homeopata gyógymód pontos terjedelmét, amelynek első teljes magyarázatát Hippokrates adta meg.

A homeoterápia kétségtelenül legfontosabb fejezete az orvostudománynak. Félreismerik, mert nem ismerik; talán azért, mert képviselői elfelejtették az eredetét, pedig az feltárhatta volna előttük alkalmazásának minden csínját-bínját; vagy talán azért, mert abban az erőfeszítésben,

amelyet megismertetésének ügyében kifejtettünk, nem tisztáztuk eléggé világosan a fogalmakat.

A homeoterápiát nem lehet elhanyagolni; megérdemli, hogy megismerjék és tanulmányozzák, sőt hivatalosan is kell tanítani. Akkor majd újra összekovácsolódik a hagyományos orvostudomány jelenleg megszakadt lánc, amelynek utolsó láncszemét valamiképpen szimbolizálja a XVII. századi Ethmuller művének címlapja. *Una sola medicina*, — hirdeti a szerző. De az orvosi cselekvés két módszerét két alakkal szemlélteti: az egyik orvos, aki valami pépet kever, a másik alkimista, aki a finom párlat quintessenciájával dolgozik. Csak egyetlen orvostudomány van, amelynek szilárd alapjai a hippokratesi elvek, gyakorlata pedig két eljárást értékesít, még pedig az ellentétek és a hasonlóságok törvényeit. Az előbbit a hivatalos, főképpen az analitikus orvostudomány egyik része képviseli. A másik, a homeoterápia, ez a szintetikus, világos és pontos gyógy mód, a természetes megfigyelésen és a józan észen alapul és nem csupán arra kötelezi a gyakorló orvost, hogy „lásson“, hanem arra is, hogy „előre lásson“. A pontosan meghatározott és változatlan javallatokon alapuló gyógyeljárások lehetővé teszik, hogy meggyógyítsunk és helyreállítsunk egy beteget, éppen úgy, mint hogy előre megvédjük azoktól a betegségektől, amelyek logikusan megtámadnák.

Hogyan értsük meg a homeoterápiát? Vajjon mi lesz a jövője? Fontos kérdések, amelyeket meg kell világítanunk.

A homeoterápia

A homeopátia vagyis a gyógyítás a hasonlóságok révén, azoknak az állandó viszonyoknak a megfigyelésén alapul, amelyek összekapcsolják egymással a beteget és az orvosságot, vagy pontosabban az orvosságot és a beteget. A beteg: „jelek hordozója“. Úgy mutatkozik meg, mint olyan

zavarok összessége, amelyeknek jeladó értékük van, nem csupán klinikai szempontból, hanem gyógyászati szempontból is. Ha a mutatkozó jelek lehetővé teszik, hogy felismerjük a betegséget vagy pontosabban: a megfigyelt zavarok okát, ezeknek klinikai értékük van. De ezek egyúttal arra is köteleznek bennünket, hogy megtaláljuk az alkalmas orvosságot, ami szükséges az illető egyén meggyógyítására: ennek viszont gyógyászati értéke van.

A homeopata elgondolásában klinika és terapeutika sohasem válik el egymástól. Hogy hétköznapi kifejezést alkalmazzunk, amellyel jobban meg tudjuk értetni gondolatunkat: a gyakorló orvos állandóan egyszerre két vasat tart a tűzben.

A klinika

Képzeljünk el bármilyen heveny vagy idült betegségi állapotot. A legtermészetesebb gondolat, hogy az orvos első dolga megállapítani a diagnózist. Ha ezt ismeri, akkor azt a gyógymódot fogja alkalmazni, amelyet ilyen esetben rendszerint használni szoktak, azt, amely mindaddig szemlélőmást a legjobb eredményekkel járt. Sajnos azonban a szóbanforgó betegségi eset, akár heveny, akár idült, nem diagnosztizálható, nincs mód rá, hogy megnevezzük, meghatározzuk, osztályozzuk. Jellegtelen betegség, mondják rá és a kezelés úgyszólván fegyveres készenlétre szorítkozik, egyszerűen tüneti kezelés lesz, ellentétben a betegség többé-kevésbé súlyos megnyilvánulásaival.

A homeopata gyakorló orvosnak kötelessége kettős felismerést hozni: a betegség fejlődésének és a beteg megfigyelésének az eredményét. Magyarázzuk meg ezt részletesebben.

1. *A betegségek.* — Mindenekelőtt egy fontos figyelemztetést! Azok az elméletek, amelyeket most kifejtünk, senkit sem köteleznek, csak minket magunkat. Ezek pontosan

egybefonódnak a hagyományos elgondolásokkal. Mi magunk semmit sem találtunk fel. Maurice Barrès mondása szerint elődeink nyomain járunk. Az ő türelmes megfigyeléseik világosságánál megpróbáltuk ezeket kiegészíteni, úgy hogy valami csekélységgel hozzájárultunk ahhoz a csodálatos alkotáshoz, amelyet ők ránk hagytak.

Minden betegségnél alkalmunk van tanulmányozni genezisét és morfológiáját.

A betegségek genezise. — A betegség sohasem elsődleges tény, hanem mindig eredmény. Hippokrates azt ajánlja, hogy tanulmányozzuk a betegségek jelenét, múltját és jövőjét. A betegségekbe bele kell hatolni, mondja; a kos-i mester vállalkozik annak a bizonyítására, hogy egyetlen betegség sem bukkan fel hirtelen.

Mi szüntelenül hangoztattuk, hogy a heveny vagy krónikus betegség mindig elő van készítve; hogy mindig megelőzi egy előkészítő állapot, amelynek eredetét nem a baktérium-fertőzés szemmel látható okában kell keresnünk, hanem magának a beteg egyénnek elváltozásában, akinek a szabályos ritmusát lassan-lassan sokféle feltétel zavarja meg, amelyek a kozmikus, a szociális, a hivatási környezettől, az étrendtől, az életrendtől és végül az átörökléstől függenek.

Paracelsus mumiája, Kircher mérgei, Hahnemann miazmái, a Pasteur-féle toxinok, a modern vírusok, korok szerint, mindig azt a kényszerűséget szimbolizálják, amelyben az orvos vergődik, hogy megismerje azt, amit mi az egyén *toxikus quotiensének* nevezünk.

Ez a *toxikus quotiens* kétféle elemből áll.

Az egyik örökségül maradt ránk; ez az a hagyaték, amelyet elődeink hagyományoztak ránk, akik ugyancsak elődeiktől kapták; ez az a pontosan elhatárolhatatlan hagyaték, amely nem nyomja ránk a végzet bélyegét, mert — és ez csodálatos — a természet mindig arra törekszik, hogy érvényesítse és helyreállítsa az eredeti rendet.

A toxikus quotiens másik elemét maga az egyén sze-

rezte meg vagy közvetlen fertőzés útján, vagy úgy, hogy valami túlterhelés, testi vagy érzelmi bánatalom, egészségügyi vagy étrendi hibák miatt szervezete fokról-fokra átalakul.

Szóval a beteg úgy mutatkozik be előttünk, mint toxikus egység, amelynek a „valóságos természetét“ nagyon hasznos és okos lesz meghatározni. Paracelsus hosszasan magyarázgatta nekünk a borkősavat és a mérge lényegét; Kircher alaposan foglalkozott a mérgekkel, amelyek az emberben keletkeznek és az ebből származó betegségekkel. Hahnemann a betegségi zavarokat három betegség-csoportnak tulajdonítja: a psorának, a szifilisznek és a sycosisnak. Rendszerint a toxinoknak négy nagy csoportját különböztetjük meg: psora vagy autointoxikáció, tuberkulózis, szifilisz és sycosis: minden olyan betegséget, amely belső okokból származik, ezekre lehet visszavezetni.

Tegyük hozzá: minden krónikus betegség egyetlen vagy sokszoros intoxikáció eredménye. A heveny betegség csupán *kiküszöbölési válság*, amelynek jóvoltából a szervezet egy időre megszabadul toxinjaitól vagy mérgeitől.

Sok beteg van, aki elmondja, hogy sohasem érezte magát jobban, mint tifuszos láz, vagy mellhártyagyulladás után. Tíz vagy tizenöt évig még csak halvány zavarok sem mutatkoztak egészségi állapotukban. Ezek a betegek jól viselték el a „kiküszöbölési válságot“, ami úgyszólván teljes volt és valóban visszajutottak rendes egészségi állapotukba.

A betegségek morfológiája. — Csakhogy a betegségek különleges alakban jelentkeznek. Morfológiájukat aprólékos gonddal kell tanulmányozni, nemcsak azért, hogy módunk legyen meghatározni a hasonlóság törvénye alapján az alkalmas gyógyszert, hanem azért is, hogy megértsük a védekező reakciók jelentőségét, amelyek minden betegnél mások.

Meg kell ismerni a betegségek anatómiáját, jelentkezési formáját, morfológiáját. Hahnemann, Hippokrates nyomán, azt ajánlja, hogy gyűjtsük össze aprólékos gonddal mind-

azokat a tüneteket, amik a betegen észlelhetők, mert egyet sem szabad elhanyagolni.

Bebizonyítottuk, hogy minden betegség három figyelemre-méltó zavart mutat; ezek:

érzékszervi zavarok, vagyis a sensorium zavarai, amelyek jellemzik a beteg egyén kezdetleges kizökkenését, az egyéni funkciónak fokozatos átalakulását;

funkcionális zavarok, amelyek a szervi funkció módosulásait mutatják;

sérülési zavarok: ezek kapcsolatban vannak a szervi zavarokkal.

Ezek a zavarok állandó egymásutánban következnek, amit könnyű felfedezni a krónikus betegségeknél; mind-megannyi, sokszor fel nem ismert, betegségi állapotot képviselnek ezek és gyógyászati megfelelőiüket csupán a homeopata orvos ismeri, aki aprólékos gonddal nekifog megfigyelésüknek és feliegyezésüknek. Így azt is állíthatjuk, hogy van igazi homeopata klinika, amelynek gyakorlati jelentősége a be nem avatottak számára teljesen érthetetlen.

Tegyük hozzá azonnal, hogy bármilyen is a szóbanforgó betegség, minden ilyen betegségi fokozatot jelekkel kifejez egy-egy tünet-sorozat és ezeknek gyógyászati megfelelőit azonnal meg lehet találni a homeopata gyógyszer jellegzetességeinek együttesében. Így felderül előttünk az orvos-ságok gyógyászati egymásutániának lehetősége, amelyet logikusan meghatároz a megfigyelt betegségi szakaszok egymásutánja. Klinika és terapeutika nem választható szét a homeopata gyakorlóorvos kettős szerepvállalásában.

2. A beteg. — Vizsgáljuk meg a beteget.

A hagyomány egyhangúan beszél. A beteg nem csupán a betegség hordozója, hanem átalakult emberi lény, akinek reakciós izgalmai, — hogy Hippokrates nyelvén beszéljünk, — jellemzik a betegséget. Mi ezt mondjuk: a beteg idézi elő a maga betegségét, nem csupán azért, mert átéli a betegség keletkezésének személyes feltételeit, hanem azért is, mert

megadja neki azt a formát, amelyben megnyilvánul. Egy betegség morfológiája *lényegileg individuális*.

Minden dolognak megvan a maga képmása, — írta Paracelsus. Mindennek megvan a jele, minden ábrázolva van, mindent fel lehet fedezni, — mondják a középkori tudósok. Miért korlátozzuk a beteg tanulmányozását a gyógyászati analógiás megfelelés kutatására, ami kétségtelenül hasznos kutatás, de nem elegendő arra, hogy valóságosan megismerjük a beteget. Miért ne vessünk számot mindazokkal a betegségi jelekkel, amelyek megfigyelésünk körében mutatkoznak, amelyek közül némelyek bizonyára tárgyilagos hívójelek számunkra, nem csupán klinikai, hanem még inkább terapeutikai szempontból.

Gondoljunk csak Hippokrates szavaira: „Véleményem szerint a legjobb orvos az, aki tud előre megismerni“.

Bátran állíthatjuk, hogy Hippokrates mondása adta meg a döntő irányt kutatásainknak, amelyeknek mindig az volt a céljuk, hogy megadják a betegnek és orvosának a lehető legnagyobb biztonságérzetet.

„Tudni kell, hogy minden egyéni szervezet miféle betegségre hajlamos“, — mondta Hippokrates. — Értsük ezt úgy, hogy ezzel azt akarta mondani, hogy minden egyénnek megvan a maga saját szervezete és nincs még egy ember a világon, akinek ugyanilyen szervezete volna. A középkor óta a tudósok a vérmérséklet szerint szokták osztályozni az embereket. Leírják az egyes típusokat, amelyeknek a bolygókról adtak nevet: Saturnus-, Mars-, Apollo-, Jupiter-, Venus-, Mercurius-, Hold-, Föld-típus; de ezek nem okvetlenül jelentik az asztrális befolyás létezését. Felvázolták az ábrázatokat, megdöbbentő hűséggel, és jellegzetes jegyeik nem változtak meg. Tanulmányozták és gyakran ábrázolták is az állati, növényi és ásványi megfeleléseket és ezeknek révén módunkban van pontosan meghatározni azt a viszonyt, amely összefűzi ezt a három csoportot a szóbanforgó emberi lényvel. Óriási munkát végeztek; ezt már-már javarészt elfelejtették, néhányszor újra kezdték és gyakran eltorzították azok a szerzők, akikben nyoma sem volt eredetiségnek.

Az emberi lényt úgy tekintjük, mint három erőből összetett valóságos háromságot:

Az egyik passzív; ez él, szenved és meghal: ez a *test*.

A másik aktív; ez lesz, cselekszik és fejlődik: ez a *szellem*.

Az eredő vagy inkább a domináns, amely összeköt és örök: ez a *lélek*.

A test és a szellem szoros kapcsolatban örökre egyesült egymással. Az előbbinek a formája jelzi a másodiknak a lehetőségét, mert minden élőlény szellemi erői visszahatnak a külső burkolatra és rajta hagyják nyomukat.

Az élőlény *típusa* (lenyomata), úgy határozható meg, ha megismerjük szervezetét és vérmérsékletét.

Az egyén *szervezetét* meghatározza csontvázának megfigyelése, formájának s a különféle részek viszonyának tanulmányozása. Ez a szervezet sohasem változik, marad az ami, a változhatatlan alapépítmény, amely szerint az élőlény fejlődik. Ez a fejlődés három területen mehet végbe és három fajta jellegben mutatkozik meg; lehet *karbonikus*, *fluorikus*, *foszforikus*. Jegyezzük meg, hogy a foszforikus mindig öröklötten tuberkulotikus, a fluorikus öröklötten szifilitikus. Vegyes formájuk aszerint nevezhető el, hogy az egyik vagy a másik van-e túlsúlyban; eszerint foszforikus-fluorikus, vagy fluorikus-foszforikus.

A *vérmérséklet* dinamikus állapot, amely az egyén szervezetén alapul; statikus állapot a szervezet; az, ami van; a vérmérséklet az, ami keletkezik. A vérmérséklet az egyén sajátos reakcióink összessége, a fizikai, kémiai, biológiai és fizikai reakcióké. Ezek a reakciók a homeopata orvos szemében mindmégannyi karakterisztikus jelek, amelyek lehetővé teszik számára, hogy meghatározza a betegnek alkalmas orvosságot, az ő orvosságát, amely lénye mélyére hat, temperamentumára. Ez az utóbbi két elemből alakult: abból, amit örökségül kaptunk, ez az *atavizmus*; Paracelsus szerint az *ens seminis*; és abból, amit adtak vagy inkább hagytak ránk: ez a *lehetőség*, Paracelsus szerint az *ens virtutis*, ami minden élőlénynek eredeti és személyes ereje,

ami valamennyiünket jellemez születésünktől fogva és aminek többé-kevésbbé helyesen irányított megnyilvánulásai alakítják ki személyiségünket.

Az egyén formájának tanulmányozása pontos és meghatározott jelekkel elárulja nekünk, nem az ő végzetszerű sorsát, amely változtathatatlan és elkerülhetetlen, hanem lehetséges jövőjét, mindenesetre azzal a feltétellel, hogy cselekvése a megfigyelt jelekhez igazodva fejlődik ki (a forma szignaturája, előre-alakítás), s ennek az ismerete lehetővé teszi, hogy az egyént igazi területébe helyezzük, abba a rendbe, amelybe alkottatott (predestináció), abba a rendbe, amelyet talán sohasem ismert, vagy már régen elhagyott.

Ezeket a jeleket csoportosítani lehet, mert tipológiai osztályozásuk lehetséges; ez nyilvánvalón megmutatkozik már az ókorban is, abban a mitológiai vagy asztrális névsorozatban, amely máig is fennmaradt: Mars, Saturnus, Apollo, Venus, Jupiter, Mercurius, Hold, Föld. Ezeknek mindegyike megfelel bizonyos fizikai, dinamikai és pszichikai megjelölések pontos összességének, elütő betegségi predestinációnak, különféle képességeknek és tehetségeknek. Ezek a típusok összekapcsolódhatnak egymással és helyet adhatnak egy sorozat metatípusnak, amelyeknek képszerű ábrázolása megvan az antik szobrászművészetben és amelynek mítosza eltérőbélyesedik a hagyományban.

Így a kezdetleges típusok és metatípusok valóságos *természetes emberi sorozatot* alkotnak, amelynek a nemét a szervezet, fáját a temperamentum, egyedét pedig a típusjelleg határozza meg.

A karbonikus, foszforikus és fluorikus szervezetek igazi betegségi szignaturákat alkotnak; *karbonikus*, annyi mint eredeti állapot vagy visszatérés a szabályos rendbe; *foszforikus*, annyi mint tuberkulotikus örökség; *fluorikus*, annyi mint szifilitikus örökség. Ezek a szervezetek párosulhatnak is; lehetnek foszfo-fluorikusok, vagy fluoriko-foszforikusok, az öröklött intoxikáció túlsúlya szerint. A mi elméletünk, mikor leírja a szervezet három nemét, amelyekben megjelenik

az emberi lény, lehetővé teszi meghatároznunk az egyén ellenállásának a fokát, az öröklött tuberkulotikus vagy szifilitikus elemet és azoknak a betegségi állapotoknak az előre felismerését, amelyekre a beteg már eleve kárhozottatva van. Ez az eleve elrendelés tehát felismerhetőn jelenik meg, könnyű ráismerni és módot ad a homeopata orvosnak nem csupán arra, hogy jobban megértsen bizonyos átalakulásokat, hanem arra is, hogy egyéni gyógymóddal hatásosan beavatkozzék.

„Ami megváltozott, változtasd meg te is“, — mondta Paracelsus. A szervezeti bonyadalmakkal szemben, amelyeket módunkban volt megfigyelni, tanui vagyunk már egy igazi természetes átváltozásnak, annak, hogy egymásra következő nemzedékek során újra felbukkant az eredeti karbonikus szervezet, miután fokozatosan kimerültek a kórokozó toxinok. Csupán a homeopatia teszi lehetővé, hogy siettessük ezt a visszatérést a normális állapotra, még pedig azzal, hogy már a terhesség ideje alatt közbelépünk. Így az orvos valóságos „szolgája lesz a természetnek“, Paracelsus csodálatraméltó kifejezése szerint.

A gyakorlóorvos, homeoterápius gyakorlatában, semmiféle megfigyelési eljárást nem hanyagolhat el. Minél inkább megsokszorozza „erőfeszítéseit“ és „alkalmazkodásait“ a beteg ügyében, annál jobban meghatározza helyzetét. Kétségtelenül hasznos neki a vér- és vizeletvizsgálat és mindaz az eljárás, amit rendelkezésére bocsát a laboratóriumok sokféle és bonyolult felszerelése, de semmi sem ér fel a közvetlen megfigyelés eredményeivel. A bőr, a körmök, a kezek, az arcvonások, a magatartás, a mozdulatok: mind értékes adatot szolgáltat az orvosnak.

A szivárványhártya megfigyelése is más „betegségi szignaturákat“ mutat, amelyek módot adnak rá, hogy még mélyebben hatoljunk bele a beteg multjába, jelenébe és jövő-

jébe. Péczely szerencsés kifejezése szerint — aki 1880-ban az első beszámolót adta ki erről a módszerről — a szivárványhártya a test tükre, mert fel lehet osztani szakaszokra, amelyeknek mindegyike megfelel egy-egy szervnek vagy egy-egy test-tájnak. „Figyeljétek csak meg a szemet a fejben, — írta Paracelsus, — mily csodálatos művészettel van megalkotva és mily csodálatos módon nyomta rá anatómiáját arcára a középtest (medium corpus).“ Valószínű, hogy az iriszkópia már jóval Péczely előtt is megvolt.

3. *A terapeutika.* — Vizsgáljuk meg most már terapeutikai elméletünket. Ez logikus következménye a betegről és a betegségről vallott nézeteinknek.

Minden beteges állapot legtöbbször bonyolult intoxikáció következménye. A krónikus betegség valamely *intoxikációs állapot* kifejezése. Az akut betegség általában a toxikus „kiküszöbölési válság“ megnyilvánulása, a szervezet természetes védekező reakciója. Így a rubeolát a tuberkulinos állapotba kell sorozni, a vörhenyt sajátságos ősi örökségbe.

Az igazi terapeutika lényege segíteni a toxikus kiküszöbölést, ha jelentkezik, előidézni, ha nem mutatkozik, ez pedig sajátos *lecsapolással* érhető el. Azután biztosítani kell az egyén egyensúlyát és szervi és toxikus szabályozás révén meg kell tartani egészséges állapotában.

Az akut betegséget elő kell segíteni s nem szabad elfojtani. Így a tartamát megrövidítjük és a bonyodalmakat elkerüljük. A krónikus betegség kezelése egymásután következő fokozatok sorozatával jár, amelyeket feltétlenül előidéz azzal, hogy különféle természetű toxinokat egymásután szabadjára enged és ezek hozzák létre a szóbanforgó betegségi állapotot. Egy krónikus beteg helyreállítása valóságos munkát jelent a gyakorlóorvos részére, türelmes munkát, amelynek során biztosítani kell a kiküszöbölést, a szervezet vagy helyesebben a vérmérséklet megjavítását és helyreállítását.

Azt szokták mondani, hogy a homeopatia tisztán tüneti gyógy mód. Nagy tévedés! Ha a tünetek számontartása szüksé-

ges ahhoz, hogy meghatározzuk az orvosságot akut betegség esetén, valamennyi tünet legaprólékosabb ismerete is csak gyenge segítséget nyújt neki krónikus betegség esetén. Ilyenkor szó sem lehet arról, hogy egy orvosságot rendeljen, hanem az orvosságok sorozatát kell rendelnie, amelyek alkalmasak arra, hogy az egymásután következő fokozatokon át, amelyeket az orvosnak előre kell látnia, biztosítsák az egyén egészségének helyreállítását.

Mikor orvosi gyakorlatunk kezdetén meglepő gyakorlati eredményeket értünk el tuberkulinnal, akkor még csak a homeopata javallatait ismertük. Sikereink és még inkább kudarcaink lassan-lassan arra indítottak, hogy kutassuk a tuberkulinikus állapotok klinikai indikációit és csak évek múlva jutottunk el odáig, hogy nem csupán meghatározhatuk az első lépést, amely eddig ismeretlen volt s amelyet minden pretuberkulotikusnak meg kell tennie, hanem már akkor előre láttuk a kezelését is. E vizsgálataink során csupán Paracelsus tanácsát követtük: „A gyakorlatnak nem az elmélet után kell kullognia, hanem az elméletnek kell megszületnie a gyakorlatból“.

Miután ugyanilyen értelemben megfigyeltük a rákot is és ebben is ugyanazt a módszert követtük, könnyű volt bemutatnunk a rák előtti betegállapot jeleit és meghatározni a rákbetegek gyógy módját.

Végül mikor a *simillimum* gyógyszert kerestük, vagyis azt, amely a betegnek legalkalmasabb, még pedig nem csupán szigorú tüneti jelentkezésében, hanem legsajátságosabb természeténél fogva is, logikusan arra az eredményre jutottunk, hogy a vér autoizoterápiáját alkalmaztuk és ebben annak a hagyománynak az adatait követtük, amelyet a XV. században Richard Fludd, a XIX. században pedig Lux és Collet munkái tartalmaznak.

Homeoterápia és izoterápia. Két különböző eljárásmód és mind a kettő abba az ezeréves gyógyító irányzatba tartozik, amelyet Hahnemann homeopátiának nevezett el.

A *homeoterápia* az *analógia* törvényén alapul; *egyéni homeopátia*, mert az egyénnek szenteli figyelmét.

Az *izoterápia* a hasonlóság törvényén alapul, felöleli a feloldott kórokozókat és toxinokat és jelenti azt a homeopátiát, amely a valóságos, legmélyebb okkal, a megfigyelt betegállapottal foglalkozik. Alkalmazásának a tuberkulózisok és a szifilitikusok látják hasznát. Legtökéletesebb formája a vér-autoizoterápia.

És itt rátapintunk arra a lényeges különbségre, amely módszereinket elválasztja elődeink módszerétől. A klinikának jelentékeny szerepe van javallataink megválogatásában, de klinikai megfigyelésünk jóval meghaladja a klasszikus klinika vizsgálatát. A gyakorlóorvos nem elégedhet meg azzal, hogy meghatároz egy-egy tünetet, vagy hogy feltevést kockáztat valamiféle betegállapotról, meg kell állapítania a betegek toxikus quotiensét és jellemeznie kell a toxint vagy toxinokat, amelyek itt szerepelnek. Azoknak a *toxikus kategóriáknak* az ismerete, amelyekbe a beteg tartozik, lehetővé teszi neki a megfigyelt eset valóságos genezisének a megértését azzal, hogy visszamegy egészen az eredetéig és alkalmazza azt, amit mi valóságos és alapos diagnózisnak neveztünk.

A homeopatia jövője. — Figyeljük meg a homeopata orvos gyakorlatát. Állandó módszere, hogy a valóságból indul ki: a természeti tények megfigyeléséből, akár olyan anyag idézte elő ezeket, amelyet megfigyelhetünk az emberben, akár pedig valamely beteges hajlamból származik. Mindíg a megismerhetőt keresi: a betegség, és az orvos-ság megértését.

Meg kell értenie a betegséget, hogy megakadályozza ki-fejlődését és kitörését.

Az orvosnak nem csupán az a célja, hogy ideiglenesen elnyomja azokat a zavarokat, amelyeket éppen megfigyelt, hanem meg kell akadályoznia megismétlődésüket. Meg kell előznie visszatérésüket. Az igazi megelőzés nem az, amely a

tömegnek, hanem az, amely az egyénnek szenteli figyelmét. Az igazi terapeutika előrelát, megelőz; védelmez, gyógyít.

Meg kell érteni a beteget, hogy biztosíthassuk valóságos meggyógyítását.

Sohse felejtjük el, hogy a beteg emberi lény. Ennek a lénynek a szervezete máris mutatja az eleve elrendelést, azt az elrendelést, amely eleve ábrázolva van. Vérmérsékletéből valóságos tipológiai komplexus sugárzik. A beteg szervezétének és vérmérsékletének pontos ismerete elárulja a betegségre hajlamosságot, de ugyanakkor a védekezés lehetőségét is, elárul bizonyos fizikai, biológiai és pszihikai hajlamokat, jókat és rosszakat egyaránt, és a homeopata, aki tisztán lát, ezekkel számot vethet.

Végül *meg kell érteni az orvosságot*, hogy sikeresen alkalmazhassuk.

A gyógyítóanyagok tanulmányozása nem emlékezet, hanem megértés kérdése. Ha igaz, hogy az emberi lényeket nemekre, fajokra és egyedekre kell csoportosítanunk, épp ilyen igaz az is, hogy a gyógyszereket fel lehet osztani csoportokba és családokba, krónikus gyógyszerekre és akut gyógyszerekre, amelyeknek a megértése rendkívüli módon megkönnyíti a tájékozott homeopata feladatát.

Betegség, beteg, orvosság: ez a három elem mindig együtt jelentkezik szellemünkben, annyira, hogy egyiknek az ismerete magában foglalja a másik kettőnek az ismeretét. E három fogalom semmiképpen sem válhat el egymástól, mert ezeken alapul a homeopata orvos döntése. Minden szoros kapcsolatban van egymással, nem valami mesterségesen felállított rendszer, hanem a logikus és észszerű kapcsolat révén. Minden egymás mellé van rendelve, előzetesen megállapított terv szerint. A homeopatának ehhez a tervhez kell alkalmazkodnia. Mi mindig a valóságban vagyunk, sohasem vagyunk a látszatban.

A kozmikus vagy szociális mozgások egész területén az emberi lénynek megvan a helye, „saját helye“. Ezt felismer-

hetjük és meg is állapíthatjuk. A rezgések összevisszaságában, amelyek az embert körülveszik és átjárják, megtalálhatjuk életének szabályos ritmusát és megegyeztethetjük és védekezőn szembeállíthatjuk ellenséges és gyilkos környezetével. Az okszerűen megválogatott infinitezimális gyógyhatások révén előidézhetjük a szervezet megszabadulását a toxinoktól és biztosíthatjuk biológiai funkcióinak szabályozását.

A beteg olyan emberi lény, aki kizökönt rendjéből. Meggyógyítani a beteget annyit jelent, mint visszahelyezni természetes rendjébe.

A homeopatia, ha így fogjuk fel, valóságos tudomány. Az orvosnak, aki vállalja ezt az erőfeszítést és végre is tudja hajtani, megadja a szilárdságot orvosi gyakorlatában, a biztonságot gyógyító eljárásában. A szintézis szelleme irányítja minden cselekedetét és ennek a determinizmusa nem zár ki bizonyos intuiciót sem.

Vajjon az intuición a természet ajándéka? Nem. Fogjuk fel ezt a kifejezést abban az értelemben, ahogyan Joanny Torqueau használta, aki egyik legújabb művében így határozta meg: az intuición a megalapozott analógiák sugallatos megsejtése.

A homeopata a következő analógiákat ismeri:

azokat az analógiákat, amelyek a társadalmi, emberi vagy baktériumos változásokon uralkodó viszonylatokon alapulnak;

azokat az analógiákat, amelyek olyan vonatkozásokon alapulnak, amelyek a betegségi tüneteket a minden emberi lényre sajátos reakcióknak tulajdonítják;

olyan analógiákat, amelyek ama változhatatlan vonatkozásokon alapulnak, amelyek összekötik egymással a betegségi tüneteket és a gyógyító eljárásokat.

Mindezeket az analógiákat kifejezi Hippokrates törvénye, a hasonlóságok törvénye, amelynek értékét világosan hebizonyította a középkor gyakorlata és hebizonyították Hahnemann elődei: Paracelsus, Crollius és Kircher.

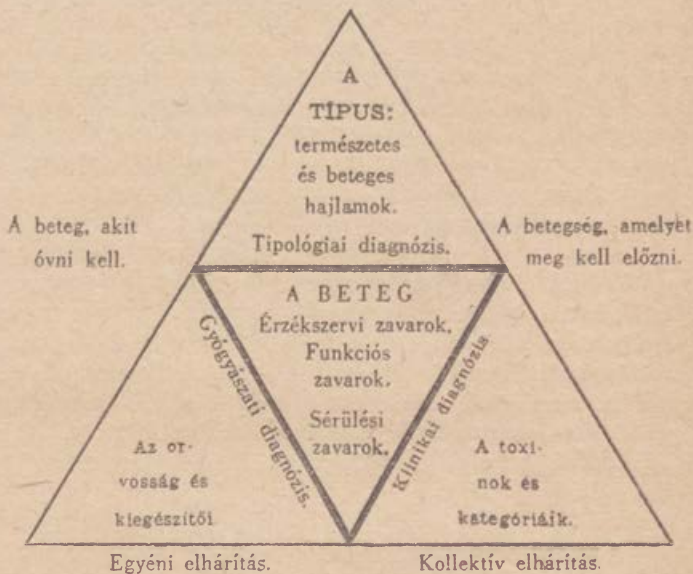
A homeopatia, amelynek megváltozhatatlan és ezeréves elvei vannak, egyedül adhatja meg a gyakorlóorvosnak azokat az eszközöket, amelyekre szüksége van diagnózisa

felállításához, és azokat a gyógyszereket, amelyek szükségesek gyógyító eljárásának megállapítására. Szelleme, amelyet mindeddig agyonnyomtak a többé-kevésbbé pontos tények, ilyenkor összekapcsolja cselekvésének meghatározott elemeit: a betegséget, a beteget és az orvosságot. Ilyenkor az orvos valóban üdvös munkát végez, funkcióját valóra váltja: megfigyel és lát, előre lát és óv, rendel és gyógyít.

Vizsgáljuk meg azt a rajzot, amelyet összeállítottunk, hogy ábrázoljuk a homeopata orvos változatos funkcióját és válasszuk ki mindenekelőtt ebből az ábrából a középen lévő egyenoldalú háromszöget, amely csúcsával a nagy háromszög alapján áll. A beteg épp olyan élő és gondolkozó lény, mint mi magunk. Tanulmányoznunk kell reakcióit. A beteg, ha megfigyeljük, bizonyos zavarokat mutat, amelyek chronológiai rendben következnek egymás után. Előbb jönnek az érzékszervi zavarok, a sensorium zavarai, a jelleg és az érzékenység zavarai és elárulják az egyén funkcióinak és vérmérsékletének megzavarodását; aztán következnek a funkciós zavarok, amelyek elárulják egy vagy több szerv funkciójának megzavarodását; végül a sérülési zavarok, valamely anatómiai szervi sérüléssel kapcsolatban. Az érzékszervi zavarok, a funkciós zavarok és a sérülési zavarok teljesen egyéni betegséget mutatnak, akármilyen természetű is, a betegségre hajlamos lény betegségét, amely megköveteli a gondozást, az ő *saját* betegségét.

Kezdetben ezek a zavarok kétségbevonhatatlanok, hiszen az érzékenység és a pszihizmus van megtámadva, aztán az eredeti betegállapot elhalványul és felbukkannak a funkciós zavarok, amelyek közelebből meghatározzák a betegség kifejlődését. A sérülés bekövetkezésétől kezdve az általános zavarok elhalványulnak és előtérbe engedik a szervi bántalom jeleit, a szokásos klinikai tüneteket, amelyek ilyenkor lehetővé teszik a klasszikus klinikai diagnózis elvégzését. Az egyén a halálba rohan, a végső kifejlés felé és ezért ábrázoltuk a beteg emberi lényt olyan háromszöggel, amelynek csúcsa

lefelé fordul. Morfológiai és funkciós szempontból az élőlény a föld felé fordul, amely nemsokára befogadja. Mikor betegségének a fejlődése befejeződik, funkciója megszűnik, *de-functus* vagyis halott lesz belőle.

A beteg szintétikus megfigyelése

Hogyan kell tehát tanulmányozni ezt a betegségre hajlamos lényt, a mi betegünket?

Az első megállapítás ez legyen: *Klinikai diagnózis.*

Egy betegség vagy tünet diagnózisa pusztán csak címke, amelyet elhelyezünk egy olyan tünetcsoporton, amely a beteg életének egyik pillanatában jelentkezett. Ez a címke klinikailag megjelöli az egyed életének egy esetét, eredménye egy megállapításnak, azokra a szembetűnő elemekre vonatkozó megállapításnak, amely vizsgálatunk és megfigyelésünk közben jelentkezik: ez a szembetűnő és ideiglenes klinikai diagnózis. Tegyük hozzá, hogy ezt a címkét igen gyakran

nem lehet meghatározni. Hány, de hány megnevezhetetlen betegséget kezeltek már, amelyeknek valódi, lappangó okait még csak nem is gyanították!

A homeopata nem érheti be az ilyen elégtelen diagnózissal; arra törekszik, hogy meghatározza a beteg *toxikus quotiensét* és jellemezze a szóbanforgó toxint vagy toxinokat. Tudja, hogy a betegség nem elsődleges jelenség, hanem mindig elő van készítve. Annak a toxikus kategóriának vagy kategóriáknak diagnózisa, amelyekhez betege tartozik, módot ad neki a megfigyelt megbetegedés valóságos genezisének a megértésére, azzal, hogy visszamegy egészen a pontos eredetig: ez a valóságos és mélyreható diagnózis.

Ilyenkor aztán tudja, hogyan irányítsa általában gyógyító eljárását: meghatározza az egyén végzetszerű betegségfejlődését és akkor aztán megelőzheti a betegségeket, amelyek esetleg bekövetkeznek. Miután a betegeket ekként meghatározott toxikus kategóriákba osztotta, mindenekelőtt megindítja a gyógyító eljárást, amelynek az alkalmazása elengedhetetlen, hogy elkerülje azoknak a betegállapotoknak a kifejlődését, amelyeket megelőzhet.

A második megállapítás ez legyen: *Gyógyászati diagnózis.*

Az orvosnak nem csupán betegséget kell kezelnie, hanem egy beteget kell meggyógyítani, egy betegsége hajlamos lényt, akinek ismeri sajátos reakcióit, az érzékszervi, funkcionális és sérülési reakciókat. A tünetek nem csupán klinikai jelek. A homeopata orvos szemében gyógyászati jelek, mert pontos megfelelőjüket mindig megtaláljuk a *Materia Medicá*-nkban. Pontosan meg kell határoznunk az orvosságot, amely megfelel a beteg lénynek, az egyetlent, amely alkalmas neki. De az előírt orvosság hatása alatt ez az állapot módosul; új tünetként jelentkezik, amelynek klinikai és terapeutikai jelentőségét fel kell ismernünk. Ugyancsak tudnunk kell meghatározni nem csupán az alkalmas orvosságot, amely a megfigyelt esetre illik, hanem szokásos kiegészítőit is, hogy meghatározhassuk az orvosságok egy-

másutánját, amelyek szükségesek arra, hogy a beteget fokozatosan a teljes gyógyulásig vezessük.

De minden beteg lény sajátos reakciókat mutat, amelyeknek mostani változatossága bizonyos rokonságot árul el, bizonyos morfológiát, még pedig egy adott személynél mindig ugyanazt. Ezek az egyéni reakciók kissé eltérő tünetekben jelentkeznek, mégis megmaradnak ugyanabban a csoportban. Ezt a csoportot az alaporvosság határozza meg, amellyel leggyakrabban meggyógyítható a kezelt beteg lény. Kétségtelenül változhatik ez az egyed élete folyamán, azonban a beteg gyakran megtartja hosszú ideig is saját orvosságának a jeleit, hónapokig, vagy évekig is. Ennek az alaporvosságnak az okos rendelése révén, ha a homeopata orvos hosszú időközökben adagolja, megakadályozza az egyed megbetegedését és kikökenését a természet rendjéből, amelybe az ő logikus és tervszerű gyógyító munkája visszajuttatja. Ha a betegségeket meg lehet előzni, akkor éppen így a beteget is előre meg lehet erősíteni.

A harmadik megállapítás ez legyen: *Tipológiai diagnózis.*

Kétségtelenül minden élőlény toxikus egész, azonban egyúttal biológiai egész is, amelyet az anatómia és fiziológia egymagában nem tud meghatározni. A beteg tulajdonképpen egészséges lény, aki megbetegedett, — La Palisse helyes meghatározása ez, — és az orvosnak nem csupán az a kötelessége, hogy visszaadja egészségét, hanem az is, hogy visszajuttassa természetes rendjébe, abba a rendbe, amelyet soha sem lett volna szabad elhagynia, abba a rendbe, amelybe beleszületett.

A homeopata orvos azzal, hogy rendszeresíti az egyén tipológiai diagnózisát, meghatározza szervezetét és vérmérsékletét, megmutatja a típust, amelybe tartozik, pusztán megfigyelése útján, mindenféle bonyolult műszerek nélkül, megismeri az egyedet, valamennyi fejlődési lehetőségét, természetes fogékonyságát és betegsége hajlamosságát. Akkor aztán

valóban helyreállíthatja betegségét és visszahelyezheti abba a síkba, amely születésével jutott neki, abba, amelyet élete folyamán kötelessége megvalósítani.

Minden jelnek három arca van, — írta Agrippa a XV. században; — az orvosnak tehát meg kell szoknia, hogy betegét mindig három arca: klinikai, terapeutikai és tipológiai arca szerint tanulmányozza. Bármilyen is az elfogadott megfigyelés rendje, mindig ugyanazokra a következtetésekre fog jutni: „látni“ fogja betegét és „meg fogja érteni“. Akkor a valóságban dolgozik és nem nyelik el a látszatok.

Az orvos, ámbár megtartja az emberi tudomány csodálatos kutatási eredményeit, mégsem fog nekik már oly nagy értéket tulajdonítani. Igyekezni fog egyszerű és természetes megfigyeléssel megérteni azt a teremtetett lényt, akinek gondozására van szüksége. Önmagából árad ki majd a világosság, amely megvilágítja megfigyelését és módot ad neki, hogy megragadja azokat a figyelemreméltó kapcsolatokat, amelyek egyesítenek minden — akár tehetetlen, akár eleven — természeti tüneményt.

Akkor valóban az Isten kedvelt filozófusa lesz belőle, mert akkor megértette a sok beszéd hiábavalóságát és elbizakodottságának vakmerőségét. Ezentúl már alázatosan és tisztelettel igyekszik mélységesen megismerni azt a csodálatos teremtményt, ami az emberi lény, és amelynek eléje táruló funkcionális működése akkor világossá válik előtte.

Minden benne van mindenben, — mondta Hippokrates. Mindennek megvan a jele, mindent fel lehet fedezni, ismételtgették a középkori orvosok. Azt kívánjuk, hogy az orvosi szellem új irányzata őszintén térjen vissza a hagyományhoz, de ismételjük Crollius időszerű mondását:

„Mérhetetlen zsarnokság odaláncolni bizonyos tudósokhoz a tanítványok szellemét és így megakadályozni őket a szabad kutatásban és az igazság keresésében.“

LÉON VANNIER

A NAGY NÉGYES TÖRVÉNY

Valószínűleg senki sincs az orvostudomány 2500 esztendeje óta, aki többé-kevésbbé nem hivatkozott volna az orvostudomány atyjára, Hippokratesre, Kos sziget egyetemének filozófus orvosára. Galenus éppen úgy, mint Celsus, vagy a salernói iskola, vagy Paracelsus, Hahnemann, Laënnec, vagy az elmélet modern megújulásának áramlata, amely új hippokratizmus néven még a hivatalos orvosok között is feltűnedezik. Mindegyik azt hangoztatja, hogy megtalálta az igazi hippokratesi hagyományt a maga tisztaságában és ősi erejében és újra kifejtette abból a tárnából és abból az elméleti felépítményből, amelyet föléje halmoztak az előző nemzedékek.

Nos, ha meggondoljuk, mily változatosak azok a feltevések és irányzatok, amelyeket a századok folyamán az egymásután következő orvosnemzedékek követtek, fölvehetjük a kérdést, vajjon a hippokratesi hagyomány nem pusztán cimke-e, amelyet minden teoretikus használ, hogy annál könnyebben elfogadtassa elméletét? Vagy még egyszerűbben: vajjon van-e csakugyan egység a hippokratesi gondolatban, és vajjon nem minden szerző csak épp azokat a szövegeket válogatta-e ki egy óriási, használhatatlan szóhalmazból, amelyek megfeleltek a maga eszméinek?

Kétségtelen, hogy a *Corpus Hippocrateum*, amely Littré fordításában nem kevesebb, mint tízkötetnyire rúg, nem származik teljes egészében magától Hippokrates-től és igen valószínű feltevések alapján egyes könyveit fiainak vagy tanítványainak lehet tulajdonítani, és ez részben megmagyarázza a benne felfedezhető ellentmondá-

sokat. Valóban, nem egy ember a szerzője ennek a szöveggyűjteménynek. Ezek a szövegek egy egész iskola munkáját képviselik, amelynek tagjai egymástól igen eltérő elméleteket vallottak.

A kos-i iskolának és valószínűleg magának Hippokratesnek ezek a belső ellentmondásai nem lepnek meg, ha arra gondolunk, hogy ezek az emberek történelmi válság idején éltek, az emberiség két korszakának határmesgyéjén. Valóban ez a korszak, a Kr. e. V—IV. század betetőzte a szakadást az archaikus, hagyományos civilizáció, (amelynek az alapja metafizikai, szerkezete pedig paraszti és patriarchális volt) és az új, úgynevezett görög-latin civilizáció között: ebből származik majd az, amely a mi napjainkban teljeseedik ki, s amelynek alapjai észszerűek, irányzatai pedig demokratikusak és városiak.

Egváltalán nem meglepő, hogy Hippokrates és kortársai nem oldották meg magukban ezt a konfliktust, amelyben velük együtt szenvedett az egész akkori világ, és amely az erkölcsökben, az intézményekben és a hiedelmekben mindenütt megmutatkozott. Ezért van az, hogy a hippokratesi műben határozott körvonalait fedezhetjük fel egy elméletnek, amelyre bátran hivatkozhatnának a modernek is, — és modernnek kell értenünk Galenust és követőit is, egészen a mai orvostudományig, — mert ennek az elméletnek az irányzata racionalista, a haladásba vetett hit és a jelenségek kikísérletezésének értékelése az alapja; és másfelől itt van egy hagyományos orvostudomány maradékai és ez a tudomány Asklepios tanítványainak a gyermeke, amelyet átítatott a pythagoreizmus; ez oly metafizikai elméleten alapul, amely tág teret enged a szimbolizmusnak.

Ezt az archaikus orvostudományt, amelyet hamarosan agyrémnek és gyermekességnek minősítettek, a századok folyamán az egész orvosi rend teljesen elhanyagolta, mert a görög-latin és modern civilizáció racionalista környezetében nevelkedett és elítélte a metafizikai szimbolizmust, amely ezt a tudományt ihlette. Csupán a filozófus és beavatott orvosok egy kicsiny nemzedéke adta tovább titokban ezt a lán-

got, amely kétségtelenül egyre jobban eltorzult és, úgy látszik, nem igen élte túl Paracelsust.

Az, amit általában hippokratesi hagyománynak neveznek, lényegileg elméleti kiegészítés az archaikus alapanyag és a modern irányzatok között, amelyek paradox módon rájojtódtak és ezen a réven oly mély és erős gyökereket hajtottak, hogy maguk sem sejtették; ezek azonban mégis lehetővé tették, hogy a hippokratizmusból rendkívül szívós és tartós művet alkossanak, ha hozzámérjük a későbbi orvosi irányzatok gyorsan elavult és megrendült rendszereihez.

Mindenekelőtt emlékezetbe idézzük ennek a klasszikus hippokratesi hagyománynak a fő jellemvonásait, úgy, amint lassan-lassan átment a későbbi magyarázók szitáján és kialakult; azután megkíséréljük mélyebbre hatolni a kos-i mester elméletében és megtalálni benne egyikét-másikát ama nagy szimbolikus törvényeknek, amelyek a látszólag legelütőbb dolgokat is egyesítik valami egyetemes harmóniában és megteremtik az összefüggések valóságos gyógyászatát, amelyben nem csupán az illatok, a színek és a hangok felelnek meg egymásnak, hanem az idők és a helyek is, a mikrokozmosz és a makrokozmosz.

A klasszikus hippokratesi hagyomány

A hippokratesi hagyománynak, vagy a klasszikus hippokratizmusnak szokás tulajdonítani azt az elméletet, amely a betegségek keletkezésében elsőbbséget ad az egyén és a humorális terület megismerésének, ellentétben azokkal az elméletekkel, amelyek a külső hatókokat hangsúlyozzák. Ezen a réven ez az elmélet ellentmondásban van a mostani hivatalos elméleti irányzatokkal, amelyek a Pasteur-féle felfedezésekből sarjadtak, és amelyek mindenekelőtt a külső kórokozó tényezők semlegesítésének a kutatására vetik magukat (ezeket legtöbbször mikróbáknak tekintik), mert ezeket tekintik a betegségek eredendő okainak.

A hippokratikusok, — ugyancsak ellentétben a hivata-

los orvostudománnyal, anatómiával, patológiával és bakteriológiával, amely a betegségeket külön lényeknek, meghatározott egyedeknek tekinti, sajátos jegyekkel, amelyek mindig azonosak önmagukkal, — úgy gondolják, hogy a beteg ember áll a vita középpontjában, és hogy az ő teljes egyénisége, teste és lelke az, ami visszahat a betegség támadására és rányomja a maga sajátos jegyeit, amelyek csak az övéi és senki máséi. A betegség nem kívülről jön, nem kívülről telepszik rá egy egészséges emberre, hogy rákényszerítse nagyon is határozott törvényeit; a betegség önmagában nem is létezik; ellenkezőleg, a betegséget az ember teremttette meg, mindenestül, önmagából, mint alakulásának, magatartásának és egész lényének többé-kevésbbé gyökeres módosulását.

Minden betegség kezdetén van valami emberi kizökkenés, valami teljes emberi diszharmónia, amely megnyilvánulhat hibás agyműködésben éppen úgy, mint a szervek tökéletlen működésében. Az orvos jól ismeri ugyan az emberi lénynek ezt az egységét, de rábízza a pszichológusra vagy a papra, hogy kikutassa és meggyógyítsa a lelki zavarokat. A maga szempontjából neki az a szerepe, hogy felfedje a betegség fiziológiai okait és ezt a szervek hibás, az ősöktől örökölt képződésének, vagy a testnedvek szabálytalan keringésének tulajdonítsa, amiért maga az ember felelős, túlzásai vagy hanyagságai miatt. Ha ez a kezdeti fiziológiai egyensúlyzavar állandósul és súlyosbodik, végül is szervi „krizist” vált ki, ami, hogy világosan beszéljünk, maga a betegség.

Ez a krízis (épp úgy, mint az erkölcsi krízis), ameddig egészséges és nem csap túl a célján, mindent rendbe hozhat. Ezért van az, hogy az embernek, ha meg akarja óvni magát a visszaeséstől, vagy újabb betegségi rohamtól, amely lokalizáció és tünetek tekintetében esetleg nem is hasonlít az előbbihez, azonban az oka azért alapjában mégis ugyanaz lehet, meg kell változtatnia életmódját; mert nyilvánvaló, hogy az eddig követett életmód helytelen volt.

Igy a hippokratesi hagyomány értelmében az egészséges ember kiegyensúlyozott lény, de nem külső segítség révén,

ami megvédheti a külső ellenségek ellen, hanem belső erő és rend révén, a nedvek helyes aránya révén, a szervek jó állapota révén, és a szövetnedvek szabad mozgása, cseréje és kapcsolata révén. Az egészséges ember fiziológiája olyan közösség, amelyben nincs árnyék és nincs fogcsikorgatás; itt csak egy cél van; itt csak egy erőfeszítés van; ebben az egész test részt vesz; ez egy egyetemes harmónia. „Mindannak a harmóniája, ami a tökéletes egészséget eredményezi“.

Sorozatosan idézhetnők Hippokrates nyilatkozatait, amelyek ennek az egészség-harmónia elméletének az alapjai. Ugyancsak sokan vannak, akik azt hangoztatják, hogy a betegség ennek a természetes harmóniának a megzavarásából ered. Egy külső roham, akár a miazmáktól, (ma úgy mondanók: mikrobáktól), akár a rossz konstellációktól ered (az atmoszfériai és meteorológiai adottságoktól), csak akkor tud meghatározni egy patológiai zavart és kiváltani valami súlyos betegséget, ha a testnedvek már előbb sem voltak helyes arányban.

Már jóval a krízis előtt, amely az akut betegségben nyilvánul meg, az emberben megbomlott az egyensúly és felbomlott a harmónia. Látszólag makkegészséges volt, szabályos vagy majdnem szabályos életet élhetett; és mégis időnkint mindenféle funkcionális zavarok, könnyű rosszullétek, ok nélküli bágyadtságok elárulták a hamis hangot, a diszharmóniát lényének elemei között. Mert egy ember nem betegszik meg hirtelen, sem pedig azonnal. Az okok halmozódnak, mielőtt hatásaik megmutatkoznának. Ez az állapot igen sokáig elhúzódhatik; fokozatosan súlyosbodhatik és átalakulhat a legjellegzetesebb krónikus betegséggé; de előbb vagy utóbb, ha semmi sem jön közbe, hogy megszabadítsa a testet mindattól, ami zavarja és megmérgezi, és hogy visszaszereztesse vele elvesztett harmóniáját, akármiféle másodrendű okból is, hirtelen kitör rajta az akut betegség, ami kifelé is elárulja a most már heves harcot, a felhalmozódott ártalmas elemek és a szervezet között, amely ezeket mindenáron ki akarja küszöbölni.

A betegség tehát tisztulási válság, amit elő kell mozdí-

tani, nem pedig leküzdeni; ez is olyan tétel, amiben a hippokratesi gyógyászat eltér a modern orvostudománytól. Ez az utóbbi az ellentétekkel gyógyít. Szereti az erős orvosságadagokat, kemény csapásokkal sújt le; agyon akar csapni, el akar fojtani minden tünetet, ami a betegen mutatkozik és legtöbbször nem is törődik vele, vajjon nincs-e köztük kedvező, olyan amit tiszteletben kell tartani; mindenáron önmagát helyettesíti be a betegbe, aki a betegség ellen küzd és neki csak a páciens passzív szerepét engedi át. Ezzel szemben a hippokratesi gyógyászat azt hangoztatja, hogy hadd dolgozzék a természet. Szemére vetették, hogy passzív, és csakugyan az, abban az értelemben, hogy a főszerepet, a cselekvő szerepet a betegnek engedi át. Ő maga csak azért van ott, hogy támogassa, segítse s megmutassa neki, mit kell tennie. Valóban nem helyettesítheti, mert a beteg dolga megtalálni a belső harmóniáját és ezt csak akkor állíthatja vissza tartósan, ha végrehajtja, tudatosan vagy tudattalanul, azt a személyes erőfeszítést, amire ehhez szüksége van.

Natura Medicatrix

A betegségek főfő orvosa tehát nem az orvos, hanem mind-egyikünknek a maga természete. Mert a természet magábanvéve jó; az ember azért betegszik meg, mert eltávolodott tőle. Visszkapni az egészségünket annyit jelent, mint visszkapni természetünket; és ez nem rejtőzik el, hanem épp ellenkezőleg, lépten-nyomon megmutatja akaratát és erejét; tehát a legjobb vezetője az orvosnak, mert megmutatja neki az utat, sőt utat tör neki, s még hozzá az egész munkát maga végzi el. Viszont óriási tévedés volna részéről elhanyagolni azokat a tanulságokat, amelyeket a természet végtelen bőkezűséggel juttatott neki és nem ennek a csálhatatlan mesternek az útmutatása szerint szabályozni magatartását. Az orvosnak az a művészete, hogy kövesse a természetet, s nem az, hogy új természetet alkosson. Ennélfogva teljesen el kell vetnie szellemének minden olyan elméleti rendszerét, amely

nem a látható és láthatatlan valóság kifejezője; meg kell ismernie az ember természetét és mindenekelőtt bele kell mélyednie az egyetemes természet megismerésébe, mert ilyen előkészítő tanulmány nélkül nem ismerheti meg a lélek, de még a test természetét sem.

Hippokrates felfogása szerint tehát az orvosnak nem csupán specialistának kell lennie, aki a szervek és funkciók tanulmányozásával és a nedvkeringés megfigyelésével, a betegségek ciklusok s a növényi és állati anyagok gyógyító erejével foglalkozik, hanem egyúttal filozófus is, aki évek hosszú során át elmélkedett azokon a metafizikai törvényeken, amelyek éppen úgy irányítják a világegyetemet, mint ezt a kis világot, amely a nagynak a képeire alkottatott és amelyet minden ember magában hord; hogy megérthesse ezt a meghatározhatatlan zengésű szimbolizmust, amely a legalsóbbrendű teremtetten lénytől egészen a legmagasabbrendű teremtetlen lényekig halmozza az összefüggéseket és analógiákat, kimondhatatlan igazságokat idéz fel testi eszközökkel, megalapozza az értelemben az egyetemes harmónia, sőt az istenség intuitív megértését.

A világon minden hasonló egymáshoz, mert mindent Isten teremtetten a maga képeire; mert minden lény Isten visszafénye, aki létet adott neki; mert ekként csak egyetlen egyetemes ősök van. Tehát ha helyesen keressük, mindenütt meg kell találnunk a szerkezetnek és az arányoknak ezt az analógiáját, amely előidézi, hogy az alakjuk, élettartalmuk és egyetemes természetük jellegzetes tulajdonságai tekintetében egészen eltérő lények mégis ugyanazt a teremtő jelet hordozzák, amely kifelé a látszólag legeltérőbb megnyilvánulásokban jelentkezik.

Nos, az emberi mikrokozmosz, a hús, a lélek és a szellem, emez egysége maga is példája ennek a szerkezetnek, amely ilyen egységes terv alapján épült föl és megszámlálhatatlan alkalommal és módon megismétlődött. Így ez is egyik összefoglalása az egyetemes harmóniának; mikrokozmosz világában ez is a létezésnek azt a teljességét hordozza, amelyet az egész makrokozmosz. Ennek a kicsinyített mása

és ugyanazoknak a szimbolikus törvényeknek engedelmeskedik, ugyanazoknak a fejlődési szakoknak, a születés és a halál ugyanazon váltakozó ritmusának. Lényé legbelsejében hordozza a végtelent, amely az életet adja neki, egyúttal pedig véges és elhatárolt, mint minden teremtetten lény.

Ezt az egyetemes analógiát, amely az emberben a világ kicsinyített mását látja, Hippokrates szelleme tölti be és ez nyomja rá bélyegét egész orvosi filozófiájára. Az ember természete, — mondja, — a világ természetének képére van alkotva. A kettő között csak mérték és nagyság tekintetében van különbség, de az arányok, amelyek szerint megalkottattak, ugyanazok. Az egyetemes természet tanulmányozása tehát nem választható el az emberi természet tanulmányozásától, sem megfordítva, mert valamint az ember tükre a világnak, éppen úgy a világ mintájának tekintheti magát, mert magában hordozza a világot, az egész hatalmas világot szíve közepében. És valóban, mi meglepő van abban, — mondja a pythagoreus Manilius, — hogy az emberek meg tudják érteni a világot, ha egyszer a világ bennük van, és ha mindegyikük kicsinyben mása az Istennek?

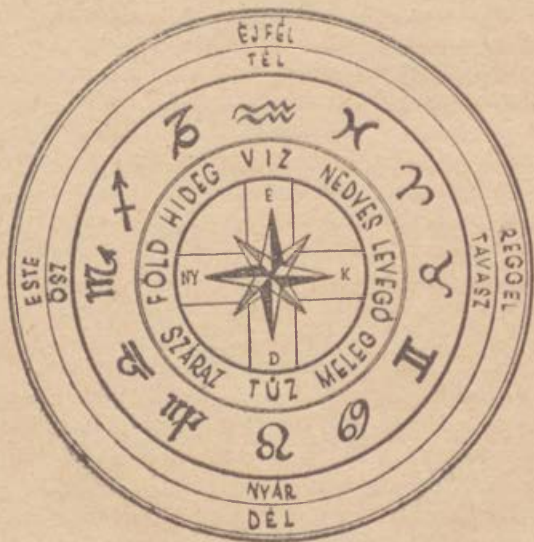
A négy elemről a négy nedvig

Nos, van a látható világnak egy alapfelosztása, amely az egészet egy nagy négyes törvény hatalma alá veti. Négy: az a szent szám, amely minden földi és érzékelhető megnyilvánulást jelez. A pythagorasi dekasnak ez az utolsó eleme, a világegyetem alapszámának ez a legvégső és legmozgékonyabb része, az, amely a testek, a tér és a mozgás világát szimbolizálja. Négy a szembetűnő száma mindama dolgok keringésének körülöttünk, amelyeket mérlegelni, megszámlálni és megérteni lehet.

Négy évszak van, négy sarkpont, négy holdváltozás, négy napszak, négy elem alkotja minden időbeli és térbeli megnyilvánulás felbonthatatlan alapját. Négyet ad a kör függőleges és vízszintes átmérőjének két-két ellentétes vég-

pontja is. És a régi hagyományokban gyakran ábrázolják magát a világot is kerékkel, amelynek négy küllője keresztalakban helyezkedik el.

Ha a világkerék vázlatos rajzába beleírjuk azokat a négyes egységeket, amelyeket felsoroltunk, világosan felderítjük mindjárt az első összefüggést az időbeli és térbeli elemek között. Így a délnek, a nyári napfordulatnak, a hold-töltének, megfelel a szélrózsa déli sarkja és a tűz eleme. A négy elem: tűz, levegő, víz, föld (ezek más szavakkal azok a fizikai tünetények, amelyeket melegnek, légnemű, cseppfolyós és szilárd halmazállapotnak szoktunk nevezni), valóban határozott helyet kapott az összefüggéseknek ezen a kereken és pontosan megfelel a délnek, a keletnek, az északnak és a nyugatnak.

A szimbolum nem volna tökéletesen ábrázolva, ha nem jegyeznők meg, hogy az ötödik elem, vagyis inkább valamennyi között a legelső, nincs külön megjelölve, mert ez az

ősanyja a többinek és a többi csupán ennek a módosulása, (egyébként csak ideiglenes módosulások ezek, ha nem megnyilvánulásuk szempontjából, hanem elvi szempontból vizsgáljuk őket), ezért nem kapott helyet a kör kerületén. Sőt ellenkezőleg, inkább a kör középpontján helyezkedik el, mert ez a középpont is kezdet; a kerület valamennyi pontja tulajdonképpen nem egyéb, mint a középpont kisugárzása és a középpont nélkül nem is léteznék.

A világkeréknek ez a tengelye, amely mozdulatlan marad, miközben körülötte minden forog, ez a kiterjedés nélküli pont, amely minden anyag hordozója, minden tér kiindulópontja, az égbolt működésének visszaverődési helyét szimbolizálja a világban. Egyik képmása az istenségnek, elsősorban „mozdulatlan mozgató”; belőle árad ki minden, körhullámokban, s pályafutásuk után mind, mind beléje térnek vissza, miután a szabályos lüktetés visszahozta őket.

Jegyezzük meg mindjárt, hogy magán a kör kerületén a középpont szerepét, ami minden körforgás kiindulási és visszatérési pontja, az észak tölti be, a kerék legmagasabb pontja, a kereszt függőleges tengelyének legfelső vége; ezért van ebben egyszerre az éjfélnek, a téli napéjegylenlőségnek és minden születésnek, bármily alacsony emberi vagy kozmikus születésnek szimboluma.

Ennek a világkeréknek ereje a mozgás; fáradhatatlanul forog tengelye körül; és a dolgok kialakulásuk folyamán feltétlenül négy fokozaton mennek át. Akár az évszakok visszatéréséről, akár a hold változásairól, vagy a nap pályájáról van szó, a világ minden ciklusa két szakaszban folyik le: az egyik a kiterjedés és az érettség, a másik a visszahúzó-dás és a visszatérés szakasza; ezeket az egymásután következő szakaszokat jelzi a négy sarkpont. Ha a kör legfelső pontjáról elindulunk, kezdődik az állandó növekedés szakasza, amit a felkelő nap, a tavasz, a gyermekkor és minden kezdet jelez, egészen a holdtölte és a nyári napfordulat csúcspontjáig, addig a mozdulatlan pontig, ahol a szembenálló erők elérik a maximumot és egyensúlyba kerülnek. Aztán nyomban megkezdődik a hanyatlás, vagyis az ős, az

este, és az öregség, a visszafejlődés szakasza. Végül itt az álom, az éjszaka, a csend; itt a halál, vagyis a visszatérés abba a kezdeti állapotba, ahonnan minden dolog kiindult; itt a szembenálló erők megsemmisítik egymást és így ez az eredeti egyensúly, mert „a már eredetétől fogva nagyszerű kezdet egybeesik a véggel“.

De ez a halál egyúttal születés is. „Születni és meghalni, — mondja Hippokrates, — ugyanannak a dolognak csak különféle két módozata.“ Az éjjél nem csupán egy nap vége, hanem egy új nap kezdete is. Éppen úgy az elmúlt nap valamennyi cselekvésének összege, mint a másnap lehetőségének a helye, hiszen mindezt hatalmában tartja. És tulajdonképpen az éjjél nem része sem az elmúlt napnak, sem a születő napnak; ez az egyetlen pont, az egyetemes Középpont szimboluma, amely az egész világot alkotta és az egész világot magában foglalja. Az éjjél: a csend és az éjszaka, de ez ellentéte a semminek; ez olyan csend, amelyben ott zsonganak mindazok a szavak, amelyek majd elhangzanak és amelyek majd nem hangzanak el; ez az Éjszaka, a Hatalmas Anya, ragyogóbb, mint a legvakítóbb fényességek.

Egyáltalán nem meglepő, hogy ezt a körforgást, amelyet a makrokozmosz rendjében szemléltünk, pontosan ilyen alakban megtaláljuk a mikrokozmosz rendjében is. A világkerék négy sarkpontjának, a négy elemnek, a négy évszaknak, megfelel az élet négy kora, és a négyféle test-nedv.

Nedvek és vérmérsékletek

Hippokrates leírja az emberi testnek négyféle nedvét; ezek a phlegma, a vér, a sárga epe és a fekete epe, amelyek szembenállanak egymással, összekeverednek és kiegészítik egymást harmónikus arányokban, de olyan változatokban, amelyek kortól, időtől és helytől függenek.

A hippokratesi nedveket nem szabad szerves folyadékoknak gondolni, amelyek pontosan olyanok, mint amiket vérnek vagy nyálkának, vagy epének szoktunk nevezni és

még kevésbé szabad végeérhetetlenül vitatkozni azon, mit érthetett Hippokrates ezen a fekete epén, (amelyet néha egyszerűen víznek nevez írásában), ami mindig titok maradt a magyarázók előtt.

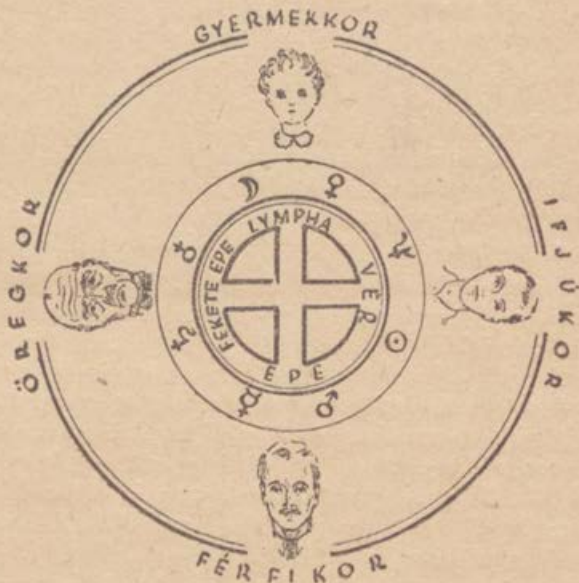
Épp ellenkezőleg, meg kell értenünk, hogy például a vér Hippokrates szemében, amikor ezt a kifejezést alkalmazza, a jellemvonásoknak, a morfológiai és fiziológiai hajlamoknak, a beteges érzékenységeknek és reakcióknak, sőt a nem is annyira fizikai, mint inkább vitális és elvont fogalmaknak tünetényei, amelyeknek a hordozója és szimboluma ez a vörös, friss és meleg folyadék, amelyet vele együtt vérnek nevezünk. Ugyanígy a nyálka (phlegma) szó jelent minden fehér és tejszerű, szerves folyadékot és azoknak a pszihofiziológiai jellemvonásoknak az összességét, amelyek elválaszthatatlanok tőle. És így tovább.

Ha elfogadjuk, hogy Hippokrates a nedveken valami sokkal bonyolultabb dolgot értett a szerves folyadéknál, könnyen meg fogjuk érteni, hogy mikor azt mondja, hogy ilyen meg ilyen körülmények között az egyik folyadék felülkerekedik a testben, akkor ez a fölény nem csupán egy nedv-áramnak a jele olyan értelemben, ahogy manapság értjük, hanem azoknak a jellemvonásoknak, szimptomáknak és reakciós módzatoknak a jele is, amelyek hozzátartoznak.

Nos, ez a négy folyadék, — ha így fogjuk fel, — nyilvánvalóan megfelel a világegyetem négy sarkának. A télnek megfelel a nyálka, a tavasznak a vér, a nyárnak és az ősznek a sárga, illetve a fekete epe. Ugyanolyan módon, amit elmondunk az évszakokra vonatkozólag, az ember élete folyamán szemlátomást a nedvek uralkodnak. Az ember négy kora: a gyermekség, az ifjúság, a férfikor és az öregség ugyancsak helyet kap az egyéni fejlődés kerekén, tökéletes analógiában a makrozkozmosz köreivel.

Ebből nem szabad azt az együgyű következtetést levonni, hogy minden ember vérmes tavasszal és melankólikus ősszel, sem pedig azt a megállapítást, hogy tiszta flegmatikusok csak a gyermekek, még pedig télen. A valóságban mind a négy nedv (a rájuk vonatkozó hajlamokkal együtt) jelen van a

testben, minden korban és minden évszakban: azonban kor és évszak szerint egyikük fölébe kerekedik a többinek; sőt temperamentum szerint is; mint ahogy egy helyet a sarkpontok szerint lehet meghatározni, vagy mint, ahogy egy időpontot, — a megelőző és utána következő valamennyi időpont között, — a napok vagy az évek egészéhez való viszonya határoz meg; ugyanígy minden élő lény — bármily különbözők is lehetőségeik és bármennyire megvan benne létezé-

sének a teljessége, — a mikrokozmosz köréhez egy szilárd ponton van vonatkozásban és ez jellemzi és ez a kiindulási és visszatérési pontja.

Nos, négy fő embertípus van, négy temperamentum, amelyek megfelelnek a fiziopatológiai hajlandóságoknak; ezeket hagyományosan a nedvekre vezetik vissza és a modern orvosok (például Sigaud, Corman s mások), akik az emberek új osztályozását kísérelték meg a morfológia és

a reakciós módozatok szerint, csak azt tudták mondani, — új elnevezések alatt, — amit már régen ismertünk. Vázlatosan felsoroljuk itt ennek a négy temperamentumnak az ismertető jeleit.

A *lymphaticus*, vagy phlegmatikus (Sigaud szerint „emésztő“) kövér, testes, nagy a feje, rövid és hájas a nyaka, arca kerek, mint a telihold, szemci nagyok és kiugrók, szája lágy és szabálytalan. Ennek a legtökéletesebb testi típusa a csecsemő a maga gömbölyű formáival, hízásra hajlamosságával és emésztési zavaraiival. A típus szimboluma a bika; otromba és lomha, megfontolt, szívós és elmélázó. Orvosiilag ennek a vérmérsekletnek a reakciói főképpen az úgynevezett lymphaticus, vagyis nyálkás szövetekben (idegdúcok, mandula stb.) jelentkeznek és a toxikus kiküszöbölés katarrus (hasmenés, bronhitisz, fehérfolyás) formájában történik meg, vagy előrehaladottabb stádiumban krónikus gennyedések alakjában.

A *szanguinikus* (Sigaud szerint „lélegző“) jóhúsban lévő ember, jó izomfeszültséggel; az arca tojásdad, vagy hatszögletű; leginkább középtermetű; haja mélyen előre nő és megkeskenyíti a homlokát, ajka duzzadt, vörös és kemény, arca piros, bőre meleg és nedves. Szimboluma az oroszlán és ő maga mint az oroszlán, úrhatnám, hirtelenharagú és nemes. Hajlamos a kongesztiós (szélhűdéses betegségek, magas vérnyomás, tüdőgyulladás stb.) és a vérmességből eredő betegségekre (táplálkozási zavarok, arthritizmus stb.). Kiküszöbölési módszere főképpen a vérzés.

Az *epés* vagy *cholerikus* (Sigaud szerint „izmos“) magas és szikár, arca négyszögletes, feltűnően csontos körvonalakkal, kiugró homlokcsontokkal; álla szögletes, ajkai keskenyek, szemei csillogók és kerekék. Típusa a sas; szüntelenül szükségét érzi a cselekvésnek, a gyorsaságnak és pontosság-nak, eleme a harc és a fény. Az epés ember betegesen hajlamos máj és epetáji akut megbetegedésekre, valamint az általános túlterhelés okozta betegségekre. Leggyakoribb reakciós módja a gyulladás és a láz.

A fekete epés vagy *melankólikus* (Sigaud szerint az „ideges vagy cerebrális“) sovány, petyhüdt bőrű, nagyfejű ember, csupa koponya, az arca kicsiny, szinte lefeléfordított háromszög. Szemei mélyen bent ülnek a szemgödrökben, ajkai finomak és elmosódók, álla keskeny. A melankólikus éppen ellentéte a szangvinikusnak. Zárkózott, számító, töprengő, idegesen túlérzékeny; a hideg és száraz értelem típusa. Hajlamos az idegzavarokra, a vago-szimpatikus idegrendszer egyensúlyzavaraira, a neurózisra. Kiküszöbölési módszere a csomósodás (kövek, daganat stb.).

Ez a négy temperamentum, amelyeket felsoroltunk, ugyancsak a négy sarkpontján helyezkedik el annak az ábrának, amelyet felrajzoltunk; ritkaság ilyen felismerhetőn együtt találni őket, ilyen „szabadon“, ahogy most leírtuk. Ezeknél a nedvjelleg, amely megfelel a temperamentumnak, annyira uralkodó, hogy a többi úgyszólván megsemmisül és elhalványodik. Leggyakoribbak a vegyes temperamentumok; ezeket a négy sarkpont között, ahol a tiszta temperamentumok elhelyezkednek, a közbeeső pontokon lehetne elhelyezni. Ebben az esetben egy második, emezekhez közeleső nedvhajlam jelentkezik, hogy kidomborítsa a morfológiai és fiziológiai jellegeket. Így vannak epés-vérmesek, ideges-epések, vérmes-phlegmatikusok, sőt kivételesen még ideges-phlegmatikusok is.

Végül, ha vannak is egyedek, amelyeknek a vérmérséklete többé-kevésbbé állandó marad az idők folyamán, a többiek javarésze bizonyos módosulásokat mutat, akár egy év, akár az egész élet folyamán. Az időszakos nedvhullámzásokat, — amelyeket egyesek igen nagy mértékben megéreznek (így azok a furcsa betegek, akik megdagadnak és elpetyhüdnek télen, s viszont lesoványodnak és megelevenednek, mihelyt az idő kimelegszik) — majdnem mindig észreveszi a szervezet; ezek a közérzés javulását vagy súlyosbodását hozzák magukkal aszerint, hogy egy jól vagy rosszul kiegyensúlyozott vérmérsékletben az analóg vagy az ellenkező nedv kerekedik-e felül. Az idült funkcionális sérülésekben vagy zavarokban szenvedő betegek javarésze észreveszi,

hogy rosszulléte az év bizonyos időszakaiban és a nap bizonyos óráiban kiújul.

A vérmérséklet átalakulása az élet folyamán általános törvény és az említett mikrokozmosz gyűrű szilárd összefüggési pontja, többé-kevésbé hirtelen, de szüntelenül eltolódik, még pedig abban az általános irányban, amely megszabja az idők folyamán a nedvek körforgását. A természetes irányzat tehát az, hogy lymphatikusból átmegy szangvinikusba, szangvinikusból epésbe és idegesbe.

Amikor így leírtuk a temperamentumok változását és lassú átalakulását az élet négy korában, újra elérkeztünk az elemek makrokozmosz világához és azokhoz az egyetemes törvényekhez, amelyek a születést és a halált irányítják. Csakugyan minden születésnek helye a víz, mert a víz az ősi elem, amely legtökéletesebben szimbolizálja a hajlékonyságot, a folyékonyságot, azokat a végtelen lehetőségeket, amik a természet sajátosságai; a világtojás a vízben fejlődik ki, amely nedves és hideg; a víz a tápláléka és egyúttal lényeges alkotó eleme.

De az ifjú ivadék lassan-lassan növekszik, felmelegszik a nap hatása alatt; más táplálékot követel, hogy lélegzeni és fejlődni tudjon. A *levegő* teszi lehetővé, hogy belső rendjét megszervezze és kiteljesítse, vérét megújítsa. Valóban, a levegő nedves és meleg. Feltétlenül szükséges eszköz az élőlény kiérésének előmozdítására. A levegő, a *pneuma*, a görögök szerint a lélek anyagi hordozója.

A növekedés szakán véges-végig a *meleg*, az éltető szellem szimboluma, irányítja és vezeti egyre jobban a kiteljesedésre a lelket a déli nap fényében. A kezdeti nedvesség itt minimumra csökken; itt már bizonyos fokozatos szárazság keletkezett és ez megfelel az egyed választásának, aki a kezdeti végtelen sok lehetőség közül a maga teljességében, a visszavonhatatlan kiérés után, éppen ezt az egyet valószínűsítette meg. Fejlődésének csúcspontján az élőlény valóban teljesen differenciálódott; egyúttal ki is száradt; lassankint elhervad és eltűnik, hogy megújulhasson. Az összezsugorodásnak és az öregedésnek ezt a második szakaszát egyre fokozódó ki-

hülés jelzi, a visszatérés a száraz és hideg *földre*, a por és hamu állapotába. Így hal meg az az élőlény, amelynek nem lehet megújulnia; viszont az, amely arra van rendelve, hogy más alakban újra éledjen, a körforgás vége felé lassan-lassan érzi, hogy felülkerekedik benne a víz eleme és így történik, hogy az a lény, amelynek újjá kell születnie, meghal, a hideg és a nedvesség ugyanazon törvényeinek erejénél fogva, amelyek születését előidézték.

Az összefüggések elmélete, amely Pythagorastól és Hipokratestól indul el, felveti az egyetemes palingenezis eszméjét, amelyen van mit gondolkodnunk és elmélkednünk; és példaképpen nem csupán a nappalt adja elénk, amely születik és meghal és szüntelen utódja önmagának, hanem az állati és növényi egyedeket is, amelyek nemzedékről-nemzedékre folytatódnak és magát az embert, akinek földi halála tulajdonképpen újjászületés az anyagtalan életbe.

Az összefüggések ovostudománya

Tehát minden élő és élettelen lény alá van vetve a nagy négyes törvénynek, amely Istenné emelte Pythagorast, és az ember tulajdonképpen nem egyéb, mint egy sokkal általánosabb szabály példája és mintaképe. Nos, mint ahogy minden ember besorozható az epések, a vármesek, vagy a melankólikusok közé, éppen úgy minden állat, növény és ásvány beletartozik a tűz, a levegő, a víz, vagy a föld családjába, aszerint, hogy lényeges tulajdonságai megegyeznek-e ezeknek az elemeknek a tulajdonságaival; nem azért, mintha nem volna meg benne egyszerre mind ez a négy elemi erő, hanem azért, mert hely, idő és a saját természete szerint ezek közül az egyik felülkerekedik. Ismételjük meg még egyszer, más szavakkal, hogy bármely élő lénynek, amely természeténél vagy bármely más oknál fogva a négy elem valamelyikének a jele alá van helyezve, az élőlények egész nagy csoportjával együtt sok-sok sajátos tulajdonsága, létezési módozata, fejlődési, megnyilvánulási és külső cselekvési egyirányú lehetősége

van, amelyeknek elemi ereje alkotja az alapját és egyúttal a kiteljesedését.

Ha megvizsgáljuk ezt a szimbolizmust orvosi szempontból, a spagyrista szerzőkkel együtt elmondhatjuk, hogy azok a gyógyító anyagok, amelyek a víz jelét viselik, nedvesítenek és frissítenek, viszont azok, amelyek a tűz jelét viselik, melegítenek és szárítanak; és így tovább.

Eszerint az elmélet szerint tehát egy embernek, akit olyan betegség ért, amelynek a *föld* a jele (tehát melankólikus jellegű), ami felfokozza benne ennek az erőnek minden hűtő és szárító törekvését, javára válik, ha befogadja olyan testnek a nedvesítő és melegítő hatását, amely ellenkező irányzatú családba tartozik, amelynek a jellemvonása a levegő elemi ereje. Tulajdonképpen Hippokrates és utána Paracelsus ezt nevezték úgy, hogy: gyógyítás az *ellentétes* erőkkel (*contraria contrariis*).

De van más mód is a betegségek gyógyítására: hasznosítani az ugyanazon „elem”-csoport lényegei közt meglévő rokonságokat. Elmondhatjuk, hogy ha például egy embernek a reakciói és temperamentuma lymphatikus és megbetegszik, lehetőségeinek és megnyilvánulásainak a szabad játéka megbénul, éppen az ő lymphatizmusa keretében, egyensúlyát csak úgy szerezheti vissza, ha olyan anyaggal gyógyítják, amely ugyanabból a családból való, amelynek ugyanaz a jele, tehát vízzel. Ezért mondhatjuk, hogy *hasonlókat hasonlókkal* kell gyógyítani (*similia similibus*).

Ha követjük a „megfeleléseknek” ezt az elméletét, jobban megértjük, miért kívánták a hagyományos ókori orvos-írók, hogy mikor gyógynövényeket gyűjtenek és gyógyszerkészítésre használható állatokra vadásznak, miért kell ügyelni pontosan az óra, az évszak és az égtáj, a hely bizonyos feltételeire; miért követelték meg, hogy a hold növekvőben vagy fogyóban legyen; miért kellett bizonyos esetekben az orvosságok hatóanyagát vízben, borban (a levegő jele) vagy alkoholban (a tűz jele) tartani. Valóban, a elkészítendő gyógyszeranyagok tulajdonságait a maximumra kellett fokozni és ezért meg kellett figyelni a legkedvezőbb

csillagászati feltételeket (ez például a víz jelében álló növény-nél: tél, újhold, éjféltől hajnalig), meg kellett keresni azt a gyűjtőhelyet és égtáji fekvést, amely megfelel az orvosság jeleinek (például a víz jelében álló növény-nél: északi fekvés).

Annak bizonyítására, hogy ezeknek a kutatásoknak, amelyek egyesek szemében talán csak üres képzelgéseknek tűnnek, mégis csak volt valami valóságos alapjuk, felhozzuk, hogy egy olyan orvosság, mint az *anemone pulsatilla*, amelyről mindenki tudja, hogy az erdők félárnyékában virágzik tél vége felé és mindenki ismeri szerény illatát, klasszikus orvossága a homeopatikus gyógyászatban a gyermekeknek és a félénk kislányoknak, ugyanakkor pedig a légcsőhurutoknak és a fehérfolyásoknak is.

Ugyanezt elmondhatjuk a *Lachesisről* (porrátört kígyóbőr) is, amely a kör ellenkező pontján van és még sok más orvosságról.

A lényeknek ez a négy nagy családja nem tudna magába fogadni minden valóságot, sőt még az egyetlen földi valóságot sem és a lényeknek ezt a körét, amelyet felvázoltunk, sokkal kisebb szakaszokra kellene osztani, ha szorosabbra akarók zárni a megfeleléseket. Egyébként van az emberi jellegeknek egy másodlagos felosztásuk, tekintettel a morfológiára, a pszichológiára és az asztrológiára. Ezek a Nap, Mercurius, Venus, Saturnus, Mars, a Hold, a Föld és Jupiter jól ismert „típusai“, amelyek szoros vonatkozásban vannak az ugyanilyen nevű bolygókkal és fémekkel (arany, higany, réz).

Maga a nap-pálya is fel van osztva az állatkör tizenkét jegyére épp úgy, mint az év fel van osztva tizenkét hónapra és az állatkör jegyei hármasával megfelelési viszonyban vannak a négy elemi erővel. Meg kell jegyeznünk, hogy az állatkör jegyei között van négy, amelyek szemben állnak egymással és négyszöget alkotnak (vagyis a kör négy sarkpontján helyezkednek el) s ezek: a bika, az oroszlán, a skorpió (vagy a sas) és a vízöntő; éppen ez vezet vissza min-

ket az állatszimbolizmusra, amelyről a temperamentumokkal kapcsolatban beszéltünk.

Ha tovább folytatnók a helyek keresgélését a világkeréken, végül is sikerülne meghatározni, melyik a pontos helye minden élő lénynek a világegyetemben, az a hely, amely nem csupán térbeli, hanem időbeli és vitális. Akkor a megfelelések játéka alapján bátran megmondhatnók, hogy a maguk területén, az állat-, növény-, vagy ásványvilágban és egyéb területen, melyek azok a lények, amelyek természetüknél és rokonságuknál fogva legközelebb állnak hozzá; és minden ember szempontjából külön-külön melyik az a lény, vagy melyek azok a lények, amelyek „jók“ neki, — ennek a rokonságnak szempontjából, amely sokkal titokzatosabb, mint az emberi rokonság és azoknak a finom vonatkozásoknak a szempontjából, amelyek őt nyilvánvalón teljesen idegen dolgokhoz fűzik.

Itt olyan területre értünk, amely tele van titokkal: elérkeztünk az állat-totemek kérdéséhez; és egyúttal eljutottunk a küszöbére ama furcsa tünemény megmagyarázásának, hogy mi az a legyőzhetetlen vonzódás, amelyet mindegyikünk érzett legalább egyszer életében egy s más személy, egy s más zenei akkord, egy s más táj iránt.

Gyógyászati szempontból úgy érzékeltethetjük ezt az összefüggést a lények között, ha az egyént billentyűzethez hasonlítjuk, amelyen számos hangjegynek és harmónikus kombinációnak van helye. Egy egyszerű kémiai test, vagy egy bonyolult, de összefüggő szerves test megfelel egy zenei akkordnak, amelyben egy vagy több domináns hang van. Az egyén billentyűzete csak bizonyos akkordokat tud befogadni és visszaadni. Hatásos gyógyítás csak akkor következik be, ha az orvos azt a gyógyító akkordot üti le a billentyűzeten, amelyre a zongora tökéletes visszhangot tud adni. Minden más esetben, amikor nem sikerül felfedezni ezt a fontos összefüggést, az alkalmazott orvosság vagy teljesen vagy részben hatástalan marad, legfeljebb bizonyos hatást sikerül vele előidézni, mint némely szintetikus orvosságok esetében, de az a hatás céltalan és durva, mert egyszerre rácsap a

zongora minden billentyűjére és nem vet számot az elkerülhetetlen disszonanciákkal.

A homeopatikus gyógyászat igen sok példát tud felhozni az efféle akkordokra, amelyek vagylagos hatásúak, és pszichológiai területen éppen úgy megmutatkoznak, mint a test területén. Nagyon jól megvilágítja az összefüggésekkel való gyógyításnak egy részét, amelyet igyekeztünk felvázolni, mert úgy mutat be minden orvosságot, mint tökéletes egyéniséget, amelynek megvan a helye és megvannak a pontos vonatkozásai.

Az anyagtól a lélekig

Mindeddig az összefüggések problémáját egyesegyedül földi és érzékelési pontjukon vizsgáltuk. Úgy gondolhatjuk, hogy mindaz, amit elmondtunk, a négyes felosztás és ennek végeláthatatlan egyéb felosztásai tekintetében, egészen az egyedekig, vízszintes síkon fekszik. Figyelmen kívül hagytuk mindazt, ami ezen a síkon kívül van, vagyis a lélek területét.

Megtarthatjuk az imént felhasznált mikrokozmosz és makrokozmosz grafikai szimbolizmust, ha kiegészítjük egy függőleges tengellyel, amely a vízszintes kerék tengelyének szerepét tölti be. Akkor megállapíthatjuk, hogy a kerék nem a maga erejéből változtatja helyét, hanem a tengely segítségével, mert ez az igazi mozgatója. Nos, ez a tengely már nem ugyanabban a világban van, s nincs vele egyéb közössége, mint kapcsolata a kör közepével; hasonulhat az isteni lélekhez a makrokozmoszban, és a „személyes“ lélekhez, vagy a misztikusok „lélekfuallatához“ minden mikrokozmoszban, hiszen a négyes felosztás vízszintes síkja egyidejűleg az „egyéni“, a vegetatív és szenzitív testek és lelkek helye.

Ahelyett, hogy egy önmagából fejlődő sorozatot látnánk, itt van előttünk most már egy háromfokú hierarchia, a szellem (nous), az érző lélek (psyche) és a test (soma) és ezek nem egyebek, mint az a három elv, amelyeket a spagyristák a *kén*, a *higany* és a *só* alakjában testesítettek

meg; a két utóbbi a mi vázlatunkban a vízszintes síkon fekszik; viszont az első a függőleges tengely, amely a kereket középpontjában szúrja át és mozgatja, felső végével pedig az eget érinti.

Nos, ha minden mikrokozmosz lény magának a makrokozmosznak a képére van alkotva, akkor az alsóbbrendű lények csak virtuálisan alsóbbrendűek és a földön csak az embernek egymagának van személyes, saját, halhatatlan lelke. Az alsóbbrendű lényeknek csak testük és érző lelkük van és nem egyesülhetnek ilyen módon, közvetlenül a világegyetemmel a maga teljességében. Csak az ember közvetítésével egyesülhetnek, mert az ember személyes és halhatatlan lelke az ő számukra az a lelki tengely, amely bennük nincs meg. És így nyilvánvaló, hogy az emberi szellem nem csupán a maga lelkét és testét tudja mozgatni; egyúttal más lényekért is felelős, amelyek alacsonyabbrendűek nála, és amelyeknek szükségük van rá.

Az a terület, amelyre rendeltetett, nem szorítkozik tehát az ő egyéni határai közé; különféle lények népesítik be, állatok, növények, ásványok és ezek egy családot alkotnak, amelyet az összefüggések finom törvényei egyesítenek; ennek a családnak ő az „atyja“ és egyúttal főnöke és megváltója. Mint ahogy természetes hasonlatosság van a fej és ugyanazon test tagjai között, lényegileg ugyanilyen rokonság köti össze a többi lényekkel, a növényekkel, a kövekkel, az állatokkal; és ez egyesíti őket egymással.

Tehát jogos viszonzás, hogy a növény vagy az ásvány, amely csak az ember révén tudja megvalósítani létezésének teljességét, mert tőle függ, átadja az embernek azokat az elemi erőket, amelyek benne rejlenek tiszta állapotban, és hogy ezek az erők gyógyító erőkké válnak, amikor helyettesítik vagy megújítják azokat a megfelelő erőket, amelyek az emberi testben éppen az ember hanyagsága miatt elsorvadtak.

Így az összefüggések orvostudománya egy lelki orvostudományhoz vezet bennünket, abban az értelemben, ahogy Paracelsus értette, vagyis olyan gyógyításhoz, amely nem

szakad el a kézzelfogható és testi valóságtól, sőt éppen ellenkezőleg; ugyanakkor igyekszik megragadni a betegséget a láthatatlan világban, ahol annak igazi oka lappang.

Szinte fölösleges hozzátennünk, hogy az összefüggéseknek ez a tudománya valaha nagy becsületben állt a spagyrista orvosok előtt, akik Hippokrates tanítványai voltak, de ma szinte tökéletesen elveszett. Csak olyan szellemek tudják megérteni és gyakorolni, akiknek az érdeklődése nagyon távol van a mi érdeklődésünk mai irányaitól. Az a kísérlet, amelyet megtettünk, hogy kívülről alakítsuk újjá, akkor sem támaszthatná fel, ha bármennyire tovább erőltetjük. Ismeretlen terület ez, teli van meglepetésekkel és titkokkal. Óriási, mint a világ és a nyitott szemű kutatót is elcsábíthatja. Azonban nem remélhetjük, hogy a mi tudományos eszközeinkkel megtaláljuk a megfelelések kulcsát. Hogy ehhez az irracionális területhez hozzáférközhessünk, szükséges volna, hogy olyan mester avasson be bennünket, aki másképpen ismeri ezt a hagyományt, nem pedig empirizmusból; már pedig az olyan mesterek, mint Hippokrates, már réges-régen meghaltak.

PIERRE GALIMARD

HIPPOKRATES FELTÁMADÁSA

A hippokratesi elmélet felséges épülete, huszonöt század elmulta után is bízvást elbírja a kutatóorvosok legszigorúbb vizsgálatát és megérdemli csodálatát.

Ezt a súlyos mondatot doktori értekezésében írta le korunk legnagyobb francia orvosa, sőt a világ legnagyobb orvosa, Laënnec.

Ez a nagy klinikus és vele minden ország minden orvosa az orvostudomány atyjától függ, akár esküszik rá, akár nem. Ügyszólván közhelynek lehetne tekinteni, hogy orvosnak lenni annyi, mint Hippokrateshez menni, ha nem volna a betű és a lélek.

Ezért már néhány éve nagy fontosságra jutott Európában és különösen Franciaországban egy szenvedélyes és sokat vitatott orvosi irányzat. Ez az új hippokratizmus; ez az új szó szegényes és megbotránkoztató, de érvényesült, mert gazdag és hagyományos gyökerekből táplálkozott. Ez a humanista és egyúttal tudományos gyógyító mód, a konformizmus határán, első nagy nemzetközi kongresszusát Párisban tartotta 1937. júliusában, Laignel-Lavastine egyetemi tanár elnöklete alatt. Azután első nemzeti tanácskozásait Marseilleben tartotta meg 1938. novemberében, Lucien Cornilnak, az egyetem dékánjának elnöklete alatt.

Az 1939. év szeptemberének eseményei meghíúsították a második nemzetközi kongresszus összegyülekezését. Pedig ennek jeleznie kellett volna az orvosok szimbolikus visszatérését Hippokrateshez és elveihez, sőt éppen Kos-szigetén kellett volna megtartani, az Asklepios utódok szenthelyén.

Ez az elmaradt zarándokút egyszer majd kétségtelenül

megvalósul. Az új hippokratizmus rengeteg hívének valóságos szívügye ez. Bizonyos, hogy ezek a hívek igen különböző képességű gyakorlóorvosokból toborzódnak, de valamennyien feltették lelkük mélyén ezt a legfontosabb kérdést: „Miféle tudományos és csökönyös góg nevében mer még továbbra is fittyet hányni a modern orvos az emberiség multjára?”

Eltévelyedés volt, hogy elvetették az empirizmust a kísérletezés nevében.

Fiolle egyetemi tanár, a nagy humanista, véleménye szerint a mai tudomány éppen annyit vett el tőlünk szintetikus ihletben, mint amennyit adott analitikus pontosságban.

Hippokratestől napjainkig az orvostudomány szabálytalan és hullámzó görbe vonalat írt le, amely váltakozva emelkedik és süllyed. Ha ezt az ábrát figyelemmel kísérjük, észrevesszük, hogy az élet problémájával foglalkozó tudós férfiak szüntelenül ingadoztak a szintézis és analízis két véglete, pozitív és negatív sarka között.

Egészen a középkorig ez a két uralkodó irány váltakozik; hol az egyik győz, hol a másik, az egyéni és a kollektív gondolat pillanatnyi helyzete szerint, Hippokratestől Galenusig, Avicennától Paracelsusig.

A szintézis szelleme, nem is szólván tartamáról, mindenekelőtt a megfigyelés és az összefogás szelleme. Általános és széles, tehát sűrít és összefog. Mivel van benne képzelőerő, megadja a termékenyítő teremtő eszmét. Uralkodik az igazi mestereknél; valóban a tudomány férfias eleme. Mivel egységes, az orvostudományban és a biológiában egyaránt a finalizmus felé feszíti dinamikus és vitalista lendületét.

Az analízis szelleme a jelenhez tapad és mindenekelőtt a kísérletezés és a szétbontás szelleme. Módszeres és pontos, kifejt és elszigetel. Okos, megkapja az eszmét, kivizsgálja és bemutatja. Ez uralkodik az ösztöndíjasok között; ez a tudomány nőnemű eleme. Sokféle és az orvostudományban és biológiában az aprólékossághoz tapad, statikai helyzete materialista.

A renaissance és Descartes óta a nagy orvosi tudomá-

nyos munkák csak ennek a két iránynak az egyesüléséből születhettek meg.

Ha ugyanabban az emberben együtt vannak, az az alkotó lángelme. Franciaországban az újabbak közül idézhetünk néhány nevet, akiknek nagyságáról már bizonyosságot tett az idő; ilyenek Laënnec, Claude Bernard, Pasteur, Richet, d'Arsonval.

Ugyancsak jól meg kell jegyeznünk R. Leriche egyetemi tanár mélyértelmű szavait, amelyek a világ legelőkelőbb helyéről, a Collège de France katedrájáról hangzottak el: „Az orvostudomány megmámorosodott az analizistól és az újdonságoktól és egy pillanatnyi szintézisre vágyik. Szeretne lélegzetet venni Kos sziget platánja alatt.”

Az ilyen férfiaknál, éppen úgy, mint Hippokratesnél, az igazi szintetikus szellem megelőzi, nem pedig követi az analitikus módszert. Egy munka végső összefoglalása mindig az eleve meglévő középpont körül, az intuitív megfigyelés körül végezhető el.

De a szintézis szelleme, ha elszigetelik, narcisszizmusba téved. Előfutárokat termel, költő-orvosokat, kontárokat, bolondokat és gyávákat.

Az analízis szelleme egymagában meddőségre van kárhoztatva. Másodrendű embereket fog termelni, akik igen hasznavehetők, józan eszű, kiegyensúlyozott mesterembereket, középszerű és kielégült embereket.

A vitalis szintézis embereinek és korszakainak veszedelme mindig a hiszékenység örvénye volt és marad; a materialista analízis veszedelme pedig a skepticizmus.

A konformista orvostudomány, Scylla és Charybdis között, az új biológiai felfedezések tengerszorosában, a tudományos kételkedés keserű és zajló hullámain fejlődött ki, úgy, hogy néhány felsőbbrendű elme kormányozta keresztül ezen a két veszedelmen.

És íme, annyi hányattatás után, most itt van a zsákutcában, ahová a modern gyógyítók kéjjel hurcolták, az ő hűvészinas-bárkájukon.

Mindazonáltal néhány hivatalos és nem hivatalos orvos-

nak sikerült elkerülnie ezt a zsákutcát. Eszünk ágában sincs azt gondolni, hogy címek és rangok szerint kell osztályozni az orvosok társadalmát. Azonban vannak köztük óvatosak, várakozók, akik mindenekelőtt a jóságos természetben hisznek, Hippokrates „Natura medicatrix“-ében, viszont a többiek a gyógyszer rabjai és mániákusai. Szükséges volt és ma is szükséges a gyakorlóorvosok többségének inkább ösztönszerű, mint tudatos fékezése, hogy megvédelmezzék betegeiket a tudományos, vakmerő és nagyon is hírverés-ízű terapeutika túlzásaitól.

A hagyomány nevében fennmaradtak a görög orvostudomány nagy elvei, mint ahogy megmaradtak a templomok romjai között, a kék ég alatt, a máig is álló márványoszlopok.

Ezek a pythagorasi elvek, amelyekre P. Winter hivatkozik, lényegében a következők: egészséges élet, a test érintkezése a levegővel, vízzel és fénnel, növényi és változatos táplálkozás, amelyet böjtök szakítanak meg, a testi és lelki tevékenységek harmónikus váltakozása.

Laignel-Lavastine egyetemi tanár az új-hippokratikus orvostudomány első nemzetközi kongresszusán néhány mondatban figyelemreméltó módon foglalta össze a problémát. Ezt mondja:

„A fizikai, kémiai és biológiai eljárások csodálatos fejlődése ma már lehetővé teszi az orvosnak, hogy tudományosan befolyásolja bizonyos betegek zavarainak egy részét; de ez a pontosság, amely a diagnózis és a kezelés részleges bizonyosságában csúcsosodik, sohasem homályosítja el azt a tényt, hogy a legegyszerűbb klinikai esetben is nagyon sok az ismeretlen elem.“

„Hogvan néz szembe ezzel a tudatlansággal a gyakorlóorvos, akitől rögtön segítséget várnak és aki erkölcsileg köteles a beteg és környezete kérdéseire felelni?“

„Eljárása általános irányelveit megtalálja azokban a hippokratesi könyvekben, amelyek a vezérelvek elméletét adják.“

„Mindenekelőtt egy módszeres elv: első a klinika. Aztán következik a betegségi zavar egyéni dinamikus

fogalma. Végül a harmadik elv: a kezelésnek, hogy észszerű legyen, igyekeznie kell természetesnek lennie. A beteg küzd a meggyógyulásért, betegsége részben hasznos reakció. Az orvosnak kötelessége segítenie ezt a reakciót, úgy, hogy igyekszik az egyéni erőket felfedezni.“

„Felismerni ezeknek az elveknek a hasznosságát az orvosi ténykedésben, tulajdonképpen visszatérés a hippokratési tanításhoz, de nem jelenti azt, hogy elfogadjuk az egész hippokratizmust, úgy, amint a *Corpus Hippocrateum* könyveinek olvasásából feltárul előttünk.“

„Ezért beszélünk új-hippokratikus gyógyításról, nem pedig hippokratikus gyógyításról, amely elméletileg, történeti szempontból, igen érdekes módszert jelentene, a Sokrates előtti filozófiák és az orvosi irányzatok viszonyának szempontjából, azonban gyakorlati jelentősége ma semmiesetre sem volna.“

„Álláspontunk, amelyet így meghatároztunk, semmiképpen sem érinti az orvos vallási felfogását. Bármilyen a lelki magatartása a metafizikai problémák tekintetében, hozzánk tartozhatik.“

„Említhetnék sok gyakorlóorvost, akik szívesen hangoztatják, hogy függnek egy-egy nagy orvosgondolkodótól, Hahnemanntól, Freudtól stb., de azzal a feltétellel, hogy valamely iskolához tartozásuk ne gátolja meg őket abban, hogy, mint mindenki más, ők is használhassák a nyilvánvalóan hasznos gyógymódokat: a higanyt, arzént és bizmutot a szifilisz ellen, szérumterápiát a difteritisz ellen, Jenner-féle oltást, mint a himlő védőszerét stb.“

Ennek az új-hippokratikus mozgalomnak mai célja tehát: megkeresni a hagyományos klinikai orvostudomány és a modern, úgynevezett biológiai, technikai és szociális orvostudomány teljes összeforrasztását.

Az új-hippokratizmus hívei, az egész mai gyógygyógytudomány nevében, talán kísértésbe esnek, hogy mestersegesen segítsék a természetet, de nem rosszkor. Keresik a megegyezést. Ezt a megegyezést megadja nekünk a laboratórium. Alapja egy biológiai sajátosság létezése, amely

megvan egyformán minden természeti jelenségben, amelyet megfigyelünk vagy kikísérletezünk.

Ez a sajátosság lényegileg a biológiai egység és a külső környezet, a mikrokozmosz és a makrokozmosz különleges viszonyán alapul.

Az igazi embergyógyítás, a körülményekhez képest, az egész élőlényhez szól, vagy egyik részéhez, vagy egy közösséghez, amelynek az illető lény egy eleme.

Az orvostudomány, ha tudományos és egyéni, meg lehetősen ellentmondó: birtokába veszi minden biológiai egység személyiségét. De mikor eljut összetevőinek ahhoz a magasabb szintéziséhez, ami az emberi személyiség, nem tud többé közömbös maradni és megfosztja őket minden sajátos tulajdonságuktól.

A morfológia néhány tudós szemében nem egyéb, mint az empirizmus csökevénye, amelynek már nincs semmi gyakorlati értéke és sokan vannak, akik azt állítják, hogy a biotipológiának nincs semmi komoly alapja, pedig ez a szó származása szerint az élő típus tanulmányozását jelenti.

A francia morfológista iskola, Sigaud, Carton, Biot, Corman és mások szerint az egyén tulajdonképpen kivetítődés belülről kifelé, amelybe feltétlenül bele vannak vésve mind a szervi, nedvi és lelki módosulások.

Pende szerint az emberi biotípus csúcsa egy négyzet-alapú piramisnak, amelynek alapja a családi átöröklés és négy lapja: a külső, a vérmérséklet, a jellem, az értelem.

A szervezetek kérdése olyan régi, mint a világ. Az ókor különféle civilizációban igen fontos szerepe volt. Az egészséges embernek ez az igazi klinikája örök. Nem törődik múltó dogmákkal és elméletekkel. Maga a tiszta megfigyelés. Az a művészet, amely megállapítja a látszólag egymástól elütő jelenségek összefüggéseit. Ez az az alázatos egység, amely megállapítja a viszonyokat, anélkül, hogy értené azokat. Ez jövődől és az eljövendő nemzedékekre bízva annak a gondját, hogy megtalálják a láthatatlan és titokzatos összekötő láncszemeket.

A régi hellének, jóval Alkmaion előtt, a végsőig

erőltették a teljes ember megértését. Tapasztalati alapon megtalálták az összekötő kapcsolatot a szervi egyén, és a lelki egyén között. A szobrász, aki a márványból kihámozta az isteneket és a félisteneket, ismerte a közös mértéket, amely klasszikus arányosságban egyesítette morfológiáikat és jellemeiket. Az ifjú, a pogány pap vezetése alatt, — aki moralista, pedagógus, tájékoztató és orvos volt egy személyben, — már serdülőkorában megtanulta, hogy megismerni és szolgálni istenét tulajdonképpen önmaga megvalósulását jelenti. A mitológia az ember hatalmas terjedelmű szintetikus tudománya volt.

Azután a kosi iskola első orvosai elhagyták a túlságosan eltorzult hagyományt és a betegségekre korlátozták az emberi típusok tanulmányozását. Hippokrates leírta a hosszú, sovány, tüdővésztes jellegű embert, és az alacsony, zömök, gutaütéses jellegű egyént.

Így Hippokrates után a testi alakokban feltűnik az első osztályozás. Vannak hosszú és rövid egyének, szélesek és keskenyek. A hosszú lehet alacsony termetű, a rövid magas termetű. Azonban a hosszúknak arányosan megnyúltabbak az alsó végtagjaik a törzsükhöz képest, és a rövideknek épp ellenkezőleg sokkal rövidebbek a végtagjaik s innen ered a hosszú vonal és rövid vonal fogalma.

Első pillantásra úgy tűnik fel, hogy az alaktani elnevezésnek teljesen anatómiainak kell lennie.

De a külső alak pusztá szemlélete, — anélkül, hogy az ember kénytelen volna végigtapogani, maga is elárulja a keménység vagy a petyhüdtség, az erő vagy a gyengeség fokát az illető egyénben.

És ezért kell megtartani az új-hippokratista Nicolas Pende biotipológiai osztályozását, mert elsődleges; szerinte vannak asztenikus rövidvonalú, sztenikus rövidvonalú, sztenikus hosszúvonalú és asztenikus hosszúvonalú testi formák.

Az asztenikus rövidvonalú biotípus megfelel Galenus flegmatikusának, Sigaud és Mac Auliffe emésztőjének,

Thooris gömbölyűjének, és d'Allendy atonikus-plasztikusának.

A sztenikus rövidvonalú biotípus megfelel Galenus szangvinikusának, Sigaud és Mac Auliffe lélegzőjének, Thooris négyszögletesének, d'Allendy tonikus-plasztikusának.

A sztenikus hosszúvonalú biotípus megfelel Galenus cholerikusának, Sigaud és Mac Auliffe izmosának, Thooris dagadtjának és d'Allendy tonikus-aplasztikusának.

Az asztenikus hosszúvonalú biotípus megfelel Galenus ideges vagy melanchólikus temperamentumának, Sigaud és Mac Auliffe cerebrálisának, Thooris laposának és d'Allendy atonikus-aplasztikusának.

Ez a négy alapvető biotípus jelzi az egyéni szervezet öröklött uralkodó vonásait. Ez teljesen nyilvánvalóvá lett előttünk, a magzat csírahártyás egyensúlyának többé-kevésbbé szembetűnő kilengéseivel.

Ha az embriónál az endoderma kerekedik felül, az asztenikus rövidvonalú hajlam válik uralkodóvá. Az ektoderma felülkerekedésének megfelel az asztenikus hosszúvonal. A mezodermának a sztenikus rövidvonal. Csupán a sztenikus hosszúvonalút, — ezt a szabad típust, amely a három lemez kifejlődése közben egyensúlyban van, — lehetne blastodermikusnak nevezni és innen származik a mi saját felosztásunk, amely négy típusra osztja a szervezetet; ezek: endodermikus, mesodermikus, ektodermikus és blastodermikus.

Az alapvető osztályozás ez új elnevezéseinek előnye abban van, hogy a morfológiába bevezetik a szövet embriológiai minőségének szintetikus fogalmát.

Ezt a négy alapvető biotípust be lehet illeszteni a faji fejlődés chronológiai rendjébe.

És valóban az ősökre való visszaütés jóvoltából és minden fajkeresztezés ellenére is feltételezhetünk látszólag eléggé tiszta phenotípusokat, amelyek emlékeztetnek az ősi genotípusokra. Tehát:

1. Az endodermikus (belső csíralemez-típus); teste előrehajló, nyaka görbe, álla belapult; ezt az ember-

szabású majmok és a negroidok közé sorozhatjuk, amelyek még teljesen megrekedtek a lényegileg növényevő életben.

2. A mezodermikus (középső csíralemez-típus); lába még rövid, de tartása már hosszúvonalú; melle szélesedik, álla kiegyenesedik, orra kirajzolódik és meghajlik; ezt az első emberek közé sorozhatjuk, akik hódítók és vadászok voltak, nomádok és húsevők.

3. A blastodermikus (csírahártya-típus); végtagjai megnyúlnak, arcszőge kiegyenesedik, homloka kidomborodik; ezt a társaséletnek, a kollektív és egyúttal szociális életnek az első szervezői közé sorozhatjuk.

4. Az ektodermikus (külső csíralemez-típus); ez könnyen megszokja az álló testtartást, emeli homlokát, megvékonyítja nyakát s ezzel befejezi a fej kifejlődését; talán az első elgyengült civilizált emberekkel hozhatjuk összefüggésbe, akikben a világ birtoklása passzívítássá és tiszta gondolattá nemesedik.

Magától értetődik, hogy ez az elméleti felosztás szuggesztív felidézése egy fejlődési folyamatnak.

De ezt a jelenséget okvetlenül össze kell hasonlítanunk a magzat fejének egyéni fejlődésével.

Ez a fejlődés, Goethe kifejezése szerint a virág kinyílásához hasonlítható; abban az időben megy végbe, mikor a magzat tagjai megnyúlnak. Egyébként ha a méhen belüli gyermek túlzottan rövidvonalú, csecsemőkorában is az marad; de egyre kevésbbé, míg végül a serdülés korában hosszúvonalúvá válik.

Ezek az egyéni és törzsfejlődési vonatkozások semmiképpen sem tudnák mereven elhatárolt osztályokba csoportosítani az emberi személyiségeket.

Egy belső csíralemez-típusú lehet nagyértékű ember, sőt felsőbbrendű ember, amilyen például Aquinói szent Tamás volt.

Egy középső csíralemez-típusú lehet nagy művész. Egy csírahártya-típusú, ámbár eszményi típus, lehet durva vadállat. Egy külső csíralemez-típusú elméletileg hiába mutat fejlett agyvelőt, lehet korlátolt.

A morfológiai típusok tanulmányozása, amint azt az új-hippokratizmus ajánlja, az ember szervezeti fölszerelését méri. Minden típus teljesítményét megzavarhatja vagy csökkentheti sok különféle tényező. Magának az értelemnek az értékén kívül (ami bizonyos pszichológiai próbákkal mérhető), számot kell vetni a lelki alkattal, amely javarészt független a testi osztályozástól, és azokkal az érzelmi összeütközésekkel, amelyeket a Freud-féle pszichoanalízis tárt fel és a minden rendű és rangú pszichopatológiai hibákkal.

A morfológiától nem szabad mást követelni, csak azt, amit adhat. A szervezetek nem egyebek, mint a kifejezés biológiai eszközei, egy belső lény szolgálatában, amelynek kiszámíthatatlan értékét nem lehet megmérni. De az a tény, hogy egyenletlenség mutatkozhatik egy emberi típus és egészségi s vitális megvalósulásának lehetőségei között, már magában véve is okvetlenül felkelti az orvos érdeklődését.

Az élettípusokra alapozott szintétikus makrokozmosznak ez az orvostudománya ma elszakadt a sejtek és a vírusok analitikus mikrokozmoszától és ez az elszakadás hiba.

A bölcs és tudományellenes új-hippokratizmusnak a biológiai fajlagosság kutatásában olyan támaszt kell találnia, amilyent a spiritualizmus mutat az atomromboló fizika legújabb felfedezéseiben.

Jogunk van ezt a biológiai fajlagosságot úgy meghatározni, hogy ez az élőanyag képessége hozzáigazítani a maga reakcióját az izgatószer jellegéhez, amikor is az egység lehet egy sejt, egy szövet, egy szerv, egy táieék vagy egy rendszer, egy egyéniség, az egyéniségek egy csoportja, amelyben minden egységnek megvan a maga saját jellege.

A biológiai fajlagosság problémája lényegesen összefügg egy különleges biológiai egység érzékenységének problémájával.

Ezt az érzékenységet nem lehet kísérletileg értékelni, csak a tetszésszerinti külső hatóerő reakció-módozatainak foka révén.

A biológiai fajlagosság felfedezése megköveteli a külső hatóerő minősíthető kezdőműködését. Csak az ilyen termé-

szetű működés lehet éppen úgy differenciált, mint a reakciója.

Ha egy biológiai egységet külső hatásnak teszünk ki, vagy ha egy egység önként kiteszi magát egy külső vagy belső eredetű hatásnak, akkor a hatás erős, közepes vagy gyenge foka szerint három módozat származhatik:

Az erős hatás egy biológiai egységre lehet általános vagy helyhez kötött. Ha általános, akkor a biológiai egység elpusztul, vagy megsemmisül, még pedig vagy testi szervezete, vagy pedig magasabb fokon, pszichikai lénye. Ha helyhez kötött, akkor a biológiai egység részleges sérülése következik be, vagy közvetlen elsődleges érintkezés, vagy pedig közvetett másodlagos érintkezés útján, akármilyen gyengeség következtében. Ilyenkor a biológiai egység képes lehet tömör reakcióra, amely fajlagosan differenciálatlan és néha még a megelőző egyensúlyt is túlhaladja.

A biológiai egységet közép-erősségű behatás éri. Az első hatás rányomja bélyegét és kvalitatív módon jelzi a külső behatást.

A két előző agresszív módozat a rendes megfigyelés keretébe tartozik és mindig olyan eredményekkel jár, amelyek könnyen felismerhetők. Mindazonáltal mindenekelőtt a külső elem jellege mutatkozik meg, amely az első módozat esetében differenciálatlan volt, a második esetben differenciált, de az egység személyisége, amelyet a külső elem behatásának kitettünk, ilyenkor nem mutatkozik meg. Van egy harmadik módozat is; — és ez a probléma ugrópontja, — amely a kísérletezésre csak gyenge élettani küszöb alatti kémiai, fizikai vagy pszichikai izgatószereteket használ.

Ha az egység minden durva kezdeti támadást elkerül, a reakció tiszta és teljes, és csak így lehet értékelni ebben a minősített visszahatásban a biológiai fajlagosságot.

Az orvostudomány lényegileg szintétikus új-hippokratista fogalmazásában a legelső pont, amely egész fontosságában szembeötlik: felismerni a biológiai egység környezete tanulmányozásának szükségességét. Ezt a környezetet már

nem szabad külső statikus elemnek tekinteni, hanem épp ellenkezőleg mozgási behatásnak, amelynek meg kell mérni a dinamikai tényezőjét és következményeit a különféle típus-egységekre, amelyeknek külön-külön megvan a maguk magatartási fajlagossága.

Egy patológiai esettel szemben a biológiai fajlagosság jelenléte megmutatja, hogy nem csupán a betegség és a beteg diagnózisát kell felállítani, amit minden gyakorlóorvos tud, hanem értékelni kell a szóbanforgó egységeket is.

Az új-hippokratista orvosok szemében itt a kórélettan és gyógyászat új értelmezéséről van szó. És az első gyakorlati kérdés, amelyet fel kell tennünk magunknak, ez: egy kóros állapot folyamán melyik biológiai egység szabja meg a főirányát?

Vajjon a sejt-e? Például a rák esetén a sebészi vagy az élettani gyógykezelést kell-e előtérbe állítani, még akkor is, ha ugyanakkor módosítaná a nedv-szervezetet? Vajjon a szövet-e? Vajjon a szervi feszültségi állapot, a síma izomzat zavarai, a szalagok alkati ernyedtsége-e az alapja minden idült zavarnak? Vajjon valamelyik szerv? Semmit sem érne a beteg általános állapotát gyógyítani, ha nem törődünk a helyhez kötött legmélyebb okkal, például a petevezeték-gennyedés megszüntetésével, a férégnyúlvány eltávolításával, és ebben az esetben nem fontos a beteg lelki állapota. Vajjon valamely tájék? Megfigyelhetünk szelvénytyszerűen vagy körszalagosan jelentkező működési zavarokat, övsömört vagy féloldali bénulást, a jobb csípőárok-tájék vagy a máj-epehólyag alatti tájék betegségeinek tünetcsoportját. Vajjon valamelyik rendszer? Szó lehet az idegrendszer belső elválasztó mirigyeinek vagy a keringési szerveknek zavaráról. Vajjon valamelyik biótípus? Leírhatunk egy asztenikus hosszúvonalút, akinek a gyomorsüllyedése csak következményes jelenség, vagy egy sztenikus rövidvonalút, akinek szív-aorta bántalma csupán másodlagos következmény. Vajjon a lelki személyiség? Példának felhozhatjuk egy neuraszténikusnak az esetét, amely a kezelésben súlyosbodott és akinek szervi betegségi zavarai min-

denekelőtt értelmi egyensúlyának megbomlását mutatják vagy pedig egy gátlásokkal küzdő emberi lényt, akinek minden baja a tudatalattiban székel.

A biológiai egység ilyen megismerése rendkívül termékeny és válogatott lehetőségeket ad ama dogmatikus módszerek megértésére, amelyek csak látszólag vannak ellentétben egymással s ennek híveinek eretnoksége az oka.

Miután a biológiai egység betegségének uralkodó vonását kinyomoztuk, az új-hippokratista orvos szemében a probléma második pontja az, hogy minden patológiai esetben tanulmányozza a külső hatóókokat. Ezeket egyrészt elmúlt elemeknek kell tekinteni, amelyek felborították az egység egyensúlyát; másrészt pedig olyan elemeknek, amelyek majd helyre tudják állítani ezt az egységet. Ez tehát különféle — kozmikus, meteorológiai, naturista, higiéniai, étrendi, baktériumos vagy élősd eredetű, kémiai, fizikai, pszichikai, öröklött vagy veleszületett s végül szociológiai — tényezők tanulmányozása.

Tehát egy betegségállapot folyamán az orvosnak nem csupán minden biológiai egység fajlagosságát kell értékesítenie, hanem a külső tényezők fontosságát is értékelnie kell. Ezek a külső tényezők nem csupán a maguk térbeli, anyagi és energetikai jellegénél fogva léteznek. Az idő és a ritmustényező elsődlegesnek látszik. Bizonyos betegségek időszakos jellege jól ismert; ilyen a malária, a tüdőgyulladás.

Nézetünk szerint minden immunizáló betegség bizonyos körforgásban fejlődik, amikor a lappangási időszak a baktérium jegyében áll, a mérge behatolása a toxinok jegyében, a betegségállapot egy-egy szaka az antitoxinok jegyében, a lábadozás a lassú lázcsökkenéssel, oldódással járó fajlagos hatás jegyében. „A kígyó a farkába harap.”

Valamint négy évszak van, négy szaka van az életnek is: ugyanez a ritmus megvan egy nap leforgásában is. A sejtre vonatkozólag megfigyelhető az éjjeli vízfelvétel, a nappali vízleadás. A gyógyászati behatásnak legalább is a felismerhető nagy ritmusokat kell tekintetbe vennie, amiket

a tradíció ránk hagyományozott, a klinika megfigyelt és a laboratórium kikísérletezett.

Hippokrates új tanítványa, aki mindezekbe be van avatva, most már pontosan egyénítheti a gyógyító behatások lehetőségeit, még pedig a már kifejezett erős, közepes és gyenge módzatok szerint.

1. A gyógyászatban alkalmazhatjuk az erős módzatot, amely romboló, de egyedül gyógyító. Egy gyomorfekélyátfúródást, egy vérzéssel járó méhenkívüli terhességet sebészi kiirtással fogunk gyógyítani.

Ha a biológiai egység egyik részére hatunk, (és ez az erős módzat esetén csak a biotípus jellege szerint lehetséges), erőteljes, nem fajlagos hatást idézünk elő, amely azonban bizonyos idült lelki és testi szervezeti állapotokban jelentős gyógyulást idézhet elő. Ennek a példáját látjuk a bécsi iskola szervezeti gyógymódjában, a maga tájszerinti ernyesztő behatásaival, hányásokkal, hashajtásokkal, érvágásokkal, bőringerlésekkel, izzasztásokkal stb. A valóságban ez a gyógymód az emberi biológiai egység egyik részét veszi célba és általános reakciós lendületet teremt, amely legyőzi az előbbi helytelen egyensúlyt és a testnedveknek összességében érvényesülő mechanizmusa révén visszaállítja a szervezet rendes állapotát.

Ebben a gyógymódban helyreállíthatjuk a művileg létesített tályogot, aminek a hasznára P. Delore, a lyoni iskola nevében, gyakran rámutatott.

A betegségi állapotoknak áttételek útján való továbbvitelét napjainkban René Allendy tanulmányozta alaposan; ez egyébként kémiai jelenség, de valószínűleg egyúttal az életenergia továbbmozgásának fizikai és elektromos jellege is. Így értjük meg, hogy egy ekcéma, vagy egy reuma meggyógyíthatja a magas vérnyomást, vagy hogy egy furunkulózis mesterséges elnyomása a cukorbetegnél, agyvérzéssel rövid idő alatt megölheti a beteget.

2. A közepes módzat fontosságát még az ostobák és a rosszindulatúak is elismerték. Ez nem egyéb, mint maga a klasszikus orvostudomány és Hippokrates elve: *contraria*

contrariis curantur. A fajlagos pharmakodynamikai hatás például a szifilisz klinikai kezelésében, továbbá a mocsárláz és bizonyos fertőző hevenybetegségek esetében eredményesnek mutatkozott.

Azonban az új-hippokratista orvos szemében a megfelelő adagolás megköveteli a szervezet kvalitatív fajlagossági adottságának, vagy legalább is a biotropizmusoknak ismeretét, vagyis egy kémiai termék és egy szövet különleges vonzódásainak ismeretét.

Mint Charles Fiessinger okosan rámutatott, alapjában véve semmi sem mesterkéltebb és tapasztalatibb, mint az orvosoktól előírt gyógyszeradagok, mert gyakran rosszul tudják, hol a határ a hatásos adag és a mérgező adag között. A sejtekhez igazodó gyógyszeradagolás még fejletlen tudomány, pedig főbenjáró fontosságú a gyógyászati harmónia szempontjából, amit a biológiai fajlagosság törvényei megkövetelnek. Állatokon végzett gyógyszerhatástani kísérleteknek és a kilogrammos gyógyszeradagoknak semmi közük az embergyógyászat adottságaihoz.

A modern klasszikus orvostudomány a gyógyszerhatástan terén figyelemreméltó haladást tett, mikor meghonosította a gyógyászatban a nehéz fémeket, — mint a higany, bizmut, arzén, arany, antimon, — amiket a paracelsusi alkimia felelevenített, továbbá a hígított alkaloidákat, amelyeknél azonban sohasem szabad megfeledezni az eredeti növény értékéről, mint erre H. Leclerc léptenyomon figyelmeztet. A szerves kémia különféle termékei, mint például az anilinfestékek származékai, a barbitursavtermékek sorozata és most a szulfamidok sorozata, rendkívül értékes, azonban veszélyes gazdagodását jelenti a gyógyászat fegyvertárának.

3. A gyenge módozat valójában a fajlagos izgatószerrel való gyógyítás; itt a szervezet és a helyi biológiai egység önmagát gyógyítja. A gyógyszer a katalizátor, amely lehetővé teszi a környező saját természetes energia hasznosítását. Ez valamiféle összehangolással és rezonanciával hat, amihez dinamikai megfelelés szükséges.

Hippokrates elve: *similia similibus curantur*, minde-
nekelőtt magában foglalja a Hahnemann-féle homeopatiát,
amelynek határait és lehetőségeit most értik csak meg, az
új-hippokratizmus keretében és a biológiai fajlagosság
tanulmányozása révén. Mint a nagy és korán elköltözött
homeopata, Fortier-Bernoville, értette: a homeopatia, —
az érzékenység és a sejtérzékenység orvostudománya, —
inkább intoxikációk, mint fertőzések esetén, idült túlérzé-
kenységi jelenségekben, a vegetatív idegrendszer zavarai-
ban van fölényben. Nagy hatásfokát az analógia korlátlan kiter-
jedésének és a kórokok gazdagságának köszönheti. Ekként
ennek a gyógymódnak helye, a harmadik módozat esetén,
nézetünk szerint a legfontosabb. A homeopatiával, minden
ellenhatással szemben, együtt jár az aktív immunizálás, a
passzív immunizálás, a saját vérbefecskendezés, a szervkivo-
natokkal való gyógyítás, a hormonkezelés, a vitaminkeze-
lés, és a végtelen kicsiny adagokkal dolgozó bioterápia,
amelynek a fontosságát Noel Fiessinger százezred milligramm
histamin érzékenységsökkentő adagolásával hangsúlyozza.
Ez legalább is annyit bizonyít, hogy nincs szükség már két-
féle homeopatiára, olyanra, amelyet kárhoznak és,
olyanra, amelyet magasztalnak.

Ezt az érzékenységsökkentést minimálisan adagolt
hatóanyagoknak a bőrirharétegbe való befecskendezésével
érjük el. Egyébként el kell ismerni a helyi értékét egy egy-
szerű tűszúrásnak is minden hatóanyag nélkül, mint a kínai
tűszúrással-kezelés alkalmazza, amelyet Franciaországban
Soulié de Morant és P. Ferreyrolles honosított meg.

Tovább miért ne fogadnók el azt a különleges gyógyá-
szati dinamizmust, amely bizonyos vizekben és a forrásnál
alkalmazott termális iszapokban nyilvánul meg? Valóban
sem az ionizáció, sem a rádióaktivitás nem magyarázta meg
mindmáig a forrásnál alkalmazott élővíz hatását, amelyet
már az ókori rómaiak tapasztalati megfigyelésből igen jól
ismertek.

Ma már tudjuk, hogy semleges vegyhatású, meghatá-
rozott irányú és nagyságú kolloidális rendszer mellett, —

a felszívódás paradoxona révén, — lehetnek mérhető és eltérő fizikai állapotban le nem mérhető elemek. A víz elpárolgása egybeesik a kolloidok pehelyképződésével. Ezek a le nem mérhető elemek, vagyis az igazi fajlagos izgatószerrek alkotják az ásványvíz dinamikus elemeit és ezek adják meg neki élő és sajátos jellegét.

Charles Henry, akinek munkáit kezdik már figyelemre méltatni, bebizonyította azt a tényt, hogy — az anyag egyenlő mennyisége és azonos hőmérséklete esetén — az emberi testnek és minden élő testnek nagyobb a kisugárzása, mint bármely élettelen testnek. Ezt a tulajdonságot olyan elemi testecskéknak tulajdonította, amelyek kisebbek, mint a klasszikus atomok és ezeket biológiai rezonátoroknak nevezte.

Az atomon belüli kvantumfizika legújabb eredményei megcáfolhatatlanul túlhaladták már ezeket a termékeny elgondolásokat.

Kutatásaim, amelyeket Pretet és Berné orvosokkal végeztem, megengedik azt a feltevést, hogy ezek a biológiai rezonátorok nem valami különleges anyagból alakulnak, hanem egybeesnek azokkal az infinitezimális lényegi elemekkel, amelyek benne laknak a biológiai egységekben. Ezek a lemérhetetlen elemek ezen a révén mesterségesen megmaradtak, külön-külön, egy semleges vegyhatású kolloidális rendszer közvetítésével. A gyenge katalitikus izgalom külső dinamizmusának megfelel egy belső dinamizmus, amely a vitális anyag sajátja.

A. Lumière, az új-hippokratizmus modern kezdeményezője szerint a kolloidok folyamatos pehelyképződése külső behatás révén, az életerő fokozatos csökkenését eredményezi a születéstől a halálig. Bizonyos, hogy abban a mértékben, amint a pehelyelemek növekednek, a kolloidoktól felszívott elemek igyekeznek újra polimerizálódni és mérhetőkké válnak, ugyanakkor pedig elvesztik dinamizmusukat; és talán ebből magyarázható az öregedő ember érzékenységének fokozatos csökkenése a külső hatásokkal szemben.

Ez a felismerés, — az élő anyagban lévő elemek tömörülésének állapotától egészen a felbomlás vagy az elkülönülő depolimerizációk állapotáig, — rendkívül fontos a biológiai fajlagosság és a gyógy mód tanulmányozása szempontjából, a harmadik, vagyis gyenge módozat szerint.

Az egészen kis adagokkal való gyógykezelés a hullám-mechanika területére tartozik. A beteg sejt elárulja biológiai tényezőjének energetikai meggyengülését, akár valami különleges izgatószer, akár pedig azonos kémiai rendszerek érintkezési jelenségeinek hatása alatt, de az egyik állandó, a másik pedig változó, s a meggyengült funkció újra a rendes ritmus felé tarthat. Az energiát, amely ehhez a javuláshoz szükséges, a környezetből kell venni. Úgy gondolhatjuk, hogy a szervezet, amelyet tetszése szerint irányít a gyógyászati katalizátor, maga gyógyítja meg magát a saját vitalitásával. Ekként Hippokrates egyidejű naturizmusa, az elemi erők: a föld, a víz, a fém, a táplálék harmónikus együttműködésével, megtalálta a maga igazolását a legmodernebb, a legtudományosabb, a legpontosabb analitikus laboratóriumi munkában.

Ha az új-hippokratista iskola most már felemelkedik az anyag területéről a lélek területére, megállapíthatjuk, hogy a nem csupán kémiai vagy fizikai, hanem egyúttal pszichikai jellegű izgatószeres három típusának rendszerbefoglalása megérdemli, hogy az embertudomány magáévá tegye, úgy amint Alexis Carrel hirdeti és alkalmazza az elme gyógyászatban, a pályaválasztási tanácsadásban és a szociológiában.

1. Ha az erős módozatokat alkalmazzuk, vállaljuk a kockázatot, hogy teljesen megsemmisítjük az egyéni reakciót és a biológiai egységből személyileg értéktelen lényt alkotunk, modern automatát egy nem differenciált kollektivitásban, nyáj-embert.

2. Ha a közép-erős módozatokat alkalmazzuk, akkor szembetűnik a vezetőegyniség különleges értéke, akinek lényén visszatükröződik nemessége. Ez a kiváló s figyelemre és csodálatraméltó hatás adja a közösségi szellemet,

amely minden jövőendő alkotó munka szempontjából rendkívül fontos. Ezzel agyvelőket alakítunk és fémjelzünk.

Az erős egyéniségek ebben a közös és ennyire differenciált munkában meg tudják őrizni személyiségüket és egyéniségüket kifejezhetik olyan reakciókkal, amelyek hasznosak arra a társadalmi csoportra, amelybe tartoznak, mert az ilyen szellemi egységekben meglesz a szükséges fegyelem a közösség szolgálatára.

3. Végül ha a gyenge módozatokat alkalmazzuk, minden egyed csakis önmagára maradhat, mert az erős módozatok tönkretennék és a középerős módozatok kiforgatnák önmagából.

Ebben az esetben bizonyos emberi egységek, amelyekben nincs meg a kellő érzékenység, semmit sem árulnának el önmagukról.

Ha pedig ellenkezőleg: a szellemi egység megfelel a legkisebb izgatásnak, akkor elméletileg fontos volna megadni neki ezt, mert az eszmény és a cél az, hogy felszabadítsuk a személyiséget az isteni mérték szerint, mint ahogy már Hippokrates tanította Platont vagy Platon Hippokratest.

Vajjon ezen az úton fog-e bekövetkezni az emberi faj tudatos megváltoztatása, az orvosi humanizmus célja és legfőbb vigasztalása? Nem is kell erről meggyőződve lennünk, hogy már most elkötelezzük magunkat és elkötelezzük a fiatalokat arra az útra, amely szükségképpen a kosi Meszterhez vezet.

MARCEL MARTINY

A TERMÉSZETES GYÓGYMÓD

Ha az embert nem emésztette volna gyógyíthatatlan vágya, hogy elvont fogalmakkal bölcsekedjék, akkor a világgal egyidős, természetes módszerek alkalmazását hamar megkedvelte volna. Ha pedig tudott volna még tanulni is a tapasztalatból, már régen elért volna oda, hogy mindennapi viselkedésében megvalósítsa az elméletet. Így semmi más nem volt hátra, mint hogy engedelmeskedjék azoknak a törvényeknek, amelyek napnál világosabbak mindenki előtt, aki nyitott szemmel jár.

A természetes gyógymód lényegét nagyon egyszerűen meg lehet magyarázni, ha a kérdést a helyes végénél fogjuk meg. Nem fogunk engedni az első pillanatban oly logikusnak látszó kísértésnek, hogy kövessük az időrend fonálát.

A történelem minden bizonnyal tanulságos. De nagy nevek tekintélye összeütközésbe jut híres tekintélyekkel is. Szembe kellene állítanunk Hippokratest Galenus-szal, Claude Bernard-t Pasteur-rel, s nem jutnánk semmire sem.

A tiszta metafizika nem a legjobb alap. Az élet természetéről és eredetéről szóló viták, a materializmustól a vitalizmusig, még szédítőbbé tették a megismerhetetlen örvényét.

Mi ellenben bárki által könnyen ellenőrizhető, majdnem banális adatokból fogunk kiindulni, amelyek egyúttal alapjai egy hatalmas elméleti és gyakorlati mozgalomnak, ezt a természetes életmód kultuszának, „naturizmus“-nak nevezzük és ebből ered a természetes gyógymód.

1. Az állat megfigyelése

Az állat, föltéve, hogy fajának megfelelő életet él, életműködésének teljességében éri el öreg korát. Természetesen vadállatról van szó. Ha háziállattá válik, vagyis ösztönei háttérbe szorulnak és az ember szeszélyeinek hatalmába kerül, hamarosan elpetyhüdik, mint gazdája. Így a kacsza vagy lúd vad állapotban óriási területeket tud berepülni vándorlásai folyamán. Nem ismerik a fáradtságot. Felfogó képességük eleven, különös cselekkel élnek, hogy üldözőiket kijátsszák. Mint háziállatok, ugyanezek az állatok elnehezülnek, alkalmatlanná válnak a repülésre, pszichizmusuk elkorcsosul.

A majom mindaddig, míg a trópusi erdőkben a fánlakók életét éli, gyümölcssel táplálkozik, megőrzi meglepő és majdnem röpke könnyedségét. Tüdeje egészséges marad. Fogságban a tuberkulózis prédája; még nagyobb baj, ha elsajátította az emberi hibákat is, főként az alkoholizmust. Ez a tény melleleg alapjuk lehetne kiszámíthatatlan jelentőségű fiziológiai tanulmányoknak.

Vegyük még a pisztrángot: gyors, mint a nyíl és pazarul csillogó, míg a zuhatagokban él; amint a mesterséges haltartóba kerül, elveszti színét és természetes reakcióit.

Ime, az első kétségbevonhatatlan tény: az állat, ha természetes törvényei szerint él, halála közeledéséig nem ismeri az öregkori elgyengülést. A parazitáktól eltekintve, csupán csak a véletlenből és küzdelemből származó sebek miatt szenved.

2. A nem-beteg ember megfigyelése

Némely kutatók elbeszélései beszámolnak arról a csodálatos meglepetésről, amelyet bizonyos természetes életet élő és a civilizációtól még el nem rontott népek szoborszerű formája keltett bennük. Minthogy a vadászat, halászat, gyümölcsszedés, lakásépítés célszerűségi testgyakorlásra kény-

szeríti őket, férfiak, nők olyan hajlékonyságot, erőt, keménységet és kitartást mutatnak, ami teljesen ismeretlen az európaiaknál. Ezek a megfigyelések elegendők voltak G. Hébertnek egy erkölcsös, férfias testnevelési eljárást célzó tan megalapítására. Módszere összefüggő egészet alkot, kiválóságát bizonyítja a gyakorlati eredmények állandósága.

Viszont a civilizált emberek bármily felületes ismerete az első pillantásra észrevehető hibákat tár fel, még azokban is, akik egészségeseknek hiszik magukat, sőt ezek a hibák még sokkal súlyosabbak, ha fiziológiai hatásukat vizsgáljuk.

A civilizáció úgy fejlődött, hogy nem vetett számot a szervi lehetőségekkel. Durván megsértette alkalmazkodó képességünket, amely gyöngének bizonyult. Ebből a diszharmóniából a modern élet és természetes élet között (amire az ember teremtvé van) származik nem csupán testi, hanem egyúttal lelki és erkölcsi képességeinek gyengülése.

Számos olvasó A. Carrelt tekinti e tudományos felfedezés kezdeményezőjének. El kell ismernünk, hogy ezt a gondolatot másutt még nem fejtették ki nagyobb művészettel, mint éppen ő, méltán híres művében, amelynek címe: *Az ismeretlen ember*. A naturisták, a természetes gyógy módokat alkalmazó orvosok, örültek, hogy ilyen tekintély támogatta tételüket. De mellesleg csodálkoztak is, hogy a szerző nem hivatkozott azokra az írókra, akik azonos elveket hirdettek.

3. A beteg ember megfigyelése

Még a beteg emberből is kiindulhatunk. Ezt tette L. Pathault: *Naturizmus. Alapvetés. Programm* c. művében. Vannak különféle szanatóriumok, ahol levegővel és napfénnel kezelnek ú. n. sebészetiinek mondott tuberkulózisokat vagy még másokat is, mint a tüdőtuberkulózis; ilyenek: gümős hashártyagyulladás, a Pott-betegség, csípőízü-

leti bántalom stb. A. Rollier tisztázta ezt az eljárást, melynek a lyoni Poncet volt egyik kezdeményezője. A javallatokat lassankint kiterjesztették más bántalmakra, akár sebészetiiek voltak ezek, mint pl. a baleseti vagy háborús sebsülések, akár orvosiak, mint a táplálkozási változásokkal összefüggő zavarok. Ha megfigyeljük ezeket a betegeket, akiket a levegő és fény kettős hatásával kezeltek, megállapíthatjuk, hogy amíg a bőr színesedik, először meglepő általános javulás áll be, majd helyi javulás is. Maga az izomzat ahelyett, hogy elsorvadna a tétlenség miatt, amint hinnők, megerősödik, terjedelmében növekszik.

A legegyszerűbb okoskodás alapján az egészséges emberekre is alkalmazhatjuk azt, ami a betegekénél sikerrel járt, mert mint Grasset hirdette, „az élőlény ugyanazon általános törvények szerint működik egészséges állapotban, mint betegen“.

Így az állat igazolja az embert, az egészséges ember a beteget és viszont. Mint egy számtani összeadásban a számolást más és más módon lehet elvégezni, az eredmény nem változik. Tehát nincs hiba. A megoldás helyes, haladhatunk tovább.

Nem tárgyalhatom néhány oldalon azt, ami egész tanulmányt kívánna. Itt csupán csak a legjellegzetesebb elvekre kell szorítkoznom.

Ne mérgezzük meg magunkat. Az alkoholt és a dohányt az emberi társadalom főfő bódítószereinek tekintik (H. Legrain). Amíg a közönség csak a kézzelfogható visszaélésben lát veszélyt, a naturizmus sokkal szigorúbb, amikor méregről van szó. Már Grasset doktor is utalt az „Alattomos és öntudatlan alkoholizmus“-ról szóló előadásában „a csúszós lejtőre, mely részegség nélkül vezet az alkoholizmushoz“. P. Dauphin még szűkebb körre szorította a kérdést, mikor utalt a *test*-ek segítségével kimutatott lapangó zavarokra.

Vannak más mérgek is. Megemlíthetjük az ijesztő visszaélést bizonyos idegcsillapító szerekkel, amit legszívesebben aszpirinmániának szeretnék elnevezni.

Bízvást idesorolhatjuk a pletykát, az idegrendszernek ezt a társadalmi mérgét, sőt a szellem mérgeit is, a szennyirodalmat és látványosságokat, a pénzhajhászást, az érzéki élvezeteket.

Rendes környezet: a levegő

A svájci Rikli, a múlt században, kijelentette, hogy az ember természetes környezete a levegő. Mégis elszigeteli magát tőle, mint leggonoszabb ellenségétől. Minden bizonnyal a naturizmus egyik legszebb eredménye, hogy értékelte mindazt a hatást, amit a szervezetnek jelent a meztelen test kihelyezése a ragyogó napfénybe.

Ezt a kezdetben tapasztalati módszert a leggondosabban ellenőrizték. Feltűnő, hogyan írhatta Carrel, hogy majdnem semmit sem tudunk a napsugárzások hatásáról, holott ez már évszázados tapasztalat és ma is tapasztalható száz meg száz egészséges és beteg emberen, akiket könnyű megvizsgálni. Sőt ellenkezőleg, éppen ez egyike ama ritka ismereteinknek, amelyek föltétlen bizonyosságot képviselnek.

A naturizmus jóvoltából ma tudjuk, hogy a bőr nem egyszerű védőburkolat, hanem mirigy- és idegszerv, jelentősebb, mint a máj s nem kevesebb, mint tíz ismert funkciója van. Bárki meggyőződhetett róla, hogy ez a ruhaviselet miatt részben elsatnyult szerv a fény és levegő hatására megújhodik és még hozzá eléggé gyorsan. Mikor helioizisról, vagyis a napfénybesugárzásról (ez jobb kifejezés, mint az insoláció, vagyis a napfényhatás, ami a helytelenül használt napfürdő eredményét jelenti) beszélünk, föltétlenül szükséges a szervezet előzetes és utólagos szoktatásának vizsgálata. Ennek a fontos megkülönböztetésnek az elmulasztása az oka, hogy annyi célzatos cikket írtak a

nap ellen. Igaz, hogy keveset gondolnak rá. Sőt H. Jausionnak a fénybetegségekről szóló, egyébként igen tanulságos könyvében is sokkal tisztább, világosabb meghatározását vártuk volna annak az igazságnak, hogy a mindig zárt ruházatot semmiképpen sem tekinthetjük természetesnek.

Itt nincs helye megvitatni, mi a szerepe a szervezet megújulásában a levegőnek, a fénynek és a különféle fénysugárzásoknak, a légköri ionizációnak; sem azt, hogy mi a szerepe a festékanyagnak, a hajszálereknek, az idegszálaknak, mikor nem a gyapjú vagy gyapotszövettel érintkeznek.

Az eredmények teljesen meggyőzők. Nem kell mást tennünk, csak meg kell néznünk, mi történik a betegek szempontjából az olyan heliotherápiai intézetekben, mint amilyen a Rollier-féle Svájcban, vagy a hyèresi tengeri napszanatóriumok Franciaországban, az egészségesek szempontjából pedig a Durville fivérek intézetei Vilennesben, vagy inkább az Ile du Levant ragyogó paradicsomkertje, s főképpen a vivrei levegős parkok, de Mongeot vezetése alatt.

A levegőztetést nem csupán a higiénia szempontjából kellene vizsgálni, hanem más szempontokból is. Mi csak a higiéniaát vesszük itt tekintetbe és ebből a szempontból vitathatatlanok a szerencsés testi, sőt lelki átalakulások.

Alkalmi környezet: a víz

Amikor a vízgyógyászat, főként Priessnitz és Kneipp óta — mint tudjuk — divatos lett, a naturisták a vizet visszaszorították az őt megillető helyre s ez nem az első hely. De egyáltalában nem ismerték félre a folyókban, tavakban, tengerben való szabad mozgás jótékony hatását. Sőt maguk is bőségesen alkalmazzák. De a víz hatását a levegőéhez képest sokkal durvábbnak tartják.

Az ember alapjában véve levegőben élő lény, vízben csupán időnkint él. Mindazonáltal minden testi mozgásnak

fürdőssel, zuhannyal kell végződnie, mert ezek kiegészítő elemek.

A táplálkozás

Nincs vitatottabb kérdés, mint a diéta s ebben még maguk a naturisták sincsenek egy véleményen.

Vannak közöttük túlzók, mint a gyümölcsön élők, akik csak friss, vagy szárított gyümölcsöt hajlandók fogyasztani; a növényi táplálkozás hívei, a *vegetaliánusok*, elutasítanak minden állati eredetű táplálékot, még a mézet, tejet és tojást is; a *nyersevők* azt állítják, hogy a főzés fölösleges. Engedékenyebbek a *vegetariánusok*, akik elvetik a húst és a halat, viszont elfogadják a tejtermékeket, a tojást és a mézet. A legtöbb nagyvárosban vannak vegetariánus éttermek.

Azokat az érzelmi érveket, amelyeknek szintén megvan a maguk értéke, mint pl. a (nagyon is valóságos) kegyetlenség az állatok iránt, a vegetariánusok tudományos érvekkel is támogatják. Hivatkozhatnak arra, hogy a hús mérgező, romlékony, nincs benne hidrocbonát, nincsenek benne ásványi sók és csökkenti az életerőt.

P. Cartont kell elsősorban említenünk, mint az iskola fejét, a naturista táplálkozás szempontjából. Még azoknak is, akik nem teljesen osztják véleményét, alaposan tanulmányozniuk kell művét, amelyben végzetlenül értékes diétaszabályokat találunk.

Mindazonáltal a naturizmus és vegetariánizmus egyáltalában nem azonos. Igen sok igazi naturista az eklektikus (válogató) táplálkozás híve. Tanításuk, amelyhez én is csatlakoztam, a következő: az embert mindenevőnek tekintik, tehát a vegetariánizmust bizonyos patológikus esetekre korlátozzák, vagy csak időszakonként élnek előírásai szerint. De mivel — a szokásos étrendhez képest — a nagy mértékletesség és a vegetariánus jellegű étrend hívei, a húst kis mennyiségben a következő okokból ajánlják: csak ez tar-

talmaaz bizonyos nagyon hasznos aminosavakat, valamint bizonyos hormonokat, amelyeknek nincsen megfelelőjük a növényi táplálékok között s ezenkívül kedvezőn hat a lelki tevékenységre is. De mindenekfelett fontos a tapasztalat. Ha ez bőségesen ki is mutatja az életlehetőséget, sőt kitűnő egészséget hús nélkül, mégis tény, hogy sok vegetariánusnak a tónusa nem túlságosan irígylésreméltó; minthogy kénytelenek nagymennyiségű anyagot fogyasztani, hogy kielégítsék nitrogén-szükségletüket, sokan közülük emésztési zavarokban szenvednek, petyhüdt, pocakos gyomorral, savtúltengéssel, vizeletük zavarossá válik, arcszínük meg-sápad, lusták a cselekvésre s néhány évi buzgólkodás után kénytelenek visszatérni a vegyes táplálkozásra. Ez volt Rikli esete.

Tehát a naturista tanítás lényege a táplálkozás szempontjából nem a vegetariánizmus. A naturizmus nem annyira a táplálék állati vagy növényi természetére ügyel, mint inkább friss minőségére: a terményeket úgy és oly üde állapotban kell fogyasztani, amint a természet azokat nekünk felkínálja. Vegyük pl. a gyümölcsöket, s hogy gondolatmenetünket rögzítsük, vizsgáljuk az almát. Súlyos tévedés volna főzve, cukrozott befőttként fogyasztani. Jól meg kell rágnunk nyersen, bőrével, magházával és magjával együtt. A piaci helyett jobb a fáról frissen szakított alma, de ez még nem minden. Amennyire lehetséges — de vajjon lehetséges-e ez? — inkább olyan gyümölcsfát keres-sünk, amelyet természetes, nem pedig műtrágyával trágyáz-tak. A táplálkozás, amint látjuk, függ a mezőgazdaságtól, innen ered a naturistáknak az a törekvése, hogy maguk műveljék kertjüket.

Más példa: a könyvek úgy beszélnek a tehéntejről, mintha valami meghatározott összetételű anyag volna. A szakértő naturista tudja, hogy semmiféle hasonlóság sincs annak a tehénnek a teje között, amely szénán és olajpogá-csán élt valami sötét istállóban, és azé között, amely a Lautaret legelőjén 2200 méter magasban harapdálja a nap-sugárban fürdő klorofilt.

Abban a korban, amikor a tápértéket csak kalóriában fejezték ki, az „elméleti tudósok“ eleget gúnyolták az „empirikusokat“, akik vitalizált és nem vitalizált táplálékokról beszéltek. Ma, a vitaminok felfedezése az utóbbiaknak adott igazat. A naturistáknak kétségtelenül nem volt igazuk, hogy megelégedtek saját intuitív megfigyeléseikkel. Azért mégis ők az előfutárok és a laboratóriumok ebben is, mint sok más kérdésben, csak utánuk kullognak, megerősítik és pontosan meghatározzák azt, amit ők már régóta ismernek.

A természetes testmozgás

Az ülő életmód káros hatásai sokkal nyilvánvalóbbak, hogysen áldozataikat ne készítették volna ezeknek ellensúlyozására a testkultúrával. Nekünk volt már a XIX. század második fele óta tudományosnak, fiziológiainak, sőt ézszerűnek mondott módszerünk az elgyengült izomzat felfrissítésére. Ez volt a súlyzók, a kaucsuk gyakorlószerkek, a legszellemesebb tornaszerek korszaka. De ebben az összevisszaságban, — amelyben bizonyára nem minden elvetendő, — hiába keresnek vitathatatlan vezető gondolatot. Fentebb említettük Georges Hebert-t és hangoztattuk, mily nagyra kell becsülnünk módszereit. De a valóságban egy módszer sohasem igazán természetes, — hiába nevezik annak — annál az egyszerű oknál fogva, hogy a természetes élet sok körülménytől függ és nem igazodhatik merev szabályokhoz. Az igazi természetes testgyakorlás tehát a gyermekeknél a mindenféle játék, a helyváltoztatással egybekötött sport, mint a felkapaszkodás a dombra, az alpinizmus, a fáramászás, az úszás. A naturista ma mindinkább a földműves munka, a mezei élet, az erdőkitermelés iránt érdeklődik, vagy pedig a tengerészek és halászok nehéz életét választja. Hogy a környező levegőt a lehető legjobban kihasználja, ruházata annyira egyszerű lesz, amennyire a hőmérséklet és az illem megengedi. Különbözni fog a paraszt-

tól, aki nyáron majdnem éppen úgy bebugyolálja magát, mint télen és környezetéből fele annyi hasznot sem húz, mint amennyit húzhatna.

A hébertizmus a legjobb előkészítés erre a természetes életre. Célja egy nap eredményeinek összesűritése $\frac{3}{4}$ órában. Nagy érdeme, hogy inkább akarja megerősíteni a belső szerveket, kitantó szívet és erős tüdőt akar teremteni és nem korlátozza tevékenységét csak az izmokra. Az emberség boldog lehetne, ha az ifjúsági mozgalmak — ideértve a cserkészetet is, — elfogadnák a Hébert-módszert, amely belülről kifelé mintázza az emberszobrot.

Lelki és erkölcsi életműködések

A naturizmus nem szorítkozik a tisztán vegetatív vagy állati életműködésre; arra törekszik, hogy a jellegzetesebben emberi szellem tevékenységével bővebben foglalkozzék. De akkor, amikor tisztán megállapítottuk a táplálkozás, besugárzás, testgyakorlás kérdésében, hogy milyen anyagokkal járult hozzá az Ember újraépítéséhez, itt nehezebb annak a kifejtése, hogy mit hozott ez a mozgalom a szellemi higiéniának. Nem tudnánk olyan nevet említeni, amely eléggé tekintélyes volna ahhoz, hogy teljesen eredeti rendszer alkotójának mondhatnók. Nem mintha számos naturalista mű nem közelítette volna meg a kérdést, sőt ellenkezőleg, majdnem valamennyi foglalkozott vele; de ők általánosságban kénytelenek voltak a nevelők közös kincséből meríteni, akik ösztönösen az erkölcsi és szellemi egészség természetes feltételeit kutatták.

Mégis ki lehet fejteni ebből a sűrű szövevényből néhány sajátos részletet.

Mindenekelőtt itt van az egyén egységének szentesítése. A klasszikus neveléstudomány, bármilyenek az elméleti tanításai, a gyakorlatban úgy viselkedik, mintha meg hasonlás volna lélek és test között. Az igaz, hogy a cserkészet igyekszik ezt kiküszöbölni, de tanításának nagy részét a

naturizmus sugalmazza, (ámbar e szót magát ritkán ejtették ki). Ez utóbbi számára a „mens sana in corpore sano“, nem jelent egy egészséges testbe többé-kevésbé bezárt egészséges lelket, hanem egységes, testi és szellemi megnyilvánulásaiban tökéletesen kiegyensúlyozott egészet fejez ki.

Ebből következik, hogy a naturista higiéné állandóan egyidejűleg foglalkozik az anyagi és szellemi résszel. Például úgy véli, hogy a szellem tisztaságát nem lehet megszerezni unalmas beszédekkel, ha egyúttal nem törődünk a táplálék minőségével és mennyiségével; ha tovább szedjük a mérgező anyagokat, ha nem élünk a fénnel és testgyakorlással; nem hiszi továbbá, hogy az emésztési működések szabályszerűen fognak végbemenni, ha az ember pesszimista gondolatokat vagy gyűlölködéseket forral magában.

Egyébként az egyszerű élet adja a lélek békéjét és a naturista — mikor menekül a gyönyöröktől, — megtalálja az örömet.

Tanításának mindenesetre érdeme az a bátran hirdett tétele, hogy a betegség leggyakrabban az egészséges élet törvényei ellen elkövetett hibák következménye és ezért a betegség erkölcstelen (T. Dauphin). Így alakult ki minden egyes személynek önmaga és utódai iránti felelősségének fogalma, ami nagyon szigorú kötelességeket ró ránk.

Minél kevésbé érdeklődik a klasszikus orvostudomány a szellem iránt, annál nagyobb fontosságot tulajdonít neki — még az organikus életre vonatkozóan is — a naturizmus. Kétségtelenül szertelenség volna azt mondani, hogy van az önmagunk feletti uralomnak jellegzetes naturista tudománya. De bizonyos, hogy a helyesen értelmezett naturista gondolkodás odavezet bennünket, hogy csak óvatossággal szemléljük a Coué-féle lenyűgöző módszereket, amelyek mechanizálják az egyént, vagy ellenkezőleg magunkévá tesszük a berni Dubois-féle módszereket, amelyek újra-nevelik a szellemet és megtanítják, hogyan kell elsorvasztani minden képzetet, amely nem felel meg az igazságnak.

A tudatosan keresztül kell beültetni az igazságot a tudat-
alattiba.

'A megelőző vagy higiénikus naturista gyógymód

A naturista gyógymód habozás nélkül elfogadja a naturizmus minden vívmányát. Ezekben ismeri fel az egye-
dülőt arra, hogy egy férfias fajt hozzanak létre, és
egyáltalában nem lepődik meg azon, hogy a vívmányok
bizonyos része tapasztalati és nem orvosi eredetű. „A natu-
rista módszerek, — írta Montenuuis dr. 1911-ben — ha
nem az orvosok révén jutnak Franciaországba, akkor be-
jutnak az orvosok ellenére.” A megszokáshoz való ragasz-
kodás, az emberi szemérem, a félelem, hogy összetévesztik a
nudistákkal: ez okozta, hogy sok orvos közömbösen figyel-
te a hatalmas mozgalmat, amely a fiatalságot olyan tan-
felé sodorta, amelynek parancsoló szükségét nem tudták
felfogni. De sokan megváltoztak. Megértették, hogy ha nem
is a tudomány teremtet mindent, mégis kötelessége mindent
ellenőrizni. A valóságban mindenki tudja, hogy a naturiz-
mus védelme alatt olyan csoportosulások keletkeztek, ame-
lyeket nagyon különféle szándékok mozgattak. A higiéné
mellett misztikus, vallásos, filozófiai törekvések is fel-fel-
bukkannak. Vannak különcök, akiket a maguk módján
magyarázható új eszmék csalogattak oda. A sznobizmus is
belekeveredett; a tengerpartokon hemzsegnek a divatos
hölgyek, akik a flörtben tapasztaltabbak, mint a fiziológiá-
ban, s akik élnek és visszaélnek a természeti erővel, bot-
rányos módon szembehelyezkednek a legegyszerűbb termé-
szeti törvényekkel és a fokozatos alkalmazkodás hippokra-
tikus szabályával. A legegészségesebb sportok megkülön-
böztetés nélkül való gyakorlása komoly veszélyek forrása
lehet. Hogyan lehet a jó magot ebből a szemétből kiros-
tálni?

Ez a munka olyan hatalmas, hogy egyetlen magányos
vizsgálódó nem lett volna hozzá elegendő. Össze kellett

tehát fogni a különféle szakokban specializált orvosokat, akiknek megvan a személyes tapasztalatuk a naturizmusról, és akik alkalmasak arra, hogy fontos adatokat gyűjtsenek.

Ezt valósította meg a *Marseillei Naturista Orvostudományi Társaság* (Société de Médecine naturiste de Marseille), amelyet 1933-ban alapítottak, J. Casablanca dr. kezdeményezésére. Tudomásunk szerint nincs a világon ehhez hasonló más ilyen egyesülés. Csak orvosokból áll és minden jószándék előtt nyitva az ajtaja, mindenütt vannak levelező munkatársai, de kíváncsok, hogy elegendő kisugárzó ereje legyen ahhoz, hogy fiókéntézeteket alapítson Franciaország nagy városaiban. Véleményem szerint szükséges volna bizonyos problémák megoldásához, hogy társakul felvegye keblébe az állatorvosokat, vegyészeket, építészeket, várostervezőket, mezőgazdákat, természettudósokat, jogtudósokat.

A naturista egészségügyi gyógy mód — két nagy alosztályának megfelelő — két működési területet foglal magában:

Egyéni higiéné (a levegő és víz használata, testgyakorlás és pihenés stb.).

Kollektív higiéné (családi ház, a Város és a Vidék, a termelés és a rétek, a szabad ég alatt élők társaságai stb.).

Nyilvánvaló, hogy mindenféle foglalkozású szakember részvétele elengedhetetlen az ilyen program megvalósításához.

A naturista terapeutika

Több elméleti tudósnak az volt az álláspontja, hogy a naturizmust a preventív higiéné körére kell korlátozni. Ez valóban a legfőbb szerepe s az egészséges és beteg egyének között való különbségtétel elmulasztása nem egyszer sajnálatos félreértések forrása volt.

E szerzők szemszögéből a naturista gyógy módról szóló fejezet az előző szakasszal be is fejeződhetnék.

De ez nem egységes vélemény, sok naturista orvos til-

takoznék az ilyen csorbítás ellen; ezek csak egyetlen higiénét ismernek, egyetlen naturista terápiát. Az irány feje itt még mindig Paul Carton, aki igen jelentős munkában megállapította az új-hippokratizmusban fogant gyakorlati eljárások szabályait. Ne kedvetlenítse el az olvasót egyes tanulmányok vitatkozó, gyakran támadó hangja, ami különösen feltűnő a naturista szemle lapjain, ahol felismerhetjük Léon Bloy lelkes hívének a kezenyomát. A heveskedés menthető itt bizonyos tiszteletreméltó felháborodással és mögötte érett bölcsesség rejtezik.

Carton szerint az egész naturista terápia azon az alapon nyugszik, melyet ő *alapvető négyességnek* nevez; ez magában foglalja a négy főörvényt, amely szabályozza a diétát, a mozgató tevékenységet, a fölszabadulást és az alkalmazkodást. De hozzáteszi: „hogy a lehető legtökéletesebb eredményeket érjük el, mindig hasznos lesz néhány kiegészítő rendszabály alkalmazása, ilyenek: a gondos rágás, a nappali és éjszakai szellőztetés, a vízgyógyászat, a napkúra, a gyógyszeres gyógyítás megszüntetése és végül a lelki kezelés.”

A központ minden bizonnyal a *Natura medicatrix*, amely összekötő kapocs a homeopátiával. Arról van szó, hogy kifejtsük minden egyes személy vérmérsékletének megfelelő visszahatási módját, és hogy támogassuk a természetes erőt, amellyel az egész egyensúlyát veszített szervezet igyekszik egyensúlyát visszanyerni. Ez annyit jelent, hogy nem lesz mindenkre egyformán érvényes kezelés, a diagnosztika szabályai szerint, nem lesz semmilyen egyenlőségi kapcsolat a mikroba és az orvosság között.

A terápia szükségképpen egyéni lesz, és a gyakorló-orvos ötletességétől függ majd, ki tudja-e találni, hogy mi alkalmazható minden egyes esetben.

De itt felmerül még egy komoly kérdés: Lehet-e hatékonyan gondolni a beteget családi környezetben? Ez nagyon nehéznek látszik, mert a kezelés kezdetén azoknak a hibáknak a megjavításáról van szó, amelyek a betegséget előidézték. Ha az ember sikerrel akar működni, az egész

nevelést újra kell kezdeni, fel kell szabadítani a beteget, s bizonyosak lehetünk benne, hogy a mindennapi környezetben egy-egy izgatott anya vagy mindentudó szomszéd azonnal megghiúsíthatja, amit az orvos mondhat vagy tehet ebben az irányban.

Az orvosi javallat parancsolón előírja a gyógyintézményeket, amelyek lég- és fényfürdőkkal, hideg- és meleg-vízgyógyászati intézményekkel, üdülő parkkal kapcsolatosak. Ilyenmű központok, sajnos, ritkák Franciaországban. Említhetjük Brévannes-t. Montenuuis dr. intézete Alpes Maritimes megyében, nem élte túl kitűnő megalapítóját. Pénzügyi nehézségek eddig visszariasztottak minden orvost, aki ilyen értelemben hasznos munkát tudott volna kifejtetni. S ez végtelenül sajnálatos. Hogy egy példán szemléltessük a dolgot: nagyon hasznos volna, ha gyógyítani tudnók az elhájiasodást és más táplálkozási betegségeket Francis Heckel módszereivel; ezek módot adnak rá, hogy az ember lefogyjon élettani súlyáig.

De mindeddig csak nagyon vagyonos embereknél lehetett ezeket a módszereket alkalmazni, mert az erre berendezett Côte d'Azur szálló fényűzése csak nekik nyújtott erre lehetőséget.

Svájcban, Leysin intézetein kívül, említhető Sennrüti Degensheim (Sankt Gallen kanton), ahol Rikli modernizált módszereit alkalmazzák, vagy említhetjük még Cadémariót. Hasonlóképp említésre méltó Zürichben a Bircher-Benner klinika, ahol nyersfőzelék és gyümölcsdiétával távolítják el a szervezethől a toxinokat. (Mellesleg: Bircher-Benner a híresztelésekkel ellentétben, csak meghatározott időszakokra ajánlja a nyers ételekkel való táplálkozást.)

Természetes módszerek a sebészetben

A sebészeti technika oly pontos, hogy szinte azt gondolhatnók: önmagában zárt, tökéletes egész, és valóban az eredmények nem eléggé bizonyítják-e ezt?

De a figyelmesebb vizsgálódás azt mutatja, hogy ez a vélemény túlságosan rövidlátó.

Először is nincs egyetlen szervre lokalizálható sebészeti bántalom. Egy egyszerű törés az egyén teljes egészében idéz elő visszahatásokat a testhőmérsékletre, nedvkeringésére, lelki alkatára. A műtét maga egész sor módosulással jár, amelyeket Leriche a „Műtét utáni betegség“ elnevezés alatt foglalt egybe.

Tanácsos tehát, hacsak lehetséges, előkészíteni a beteget a sebészeti beavatkozásra és ezt természetes módszerekkel befejezni.

Gyermeksebészeti szolgálatom alatt, ha az operáció nem volt sürgős, az erre a célra berendezett napozóban figyeltem az operálandók színeződését. A műtét után a napgyógyítást újból elkezdtük. Nem láttuk itt a kórtermekben egyébként megszokott sápadt arcokat.

Zuhanyok egészítették ki a kezelést, ha az eset megengedte. Még sok tennivalónk volna ezen a téren. Kevés sebész sejtí, hogy a természetes gyógyítóeljárások mennyire megjavítanák eredményeik minőségét.

Klasszikus gyógymód és naturista gyógyító eljárás

A klasszikus és naturista gyógyító eljárásoknak az alábbi táblázatban párhuzamba állított fő-jellemvonásai minden fejtegetésnél alkalmasabbak arra, hogy az utóbbi eredetiségéről fogalmat alkossunk magunknak.

A) A betegségtől függetlenül

Klasszikus gyógymód.

Elfogadja az organizmusnak szokásos viselkedéseit, legfeljebb küzd következményeivel.

A negatív egészség fogalma: megállapítható zavarok távolléte.

Naturista gyógymód.

A szokások közül csak azokat fogadja el, melyek élettanunkkal nem ellenkeznek.

Pozitív fogalom: a részek dinamizmusa és az egész harmóniája.

Az óvóintézkedések főképp a baktériumok ellen irányulnak. Himlőoltással előidézett specifikus, mesterséges immunitás.

A természeti erők elmosódott szerepe.

Köteles óvás a nap, a hideg, a fáradtság veszélyei ellen.

Az óvóintézkedések esetlegesekek. A normális emberre alig vet ügyet és összetéveszti az átlag-emberrel.

A test fogyatékoságait ruhadarabok vagy készülékek, tömések stb. álcázzák.

Test és szellem külön kezelése, mintha kettősség volna.

Az ember környezetétől független absztrakció.

Kapcsolatok a fizikával és kémiával.

Az erkölcsi tényezőket alig veszi figyelembe.

Az egyén életétől független preventív hatóerők.

Az orvos elméleti tanácsadó.

Az előzetes óvótényezőket elszigetelten is lehet alkalmazni. Gyakran ellensúlyozza a természetes törekvéseket. A természet ritmusaival nem vet számot.

A szervezetre irányulnak. Természetes és általános immunitás a szervezet erőinek fokozásával.

Elsőrendű szerep: levegő és fény; víz, testgyakorlás, táplálkozás.

Nevelő hivatás a nap, a hideg helyes felhasználása érdekében; a fáradtság hasznos, csak a túlzás veszélyes.

Elsőrendűek.

Épp ellenkezőleg a normális működés a kiinduló pont. (Természetes alvás ... stb.) Abnormis mindenki, aki nem alkalmazkodik a természetes élethez. (Pl. a művelt ember bőre elkorcsosul.)

Az embernek magának kell testgyakorlással kifaragnia saját szobrát. Az izomzat a legjobb hastartó öv.

Alapelve az egység. Egységes kezelés.

Valóságos személy, meg kell ismerni családi, társadalmi körét, kozmikus környezetét.

A természetrajzzal, embertannal, állatorvostannal, lélektannal, kozmikus élettannal.

Nagyon fontosnak tekinti. Az Örömtényező kutatása.

A naturizmus önmagában él.

Életét a szabályoknak megfelelően kell alakítania és példát kell adnia.

Ezek szétválaszthatatlan egészet alkotnak.

Számot vet az ösztönökkel, amelyeket csak irányít. A ritmussal való megegyezés fontossága.

A társadalmi megelőzés a pas-
teurizmusból származik (oltások,
szérumok).

A természetes életből száрма-
zik (cserkészlet, hébertizmus, tá-
borozás, visszatérés a földhöz,
kézimunka).

B) *A betegséggel kapcsolatban*

Klasszikus gyógymód.

A betegséget úgy tekinti, mint
a végtetnek köszönhető véletlen
esetet.

A betegség szerinte kapcsolatos
valamely szerv sérülésével.

A részletek elemzése után szin-
tétikus vizsgálatok. Sokágú spe-
cializálódás.

Főként állati kísérletezésen
nyugvó tudomány. A laboratórium
uralkodó szerepe.

Harc a tünetek ellen.

Kezelés főként kémiai, gyógy-
szeres.

Hatás főleg a baktériumra.

A kezelés egységesítése a dia-
gnosztika útmutatása szerint.

A gyors gyógyulás keresése.
Energikus, sőt durva eszközök
igénybevételével.

Növényi kúrák esetén az elszi-
getelt és koncentrált hatás-elv
alkalmazása.

A racionalista szellemi képessé-
geket fejti ki: a túlzóknál mate-
rialista és mechanisztikus irány-
zat.

Naturista gyógymód.

A betegségek a természeti tör-
vények ellen elkövetett hibák tá-
voli következményei (ennek végső
következménye: felelősek vagyunk
az egészségünkért; a betegség er-
kölcstelen).

A betegség egy általános álla-
pot megnyilvánulása. Az egész
organizmusnak szerepe van benne,
beleértve a lelket is.

Törekvés az egyszerűsége.
Sztintikus látás.

A klinika uralkodó szerepe.
Főleg emberi megfigyelés.

A betegségi tüneteket védekező
reakcióknak tekinti (pl. a láz).

Itt főként higiéniai és diéte-
tikus, természetes eszközökkel a
hibák kiküszöbölése után.

A szervezetre.

A kezelés sokfélesége, vérmér-
séklet szerint. Egyéni kezelés.

Irányítja a természetet a lassú,
de végleges gyógyulás felé vezető
úton.

Inkább a teljes növényi táplál-
kozást alkalmazza. Az összetevő
tényezők összhatása.

Az intuitív szellemi képessége-
ket fejti ki. Túlzóknál hajlam a
misztikus eltévelyedésekre.

„Mágikus szavak“ (allergia, agglutináció, demineralizáció) használata, néha visszaélés ezekkel.

Általában: heveny megbetegedések kezelése erőshatású gyógyszerekkel, krónikus betegségeknel lassúbb hatású gyógyszerek alkalmazása.

Sebészetben a műtéti beavatkozást a leggyakrabban elegendőnek tartja.

Másfajta „mágikus szavak“. (Életadó, dinamikus, kozmikus erők, természet...).

Általában: heveny megbetegedések kezelése a természet hatására való várakozással és higiéniaiával; krónikus betegségek kezelése az életmód megváltoztatásával.

Elő kell készíteni a beteget a természetes ellenálló erők fokozásával, majd utána az elvesztett testi erőket újraéleszteni.

A két gyógy mód között tehát lényeges eltérések vannak, legalább is az elméletben. Vajjon ez azt jelenti, hogy a gyakorlatban egymás ellen kell harcolniok, vagy egymást kölcsönösen kiközösíteniök Hippokrates és Galenus lobogója alatt?

De ki mondta, hogy az eltérő szempontok egymást okvetlenül kizárják?

Egyrészt, a naturista gyógy mód nem állíthatja, hogy mindenre elegendő, másrészt vannak jelek, hogy a természetes gyógyító módszerek beszivárognak a hivatalos gyógy módba. Nem szólván a kis és nagy sebészeti beavatkozásokról (pneumothorax, mellkasi plasztika), mit csinálnak a tüdőbeteggel a szanatóriumokban, ha nem naturista kúrát? Nem kell éppen nagyon öregnek lenni, hogy emlékezzünk sok-sok olyan kezelésnek a diadalára és bukására, amelyek a legnagyobb reményeket keltettek (itültáplálás, tuberkulin, vaccinatió, mézsó, ritka földsó, aranysó stb.). De hátra vannak még a légfürdőhelyek, a mérsékelt testmozgással félbeszakított pihenés, változatosabb, frissebb táplálkozás.

Más bántalmaknál látjuk, hogy a kezelés egyszerűsödött és egyre inkább a természetes kifejlődést tartja az egyetlen mentőeszköznek, mint például a tifuszos láz esetében. Friss gyümölcslevek, nyers főzeléknedvek alkalmazása a terapeutikában, vajjon nem közeledés-e a természethez?

Az orvosokat egyre jobban megnyerik a naturista gyógymód eszméi. S ez a tanulmány nem védőbeszéd a természetes gyógyító eljárás mellett. Valóban semmi szüksége sincs arra, hogy bizonyítsuk alaposságát. Ez az első, őseredeti gyógymód s hosszú hagyományos multján kívül mellette szól az a kétségtelen tény, hogy a természeti törvények hasznosak és parancsaikhoz alkalmazkodni előnyös. Hagyjuk az akadékoskodó emberekre, hogy megkíséreljék bitorolni a helyét és bebizonyítsák, hogy találmányaik többet érnek, mint a Természet.

A naturista és klasszikus gyógymód egymástól elütő két testvér, de mégiscsak testvérek és így helytelenül járnának el, ha duzzognának és pörösködnének egymással. Ha az utak különbözők is, a cél ugyanaz, s a legjobb, amit tehetnek, az, hogy kezet fognak egymással.

J. POUCEL

A TŰSZÚRÁS CSODÁI

A kínai tűszúrással-kezelés, mióta tizenkét évvel ezelőtt meghonosítottam Európában, figyelemreméltó gyors lendületet ért el.

Jóllehet az egyetemen általában sohasem tanították, több párisi kórházban alkalmazták különleges megbeszélés eredményeként, konzultációk kapcsán. Több száz orvos, miután nálam akár tanulta, akár műveimben tanulmányozta, fölhasználta és a gyakorlatban is élt vele. *Précis d'acupuncture* (A tűszúrás-kezelés vázlata) c. művem után, 1934-ben a *Mercure de France* kiadóvállalatnál megjelent *Acupuncture chinoise* (A kínai tűszúrás-kezelés) c. négykötetes művem második köteté.

Mestereink az orvostudományban, akik szakadatlanul folytatták kísérleteiket, megnyitották számomra kutatásaik kincseskamráját, saját kísérleteimet pedig a tűszúrással foglalkozó terjedelmes kínai gyűjtemények legérdekesebb pontjaira irányították.

Laboratóriumi kísérletekkel sikerült igazolnom a kínai szúrási pontokra gyakorolt behatás valóságos eredményeit. Hozzáilleszthettem néhány követ az ezeréves épülethez. Így egy szúrásról, amelyről a kínaiak és japánok azt állították, hogy száz meg száz beteg esetében gyógyít és erősít, vizsgálódás közben kiderült, hogy 24 óra alatt egymillió vörös vértestecskét termel; ez a hatás azonos háromhetes magaslati tartózkodás eredményével, ami az orvostudomány mai állása szerint valósággal forradalmi felfedezés.

Ily módon egyre több állítást, megfigyelést és feltevést tudtam megérteni, amelyeknek az elnevezése javarészt

a Kr. e. XXVIII. századból származik és sok esetben meglehetősen homályos.

Nagy meglepetéssel állapítottam meg minden esetben, hogy ezek a nagyon régi szövegek ugyanazt hirdették, amit úttörő kutatásaink állítottak legújabb felfedezéseik kapcsán. Miután Európa igazolja Kínát, itt az alkalom felvetni a kérdést, vajon Kína nem volna-e nagyon hasznos európai kutatásaink irányítására? Ma már mindenki tudja, legalább is nagy vonásokban, miben áll a tűszúrással való kezelés, ma már nem hinnénk az ízetlen tréfálkozóknak, akik néhány éve titokzatosan mesélték, hogy a körmök alá vörösen izzó vaspálcikákat szúrunk.

Az a haladás, amelyet a fémszakértő M. Souteyrand az aprótűk gyártásában elért, lehetővé tette, hogy rendkívüli finom és erős tűket gyártsanak, amelyek hálékonyak ugyan, de nem törnek. A fájdalom lényegesen csökkent, ha ugyan szabad ebben az esetben a fájdalom szót használni. A tűhegy valóban nem hatol mélyebbre 2—3 milliméternyinél, sok szúrásnál csupán egy milliméternyire.

Ezek a tűk semmiféle orvosságot sem tartalmaznak, nem visznek a testbe semmilyen anyagot sem. Fémjük, amely a legvirulensebb baktériumokat is megöli, alig 30 másodperc alatt, — és az a tény, hogy tömörek és állandóan csiszolva vannak, — olyan csírátlanítást biztosít, hogy még nem akadt orvos, akinek panaszkodnia kellett volna az esetleges fertőzés miatt, ami még mindig nagyon gyakran kíséri a bőr alá fecskendezésre használt lyukas tű szúrását.

Ezeket a szúrásokat pontosan meghatározott helyeken alkalmazták s ezek aztán erős ingert visznek át a szervek idegvezetékeire; minden egyes szervnek igen sok rezonáló pontja van s ezek a délkörnek nevezett vonalon helyezkednek el.

Heveny működési zavarok esetén, a normális állapot azonnal helyreáll, legalább is nyáron, mert télen gyakran néhány órát késik. A kínai tudomány leghomályosabb pontjainak egyike az az elsőrendű szerep, amelyet az inn-iang viszonynak tulajdonít.

Ezt az ikerszót a legkülönbébb értelmezésben használják, és ez gyakran tévútra vezeti a kutatókat. Az iang az, ami fent van az alacsonyan lévőhöz viszonyítva, az, ami melegebb, szárazabb, hatékonyabb, előbb, ahhoz viszonyítva, ami kevésbé meleg, kevésbé száraz, kevésbé hatékony, kevésbé élő. Az iang a jobb a balhoz való viszonyában, mivel az inn a bal, a jobbhoz viszonyítva. Így a derék iang a lábához viszonyítva, inn a fej helyzetéhez viszonyítva. Egy tízfokos hőmérséklet inn a harmincfokoshoz és iang a 0 fokoshoz viszonyítva.

Mióta megismerték az elektromosságot, a pozitív pólust azonnal iangnak, a negatívot inn-nek nevezték el.

Európának, ahol hozzászoktak ahhoz, hogy mindig az állapotot figyeljék inkább, mint a mozgást, a viszonylagosságnak ez az elve zavaró. La Fontaine meséje mutatja, milyen bizalmatlanságot idézhet elő, amikor ráfűjünk az ujjainkra, hogy felmelegítsük azokat, és megfűjjük a leve-sünket, hogy lehűtsük.

Távol-Keleten a viszonylagosságnak ez az elve volt az alapja minden tudománynak és minden bölceletnek; az egyetlen lehetséges és minden ismeretre alkalmazható egyetemes törvény, a megfigyelés és a kísérletezés irányító módszere.

Minket európaiakat ellenállhatatlanul elvezet ehhez az elvhez az elektromosság. És az emberi testből kisugárzó elektromosságra vonatkozó kutatások megvilágítják a kínai inn-iang elméletet.

E. és H. Biancani párisi orvosok néhány évvel ezelőtt rendkívül érdekes cikkben gyűjtötték össze az emberi élet-tan és a kozmikus és légköri elektromosság viszonyára vonatkozó szétszórt ismereteket. Érdekes összevetni ezeket az ide-vágó kínai ismeretekkel.

Ennek az erőnek jeleire és létezésére vonatkozólag Beccaria régóta kimutatta, hogy az elektromos jelenségek normális jele — derült idő esetén — pozitív.

Erman, Peltier és főleg W. Thomson óta tudjuk, hogy a „föld felszíne hasonló egy jó vezetőhöz, negatív töltésű”.

A pozitív elektromosságú mező, amely elterül a föld felett, rendszerint derült idő esetén a föld felé irányuló erővonalakkal bír. „Egy nagyon egyszerű kísérlet igazolja ennek a mezőnek a létezését. Ha jól szigetelt vezetőt kezdettől fogva a talaj felett függőleges helyzetben felállítunk, zárt térben, ez a vezető alsó részében azonnal pozitív, felső részén pedig negatív elektromosság jelenlétét mutatja. Minden úgy történik, mintha ezt a vezetőt a talaj felületénél negatív töltésű hatásnak tettük volna ki, vagy mintha a légkörben pozitív töltésű tömegek lettek volna.”

Nos, egy XV. századi műben, a *Csenn Csü Ta Csreng*-ben ezt olvassuk:

„Az inn energia a Föld közepéből emelkedik ki. Táplálja a gabonafélék energiáját, az inn energiát, a tiszta energiát, a gyomor energiáját, az eredeti energiát.”

„Az iang energia kívül alakul. Már pedig ami kívül van, az az Ég. Az iang energia lefelé áramlik, behatol a földbe. Tüzet visz az inn-be.”

Mi az eredete ennek a kozmikus és légköri elektromosságnak? Erre számos európai hipotézis van, de úgy látszik egyik sem magyaráz meg minden jelenséget. Valóban, mi főleg a légkörhöz ragaszkodunk, pedig a csillagok is kisugároznak bizonyos erőt.

„Volta feltételezte, hogy a földgömb felületén a víz párolgása az elektromosság forrása, azzal, hogy szüntelenül pozitív töltéseket bocsát a levegőbe. Peltier föltételez a földön egy eredeti negatív töltést, amely alkalmas arra, hogy többé-kevésbé kiáramolják a vízpárával a levegőbe.” Ez utóbbi feltevést fogadták el a régi kínaiak is. „Elster és Geitel ezt az eredetet abban keresték, hogy a föld negatív töltésű elektromosságot bocsát ki a légkörbe, valami olyasféle fényelektromossági tényező hatására, amelyet a talajig jutó bizonyos ultraviola napkisugárzás idéz elő.” Ezt a feltevést ugyancsak vallották Kínában.

De a két Biancani doktor rámutatott, hogy — Linsszerint — a föld negatív töltése állandó veszteséget szenved a légkör jó vezető képessége miatt. Sőt ki is lehetett szá-

mítani ezt a veszteséget és úgy találták, hogy 12—13 perces időegység alatt bizonyos talajfelület ugyanolyan mennyiségű elektromosságot veszít, mint amennyi a saját állandó elektromos töltése. Ez utóbbi azonban, e veszteség ellenére, állandó marad. Vagyis az állandó kiegészítések révén megújul. Ezt az állandó folyamatot tehát áramláshoz hasonlíthatjuk. A légkörnek valami ionizációja ez, aminek számos oka lehet, de bizonyosan szerepe van benne a kozmikus vagy földöntúli sugárzásnak, a napból kilövelt atomisztikus sugárzásnak, ami a leggyakrabban összefüggésben van a napfoltok jelenlétével.

A kínaiak, anélkül, hogy ilyen pontosságra törekednének, megállapítják a pozitív iang energiát és annak eredetét a napnak és a csillagoknak tulajdonítják; megállapítják a negatív inn energiát, s ennek eredetét a földtől származtatják.

Egy másik munka más fogalmazásban tárgyalja a kérdést; (*I Sio Ju Menn*, XVI. sz.) „Az iang könnyű, tiszta. Az az energia, ami a magasban lebeg és amiből az Ég is lett. Az inn sűrű és nehéz. Ez alakot öltött és kézzel foghatóvá lett, hogy létrehozza a földet. Az azúrég energiája a magasban tartózkodik, de a növényzet belőle táplálkozik.“

Hogyan tudták az ókori kínaiak, — mert ezek az ismeretek a K. e. XXVIII. századi munkákban fordulnak elő, — megérteni ezeket az erőket és megkülönböztetni iang-energia néven a légköri pozitív elektromosságot és inn-energia néven a föld negatív töltését? Nem tudjuk.

Európa úgy véli, hogy ez a pozitív légköri hatóerő csökken a legnagyobb magasságokban (Kína szerint a hegyek inn-ek) és akkor is, amikor az ember közeledik az egyenlítőhöz. A tenger fölött ugyanolyan magasságúnak látszik, mint a szárazföldön. Magasabb a síkságokon és a nagytávlatú fennsíkokon, ahol nincsenek faóriások. Egyáltalán nincs a lakásokban, a magasépítésű háztömbökben, sűrűerdős területeken, mély és szűk völgyekben, hatalmas sziklás tömbök szomszédságában. Negatív értékű lesz a

sziklák között kanyargó gyors folyók mentén, zuhatagok, falak, vagy nyirkos sziklák mellett, melegvizű gyógyfürások szomszédságában, bizonyos természetes vagy mesterséges barlangokban. A talajnak megvan a maga befolyása; ez a tényező gyengébb az őseredetű talajok fölött; a legmagasabbra emelkedik mély alluviális lerakodású talajok fölött.

A pisztránghalászok majdnem mind észrevették, hogy azok a rovarok és legyek, amelyekkel a pisztráng táplálkozik, lendületesen és fürgén röpködnek bizonyos mezők fölött, amelyeknek közelében bőven van hal. Más mezők fölött bágyadtan röpdösnek a rovarok: partjaikon ritka a hal.

Az emberi testben lévő inn-iangra nézve Európa ezt állapította meg:

„A biológiában, — írja a két Biancani doktor, — az elektromos jelenségek fontossága óriási. A táplálkozás és mozgás minden mozzanata elektromosságot idéz elő. A táplálkozási mozzanatoknak állandó folyamatok felelnek meg, amelyeket pihenési folyamatoknak nevezünk; a szervek működésébe múló folyamatok kapcsolódnak; ezeket cselekvési folyamatoknak nevezzük.“

Kína azt tanítja, hogy a táplálékok megemésztése a nyugalmat kívánó inn energiát termeli; a cselekvés és a gondolkodás az iang energiát hozza létre, ami a meleg és a tevékenység.

„A pihenési folyamatok (a táplálkozás ténye révén) olyan kémiai folyamatok eredményei, amelyek a plazma belsejében bonyolódnak le; ebből a szempontból az élő szövetek végtelenül nagyszámú, parcellaszerűen felosztott oszlopokhoz hasonlíthatók.“

„A cselekvési folyamatok, amelyeket megvilágíthatunk az izmok, idegek, mirigyek, testtakarók révén, megmagyarázhatók azokkal a kapcsolatokkal, amelyek az elektromos jelenségeket és a hajszálcsoves működéseket összekapcsolják.“

„Az elektromos potenciál változásai a felületi feszültség változásait eredményezik és szívárgási jelenségeket, mint ahogy a felületi feszültség változásai és a szívárgási jelenségek az elektromos potenciál változásait eredményezik.“

„A mechanikai elváltozások és a felületi feszültség változásai tehát szüntelenül folynak az élő szövetekben, ezért termelnek szüntelenül elektromosságot. Ezekből a tényekből magyarázható, hogy egy szervezetben a potenciálkülönbségek eredményezik az életműködéseket... A legkevésbé tevékeny részek elektromosan negatívak a legtevékenyebb részekhez viszonyítva.“

Kína szerint a bőr az iang; a belső rész az inn, a jobb az iang, a bal az inn.

Évekkel ezelőtt a néhai kórházi elektrológus, Dimier doktor és én végeztünk kutatásokat az emberi elektromosság létezésére és mennyiségére vonatkozólag. Túlérzékeny galvanométer segítségével felfogtuk ezt az elektromosságot és megállapítottuk, hogy a kínai szúrásnak hatalmas kisu-gárgzó ereje van. Mikor rézsodronnyal összekötöttük ugyanannak a személynek a lábán a két Sann-li szúráspontját, megállapítottuk egy hangerősítőben a hullám zaja segítségével, hogy állandó áramlás van jelen a test két fele között. Sorozatos megfigyelések alapján megállapítottuk, hogy a normális egészségű személyeknél az elektromos töltet elér 8 ezred milli-ampèret (8 mikro-ampèret); fáradt embernél alig egy-két mikro-ampèret; túlérzékeny vagy béna embereknel pedig felmegy 15 mikro-ampèreig is. De az elektromosságon kívül egy másik erő is észrevehető volt: szállított hullám?

Laville negatív elektromossággal töltött készüléke, amely ezeken a tényeken alapszik, s 1—50 mikro-ampère váltakozó tölteteket tud kibocsátani, igen figyelemreméltón hat vértolulások, fájdalmak, gyulladások esetén.

Valamennyi sugárázással foglalkozó tudós könnyen megérti a kínai szúrásokat és a délkörök pályáit.

Kína nagyon messzire ment annak tanulmányozásában

és kutatásában, amit energiának nevez, és ami részben, — minden bizonnyal, — az elektromosság. Erősségét még sohasem mérték eszközökkel, és nem jegyezték fel számokban. Erre az arc színét, a szem csillogását, a hang csengését, a 14 sugárzó érverés működésének megfigyelését használták fel; ez utóbbiak tájékoztatnak minden belső szervünk energiájáról és e szervek többé-kevésbé jó működésének megismerését lehetővé teszik.

El kell ismerni, hogy ha az eszközök pontos számokat adhatnak, és pedig mindenkinél ugyanazokat, egyetlen eszköz sem lesz olyan finom, mint a szem értékelése a tekintet ragyogására és az arc színére vonatkozólag, a fülé a hang erősségére és ércességére vonatkozólag, az ujjé a különféle jelekre vonatkozólag, amelyeket az érverés adhat: erősség, tartósság, szélesség, hosszúság, helyzet és szabályosság.

A sugárzással foglalkozó tudósok: Savoire dr., Mme Chanteraine, Leprince dr., Turenne, megírták, hogy a test hullámokat bocsát ki magából, amelyeknek hossza hatóerejüknek megfelelően 8 méter körül jár; más szerzők 30 centiméteres hullámhosszúságot látnak.

Sok munkára lesz még szükség, hogy olyan készülékeket találjanak fel, amelyeknek feladata az lesz, hogy feljegyezzék a hullám minden külső megnyilvánulását; és hogy megkülönböztessék a felismert hullámok által irányított elemeket, ha vannak ilyenek és ha az élet, amint látszik, más dolog, mint pusztán elektromosság.

Amit az európaiak élőkre gyakorolt hatásnak hívnak, vagyis a légkör elektromos állapotában való változás, megvilágítja azt, amit a kínaiak az energia változásainak neveznek a hőmérséklet, az évszakok, a hold körforgása, az órák változása és a helyek szerint.

Ha a hely elektromosságának hatását vizsgálnók az egymásra következő nemzedékekben, mint Pech, érdekes adatokat nyerhetnénk. Így a tisztán pozitív légkörű falu

lakói — legalább két nemzedéken át — általában közömbösek a tuberkulózis és a rák iránt és mentesek a járványoktól. De, ha áthelyezzük őket olyan légkörbe, amelynek nincs elektromos töltése, könnyen megkapják a tuberkulózist és egyéb fertőzéseket, amelyek náluk különösen súlyos jellegűek lehetnek.

Nos, a kínaiak emberemlékezet óta nagy jelentőséget tulajdonítanak, a család és utódaik egészsége szempontjából, lakóhelyük kisugárzásának. Ebből külön tudomány született, a „Fong-csoé“, vagy „Szél és víz“ és fel is használták a tűszúrás-kezelésben, mert a kezelések változnak a hely befolyása szerint. E tárgyról számos mű szól; ezekről mindaddig visszariadtak az európai származású sinológusok, mert sem nyelvüket, sem szellemüket nem értették.

Idézzük még e tárgyban Viès és Coulon tapasztalatait. „Ha egy egérfenyészetben egy parcellát elektrosztatikusan elszigetelünk, a másikat pedig összekötjük a talajjal, minden külön kutatás nélkül szövettanilag igazolt rákos tünetek mutatkoznak, majdnem kizárólag az utóbbi tenyészetben. E daganatok visszafejlődését egyszerű elektrosztatikai elszigeteléssel elérhetjük. A kisugárzással foglalkozó tudomány évkönyvei tele vannak ilyenfajta megállapításokkal a „rákos házak“-ra vonatkozólag.

Tyúkok — Pech szerint — „pozitív légkörben a végtelenségig elkorcsosulás nélkül tenyésznek. Feszültség nélküli légkörben, amint a nemzedékek egymást követik, növekvő zavarokat lehet megfigyelni: bélérzékenység lép fel, könnyen romló, javarészt terméketlen tojásokat raknak, azután a petefészekben vagy a petevezetékben jóindulatú daganatok jelennek meg, végül a petefészekben rosszindulatú daganatok keletkeznek — áttétellel és semyvedéssel — és a legcsekélyebb sebből is rosszindulatú daganatok fejlődnek.“

Pozitív értékű légkör alkalmas a szabadban való állattenyésztésre; az elektromosság nélküli légkör a házi baromfitenyésztésre. Ha meggondoljuk, hogy az elektromos feszültség a lakásokban és a magasépítésű háztömbökben

nulla, akkor lehet értékelni és megmagyarázni azt a régen elfogadott tényt, hogy abban az időben, amikor a városlakók még nem tartózkodtak minden kínálkozó alkalommal a tengerparton vagy vidéken, ez a városlakás eredményezte a meddőséget vagy a fogékonyságot a betegségek iránt, a párisiak és a nagyvárosi lakosok harmadik nemzedékében.

Az ókori Kína megértette és megjegyezte ezeket a tényeket, mert a „Szél és víz“-ről szóló könyvek határozottan tiltakoznak az egy emeletnél magasabb házakban való lakás ellen és gondosan kikötötték, milyen égtáj felé forduljon a ház, hogy a lehető legtöbb napsugárt kapja; ez Európa véleménye szerint pozitív ionizációt ad. A tűszűrés véleményük szerint a délre néző szobákban jár a legjobb eredményekkel. Azok a hatások, amelyeket a légköri változások okoznak, a vízről és szélről szóló kínai tudományokban kifejtett törvények közé számítanak. G. Schorer megállapította, hogy a levegő negatív és pozitív ionizációja közötti viszony módosulásai különféle zavarokat idézhetnek elő: ideges fejfájásokat, felfűvódásokat, fáradtságot, általános depressziót. Elegendő volt összekötni a szervezetet a talajjal, pl. vízvezetékcsővel, s megállapíthattuk, hogy a nehézlégzési és félelemérzetek azonnal megszűntek. Számos elektrológusnak az a véleménye, hogy a szűrőtűk a test elektromos kisülését idézik elő a levegőbe. Nagyon gyakran megállapíthattam, hogy az ezüst tűhegyen, amelyet az összehúzódott izomnak kiválasztott pontjára illesztettem, a hangerősítő felvette egy hullám gyors kattogását; bizonyos esetekben az ujj is érzékelhette ezt s az ember abban a pillanatban érzi, hogy valóságos kisülés szalad végig a kezén és a karján és elszibbasztja.

A kitűnő d'Arsonval professzor, akinek beszámoltam erről a tényről, azt a tanácsot adta, hogy csináltassak hőelektromos tűt, s úgy forrasztassak össze két ellentétes, egy arany és egy ezüst tűhegyet, hogy egymásba fonódjanak. A forrasztás helye, ahol a kéz felmelegíti, az arany-pólus felé haladó áramot fejleszt. Ezekkel a tűkkel gyakran sokkal fontosabb eredményeket értem el, mint akár az arany,

akár az ezüst tűkkel. De szemlátomást mindenféle zavaró elemek léptek közbe, akár az én saját villamosfeszültségem, akár a magam és a beteg villamosfeszültsége közötti viszony, sőt akár a légkör villamosfeszültsége. Talán megtaláljuk ennek magyarázatát a két Biancani doktor cikkének következő részében:

„Negatív töltésű testiünk és az általában pozitív töltésű levegő között állandó jellegű áramlások keletkeznek, amelyeknek belső hatása kevésbé ismert, de amelyek — úgy látszik, — a periférikus és központi idegrendszer és másodszorban az egész szervezet izgalmát eredményezik.“

„A légköri elektromos feszültség, ugyanazon a ponton, még szép idő esetén is, különösen nappal, szüntelenül nagyvonalú felülnő (értékének egynegyedét, vagy egyharmadát illető) változásoknak van kitéve, még akkor is, ha semmi ok sincs e változások a *priori* megmagyarázására. Ezek az esetleges változások lényegesen eltérnek egymástól, még az egyik ponttól a másik, akár szomszédos pontig is. Zavaros idő, viharfelhők, eső és hó, köd esetében ezek a változások sokkal jelentékenyebbek, és a 3000—5000 Volt értéket is elérhetik és pillanatok alatt átmehetnek több ezer Volt pozitív feszültségről ugyanolyan rendű negatív értékre. Erős szél a feszültséget néha az előjel megváltozásáig csökkenti.“ Két szomszédos faluban a jégeső elleni biztosítási díj lényegesen más lehet.

Érthető ilyen körülmények között, hogy a hőelektromos tűk kevésbé állandó eredményeket adnak, mint a gömbfejű tűk, vagyis szűrőtűk.

A légköri elektromosság változásainak hatása azokra az emberekre, akiket idegeseknek neveznek, közismert. Ezt a hatást csupán a tunya idegműködésű naturisták és a mindentagadók nem ismerik el, akik pedig sokan vannak.

Elismert tény, hogy rossz élettani állapotban levő egyéneknél jelentkezhetnek — nulla elektromos feszültségű légkörben — ideges fejfájások, emésztési és vérkeringési zavarok, többé-kevésbé észrevehető kimerültség. Még azok a személyek is, akik kevésbé érzékenyek az efféle változások

iránt, ha nulla elektromos feszültségű légkörben hosszabb ideig tartózkodnak, fáradtságot éreznek és reakció-rencheséget mutatnak.

Idegbetegségek, fejfájások, reumás betegségek súlyosbodásai, amelyek megelőzik és jelzik a viharokat, a havazást, vagy az esőre hajló időt, általánosan ismert tények; a kínaiak oly jól megfigyelték ezeket a barometrikus (vagy elektromos) érzékenységeket, hogy kikutatták és megtalálták azokat a pontokat, amelyekben az elterelő behatás azonnal megszünteti ezt a sokféle zavart és megakadályozza visszatérésüket.

„A légköri lecsapódások (eső, hó, jégeső) — írja a két Biancani doktor — ha nem is mindig, de nagyon gyakran elektromos töltéseket tartalmaznak. A pozitív esők gyakoriabbak, mint a negatív esők. A jégeső bőséges pozitív töltést tartalmaz. A hó elektromos jellegét nem tudjuk ilyen pontosan meghatározni. A nagy hópelyhek állítólag pozitívok, a kicsinyek negatívok. A viharjelenségek, — ámbár sok kísérlet történt megmagyarázásukra — jórésztben ma is rejtélyesek.“

Kína — viharos időben — nem ajánlja a punkciót, legfeljebb a speciális szúrásokat. Az életerő — mondják — nem állandó, és nem igazodik szokványos szabályokhoz. Esős időben főleg az inn-t kell erősíteni, napos időben az iangot.

A kínaiak különösen nagy súlyt vetnek a jó és rossz idő változásaira. A Kr. e. XXVIII. századból való *Nei Csing* írja:

„Mikor az idő enyhe, a nappal napsütéses, az ember vére híg, folyékony; az életerő fölöslegben van. Ekkor könnyű a vért szétszórni; az energia könnyen végzi körforgását. Mikor az idő hideg, a nappal komor, a vér összehúzódott, sűrű; az életerő a mélyben van.“ „Napsugaras napokon az életerő előljár, a vér követi, a délkörök vezetik. Sötét napokon a vér van elől, az életerő követi, a délkörökön felfelé kell haladni a forrás felé.“

Az elektromos feszültség szabályos napi változásában

a minimumot reggel 4 és 6 óra között, a maximumot este 7 és 9 óra között állapították meg. Dresel szerint: „A nappal a szimpatikus (katabólikus) működések ideje, az éjjel a paraszimpatikus (anabólikus) működéseké.

A két Biancani doktor szerint a nap ultraviola sugarai nyilván közvetlenül hatnak a szimpatikus idegvégződésekre a bolygóideg feszüléscsökkenésével.

Az ókori Kína azt tanította, hogy az inn-nek, a testi életnek (az életerő inn) leggyöngébb pillanata napkelte, maximuma kevéssel napnyugta után van.

„Másodsorban megállapítható az évenkénti változás; maximum télen, január táján, minimum nyáron, június táján.“ A kínaiak azt tanítják, hogy az inn maximuma december vége felé van, a téli napéjegyenlőség idején, minimuma pedig júniusban a nyári napéjegyenlőség idején. De a viszonylagosságról ellenkező értelemben beszélnek: „Tavasszal és nyáron az iang energia a legmagasabban van (az inn a legalacsonyabban); az emberi energia (iang, a tevékenység) is a legmagasabban van. Ősszel és télen az iang állása a legalacsonyabb, (az inn a maximumon van); az emberi iang-energia is a legalacsonyabban van.“ A krónikus betegségek nyáron kétségtelenül könnyebben gyógyíthatók.

Európa nem beszél azokról a változásokról, amelyek együttjárnak a holdváltozásokkal, ugyanakkor Kína nagy fontosságot tulajdonít ezeknek. Tény, hogy újholdkor az energia a legélénkebb, legkönnyebb erősíteni. Egyébként ez a bélférgek párázási ideje. Ez lehetne a nők havi tisztulásának ideje, mivel a peteérés holdtöltekor van. A szőlősgazdák nagy fontosságot tulajdonítanak a holdnak, különféle munkálataikkal kapcsolatban.

A *Nei Csing* mondja: „Amikor a hold növekedni kezd, az energia és vér kezd megtisztulni, az energia megkezdí körforgását. Holdtöltekor az energia és vér eléri teljességét, hús és izmok szilárdak, újhold idején a hús elernyed, a vér- edények és délkörök kiürülnek, az életerő elhagyja a testet, amely magára marad.“

Tűszűrés-kezelésnél jelentős fontosságot tulajdonítanak a szervezett válaszainak, amelyek a világegyetem, a légkör, a föld e változásaival vannak összefüggésben. Ha a vér, az inn, nem bágyad el éjjel, ami maga is inn, akkor nincs alvás, vagy pedig fájdalmak lépnek fel. Ha pedig az iang energia nem éri el a felszínt nappal, álmoság lép fel, vagy a meglévő fájdalmak súlyosbodása. Felhozhatunk egy nem-rég tapasztalt esetet. Amidőn — heves vihar következtében — egy fiatalasszony napokon át úgy érezte, hogy életerői teljesen elbágyadtak, egyetlen tűszűrés helyreállította az átmenetet az iangból az innre és azonnal visszaadta szokásos jó életerejét és álmát.

A *Nei Csing* finom fogalmazásában fejt ki azt, amit „az inn és iang váltakozás törvényének“ hív. Ez az inn és iang kölcsönös szabálytalan elhelyezkedésének az eszméje; hogyan lép az iang az inn részébe, az inn viszont kijön az iang részéből, megváltozik, és ha maradna, betegségeket idézne elő. Ha az inn (mély) energia hiányos, az iang energia meghódítja a belsőt. Ha az iang energia hiányos, az inn energia süket kívül. Következésképpen életerő és vér (inn és iang) nem tartják meg helyüket. Ha egy régióban az energia felhalmozódik, ez teljessé teszi azt, ha egy régióban az energia szétfolyik, a régió kiürül. Ami teljes, az fájdalmat idéz elő. Ami üres, az vágyódást kelt. A fájdalom nem más, mint az inn túlzásban. Az a fájdalom, amelyet kézrátétellel nem tudunk elérni, az inn; ilyenkor mélyszűrást kell alkalmazni. Az inger a túlsúlyban lévő iangtól származik: felületi szűrást kell alkalmazni. A felületi betegségek az iangtól, a mélyenfekvők az inntől származnak.“

Az inn és iang közötti energia-kiigyezlítés a célja a tűszűrésnek. Ez valójában nem hoz létre energiát, csak végtelenül kis fém-mennyiségeket, amiket a test vagy a légköri elektromosságtól, vagy a tűktől vesz át.

Amikor G. Schorer azt írja, hogy pillanatnyilag meggyógyított ideges fejfájásokat stb. ... úgy, hogy a szervezetet a talajhoz kapcsolta, a kínaiaknál azt olvashatjuk, hogy a test elküldte iangtöbbletét a föld innjébe.

A keresett cél tehát az inn és iang töltések, a jobb-bal, a magas-mély, a külső-belső, az iangszervek és innszervek kiegyenlítése. Elegendő ehhez a leggyengébb pont megerősítése és az erősebb feléje fog áramlani; csupán abban az esetben kell szétszórni a túlsúlyban lévő energiapontot, amely nem áramlik át eléggé gyorsan a másikba, ha ez a reakció elégtelen volna. Megírták (Ta. Cs. XII 39): „Az energiabetegségekről tudni kell: ha a betegség fenn van (iang), izgatni kell az alsót (inn). Ha lent van, akkor izgatni kell a felsőt. Ha jobbra van (iang), izgassátok a balt (inn), ha balra van, izgassátok a jobboldalt.” Továbbá (u. o. VI 9): „Ha az energia bőségben van fent, lefelé kell vezetni, ha elégtelen fent, felfelé kell irányítani. Akár magas (iang), akár hideg (inn), akár mély (inn), akár meleg (inn): a szúrást mindig a felületen kell adni (megerősíteni a gyenge pontot).“

Gyakorlatilag a legjobb módszer az agyszélhűdés, valamint minden hűdéses fejfájás gyógyítására az iang délkör szétszórása, akár a Csen-mo húgyhólyagtól a lábakon, akár a térd alatt a gyomortól (iang délkör) a Sann-li láb-szárpontig. A baj növelését jelentené, ha megerősítenék az inn délköröket a lábakon. Hogy meggyógyítsunk valamely arc- és orrnyálkahártya vértolulósos náthát, szét kell szórni a kezekben a Ro-ku pontot a vastagbél iang délkörétől. Sikertelenség esetén szét kell szórni a Csang-sing-et a fejben.

Agyvérszegénység, szédülések, emlékezetkiesések alkalmával, amely esetekben az iang hiányos és az inn (lent) túlsúlyban van, hasznos megerősíteni a fejben az üres iang délköröket, akár a főütőér Paé-roé-jánál, akár a húgyhólyag Lostri-jánál.

Megerősíteni, szétszórni: ezek olyan kifejezések, amelyek semmi pontosat sem mondanak az európaiaknak, de nagyon világosak azoknak, akik az energetikát ismerik. Erősíteni annyi, mint a szervezet egyik része felé olyan energiát irányítani, amelyet az ellentétes, inn-iang részből veszünk. Mivel az energia irányítja és serkenti a vért, van

általában energikusabb véráramlás, megnagyobbodott trofizmus, megújódott vitalitás. Szétszórni: annyi, mint szétforgácsolni a szervezet egyik részében összegyűjtött energia-halmazt, annyi mint ennek átvitele az ellentétes inn-iang részbe; a túlzott életerő, a vérbőség enyhítése, a vértolulás levezetése, a fájdalom megszüntetése.

Az erősítésre, szétszórásra alkalmazott erők még az inn-iangtól függnék. A XXVIII. századi a *Nei Csing* egyik helye szerint — a réznek és a finom tűknek felfedezése előtt a XXX. században, sőt még a kőből készített szűrőeszközök használata előtt — észrevették, hogy a sebesülések elsápasztanak, bágyasztanak; égési sebek pedig hőt és életet keltenek. Így találták fel a szétszórás céljaira először a kő, azután a finom réztűket, erősítésre pedig először a tűzben izzított fadarabokat, azután „csiu“-kat, amiket „moxa“-knak hívunk (perzselővas), a hollandok közvetítésével átvett japán *mogusa* szóból. E korban a tűkről az volt a vélemény, hogy nem tudnak mást elérni, csak a szétszórást, míg a moxák mindig erősítettek, még pedig jobban, mint a tűk.

A kínaiak megfigyelő tehetsége eléggé gyorsan észrevette, hogy a szűrásoknak és égési sebeknek, amelyek a testnek bizonyos pontjain keletkeznek, nem csupán egy általános hatásuk volt, hanem visszahatásuk is az egyik, vagy másik szervre. Később, de minden bizonnyal a XXVIII. század előtt, megállapították, hogy bizonyos pontoknak mindig erősítő hatásuk, másoknak szétszóró jellegük van. E korszaktól kezdve már majdnem minden pontot ismertek.

Mikor a „délköröket“ felfedezték, azaz azokat a vonalakokat, amelyeken a kérdéses pontok elhelyezkednek, megállapították, hogy minden egyes szervnek megvan a rezonáló és izgató pontsorozata, valamint a délköre. Ugyanakkor az is kiderült, hogy ezek a délkörök végeiknél fogva kapcsolatban vannak egymással. Végül sok beteg közölte, hogy a szűrás pillanatában érezték „valamit“ áthaladni végig a délkör egész hosszán és valamennyien úgy jelölték meg ezt, hogy ez a „valami“ mindig ugyanabban az irányban

haladt át a kezelt délkörön, hogy onnan azután átjusson a vele kapcsolatos másik délkörbe. Tehát felfedezték az energia körforgását, ami felváltva öntözi az inn-t és az iang-ot.

Ennek az energiakörforgásnak a délkörei nem követnek semmi ismert irányt (vérerek, idegek stb.). Ezért igyekeztek az első kutatók erre valami nem anyagi természetű magyarázatot adni. Így Marcel Martiny dr., a Léopold Bel-lan kórház főorvosa azt állította, hogy ezek a pontok olyanok, mint egy drótnélküli áramvezetés kondenzátorai. De ennek a magyarázatnak ellene mondott a pontok közötti meridiánnak nyomás iránti érzékenysége, valamint hatása a szervre, ami azonban sokkal kevesebbé erős, mint a pontoké.

Egy híres szív- és vérkeringés-szakorvos, Sir Thomas Lewis közölte — a *British Medical* 1937 februári számában — első tapasztalatait, amelyeknek eredménye, hogy az érzetátvitelnek valóságában létező külön rendszere van, amely a végtagokon sugarasan helyezkedik el. Sajnos, a háború miatt nem bocsáthattam rendelkezésére azokat a tájékoztató adatokat, amelyeknek segítségével gyorsabban befejezhette volna kutatásait.

A kínaiak úgy vélik, hogy ez a körforgás fent (Trong-t' ienn pont) kapcsolatban van a kozmikus iang energiával lent (Traecsri pont), a föld inn energiájával. A szervezet eszerint az inn-iangnak afféle akkumulátor-transzformátora.

Érdekes még e tárgyra vonatkozólag idézni a sugárzástannak azokat a megállapításait, amelyeket különösen Jacqueline Chanteraine és Savoie dr. tárgyalt az *Ondes et Radiations humaines* c. (Strassburg, 1933) munka 76. lapján: „Két körforgás zárja körül a testet, az egyik, amely a szintonizáló vörössel azonosítható, a lábaktól a test felsőbb részei felé halad. Ez a „földi erő“ jellegzetes vonásait mutatja, valamint ciklonokat (emelkedő körforgást).“

„A másik, amely a viola-mályva szintonizáló alkalmazását teszi szükségessé, lefelé halad, a fejtől a test alsó része felé. Ez a „ kozmikus erő“ jellegzetességeit mutatja.“

„Ez a két körforgásszerű megnyilvánulás nem mindig tökéletesen kiegyensúlyozott az egyénekben. Ha a „földi erő“ uralkodik, a temperamentum szenvedélyes s a lelki élet feszültebb; ha ellenben a „kozmosz erő“ uralkodik az életben, a temperamentum inkább értelmi, és a lelkiség felé hajlik.“

Utaljunk még, — hogy az elektrológusokat kutatásokra sarkaljuk — azokra a tapasztalatokra, amelyeket a japán tudósok és a mi laboratóriumi kutatásaink állapítottak meg a kémiai elemeknek, színeknek stb. inn vagy iang minőségére nézve. A nátrium (Na) eszerint jellegzetesen az iang kategóriába tartozik, és nélkülözhetetlen a szellemi és értelmi élet szempontjából. A másik végletnél a kálium (K) jellegzetesen inn kategóriabeli; nélkülözhetetlen a testi fejlődés szempontjából.

A színek szintén inn-iang rezgésű töltéseket tartalmaznak. A piros leginkább iang, a legizgatóbb (6500 rezgés). A lila a legtelítettebb inn (4290 rezgés). A színek kapcsolatban vannak az ízekkel; azaz azok a személyek, akik főként a kéket szeretik, sózzák ételeiket, azok pedig, akik a zöldet szeretik, cukrozzák. Az ibolyaszínt kedvelők a keserű ízeket szeretik. Akik pirossal veszik magukat körül, azok a fanyar ízt, fűszert, borsot szeretik. Azok pedig, akik a narancs, vagy sárga színt imádják, főként a savanyúságokat és citromszörpöket kedvelik.

Érdekes volna igazolni az elemeknek, vagy színeknek pozitív, illetőleg negatív kisugárzásait. Így lehetne bizonyítani azonosságukat az inn-nel és iang-gal.

Tegyük még hozzá, hogy az innből lesz az iang, és megfordítva. Innen van, hogy a tengerparton több a lány, mint a fiú, mert ha a víz inn, a só, ami átítatja a levegőt, iang. Viszont több a fiú a hegyekben, amelyek innnek.

Az elemek és élőlények annál inkább vonzzák egymást, minél ellentétesebb jelűek; annál inkább taszítják egymást, minél inkább azonos jelűek.

Beszélnünk kell még a 14 pulzusról, amelyeknek hasznosítását a kínaiak Kr. e. a VI. században kezdték; 14 lüktető pulzus, a mi egyetlen pulzusunk helyett, amelyek közül mindegyik ábrázolja, vagy inkább képviseli egy-egy belső szerv (ezenfelül az idegrendszer és a vérkeringés) működését. Ismeretük feltétlenül szükséges az igazi tűszúrás-kezeléshez.

Azok az orvosok, akik velem együtt tanulmányozták ezeket, elismerik és állandóan alkalmazzák. De az anatómia nevében egyesek még tagadják és nem veszik észre, hogy akkor, midőn feszültség- és rezgésmérő készülékeket használnak, tulajdonképpen elismerik őket. Ez lényegileg azonosítás a mi tudományunkkal, amit csak legújabban hajtottunk végre.

Készülékeink valóban három színvonalat mérnek le a lüktető pulzusban: felületit (legkisebb feszültség), középsőt (hatásos feszültség), mélyet (legnagyobb feszültség). Pontosan ezt a három színvonalat ismerik a kínaiak, s ezeket a majdnem gyakorlatlan kéz is nagyon gyorsan észreveszi.

De a régi Kína olyan megfigyelést is tett, amely megdönti a modern élettan tanításait. Ez megállapítja „A pulzus az érbeli feszültség ama hirtelen változásának tulajdonítható, ami abban a pillanatban áll be, midőn a szívkamra nyomására az ütőérben keletkezett hullám áthalad. Ez a hullámozás másodpercenként 9 méteres sebességgel halad a hajszálerekig, ahol elenyésczik. Nem szabad összetévesztünk ezt a hullámsebességet (*forma materiae progrediens*) a folyékony tömeg sebességével, ami sokkal gyengébb.”

Ez a magyarázat nem pontos. A valóságban egy hullám, amely átjár egy folyadékot, annak felületét, egyik végétől a másikig, minden egyes ponton folytatólagosan felemeli. De nem így van a pulzusokkal: a hullám nem futja be a csuklónak egész hosszát.

Ha nagyon erős és látható pulzust vizsgálunk, megállapíthatjuk, hogy bizonyos pontok, s mindig ugyanazok, felemelkednek és lelapadnak s a közbeeső pontok mozdatlanul maradnak. Így a folytatólagos emelkedés nem megy

végig minden ponton, mert a pulzus a valóságban nem egyszerű hullám, hanem hullámvölgy és hullámhegy. Azaz ú. n. állandó hullámról van szó, amely két ellentétes hullám találkozásából keletkezik. Melyik ez a két hullám? Kína válaszol. „Az iang él a Lábban, (így nevezték az ütőér felső részét) és üt a Hüvelykben, (így nevezték az ütőér alsó részét). Az inn él a Hüvelykujjban és ver a Lábban.“ Az egyedüli magyarázat, ami eszünkbe jut az, hogy a hullám a könyök-ütőér felől halad a kéz felé, találkozik a tenyérív felől jött hullámmal és megáll, míg a vér nagyobb tömege tovább folyik a hajszálerekbe.

Erre a megfigyelésre alapították a kínaiak a három (felületi, középső és mély) színvonal mindegyikére vonatkozó felfedezésüket; egyébként ezeket mi is felismertük műszereinkkel; minden egyes kéz pulzusa három részre oszlik, ezek azokon a pontokon helyezkednek el, ahol hullámvölgyek vannak. Tehát minden egyes réteg annyi érverést tartalmaz, ahány színvonalat. És minden pulzus megfelel egy-egy szervnek. A 18 valóságosan létező pulzusból eddig csak 14-et azonosítottak.

Nem fogom itt leírni azokat a külső formákat, amelyeket a pulzusok felvehetnek; mindegyiknek megvan a maga különleges, a felső és alsó szomszédától eltérő formája: erős, ha a szerv működik, kemény, ha a szerv összehúzódik, csekély, vagy semmi, mikor a működés nagyon gyenge stb.

Az ő jelzéseiből tudjuk, mikor kell erősíteni vagy szétszórni, és pedig veszélytelenül, mert ha erősítjük, a túltengő szervet, csak nagyon kevéssel fokozzuk működését, legfeljebb annyi történik, hogy a kívánt gyógyulás nem következik be. Pulzusok nélkül csak az elsődlegesnek nevezhető tűszúrást lehet végrehajtani: a helyi fájdalmakét, és ez már nagyon hasznos.

Ez elvezet bennünket a tűszúrás-kezelés lehetőségeihez. Mert azt kívánni egy gyógykezeléstől, amit nem adhat meg, annyi, mint kudarcnak kitenni magát, vagy előre tagadni a módszer hatásosságát.

A tüszúrás-kezelés lényegesen gyógyítja a működési zavarokat, mielőtt még krónikussá válnának és sérülést idézhetnének elő. A sérüléseknél, minthogy nem mindig könnyű felismerni jelentőségüket az előidézett zavarok tekintetében, érdemes próbát tennünk. Súlyosbodástól nem kell tartanunk, és ha esetleg a működési zavarok valamilyen gyenge sérüléshez képest túlságosan jelentősek, megmagyarázhatatlannak látszó javulásokat lehet elérni. Így egy érlemeszesedés miatt szélütött, akit a Saint-Antoine kórházban kezeltek, ahová már több hónapja feküdt be, azonnal fel tudott kelni és járni és minden negyedévben ellenőrzés céljából jelentkezett. Más érlemeszesedési esetekben semmilyen eredményt sem értek el; a sérülés túlságosan súlyos volt.

A szervek működése helyreáll az újabb szélhűdésig; gyakran nincs szükség további kezelésre, főleg, ha a zavar egészen újkeletű volt és még nem okozott túlságosan sok másodlagos rombolást.

Szóval a tüszúrás-kezelés a friss sérüléseket könnyen helyreüti. A régi bajokat mindig kiélezi.

Az volt a feladatom, hogy gyakorlatilag bemutassam, mestereink ellenőrzése mellett, a szúrások hatásait. Megköszönöm nekik itt előzékenységüket, amellyel megvilágították tudásukkal az általam hozott ősrégi ismereteket. A szúrások hatásainak legtöbbjét pontosaknak ismerték el.

Azután igazolnom kellett és tökéletes pontossággal leírnom a szúrások helyét. Ez nagy nehézségekkel járt a formák rendkívüli változatossága miatt: egyesek bokája csupán 2 centiméternyire van a talajtól, másoké 10—12 centiméternyire stb. Ezt a feladatot is befejeztem; a harmadik kötet, amely ezeket tárgyalja, éppen sajtó alatt van.

A IV. kötet adja majd a betegségek leírását és kezelését energetikai szempontból, ami sok vonatkozásban eltér az európai kémiai felfogástól. Tekintélyem aligha elegendő egyébire, mint a lehető legvilágosabban bemutatni az ősrégi felfogásokat úgy, amint a szövegek elének tárják és amint

azokat alkalmazni láttam a tűszúrás-kezelésben kínai mestereimnél.

Mindazonáltal feltétlenül szükségesnek tartottam összefoglalni és használhatóvá tenni ezt az óriási adathalmazt, a gyakorlóorvosoknak és azoknak, akik sürgős esetben magukat akarják kezelni. Ezért zsebkönyvet írtam, amely a főbb szabályokat tartalmazza és rövid foglatban megadja a szúráspontokat és hatásaikat, másrészt az igazolt és a legtöbb esetben sikeres kezelési eljárásokat. Ez a zsebkönyv egyidejűleg jelenik meg a IV. kötettel.

Ezzel feladatom befejeződik és akkor nem félek, hogy eltávozom az élők sorából, mielőtt Európának meg nem adtam megszámlálhatatlanul sok szenvedés rögtöni gyógyításának ezt a csodálatos eszközét.

G. SOULIÉ de MORANT

AZ ORVOS ÉS A TITOK

Bizonyos szkepticizmus, a régi korok misztikájának visszahatása, a kézzelfogható tárgyilagosságra való szertelen törekvés, a kifogástalan tudományos szellemek elkorcsosulása sokáig elterelte az orvosok figyelmét a lemérhetetlen tényezők, az *imponderabilia* tanulmányozásától. Pedig az élő szervezetek a végtelen kicsiny, a kitapinthatatlan rétegéből erednek, mind a normális állapot, mind a betegségi tünetek, mind a patológiai elváltozások, mind pedig a gyógyulás szempontjából. Ezek közül a le nem mérhető tényezők közül már sok bejutott a tudományba: az orvosi tudománynak mindenekelőtt ebben az irányban kellene haladnia.

Sokáig a sejtet tekintették az élet őselemének, és általánossá vált a felfogás, hogy az orvosi megfigyeléseknek erre kell irányulniok. Ez a szövettan és a kórbonctan kora volt.

Úgy látszott, hogy nincsen a sejtnél alacsonyabb fokozatú élet. Ma ellenben a sejtet rendkívül összetett szervezetnek ismerjük.

Az ultra-vírusok felfedezése már megmutatta azt az életműködést, amelyet egy különálló, teljesen láthatatlan elem fejt ki; azonban a hígítás alapján végzett számítások kimutatták, hogy szerves molekula nagyságú. Ez a kellően igazolt felismerés vezetett arra a gondolatra, hogy az élet kiindulópontját ott kell keresni. Ez az élet eredetének problémáját teljesen új és eddig tökéletesen ismeretlen alapokra fektette. Az ősnemzés kérdése kétségtelenül túlesik Pasteur kísérleteinek területén. A valóságban semmi sem

bizonyítja, hogy az ultravirus nagyságú életmag nem alakulhat ki természetesen, vagy nem alakítható mesterségesen; az alchimisták minden álma, amely az élet mester-séges létrehozását célozza, új lehetőségeket kap.

Sőt hasonló arányokban gyöngül meg az a korlát is, amellyel a szerves és a szervetlen világot — úgy hitték — véglegesen elválasztották egymástól. Úgy látszik, hogy az életműködések, a gépies élettevékenységek, különösen az asszimiláció és a kiválasztás, ami együttvéve maga a táplálkozás, nem csupán atomszerű, hanem elektromos változásokkal van hozzáfűzve a szerves molekula vegyi láncának végtelen sorához. Az ionok, atomok, elektronok végtelen kicsi változása idézi elő egy új atomnak a kapcsolódását ehhez a végtelen sorhoz, vagy a láncról való leválását. A molekula maga megmarad egy relatív egyensúly, vagy az effajta szüntelen változások révén a változatlanság állapotában. „A molekulák és atomok elrendezésébe, természetébe, elektromos színvonalába, mennyiségébe kell behatolnunk, hogy megkíséreljük felfedezni eme folyamatok alapelvét, a metabolizmus alapelvét, amelyet életnek nevezünk.“ Így nyilatkozik Robert Tournaire a *La Naissance de la vie* című művében (Páris, 1938.).

Valaha az orvostudomány és élettan az életben egyszerű kémiai reakciót látott, azaz egészen mechanikus atomi és molekulás elváltozást. Ez a felfogás ma is igaz, de ma egy finomabb magyarázatnak adja át helyét, mert most már megértjük, hogy ezek a változások a villamosfeszültségtől függnek; ily módon a jelenség lényege az atomról az elektronra ment át. Szóval a táplálkozás épp úgy elektromos jelenség, mint a tüdő gázcsereje. Pech montpellier-i orvos-professzor megállapított egy táplálkozási indexet, amely nem egyéb, mint a villamosfeszültség különbsége egy élő-lény két szövete, akár egy élőlény szövete és egy kémiailag meghatározott vagy meg nem határozott, vele érintkezésben lévő test között, akár egy élőlény szövete és a külső vagy belső környezet között, amely kapcsolatban van táplálkozásával. Az index pozitív vagy negatív a vizsgált élő-

lény szövete szerint; a tengervíz indexe pl. negatív az ember szempontjából, de a mesterségesen megsózott víz indexe pozitív. Így a táplálkozás problémája a kémiából átkerül a fizikába és a legfinomabb hatásokkal kapcsolatos, amiket csak ismerhetünk.

Épp úgy a kolloidok flokulációja, amelynek Auguste Lumière az öregedést és még sok betegséget tulajdonít, annak a ténynek következménye, hogy az egyes cellák elvesztik elektromos töltésüket. E szempontból a különbség az ásványi és a szerves anyag között mindenekelőtt a molekula teljességére törekednék. Az ásványi molekula egyszerűsége nagyobb állandóságot adna neki, a másik bonyolultsága ingadozóbbá tenné és többé-kevésbé belevonná ezeket a rezgéseket a maga összetételébe, szüntelen bekapcsolódással és kiválással, Gibbsnek és Le Chateliernek a fiziko-kémiai egyensúly megőrzéséről szóló alapelve alkalmazásával: az egyszer már szilárdan felállított fiziko-kémiai rendszer arra törekszik, hogy szembehelyezkedjék a belső módosulások rendbontó elemeivel.

Így egy szolenoidban az elektromos áram intenzitásának növelése mágneses mezőt fejleszt, amely azonnal ellenáll ennek a módosulásnak. Így a tömeg gépiesen szembehelyezkedik minden mozgással és a mozgás minden módosulásával. A fiziko-kémia területén a visszahatások arra irányulnak, hogy szembehelyezkedjenek minden olyan tényező értékének megváltoztatásával, amely a rendszer állapotát határozza meg. Megállapítható, hogy ez a törekvés: megőrizni a maga sajátos alakját, — amellyel az életet gyakran meghatározzák — nem más, mint egy egyetemes tulajdonság megnyilvánulása. Az ásványi atom is arra törekszik, hogy megtartsa sajátos alakját, legfeljebb majd végül a rádióaktív átváltozás révén kell megsemmisülnie.

Eszerint a lényegileg életképes tulajdonságok minden anyag örök részei, és ezért a kristály, növekedésével, irányított és sajátos táplálékfelvételével, kiegészülésre törekvésével, szaporodási lehetőségeivel, olyan jólismert jelenségeket mutat, amelyek hasonlítanak a szövetek táplálkozásá-

hoz; ezért mutatnak a fémek a szerves lényekhez hasonlóan fáradtsági, forradási, emlékezetbeli (mágneses vas különösségei), sőt beteges (matinzip-képződés) jelenségeket.

Semmi sem könnyíti meg jobban a világ megértését, mint az életerőforrások eredeztetése az atommolekulából. Ezen a területen a fizika, a kémia, az élettan végül is találkoznak. „A micella — mondta még R. Tournaire — az élettani jelenségek eleme, a molekula a fizikai jelenségek eleme; az atom a kémiai jelenségek eleme; az elektron az elektromos jelenségek eleme, a photon a fényjelenségek eleme, és — teszi hozzá — a pszichikai jelenségek eleme a quantum.” Világos, hogy az atommal és elektronnal eljutunk az eredet keresztútjához.

A fizikusok, miután elvezettek bennünket az atomtól az elektronig, titokzatos keretben mutatták meg nekünk ezt az utóbbi elemet: rádióaktív dezintegrálódása, visszavezetése olyan tiszta energiára, amely teljesen megszabadult anyagi jellegzetességeitől, a szellem testetlenségének ruháját ölti föl. Itt a kézzelfogható, lemérhető, megmérhető világ érintkezik az okkult, metafizikai világgal. Minden anyag sugárzó energia alakjában elvesztheti anyagszerűségét és megfordítva: beh bizonyították, hogy a sugárzás is anyagszerűvé lehet. A materializmusnak és spiritualizmusnak itt nincs más értelme, mint meghatározni, ami innen vagy túl van megfigyelési lehetőségeinken. Most már ismerjük a folytonosságot e két terület között.

Ha tehát a micellánál, atomnál, elektronnál kezdődik az élet, akkor gyökerei lenyúlnak a lemérhetetlenbe és ami még több, az anyagtalamba. Ami leginkább anyagszerű a testben, nem csupán a tehetetlen molekulák összessége, amit lemérhetetlen elemek, mint pl. elektron, proton, kisugárzások és nagyon finom erők központja halmozott fel. A test kitapintható tömege csak hüvely, súlyos üledékképződés, amelyet az anyagtalán határain csoportosult apró kis energiával választott ki. Nem csodálatos, hogy nagyon

elenyésző tényezők hatalmas mértékben befolyásolhatják az elektronantennás összetett emberi testet? Egyébként ime a tények, hogy meggyőzzenek bennünket: a fény, a napsugárzás, az infravörös, ultraviola sugarak, X-sugarak, rádium-kisugárzás: különösen jellegzetes hatásokat gyakorol a szervezetre. Az ionizáció, amit ezek a tényezők előidéznek, az élő molekula kerületére, éppen arra a zónára, ahol végbe megy a kapcsolódás, vagy az atomleválás, a változások, amiket létrehoz a molekulák vonzása vagy taszítása, elegendőképpen megmagyarázzák hatalmas erejüket. Nem szilárd anyagi gyarapodásról, sem a test tömegére haltó anyag-elvonásról, hanem valami dinamikus megrázkódtatásról van szó. Egyébként mi az az elektromos beáramlás, ami majdnem egész szervezetünk működését irányítja, ha nem ilyenfajta elektronos és atomszerű változás, amely egyre tovább terjed, másodpercenként 30 méteres átlagos sebességgel, különleges vezetékeken, tökéletesített felfogókhoz (idegek, idegrendszer), de hasonlóan ahhoz, ami kevésbbé tökéletesen megy végbe minden egyes sejt protoplazmikus tömegében.

Csak atom és elektronbomlás magyarázhatja meg a rendkívül híg testek mozgását. Tudjuk, hogy a szaglászerve megérzi a beszívott levegő köbcentiméterében szétáradt milligramm jodoform százvezred részét. Itt szó sincs egy kémiai tömeg visszahatásáról, amely a protoplazmikus molekulák egész összetételére irányul; olyan módosulásról van szó, amely eléggé erős ahhoz, hogy a tudatig eljusson, de érthető, hogy sokkal kevésbbé fontos módosulások is alakíthatnák a vitális cseréket anélkül, hogy a tudatot, a hatások kikapcsolásán kívül, más is figyelmeztetné.

Charles Henry az *Essai de Généralisation de la Théorie du Rayonnement* c. művében (Páris, 1925.) az infravörös sugárzásnak illatot tulajdonít és azt állítja, hogy ki lehet számítani egy olyan test illatát és ízét, amelynek infravörös elnyelési színpéjét ismerjük. Zwaardemaker szerint a szag atomikus súlyok működése. Ramsay szerint az ultraviola-típus rezgéseiről van szó. Heynix azt hiszi, le tudta mérni

bizonyos illatok hullámhosszát 0.200 és 0.360 mikron között és azt állítja, hogy vannak majdnem egy oktávára terjedő illatfejlesztő rezgések. Azok a termékek, amelyek a legnagyobb rezgésszámot mutatják, izgatók, mint az éter, a levendula, a verbéna; a többiek csillapítók, mint a kámfor, ámbra, tömjén. A tubarózsa, rózsa, ibolya illatáról azt tartják, hogy tönkreteszi az énekesek hangját. A *Vitex Agnus Castus* illatának hatása altató. Hasonlóképp bizonyos szagoknak állítólag gyógyító hatásuk van, és vannak homeopáta orvosok, akik pl. előírják — bizonyos náthák esetében — a kökörcsin-tinktúra szagolását.

Általában az orvosok meglehetősen elzárkóztak a végtelenül kicsiny tényezők működésének a megértése elől; ennek a bizonyítéka, hogy sokáig szkepticizmussal fogadták a homeopátiás oldatok hatásosságát a szervezetre. Azzal az ürüggyel, hogy a számítás, — amely az Avogadro-féle szám-ból indult ki, — megmutatta minden molekula eltűnését a tizedik százszoros hígítás előtt, *a priori* tagadták a magasfokú hígítások hatásosságát, amit már világszerte évszázados gyakorlat igazolt, és ami ma sugárzási jelenséggel magyarázható. Meggyőzőbbek azok a gyógyszerokozta súlyosbodások, amelyek alkalmilag egyes betegek-nél nagyon magasfokú homeopátiás oldatok bevétele után bekövetkeztek, mint azok a terápiái sikerek, amelyek mindig a szóbanforgó tényezők összetettségében rejlő néhány hipotetikus adatnak tulajdoníthatók. Gyakran megtörténik, hogy egy százezredes oldat bevétele, ha előzetes óvatosság, vagy érzéstelenítés nélkül adták be, a betegségi tüneteket néhány perc alatt megdöbbszentő erősségig fokozza. Minden úgy történik, mintha a molekuláknak a hígítás által előidézett végső felosztásakor atomok, ionok, elektronok vagy főleg sugárzások indulnának meg, amelyek hatalmas energiát hoznak magukkal, hogy az élő szervezet finom szövetére hatást gyakoroljon. Igazán nem volna nehéz kísérleti úton s úgyszólván tetszés szerint elérni ilyenfajta megrázkódtatásokat, ha egyáltalán szükséges volna új bizonyítékokat szolgáltatni az efféle *imponderabilia* működéséhez. Vajjon a hőforrások

általános és ezeréves használata nem volna-e önmagában is elegendő annak megállapítására, hogy a túlságosan felaprózott molekulák, amelyek éppen azért bocsátanak ki sugárzást, mert részenként érintkeznek az anyagság határaival, sokkal mélyebben és gyakran eredményesebben hatnak az élőtestre, mint szervetlen orvosságok súlyos adagjai?

Hőforrások és homeopátiás orvosságok egyformán tanúsítják az organikus reakciókra, a szimptómákra, az elváltozásokra irányuló ama cselekvési sajátosságot, amelyet nagy tömegben bevett kémiai alkatrészeknek bőséges elnyelése idézhet elő. Pl. a nátriumklorid ritkított vagy ionizált molekulái nagyon hatásosan gyógyítanak olyan szöveti dehidratizációs és érelmeszesedési állapotokat, amelyeket a tengeri só túlzott élvezése idézhet elő hosszabb időn át egy szervezetben, miután azt vizének szivárgása által megtisztította és meghajtotta. A hasonlóság törvénye, amelyet Hippokrates fogalmazott meg először, azt mondja: „Hasonló gyógyít hasonlót, és ami előidézte a mesterséges betegséget, az meggyógyítja a valódi betegséget.” Hasonlóképp olyan hőforrások, mint amilyenek Vichyben vannak, ha hihetünk azoknak a bizonyítékoknak, amelyeket Jacques Frémont orvos közölt, a legkisebb adagolásban is (pl. egy kávéskanálnyi a Grande Grille forrás vizéből) meggyógyítanak olyan szimptómákat, amelyeket régebben több liternyi nagytömegű ételnek a gyomorba vitele idézett elő.

Ez a hatáshasonlóság, mint a gyógyító anyag hatásfoka és adagolása szerint változó hatások ellentéte, eléggé könnyen magyarázható, feltéve, ha elfogadunk a rezgések és a sugárzás tekintetében valami rezonancia-jelenséget: minden élő elem képes bizonyos rezgő ritmusra és minden ugyanarra az ütemre rezgő test erősítő vagy semlegesítő hatást kelt. Ez hasonló ahhoz, amit a hangtanban megfigyelhetünk a rezgő húrokkal kapcsolatban. Jules Regnaultnak ez a tétele egyike a legvalószínűbb feltevéseknek. Akárhogyan van is, hőforrások és mesterségesen dinamizált

orvosságok alkalmasak arra, hogy gyógyszeres súlyosbodást idézzenek elő azáltal, hogy a legmagasabbra fokozzák azokat a szimptómákat, amelyek velük kapcsolatosak. Ezért fontos ezekben a végtelenül kicsiny adagolásokban szem előtt tartani a negyvenegynéhány éve Hugo Schultz és Arnot által megfogalmazott törvényt, amely szerint a szövet vagy a beteg szervezet igen nagy mértékben érzékenyvé válik az effajta finom izgatószer iránt.

Nem éppen azért van-e ez, mert finom egyensúlya megbomlott, mert az atom- vagy elektronváltozások mértéke elveszett? Nem csupán az élő anyag legfőbb alkotóelemei sugároznak a világba elektront, hanem a rendes életműködések is, amelyek ezeket a finom erőket elindítják. Említettük az ideges befolyást. Másutt nyilvánvalóvá lehetett tenni a működő szervek elektromos kiválasztását. Viszont ha az elektromos áramot — ami elektronáramlás — a szervezetre alkalmazzák, módosítja a metabolizmust, sietteti vagy megzavarja a cserét. Nem csupán az elektromos áram alkalmazása húzza össze energikusan az izmot, hanem Charles Laville feltevése szerint az izomrost működése lényegileg az elektromos mechanizmustól függ. Az agynak Coton által 1875-ben felfedezett elektromos jelenségeit tanulmányozta Fleisch, von Marlow (1890), legújabban Kornmüller és Hans Berge. Ez utóbbiak találtak váltakozó frekvenciájú hullámokat, amelyek az érzékek izgalmától, az álomtól stb. függnek. A Loeb-iskola biológusai alacsonyrendű állatokon kimutatták, hogy a szexuális vonzódás együtt jár a hím és nőstény egymást kiegészítő elektrizálásával. A Glasgow-i Boyd fémkalitkák segítségével, amelyeket hihetetlen pontossággal csomagoltak és szigeteltek, kimutatta, hogy változásokat idéz elő az elektromos mezőben, amelyeket az emberi test, tevékenységével és — meglepő dolog — a homeopatikus orvosságokhoz hasonló végtelenül csekély anyagok felszívásával idéz elő.

Az elektromos jelenségeken kívül az élő testek reakciói a mágneses mezőben a végtelenül kicsiny hatóerő által előidézett fiziológiai hatások jellegzetes példáját mutatják.

Megállapították pl. hogy ha felállítanak egy egyént a világtájaknak megfelelően, még pedig egy földre helyezett fémlemezre, az a tény, hogy arccal északnak vagy nyugatnak fordították, néhány másodperc alatt nagyon figyelemre-méltó változásokat idéz elő az ütőér-feszültségében, vagy vérképletében (*dr. J. Regnault, Rev. de Path. comparée, 1925. dec. 20.*).

Egyebek közt a máj, a gyomor és a lép tompa zónája úgyszólván azonnal megváltozik s fölemelkedhetik 8—18 milliméterre, ha nyugatról észak felé fordul. Más tények is mutatják az élő testnek állandó indukcióját a földmágnességgel: ez az oka, hogy a fejjel északi irányban fektetett egyén nagyobb ellenállást tanúsítana a testen átvezetett elektromos árammal szemben. Ugyanabban az irányban az álom üdítőbb volna, s az ilyen hatások iránt érzékeny egyéneknél álmatlanság mutatkoznék; az átültetett fa többé-kevésbé meggyökeresedik, de nem csupán a talaj természete, hanem előző égtáji elhelyezkedésének megtartása szerint is.

A földmágnesség állandóan változik; évszázados változások ezek s vonatkozásban vannak az iránytűnek a valódi délkörön való kitérésével, de mindennapi változások is (a klinika könnyen megállapítja, hogy a legnagyobb változás pillanata, a hajnali 2 óra, egybeesik sok kórtani zavarral; a homeopáták, akik aprólékosan elemzik a betegségi tüneteket, jól ismerik ezt a kritikus órát és azt is tudják, hogy megfelel a nátriumsó indikációjának).

Van még egy fontos elektromos hatás, amely a mester-séges mágnesnek a testre gyakorolt hatásaihoz hasonlítható, de annál jellegzetesebb és fiziológiai s terapeutikai hatásokat idéz elő. (Cardan és Paracelsus a XVI. században, Luys, Bourru, Burot és sokan mások a XIX. században rengeteg megállapítást tettek ezen a területen.)

A földmágnesség, amelyben az emberek állandóan élnek, úgy látszik a földnek abból a forgásából származik, amelyet a napmezőben, helyesebben a holdnak és napnak összetett mezejében végez. Eszerint földgömbünk úgy visel-

kedik, mint egy dinamó tekerese, de az indukált mező különbözőképpen nyilatkozik meg a felületén, a sziklák természete szerint. Vannak a felületén földrepedések, sugárzási központok, amelyeknek hatása helyesen megválasztott és adagolt hőfürdőkben egészséges, de nagyon ártalmassá válhatik, ha ellentétes módon, vagy túlságosan hosszú ideig működik. Lachovszky e tárgyban érdekes kutatásokat végzett, amelyeket érdemes volna folytatni és igazolni. Különösen azzal vádolta ezeket a mágneses központokat, és általában minden rossz időben történő elektromágneses változást, hogy krónikus betegségeket, főként rákot idéznek elő, és úgy gondolta, hogy egy nyitott fémkör (nyaklánc vagy öv) segítségével redukálhatja. 1927-ben képeket mutatott be, amelyek a rák oszlását mutatták a talaj minőségével kapcsolatban, aszerint, hogy több vagy kevesebb földhullámot tud elnyelni. Cazzamali is tanulmányozta a föld-sugárzásoknak az emberi szervezetre tett hatását. Ez a pulzus rezgésében és gyorsulásában, valamint az elektromos ellenállás csökkenésében áll (Verona, 1936). Ezt erősítette meg G. Gotschté, Zeidz, a párisi Aveline, a figeaci Delclaux és a drezdai Hugo Bach, akik szerint a föld-sugárzás az oka a köszvénynek, a reumának, a szívbetegségeknek, a gyomor- és bélzavaroknak, és főleg — ezt Lachovszky is megerősíti — a ráknak. Von Pohl ismételten hangsúlyozta, mily veszélyes áramló víz felett lakni a kitermelt kisugárzások miatt. Malzen felhozta példának az új házat, amelyet az egészségtelen ház helyén építettek, és épp olyan egészségtelen maradt, mint a régi, mert földhatásról volt szó, nem pedig higiéniai feltételekről. A clermonti Dodel professzor megfigyelte, hogy bizonyos talajon a tengeri malacok ellenállóbbak lesznek a sztrichinnel szemben. A föld-sugárzások kimutathatók bizonyos készülékek segítségével, mint pl. Jemma aranyszálas elektrométere, a légkör ionizációja révén, amit éppen ezek idéztek elő, azaz még elektromos jelenségek révén is. Ezért tudta Royer megállapítani, hogy a földkisugárzási pontokon a gáznemű testek mesterséges ionizációja többé-kevésbé könnyen indul meg. Ezeknek a

fizikai feltételeknek tulajdonítható a fading, amelybe a szikratávírás ütközik ugyanazokban a rétegekben.

Mindezek a hatások végeredményben a napenergiából származnak. A fény és hő hatása nagyon ismert, de a napfoltoké, amelyek összefüggnek földgömbünk mágneses zavaraival (főképp távíró-, rádiótávíró-zavarok, légsúlymérőkilengések, ciklonok, földrengések, északi fény) sok ember szemében még most is elfogadhatatlan babona számba megy, hiszen annyira lemérhetetlennek látszik ez a hatás. Mégsem hiányoznak ezen a téren sem a megfigyelések.

Csijevszky és Pokrowszky meglepő egyezést mutattak ki a nap tevékenységének görbéje és a születés és halandóság görbéje között (*Côte d'Azur Medicale*, 1935.). A napfoltok főként akkor hatnak, ha a föld irányába esnek. Állítólag hatással vannak a növények és rovarok változásaira, a termés bőségére, a bűnözésre. A nizzai Nemzetközi Kozmobiológiai Intézet megfigyelte a napfoltok egybeesését a hirtelen elhalálozásokkal, öngyilkosságokkal, balesetekkel. Faure és Sardou, valamint a nizzai Valot, megfigyelték a napfoltok összefüggését a krónikus betegségek bizonyos tüneteivel. Első hatásuk az, hogy az embert idegesebbé teszik. Moreux abbé írja: „A kollégiumban, ahol tanár voltam, a büntetések száma kapcsolatos volt a nap-protuberanciák és a napfoltok által előidézett mágneses kitérésekkel; végre is arra a gondolatra jutottam, hogy kölcsönös függő viszony van a napfoltok és a háborúk között, amelyek időnkint vérrel borítják el az emberiséget.” Moreux abbé görbéit először 1910-ben mutatta be a brüsszeli *Société Scientifique* (Tudományos Társaság) közgyűlésének, sőt ezeknek az adatoknak alapján hangoztatta egy nagy háború lehetőségét 1914—1915-ben. Persigaut igazolta megfigyeléseit a diákokon (hasonlóképpen a tanárokon is), Csijevszky pedig a történelem nagy eseményein.

Ami a hold hatását illeti: nincs semmi, amit jobban ismerne ennél a közönség és jobban félreismernének napjaink orvosai. A rádiótechnikusok tudják, hogy a hold-

fogyatkozások bizonyos zavarokat idéznek elő az adásban. A fizikusok tudják, hogy a levegő elektromos vezetőképessége holdtöltekor nagyobb, újholdkor csekélyebb. A falusiak tudják, hogy újhold után kell vetni ahhoz, hogy több szár és levél (takarmány) teremjen, és utolsó negyedkor, hogy több legyen a szem. Az első negyed szaporítja a nedvet, az ilyenkor vágott fa könnyebben korhad. A rák-kereskedők tudják, hogy ezek az állatok változtatják súlyukat, nehezebbek holdtöltekor, mert szöveteik jobban át vannak itatva vízzel. Megfigyelők feljegyezték, hogy a hold által visszavert, ennél fogva polarizált fény megfehéříti a lent, de tönkreteszi a márványt és előidézi a szerves anyagok rothadást. Az állattenyésztők tudják, hogy az első negyedkor történt megtermékenyítésből többnyire hímek származnak. Beszedeff feljegyezte, hogy az újholdkor született kiscsirkék és csikók véznábbak. A zürichi Krafft megfigyelte, hogy a holdtölte előtti három napon az újszülöttek közt kevesebb a fiú, az utána következő három napon a legtöbb. Oswald érdekes megfigyeléseket tett az összefüggésről a hold és a havi tisztulás között. A frankfurti Rudder professzor a kozmikus ritmusokról szóló tanulmányában (Leipzig, 1936) az Arrhenius-görbékét (1898) és a születéseket a holdváltozásokból magyarázta. Magam is közöltem *Tempéraments* c. könyvemben (1922) azokat a megfigyeléseket, amelyeket a gorbói szanatóriumban végeztem 1917—1918-ban; ezek szerint a fejlődéssel járó kiütések és a tüdőbetegek vérköпései tizenkétszer nagyobb számúak első negyedtől holdtöltéig (maximum), mint holdtöltétől utolsó negyedig (minimum). Már régi klinikai orvosok feljegyezték, hogy az epileptikus rohamok gyakoribbak újholdkor, a bélférgek spontán kiürítése pedig utolsó negyedkor.

Ha figyelembe vesszük, ezeket az asztrális hatásokat, amelyeket már sok egybehangzó tanulmány megerősített és azokat, amelyeknek hivatalos tudományos szentesítéséhez már csak annyi idő kell, amíg a régi előítéletek lomtárba kerülnek és főleg ha figyelembe vesszük azt, hogy hatás-

módjuk azonnal nagyon érthetővé válik, míhelyt a sugárzási és a különleges rezonancia-jelenségeket belevonjuk a vizsgálódásba: akkor nincs jogunk lezárni e tárgyra vonatkozó kutatásainkat, hiszen igen sok tekintélyes csillagászkutató állítja, hogy a többi bolygó is (aszerint, hogy hogyan helyezkedik el az állatkörön, hogyan viszonylik a mi délköreinkhez, milyen az egymás közti harmonikus vagy diszszonáns szögtávolságuk), összefügg az egyének mindenféle fizio-patológikus megnyilvánulásával. Ez a fejezet csak azóta teljesedik ki, amióta P. Choisnard meghonosította ezen a területen a statisztikai megfigyelések módszerét.

Ami a tulajdonképpeni orvostudományt illeti: a statisztikai kutatások még töredékesek. Idézzük Jacques Lemoine érdekes megfigyelését: eszerint a halandóság csökken minden alkalommal, amikor a Venus bolygó a Szűz jegyében áll (*Côte d'Azur Médical*, 1932). J. Lemoine e megállapításának az az érdeme, hogy egészen új tényt vezet be, amit a hagyományos asztrológia nem tudott meglátni.

Minden bizonnyal, az élőlény törékeny alkatánál fogva, bonyolult elektromos antennáival, sokféle megnyilvánulásaival a változatos asztrális hatások ellen létrehozza a legmegfelelőbb ellenszert, de a nagyon egyszerű fizikai folyamatokra vonatkozó megállapításoknak annál nagyobb az értékük a csillaghatások kiderítésében: és köszönet illeti Maag esslingeni csillagászt azért a megfigyelésért, hogy a napnak vagy a holdnak kapcsolata a többi bolygóval módosítja a folyadékok áramlásának gyorsaságát a hajszálcsövekben, azonos hőmérsékleti és légköri nyomás esetén. Föltehetjük, hogy ezek a hajszálcsövességi jelenségek ionizáció révén keletkeznek, azaz olyan elektronos módosulás révén, amely hasonló ahhoz, amelyet a csillagok le nem mérhető hatása hoz létre az élő szervezetekben. Szóval a nap és hold által már előidézett elektromágneses indukciókhoz hozzájárulna ez a változás is.

Minden úgy történik, mintha szöveteink kézzelfogható

folytonossága láthatatlan elemekből álló hálózatot rejtene, amelyek teljes kölcsönhatásban vannak: ionok, elektronok, elektromos vagy mágneses vagy akár fénymezejükkel, valamint ismeretlen, de valószínűleg különös hosszúságú éterhullámos sugárzásukkal.

Sokat beszéltek már az ember *aurájáról*. Minden időben voltak emberek, akik azt állították, hogy tulajdon szemükkel látták aurájukat, (saját éteri testképmásukat). A hagyomány a szentek dicsfényében, Buddha fényburkolatában ábrázolta. J. Kilner 1920-ban azt állította, hogy dicyanin fényellenzők láthatóvá teszik a kevés ihletvelátónak. Valaha le akarták fényképezni, de semmi bizonyítékot nem tudtak szerezni ezen a módon. Sok hagyományos tanítás hirdette ennek az éteri testnek a létezését, amely az élő testet valamiféle, többé-kevésbé fénylő kisugárzással övezi: egyiptomiak, taoisták, görögök (Hippokrates enormonja), kabbalisták, Vedanták, Paracelsus Evestruma, a spiritiszták Perispritje. Tanúbizonyság bőven van. Ez a másod-test rendszerint láthatatlan, de halványan fénylővé válhatik, ha saját sugárzása összevegyülne valami kis fényisugárzással.

A fényjelenségek eléggé gyakoriak az élőlények között ahhoz, hogy egyik változásukon semmiképpen se csodálkozunk. A sugárzás egyébként kivételes, de az emberi kisugárzással már sok tanulmány foglalkozott. Ch. Henry *Essai de Généralisation de la Théorie du Rayonnement* (A sugárzás elméletének általánosítása 1925.) című tanulmányában kilenc ezredmilliméteres hullámhosszúságúnak tartja. Albert Leprince szerint ez a hullámhossz csökkenhet tüdőbajnál és emelkedhetik epilepsiánál. A sugárzás frekvenciája másodpercenként 300 trillió. Egyébként lehetnek más, még finomabb formái is (Alb. Nodon, *Académie des Sciences*, 1923. márc. 24.). El kell olvasni még Farny genfi professzor (1916), valamint Voillaume (1934) Savoie, Sagols (1935) műveit.

Helyes feltevésnek látszik, hogy az élő test finom szövete a magyarázata azoknak az életjelenségeknek, amelyekről fizikokémiai mechanizmusok nem adnak számot. Ez a minta, amely szerint a szervezet szabályozza metabolikus változásait, sérülés esetében gyógyulását, növekedését: ez az őserő, amely megakadályozza a sejtszaporodás anarchiáját, amely fenntartja a szervezet teljes együttműködését. Mihelyt elfogadjuk, hogy az élőlénynél nincsen teljesen helyi visszahatás, sem pontosan egy bizonyos területre korlátozott betegség, hanem, hogy minden szerv, minden szövet részt vesz a védekezésben, részes a gyógyulásban, és megfordítva, nincs szerv, amely nem tükrözi vissza az egész szervezet állapotát (a nyelv, az iris kórtünettana, a vizelet, a pulzus régi kórtünettana), a fiziopatológia szintetikus felfogása végül is elhiteti velünk, hogy van ilyen lemérhetetlen kapcsolaton alapuló hatóerő: Enormon, Evestrum, a montpellieriek életerője.

Az idegrendszer és a kapcsolt reflexek bonyolultsága nem ad számot azokról az összefüggésekről, amelyek bele-rajzolják egy körömformába (Mangin-Balthazard), az iris foltokba (Péczy, Lilienqvist), az orrtopográfiába (Bonnier) a jelen és a múlt egész fiziológiai egyensúlyát; továbbá nem ad számot a kínai orvostudomány reflextanának titokzatos pontjairól, — ezt a tant Welche és egyes homeopáták tanulmányozták; minden egyes betegségnek megfelelnek néhány milliméternyi bőrzónák, pontosan meghatározott helyeken, ezek a pontok. Ezek a pontok rendkívüli túlérzékenységet mutatnak és izgatásuk az egész fiziopatológiai folyamatot módosítja. Az idegrendszer semmilyen anatómiája sem tudna megmagyarázni efféle viszonyokat.

Ezért védelmezhető ma ez a hindu Prana elmélet, amely szerint az egész test át van itatva különleges kereszteződésekkel a különleges áramok szerint. A kisugárzások, zárt hálózatuk, áramlásaik végtelen gyorsasága révén megértjük a szervezet tökéletes hangszerelését, pl. a gyulladás csodálatos taktikájában (fehér vérsejtek mozgósítása, az idegdúcok, a lép, a vérkeringés, a hőszabályozás szerepe stb.).

A jelenség érthetőbbé válik, ha feltételezzük a reflexműködések szerepét, amelynek bonyolultsága és tökéletes stratégiája épp oly nehezen érthető, mint egy finom, egyébként más jelenségek magyarázatához szükséges szervezet létezése.

Az életszervek működésének egyik legérdekesebb képét kapjuk a beteges helyettesítések és áttételek ismerete által; e kép megértéséhez hasonlóképp szükséges egy nagyon kicsi hatóerőkapcsolat föltételezése. Hogy egy betegség közben fellépő másik betegség kifejlődése megakaszt, vagy megszüntet egy korábbi betegséget, hogy pl. egy ekcéma megszüntet egy krónikus fejfájást, hogy egy pikkelysömör megszüntet egy tuberkulotikus folyamatot, hogy egy tályogrögzés befejez egy súlyos tüdőbántalmat: ime érdekes és inkább megszokott, mint kivételes esetek, amelyek magukban foglalják az egységes, másként felfoghatatlan fiziopatológikus hajlamot. Amikor a helyettesítés végbemegy egy szervi és egy pszichikai betegség között (pl. mikor egy korai elmebaj abban a pillanatban megszűnik, amikor a beteg sorvadásos lesz, amint egy általános hűdés megszűnik, mivel a beteg mocsárlázt kap), akkor logikai kényszerűség elfogadnunk, hogy a tuberkulotikus betegség, a malária, szokásos hatóerején kívül (a Koch-bacillus, vagy vérélősdiek) egy másik, ismeretlen, vagy láthatatlan tényezővel gyógyít, mint amilyen a gondolatzavar, az örüléses csoportban, és hogy ez az ismeretlen tényező eléggé kicsiny ahhoz, hogy tiszta pszichikai életet teremtsen. Valóban nem kell feltételezni az agy anyagi elváltozását az ilyen elmebaj okául, minthogy az értelem rendkívül gyorsan visszatérhet, néha egészen hirtelenül, és semmilyen organikus folyamat sem tudna rögtön „restitutio ad integrum“-ot megvalósítani. Mindezek a megfontolások az éterikus képmás mellett szólnak.

Valóban az a gondolat, hogy minden egyes sejtből alakatlan erőmező sugárzik ki és a sejtet körülburkolja, bár maga nem szerves, semmi módon sem adna számot azoknak a hatásoknak irányított és szintetikus jellegéről, amelyeknek a magyarázatára felhozzák. Mi szabályozná hát a növeke-

dést, az egyes tört csontrészek beigazítását, egy sérülés javulását, egy seb hegesedését, ha ez a képmás csak alak-talan pára volna a létező sejtek körül? Ellenkezőleg, ha ez alkotja a tapintható szerkezet szövetét, akkor okvetlenül ez az irányítója, szervezője, kormányzója az anyag alakításá-nak. Ennek az alakító erőnek még a zavarai is, a torzvál-tozások, a korcs alakulások, (mint pl. fogak és haj egy irhadaganatban) inkább a finom alakmás létezését, mint nemlétezését bizonyíthatnák és a daganatok keletkezése mutatná, hogy mi történik, ha ismeretlen okból éppen nincs jelen.

Még egyszer meg kell hát vizsgálnunk a fluidum-kép-más kérdését, amelyet egyébként még egyáltalán nem oldot-tak meg. Közvetlenül utána újra felmerül e képmás és az anyagi test különválásának lehetősége, ahogy az okkultisták előidézik élők és holtak árnyaival, vagy távolbaható cselek-ményekkel, mint pl. a babonázás. Pillanatnyilag többet érne körülhatárolni a problémát. Azonban jegyezzük meg, hogy a kérdéses képmás nélkülözhetetlen bizonyos meta-psychikai jelenségek megmagyarázásában, főleg a telekine-tikus tárgyáthelyezések esetében. Ma már túlhaladott állás-pont volna vitatkozni ezeknek a tényeknek a hitelességéről, mert ez most már kétségbevonhatatlan. Egyébként a kép-más egyik sajátosságát már kísérletileg igazolták dr. Osty vizsgálatai Rudi Schneider médiumon, 1930—31-ben a metapsychikai intézetben. Osty megállapította, hogy bizo-nyos kisugárzásoknak, amelyek a médium testéből származ-nak, mielőtt még a legcsekélyebb látható vagy mechanikus jelenséget előidéznék, máris megvolt az a tulajdonságuk hogy megszakítottak egy infravörös fénysugarat, és hogy így elektromos úton jelentkeztek.

Ez az ismeretlen sugárzás természetesen fiziológiai hatást is gyakorolhatna az egyik élő szervezetről a másikra. Kétségtelenül így kell magyarázni és értelmezni azokat a kísérleteket, amelyeket Magrou, a párisi Pasteur-intézet orvosa végzett néhány évvel ezelőtt. Fejlődésben lévő tengeri-sün lárvákat helyezett egy tartályba, amely elé

kvarc-ellenzőt állított. Az ellenző másik oldalán elhelyezett egy élő szervezetet, mondjuk egy teljes sarjadzásban lévő hagymagyökérzetet, és megállapította, hogy a tartályban lévő lárvák mindenféle elváltozást szenvednek, míg az ugyanilyen lárvák, az ellenőrző tartályban normálisan fejlődnek. Nyilván el kell ismerni, hogy a hagyma életkiszugárzásai nem csupán áthatolhatnak a kvarcon, hanem befolyásolhatják a tengerisün-lárvák életképességét. Magrou e megfigyelései jelentős fontosságúak, mert ha helytállóak, ha megadják az életsugárzás magyarázatát, akkor bizony el kell ismerni, hogy bizonyos kuruzslók kézzátétellel gyógyíthatnak és el kell ismerni mindazokat a tényeket, amelyeket az emberi mágnességének, sőt a vámpirizmusnak, a mágikus befolyásoknak stb. tulajdonítanak, vagy még egyszerűbben: föl kell ismerni, hogy a kézzátétel finomabb módja a ráhatásnak, amit vibrátorok, kaucsuktekercsek és más különleges készülékek idéznek elő. Érdekes volna újra elvégezni olyan hitelesített kísérleteket, amelyeket bizonyos magnetizőrök végeztek, mint Gaston Durville (1913), Melin, Bovis, akik kézzátétellel megakadályozták elhalt organikus anyagok rothadását.

Semmi sem természetesebb, mint valamely élőlény éteri képmásának hatása egy másik éteri képmásra oly módon, hogy az élő kisugárzás legegyszerűbb detektora, — mint Magrou kísérleteiben — egy másik élő szervezet legyen, mivel kétségtelenül megállapították, hogy a jelenleg készített fizikai készülékek közül egyik sem tud hitelesen feljegyezni ilyen kisugárzást. Boyd már említett kutatásai bevezetésül szolgálhatnak ehhez a vizsgálathoz. Kutatásainak eredménye, hogy vannak a bőrfelületen elektromos töltések és ezekből a töltésekből elektromos mező keletkezik az élő test körül, amely folyton változik, az egészségi állapot szerint. (*Boyd: Emanometer and disease*. London, 1933). E kísérleti vizsgálatok alapján a zürichi Müller készüléket szerkesztett, amely kimutatja, hogy a kéz kisugárzása, ha távolból hat egy árammegszakításra, elegendő arra, hogy az általa előidézett ionizációval részben

visszaállítsa az áramot. Meg kell még említenünk Abrams vizsgálatait; ő megpróbálta valamely betegségi termék (vér, genny vagy egyéb), vagy valamely hígított orvosság kisugárzásait felfogni, a szikratávíró adójához hasonló készülékkel, amelyet különféle hullámhosszokra állított be; az egészsnek szüksége volt a földi mágneses délkör szerint beállított egészséges emberi szervezetre, mint „reagens“-re.

A ma annyira elterjedt sugárzástan eszerint nem más, mint az élő és emberi detektor alkalmazása, hogy feljegyezze a bármilyen földi, fémes, emberi vagy egyéb forrásból kibocsátott sugarakat. Ma még kénytelenek vagyunk az effajta hatásokat emberi érzékenységgel kiértékelni; szívesen segítjük ezt az érzékenységet mechanikai ügyeskedésekkel is, de azzal a megszorítással, hogy túlfinomult érzékenység elengedhetetlen.

Bizonyos különös adottságokkal bíró egyének sajátos benyomást éreznek, ha egy tárgyat, vagy személyt érintenek. Sőt megesik — valami finom indukció révén, — hogy ha ott vannak a beteg mellett, bizonyos fokban maguk is érzik mindazt, amit a beteg kiállt, vagy valami egészen más benyomást éreznek s ezt igyekeznek visszavezetni sajátos okára. Az eset egyébként ritka, mert az emberek nagy része nem gondol arra, hogy módszeresen kipróbálja idevágó képességeit. Mégis felfedeznek különféle érzékeny egyének között ugyanazon tárgy iránt hasonló reakciókat, amelyek éppen azért, mert megmagyarázhatatlanok, érdekes esetei lehetnének tudományos megfigyelésnek: innen van az, hogy némelyek közülük colibacillusos egyén jelenlétében ugyanazt a furcsa szúrós fájdalmat érzik szemükben.

Kétségtelen, hogy ritka képességekről van szó, amelyek éppen ezért gyanúsak a tudomány szemében. Az a benyomás, amelyet a felfogó egyén a kisugárzások állítólagos forrásából kap, többnyire nem eléggé erős és nem eléggé határozott, hogy tudatosulhatna. A tudat küszöbe alatt marad és olyan felfogó és erősítő eljárással kell vizsgálni, amely

tárgyilagosan kimutatja. Ilyenek az inga, a varázsvessző. A folyamat, amely szerint az éterikus képmás bármilyer módosulása reflexeket idéz elő, amelyek elhajlítják a pálcát, vagy megrezegtetik az ingát, teljesen öntudatlan marad, de minden egyénél vannak állandó kapcsolatok az így keletkező mozgások és a természettörvények között annyira, hogy — mivel az egyén a módszeres beállítással „mérték-hitelesítve“ van, — önkéntes mozdulataiból következtetni lehet a kapott benyomás mineműségére.

Néhánynapos kísérletezés után majdnem mindenki felfoghat sugárzási reakciókat az inga vagy a vessző segítségével és ezt a jelenséget nem szükséges kivételesnek tekinteni. Más dolog azonban meghatározni az így nyert eredmények gyakorlati értékét. A legkönnyebben felfogható hatások egyike az, amely földalatti víz áramlásából, vízfelületekből, továbbá fémes tömegekből származik. A vessző, vagy az inga reakciója önmagában alig ismerhető fel, de a legtöbb kísérletező azt állítja, hogy felismeri a jelenség forrását, mert készülékét különféle fémekkel szereli fel, amelyek a rezonancia segítségével növelik vagy csökkentik — aszerint, hogy milyen ez a forrás — a kezdeti visszahatást. Az általánosan elfogadott vélemény az, hogy annak a földfelületnek a kiterjedése, amelyen az illető tárgy a hatását érezteti, megadja ennek a tárgynak a mélységét, mivel ez a hatás a függőlegeshez viszonyított 45°-os ferde elhajlás irányában terjed.

Azok az egyének, akik ragaszkodnak a sugárzástanhoz, sietnek kijelenteni, hogy képességeik nem egyformák; egyesek érzékenyebbek az emberi test, mások a fémek és megint mások a források kisugárzásai iránt. Azok, akik készülékeket használnak, megállapítják, hogy a vessző vagy az inga hatásosabb-e a kezükben. Sőt még azt is állítják, hogy ezeknek a tárgyaknak az anyagát, hosszúságát stb. egyéni képességeik szerint kell megválasztani. A jelen pillanatban lehetetlen kibogozni, mi ebben a tárgyilagossá. Egyesek, — mint Turenne — azt állítják, hogy a vizsgált tárgy körül váltakozva hol erősebb, hol gyengébb reakció-

zónákat tudnak kijelölni és ebből megállapítják, a kisugárzott hullámok hosszúságát. (Általában: néhány centimétertől 3—4 méterig.)

Kétségtelenül sok a tévedés ezekben a detekciós kísérletekben és a skeptikusok diadallal szedik is ezeket tűhegyre, de egyetlen, nagyon bonyolult probléma pontos megoldása sokkal tanulságosabb, — ha ugyan nem egyetlen, — mint száz tévedés, mert a valószínűségszámítás sokkal nagyobb százalékarányt mutatna. Érthető, hogy ilyen feltételek mellett a kutatók igyekeznek az emberi detektort mechanikai detektorral helyettesíteni, hogy megállapításait a tudománnyal elfogadtassák. Az ajánlott készülékek legnagyobb részének az a célja, hogy lemérje azokat a hatásokat, amelyek iránt a sugárérzők érzékenyek, még pedig úgy, hogy nagyon finom eszközökkel, mint egy szikratávíró vevőkészüléke, kiértékeli az elektromos mező, a környező ionizáció vagy rezgőhullámok változásait. *Dr. J. Regnault: Biodynamisme et Radiations* c. kitűnő munkájában (Páris, 1936, 229—243 l.) lapokat szentel néhány készülék leírásának, ezek: Abrams, Abel Martin, Vita, Hugues Fourcas, Leprince, Gentile, Larvaron és a saját készülékei. Bizonyosnak látszik, hogy ezek az úttörők a döntő eredmények útján haladnak.

Sok jóakarató kritikus elfogadja, hogy az emberi lény bizonyos feltételek mellett felfoghatja a kibocsátott sugárzásokat, ha közvetlenül hatómezejükbe lépnek, de teljesen felfoghatatlannak tartják, hogy egy sugárérző valamely tárgyat vagy személyt felkutathat egy tervrajzon vagy egy térképen. Be kell vallanunk, hogy a probléma különösen izgalmas. Ha azonban mégis el kell ismerni, hogy bizonyos esetekben — ha ezek még oly ritkák is, — a sugárérzők ezzel a módszerrel olyan útmutatásokat adtak, amelyek később helytállóknak bizonyultak (és állhatatosan hivatkoznak az efféle, valószínűleg hiteles tényekre), akkor nem az a kérdés, hogy a dolog felfogható-e, hanem az, hogy való-

ságos-e és abban az esetben, ha határozottan igaz, el kell fogadnunk, hogy a térkép vagy tervrajz egy értelmi elgondolás lerögzítésének az eszköze, és hogy ez az elgondolás megfelelhet a tárgyvilágos valóságnak és egyúttal az egyén nagyon finom reakcióinak. Logikusan szükséges volna, hogy ez az értelmi elgondolás még sokkal finomabb hullámokból álljon vagy ilyenek szállítsák, mert ezek a hullámok eléggé finomak ahhoz, hogy nagy távolságokon át összhangban legyenek azzal, amit a tárgy kibocsáthat és az egyén felfoghat. Ez a teljesen ismeretlenbe és a mérő föltevések világába ragad bennünket.

Mégis van okunk megbámulni az értelmi képzetek hatását az emberi szervezetre. A hisztéria szolgáltat erre csodálatos példákat, mint amilyen pl. a hamis terhesség. Érzékeny egyéneken a szuggesztió vértolulásokat, vérzéseket, gönnyömléseket, sebhelyforradásokat stb. idézhet elő. S mindez, ámbár már meglehetősen megszoktuk, mégis épp oly felfoghatatlan, mint az ingajóslás vagy a telepátia. Nem feltételezett reflexről van itt szó, hanem rendkívül fontos hatásról.

A valóságban az értelmi képzet hatása a testre csak akkor felfoghatatlan, ha a dualizmus primitív felfogásához ragaszkodunk: anyag-erő, vagy test-lélek. Mindegyik a jelenségekben keres alapot, amely kívül van az élő szintézisen: egyeseknek ez a test, másoknak a lélek vagy szellem. Azonban ha hajlandók vagyunk az életet szintetikusán szemlélni, mint Spinoza és Goethe után Mach, W. James, B. Russel, akkor, — hogy V. Dabrovics kifejezésével éljünk, — a szervezet egy élő és változó lelki egység kifejezőjévé válik (de azért önálló marad) míg a psychizmus a szervezet kifelé és befelé irányuló vizsgálódása. Mivel a szellem épp úgy az élet megnyilvánulása, mint az élő anyag, megfelel azoknak a tiszta energiáknak, amelyek túl vannak az elektronon, a quantumoknak, mint R. Tournaire mondta, a test pedig nehézségével, kémiai reakcióival megfelelne a terjedelmes micelláknak. A valóságban a két véglet a látható világ szélső határain helyezkedik el, ezzel azonban

éppenséggel nem mondtunk véleményt arról, hogy mi lehet a látható világon túl. A fokozatos folytonosság alapján, ami ezeket a végső határokat összeköti: a gondolkodás hatása a szövetekre.

Ime, végre meg kellett említenünk a leglemérhetősebb erőt, amely az életre hat s amelynek hatásai elsősorban az orvostudományt érdeklik.

Az értelmi képzet hat a fiziológiai működésekre és a szövetek állapotára. A hisztéria- vagy szuggesztió-jelenségek, amelyek ezt a hatást bizonyítják, nem létezhetnének, ha nem volnának összeköttetésben az egyének természetes lehetőségeivel. Azt hisszük, hogy a hipochondrikus beállítottságnak vagy az erős egészség-váagnak a szervezeti hatásait nem kell bizonyítanunk. Itt is tudatos lelki megnyilvánulásról van szó, a „megnyilvánulás“ szónak elfogadott rendes értelmében; de G. Dwelshauvers, igen helyesen kimutatta, hogy vannak tudattalan megnyilvánulások vagy képek, akár olyanok, amelyek egyszer már tudatosak voltak, de háttérbe szorultak, akár lappangók, amelyek benne vannak az ember öröklött pszichizmusában, vagy kollektív tudatalattiságában és amelyeknek meghatározott körülmények között az a rendeltetésük, hogy átmenjenek a tudatba (ilyenek az úszás mozdulatai az elsőízben vízbedobott kutyanál, vagy L. Daudet „örökségei“). Normális állapotban e tudatos vagy tudattalan lelki képek feladata a testi működések szabályozása, minthogy a tudatosak pótolni tudják a tudattalanok esetleges hiányát. Nagy szerepük lehet a gyógyulási folyamatokban s kétségtelenül ezért kéri az orvost egyszerű emberek ösztönszerűn arra, hogy magyarázza meg betegségüket, mielőtt még fájdalmaik csillapítását kérték volna: mintha ezek az emberek meg akarnák szerezni a lehetőséget, hogy betegségükre gondolhassanak és így nyerjék vissza egészségüket. Ugyanabban az értelemben mondják a Christian Science hívei arról, aki beteg lett: elfelejtett egészséges lenni, s arról, aki meghal: elfelejtett élni akarni. Bizonyos naturista szekták mindenkinek ajánlják, hogy naponta elmélkedjék főbb szervei kifogás-

talán működésén. Az érzés, a fájdalom, amely az ideghatásokkal és ezek keretében kétségtelenül a test elektromos módosulásaival kapcsolatos, arra lesz jó, hogy felidézze a tudatos megnyilvánulás valószínűleg még sokkal finomabb közbelépését s ezért általában később sokkal súlyosabbak a kezdetben fájdalommentes betegségek, mint a többiek. Az érzés vagy az érzelem összekötő tényező lehet a gondolat és a test között. Tervem, hogy egyszer majd részletesen kifejtem idevágó gondolataimat és kikutatom egy érzésterápia alapelveit.

Ha a gondolat így tud hatni a testre, akkor a jósló sugárérzékenység, amely távolból hat egy terepre vagy értelmi képzetre, részben megmagyarázható azzal a feltevessel, hogy ha a vessző vagy az inga elmozdulása fizikai izgalom eredménye, éppen így keletkezhetik a gondolatból is, mint Pavlov kísérletei mutatják. A továbbiakra nézve meg kellene értenünk, hogyan fokozódhatik ez a gondolat a kívánt erősségre, aszerint, hogy egyezik-e vagy nem a tudat ismeretlen valóságával. Itt, tudatlanságunk tulsó partján, hídfőt találunk, amelyet már kiaknáztak a telepátiával; ez lényegileg nagyon finom és igen titokzatos rezonancia-jelenség, de a megfigyelés már kellőképpen igazolta. Egyébként a telepátia, a távolszuggesztió, a babonázás, a gyógyítás az értelmi koncentráción alapuló mágikus műveletekkel: mind ugyanazt a problémát vetik fel és mind ugyanúgy oldhatók meg. Jobb tartózkodni a nagyon könnyű vagy túlságosan kockázatos feltevésektől, de ha végére akarunk járni a titoknak és tudni akarjuk, milyen mértékben fejleszthet ki magában valamiféle előérzetet egy sugárérző, akkor tekintetbe kell vennünk, hogy a jövő nagy részben a jelen kibontakozása, amely csírájában magában hordja a jövőt. Ha a megszámlálhatatlan lehetőségek értelmi elemzése látszólag tévútra visz bennünket, az ösztönös, fogékony szintetikus felfogás kétségtelenül módot ad rá, hogy abból intuitív módon megragadjuk az igazi eredőt, amelyet annál inkább irányítani kell, minél szétfolyóbbak spekulációink. Egyébként — úgy hisszük, — elismert tény,

hogy az állatok előre látják a kataklizmákat, vagy azokat a természeti adottságokat, amelyek őket közvetlenül érintik; hogy a rovarok már a nyár közepén más-más intézkedéseket tesznek, aszerint, hogy a tél kemény lesz-e, vagy enyhe, és hogy a „természetnek e világossága“, — hogy Paracelsus kifejezésével éljünk, — még állandóbb és biztosabb azoknál az élőlényeknél, amelyekben nyoma sincs az értelemnek, mint amilyenek pl. a növények, amelyek ugyanilyen titokzatos előérzethez szabják védekezésüket.

Végül kiderül, hogy a gondolkodás, amely a lemérhetetlen hatóerők közt a legfinomabb, érdekli az orvostudományt; bizony megriad a kozmikus életnek ama végtelenül mélyértelmű adottságai előtt, amelyek még nagyon távol vannak értelmi megismerésünktől és tudatos felfogó képességünktől. Kétségtelenül minden egyes egyén a gondolkodással kapná — mint a fehér vértestecske szöveteinkben — a kozmosz eltörölhetetlen jelét, amely őt titokzatos sorsa felé irányítaná, és arra késztetné, hogy cselekedjék olyan célokért, amelyek végképpen meghaladják értelmi képességét és egyéni érdeklődését. Ime, itt vagyunk azoknak a feltevéseknek a végső pontjánál, amelyeket a tények területén megkockáztathatunk.

Lassú fokozatossággal bejártuk az elektronos fizikától és az ismert sugárzások fiziológiájától kezdve az egész területét annak az orvosi kutatásnak, amelyet általában eretneknek tekintenek, mert sérti a hivatalos elméletet azzal, hogy mindent meg akar magyarázni. Akkor, mikor a pasteuri elméletek egyszerűsége azzal büszkélkedik, hogy megadta az orvosoknak az értelmi biztonságot, kozmikus hatásokról, s főként az egyetemeken még nem tanulmányozott hatásokról beszélni: eretnekség. Akkor, amikor a higiénisták feladatukat befejezettnek vélik azzal, ha felkutatják a mikróbákat és a kémiai mérgeket, illetlenség a fertőzést sugárzásokkal és lemérhetetlen tényezőkkel magyarázni. Amikor a materialista biológia kitalálta az ellentesteket, opsoninokat,

precipitineket stb., forradalmi cselekedet hullám-rezonanciát felhozni a fogékonyság és az immunitás magyarázatára. Akkor, mikor a magnetizőröket, a kuruzslókat, az okkultistákat az egyetemi orvoskarok üldözik, tiszteletlenség ugyanakkor átengedni nekik egy értékes és hatásos területet. És mégis a tudomány minden haladása először eretnekség volt, minden felfedezés előzetes nyugtalanságból indult ki és az emberi szellem most már csak úgy állíthatja meg ezeket a kutatásokat, ha maga is belepusztul. A mi hivatalos orvostudományunk mechanista és kémikus maradt. Milyen lesz holnap? Ch. Fabry genfi professzor, amikor a lemérhetetlen tényezők hatalmas területét áttekintette, nagyon helyesen jelentette ki a bordeauxi hydrológiai kongresszuson (1926), hogy „a modern fizika egyre nagyobb fontosságot tulajdonít a sugárzásnak és azoknak a kapcsolatoknak, amelyek az anyaghoz fűzik a fizikai sugárzást; ezt a világ-egyetem egyik lényeges alkotóelemévé tette, és bátran kimondhatná: minden elektromos töltés és sugárzás.“ Ötven vagy száz évenként az orvostudomány mindig odajutott, hogy követte a fizikát. Valószínű, hogy a holnap orvostudománya a lemérhetetlen hatóerők tudománya lesz.

A gondolat is ilyen tényező s nem csupán a gondolkodó egyén szöveteire hat, hanem talán még más egyének szöveteire is, akik felé irányul. Így megmagyarázhatók volnának a csodálatosnak mondott terápiái hatások, főleg bizonyos kuruzslók beavatkozása: az efféle hatások valóságos létezését nincs jogunk tagadni, azzal az ürüggyel, hogy ma nekünk felfoghatatlanok. Őszintén szólván ez a hatás semmivel sem rendkívülibb, mint a telepátia, amelyet — úgy hiszem — bőségesen igazoltak.

A lemérhetetlen hatóerők fejezete bizonyára határtalan távlatokat nyit az orvostudományban.

RENÉ ALLENDY

LÉLEKTANI GYÓGYMÓD

A könyvünkben bemutatott terápiai eljárások nem mások, mint a testi gyógymód más-más formái. A legrégebb és leghivatalosabb gyógymóddal együtt az a közös gondolati követelményünk van, hogy a betegségek testi eredetűek és anyagi eszközökkel kell őket kezelni.

De az ember szellem és test összetétele. A betegségnek az az egyoldalú felfogása, amely a szellemet elhanyagolja, nem ismeri a valóság egy fontos részét.

A betegségek egyik külön csoportjának, az idegbajoknak a kezelésében a testi, szomatikus orvostudomány rendszerint csődöt mond, ha ugyan nem súlyosbítja a bajokat. Megesik, hogy megszüntet valamely tünetet, de a leggyakrabban csak bizonyos időre, és a baj másutt tér vissza, más formában, amint ezt egy példán azonnal látni fogjuk. Ezek olyan tények, amelyeket a művelt közönség ma jobban ismer. A modern gyakorlóorvos talán többet nyugtalankodik betege lelkiállapota miatt, de nem tudja mindig idejében és a kellő helyen alkalmazni a hatásos pszichoterápiai módszerek javallatait, amelyekről elsősorban lesz szó ebben a tanulmányban.

A lélektani gyógyítás e formája így határozható meg: azoknak az eljárásoknak az összessége, amelyeknek célja mindenekelőtt lélektani eszközökkel és a személyiség igénybevételével gyógyítani az idegbetegség fiziológiai és lélektani zavarait.

A pszichoterápia a szimptóma mögött magát az embert igyekszik elérni. Lényeges, hogy bár teljes mértékben tisztetben tartja a személyiség vallási és filozófiai meggyő-

zódását, mégis meg kell találnia a módját, hogy a teljes egyéniséget mozgósítsa, mégpedig a legelőnyösebb feltételek között. Legalább is ez az az eszmény, amelyre a leghatékonyabb és legbonyolultabb eljárásai törekcszenek.

Kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy bizonyos vallásos sugalmazású terapeutikák nem tisztelik mindig így a személyiséget. Ily módszerek egyébként nem tartoznak a tudományos pszichoterapeutikába. Fölmerül a kérdés: vajjon az orvos, — ha lemond a vallási tényező felhasználásáról, — nem fosztja-e meg magát egy hatalmas cselekvési eszköztől? Szeretnők itt bebizonyítani, hogy erről szó sem lehet, inkább az ellenkezője igaz.

Az idegbetegség, amelyet úgy kell tekintenünk, mint a személyiség fejlődésének megtorpanását, legfőbb területe a pszichoterápiái tevékenységnek. Ez a betegség a jellegzetes testi bajok álarcát öltheti. Fontos hangsúlyoznunk, amit még bizonyos orvosok, sőt specialisták is félreismernek, hogy vannak ál-gyomorbajosok, ál-szívbajosok, a szimpatikus idegrendszer és a belső szekréciós mirigyek álbetegei. Vége-hossza nem volna felsorolni a látszólag szervi betegségek valamennyi formáját, amiben az idegbetegség jelentkezhetik. Ilyen esetekben a laboratóriumi vizsgálatok gyakran tárnak fel bizonyos rendellenességeket a gyomornedv kiválasztásában és a vérnyomásban, továbbá a vegetatív idegrendszer és a mirígyrendszer egyensúlyzavarának jeleit. Mindezek a zavarok, — mint láttuk — sokkal mélyebb baj megnyilvánulásai. A testi orvostudomány és a lélektani gyógy mód kölcsönösen támogathatja egymást. Gyakran anyagi eszközökkel kell kezelünk bizonyos lelkibetegségeket, de ennek a lélektani kezelés keretein belül kell maradnia, mert mindig ez a lényeges. Ha máskép járunk el, megtörténhetik, hogy sajnálatosan felhívjuk a beteg figyelmét a szimptomáira és ezzel hipochonderré tesszük. Sokan az ilyen szerencsétlenek közül, akiknek a baja súlyosbodik, végül is kontárokhoz fordulnak, vagy pedig beugranak az ujságok apróhirdetéseinek.

Egy „szervi idegbaj“ példája, tünetáthelyezéssel:

Egy 30 éves irodai alkalmazottról van szó; intelligens, lelkiismeretes, sőt kínosan pontos; Raoul-nak fogjuk nevezni. Atyja kényszerképzetekben szenvedett. Gyermekekora nyugodt volt, ifjúkora már nyugtalan. 25 éves kora felé érzelmi túlterhelés következtében gyomorbántalmak jelentkeztek, makacs, nyilaló fájdalmak kíséretében, amelyek igen károsan befolyásolták hivatali munkáját. Előbb egy szakorvos vizsgálta meg, azután több más. Tárgyilagosan gyomorsúlylyedést és kiválasztási zavarokat állapítottak meg. Helyi kezelésbe fogtak, de nem vetettek számot kellőképpen a pszichizmussal, úgy, hogy a kezelés eredménytelen maradt. Öt év múlva Raoul kigyógyult, legalább is gyomorbántalmaiból. Azonban csakhamar rendkívül súlyos kényszerképzetek léptek fel. Lelkileg agyongyötörték, nagymértékben megbénították hivatali munkáját: állandó összeadási hibák, nehézségek a levelek megkezdésénél és befejezésénél, stb., valóságos kényszermunka. Végül Raoul idegorvoshoz ment megvizsgáltatni magát, s most végleg meggyógyult, egy összetett pszichoterápiai kezelés után, amelyre a következőkben vissza fogunk térni.

Azonban a gyógyulás itt nem jelenti a kényszerképzetek, azaz a legszembeeszkőbb szimptomák eltüntetését. Raoul személyisége minden ízében átalakult. Új társadalmi és kulturális kapcsolatokat szerzett és csakhamar bizalmi embere lett főnökének.

A gyomorbántalmak itt nem eredetiek, hanem másodlagosak voltak, valamilyen bajnak külső megnyilvánulása, amit lehetetlen volt valóban lokalizálni, mert egyszerre érte a testet és a lelket és az alkalmazott orvosság önmagában semmit sem segített rajta, még akkor sem, mikor fizikai eszközökkel támogatták, dögönyözéssel, elektromossággal stb.

Mikor Raoul, főként a kezelés kezdetén, megjelent a vizsgálaton, az embert meglephette egész lényének ideges felborzolódása, testének és mozdulatainak merevsége, ami egyébként tudattalan volt. Amerikai fiziológusok foglalkoz-

tak ezekkel a feszültségi állapotokkal, amelyek az ideg-betegségen kívül is gyakran előfordulnak. Kimutatták, hogy ez a szimptóma, ez az ideges izomtúlfeszültség súlyosbító hatást gyakorol a legtöbb krónikus betegségre. Csökkentheti az egyén általános ellenállását a fertőzésekkel szemben. Mindenképpen kimerítő ez az állapot, kiüríti az idegoszlopot s ezért okvetlenül meg kell tanulnia az embernek felüldíteni, kipihenni magát.

Az idegbetegségben, főként a kényszerképzetek esetén, ez az izgalom egyre jobban kiélesedik. Nem kíméli meg a mélyenfekvő szerveket sem, a beleket sem. Az idegenergia túlfeszített állapotban ezek felé „tér ki“ s mindenféle működési zavart idéz elő: gyomorbántalmakat, hólyagbántalmakat stb.

Pierre Janet joggal lát az idegbetegségekben különleges álmjelenségeket. A kitűnő pszichológus felfogásának alátámasztására hivatkozik azokra a valószerűtlenségi érzésekre, amelyek igen gyakran gyötrik ezeket a betegeket, a szenvedőleges álmodozásokra, amelyeknek áldozatul esnek, és amelyek hasonlítanak a félálm látomásaihoz, vagy a hypnagógikus képekhez.

Egyébként az álmra és az ébrenlétre vonatkozó néhány megfigyelés jobban megérteti velünk általában az idegbajt, valamint a túlfeszült idegállapotokat, amelyről az imént beszéltünk s amelyek igen gyakoriak ezeknél a betegeknél.

Lelki életünk szabályosan rezeg a két pólus, az ébrenlét és az álom között. Az ébrenlétben figyelünk a gyakorlati életre, a valóságra, ez tevékeny állapot és sok energiába kerül. Sőt még akkor is, amikor azt hisszük, hogy semmit sem csinálunk, fárasztjuk magunkat, állapítja meg Bergson, akinek nagy szellemét bizonyára mindenki elismeri. A bizonyíték, — jegyzi meg a filozófus, — hogy kimerültünk, elfáradtunk, az, hogy este le kell pihennünk.

Ha az álomban gyakorlatilag semmit sem csinálunk, az onnan van, hogy figyelmünk az élet iránt elernyed. Az álomban alsóbbrendű és egyúttal közömbös életet élünk.

De a helyett, hogy erőt fogyasztanánk, erőt gyűjtünk, előkészítjük magunkat az ébren folytatandó tevékenységre. Az idegbajos, afféle ébren-álmodó, állandóan ingadozik a lelki élet két pólusa között. Ösztönösen erőlteti magát a teljes ébrenlétre, ebben kimerül, mindenféle gátlásba és akadályba ütközik. Többek között képtelen — a szó valódi értelmében vett — szabályos figyelem-összpontosításra.

Ez az állandó ingadozás, egyrészt a többé-kevésbbé tudatos ideges erőfeszítés, másrészt a gyakori álmodozástól kísért elernyedtség között, az idegbetegség egyik legjellegzetesebb sajátsága. Látni fogjuk, hogy a belülről homályosan fenyegetett életegység védekező reakciója ez, ami — önmagára hagyatva — rendszerint eredménytelen.

Bizonyos elmebajokkal ellentétben az idegbeteg nem vesztette el kapcsolatát a valósággal. A beteg kénytelen a társadalmi osztálya által megszabott színvonalra feltornászni magát s ennek a hatását, nyomását szüntelenül érzi lényé legmélyén. Az idegbeteg általában igen nagy érzelmi érdeklődést tanúsít s a pszichoterapeuta erre támaszkodhatik a kezelésben.

Tapasztaljuk, hogy a pszichológus-orvos elemzéssel, a pszichopatológikus mechanizmusok feltárásával foglalkozik, hogy művészetét a tudomány színvonalára emelje. Ebből annál nagyobb haszna lesz a betegének, minél inkább törekszik szintézisre, valamint pszichoterápiai eljárásainak tökéletesítésére.

Némelyek az idegbetegségek gyógyításában elért sikereket egyes-egyedül a pszichoterapeuta személyének tulajdonítják. Ez talán kényelmes eszköz némely gyakorlóorvosnak, hogy sutba dobjon mindenféle nehéz tanulmányt, amelyek annyival is keményebbek, mert megszoktuk, hogy inkább az anyagra gondoljunk, mint a szellemre. Nyilvánvaló, hogy az idegorvosnak sok lélektani tapintatról kell tanúbizonyságot tennie. A tiszta elméleti tudásnak, ha nem párosul bizonyos ügyes leleményességgel, kevés volna a gyakorlati haszna. Minden bizonnyal néha szép sikereket lehet elérni a beteg bizalmába való egyszerű beférkőzéssel,

ami maga után vonja a beteg őszinteségét és felszabadító bizalmát. Minden orvos, hacsak egy kicsit is pszichológus, apró csodákat tudna felsorolni, amelyeket a pszichoterápiának e nagyon emberi és elemi formájával minden nehézség nélkül elért. Azért foglalkoztunk részletesebben ezzel a tárggyal, mert annál jobban meg kell jegyeznünk, hogy más esetekben a dolgok sokkal bonyolultabbak, és hogy ilyenkor különleges módszerekhez kell folyamodni.

A lélektani kezelés módszerei

A lélektani kezelés módszerei, amelyeket pontosabban pszichofiziológiai módszereknek lehetne nevezni, minthogy egyszerre módosítják a lelket és a testet, az alapelvek tekintetében nagyszámúak és sokfélék, amelyek egy vagy más módon a képzeletre, vagy az álmra emlékeztetnek. Csak ezek engedik meg, hogy kellő pontossággal és hatással dolgozhassunk a lélek altalajában. Claparède a pszichoterapeutát ebből a szempontból bagolyhoz hasonlítja, mert a lélek sötét zugaiban is lát. Előadásunk egyszerűsítése szempontjából két csoportra osztjuk az idevágó eljárásokat; az egyikbe tartoznak az inkább szenvedőleges, analitikus, visszafejlesztő eljárások, a másikba az inkább tevékeny, szintetikus és progresszív eljárások.

Az inkább passzív eljárások közé soroljuk: a hipnózist, a Breuer-katarzist, Freud pszichoanalízisét. Az inkább aktív módszerek közé: a Desoille és Jung módszerét; azokat, amelyeket Loyola, Szent Ignác (exercitiumai) sugalltak; végül az irányított álom módszerét, amelyet magam is megszoktam; ez arra törekszik, hogy teljes pszichoterápia legyen, amely a terápia hatásosságát az önmagára irányuló legnagyobb erőfeszítésben keresi.

Mondjunk futtában egy-egy szót ezeknek az eljárásoknak mindegyikéről. A hipnózisban a személy passzivitása teljes. Az orvos többé-kevésbé mély alvásba süllyeszti s ez megkönnyíti a gyógyító szuggesziót. A beteg elszakad

ugyan a valóságtól, mégis érzelmi kapcsolatban marad orvosával: ez a „viszony” jelensége. Fölébredéskor a beteg nem emlékszik semmire sem. A hipnózis — legalább is Franciaországban — teljesen hitelét veszítette. Híres tudósok tagadják létezését: a beteg komédiáznék! A fiziológus Pavlov azonban, miközben kutyákon kísérletezett — egyébként egészen váratlan módon — látott bekövetkezni alvó-állapotokat, amelyeket az emberi hipnózissal azonosított. Ime, a rehabilitált hipnózis! Gyakorlatban ez az eljárás bizonyos mértékben a pszichoterápiában használható javallatokat tartalmaz. Különösebb nehézség nélkül lehet néha meggyógyítani pl. ezzel a módszerrel bizonyos asztmákat és ekcémákat, ahol a pszichizmus többé-kevésbbé rejtett módon lép közbe, és amelyeket éppen ezért „pszichogenek”-nek neveznek. Bizonyos elgyengült betegeknél, akiket komoly műtét előtt a szokásos kémiai altatókkal nem lehet elaltatni, gyakran eléggé könnyű hipnotikus bódulatot előidézni, s így legalább mód van az érzéstelenítő szer adagjának csökkentésére.

De Pavlov még más szolgálatokat is tett a pszichoterápiának. A kutyák, mint az emberek, különféle jellegűek: van köztük flegmatikus, vannak ideges temperamentumúak. Ezeknél a nagy orosz fiziológus kísérleti idegbetegséget tudott előidézni. Józan ésszel lehetetlen ezeket a szegény állatokat színleléssel gyanúsítani. Szolgáljon ez az ideges beteg mentségére, aki nem csupán akaratnélküli normális ember, hanem beteg is, akit gondozni kell.

Breuer-Frank katarzisában a beteg személyt az orvos fél-hipnotikus állapotba hozza. A beteg megkapja a parancsot, hogy engedje át magát mindenféle, néha fájdalmas érzésnek és elképzelésnek, amelyek ebben a félálom-állapotban felbukkanhatnak. Néha heves érzelmi megkönnyebbülések keletkeznek, amelyek rendszerint felszabadító és megnyugtató hatást keltenek.

A pszichoanalízis Breuer módszeréből származott. Technikája ismeretes. Egy dívánon fekszik a beteg s fennhangon kimondja mindazt, ami eszébe jut. Nincs önirányí-

tás, nincs önkritika! Teljes őszinteségre van szükség! A gondolatoknak ez a szabad csapongása, ez a szabad asszociáció különösen azoktól az álmokképektől kezdve érdekes, amelyeket a kezelési séance alatt idéz fel a beteg. A pszichoanalízis napjainkban nagyon elterjedt. Már a világegyetem méreteit öltötte s erre következtetéseinkben még visszatérünk. Ez a módszer a gyógyulást úgy akarja elérni, hogy a beteget fokozottabban átvilágítja s a személyiség és tudat áramába újra belekapcsol olyan traumatikus emlékeket, amelyek általában a gyermekkorban gyökeredznek s aztán lemerültek a tudatalattiságba. Legalább is az elmélet ez!

Ha ez a kezelés néha sikerrel is jár, sajnos, számos esetben sikertelen marad. A pszichoanalízis főleg ott mond csődöt, ahol nagy belső akadályok, rendkívül erős lelki összeütközések és olyan gátlások vannak, amelyekről az idegbetegséggel kapcsolatban már beszéltünk. Az akadály itt önmagában egy jellegzetesen pozitív jelenség. Bizonyos kezelési feltételek mellett, mint nyomban pontosan kifejtjük, ez az összeütközés teremtővé válhatik. Ilyenkor az idegbeteg az akadályra támaszkodik, és pedig hatásos módon, hogy megvalósítsa a személyiségének kialakítására és felszabadítására irányuló erőfeszítését.

A helyesen felfogott pszichoanalízis talán többet foglalkozik a gyermek, mint az ifjú idegbetegségeivel, amennyiben súlyos esetről van szó. Ha ez karöltve jár a hatékonyabb módszerekkel, néha még jobb eredményeket ad.

Desoille gyógyító eljárása abban áll, hogy a betegnél valamiféle éber álmodást kell kiváltani. Az álmodó erőfeszítéseket tesz, de ezek nem érik el a tudatos cselekvés szintjét. Desoille, mint mestere Caslan, aki főként okkultista volt, a passzív képzelethez fordult. Desoille érdeme, hogy megtisztította Caslan eljárásait bizonyos henye elemektől, és hogy ezeket az eljárásokat pszichoterápiai szempontból kidolgozta. Az álmodó figyelmét a képzelet birodalma felé irányította, olyan szublimált állapotokat ért el, melyek közül némelyeket maga is misztikusoknak nevezett.

Jung rábírja betegeit, hogy a Desoille által elért állapotokhoz eléggé hasonló helyzeteket valósítsanak meg, de úgy, hogy az éber álmodó tevékenyebb legyen. Jung egyik érdeme, hogy feltárta a kollektív tudattalant. A beteg valami régi, öröklött képanyagból fog meríteni, amely bizonyos tekintetben az emberiség közös kincse.

Loyola Szent Ignác exercitiumai érdekes kutatásokra vezettek a pszichoterápiában. Ha vallásos szimbolikájukat lehántjuk, igen hatásos gyakorlati kiinduló pontokká válnak azzal, hogy a tudatos erőfeszítést és a legelevenebb lelki működéseket idézik elő. A személy tetszése szerint siettet vagy akadályoz bizonyos törekvéseket, oly módon, hogy egyre szellemibb belső-élményeket hoz létre.

Az irányított álmodás módszere

A lelki tevékenységnek az idegbetegség alatt annyira sajátos ingadozása nem más, mint egy életerő túlfeszítése által útjából kitérített és elégtelen, védekező reakciónak kifejezése, amelyből hiányzik az irányítás és a lendület: magán hordja az ideges egyensúlyvesztés állapotára annyira jellemző határozatlanság bélyegét.

Ez a reakció orvosi segítség nélkül a leggyakrabban nem érne célt. Az orvos azzal kezdi, hogy átviszi a beteg álmvilágát egy képzeletbeli területre, azért, hogy kitisztuljon és megerősödjék, mivel a betegnek nagyon gyorsan kell képessé válnia arra, hogy egyedül, és pedig már az első ráhatás alatt, maga tevékenykedjék. Kikapcsolás és erősítés kezdetben az orvos által, azután szabályozás a beteg öntevékenysége által, olyan erőkoncentrációval, amely a fokozatosan organizált álmállapotban folyik le: íme a gyógyítóeljárás néhány lényeges alapelve.

A betegnek minden képet a maga anyagából kell vennie, még az elsőt is; a lehetőség szerint el kell mondania belső élményét, ami lehetővé teszi az orvosnak, hogy figyelemmel kísérje lefolyását, és tapintattal, de pontosan közbe-

lépjen, ha szükség van rá. Fokról-fokra tapasztaljuk a beteg szellemi színvonalának emelkedését, amelynek végén a magasabbrendű lelki ténykedések működni kezdenek: az álmodó gondolkodik és számít, választ a különféle utak között, amelyek kínálóznak neki tevékenységének keretében: a lelki területen gátlások támadnak, amelyek kezdetben a lidércnyomás gátlásaihoz hasonlítanak. Azonban a cselekvő beteg, helyzetének tudatában, megtanul uralkodni felettük, megtanulja azokat felfokozni, ha kell, hogy még jobban és még nagyobb haszonnal gyűrje le őket.

A belső ellenállás, a gátlás, itt lényegileg hatóirány-összeütközés, neurodinamikus jelenségek kifejezése, amelyeknek székhelye az agy. Ez azt jelenti, hogy a lelket és egyúttal a testet is erősen igénybe veszi ez a belső tevékenység. Főleg a súlyos esetekben, amelyekre majd példákat hozunk fel, nem túlzás azt mondani, hogy a beteg, aki képzeletében önmagán akar erőt venni, a létért küzd és szembeszáll sorásával.

Azok a kutatások, amelyeket ennek a módszernek az érvényesüléseért végeztek, évekig meglehetősen csüggesztők voltak. Elértek ugyan gyógyulásokat, de mit ér ez a bizonyíték tudományos szempontból? Főleg a valóban alkalmazott módszerekre vonatkozólag hiányzott a kellő tisztánlátás, legalább a legáltalánosabb törvények ismerete, ami a rendkívül bonyolult jelenségláncolatot irányítja s ami nélkül az energia-mozgósítása szempontjából nehéz hatásosan és gazdaságosan lefolytatni a kezelést. Főleg egyes elgyengült betegeknel, akiknel természetesen fontosabb az orvos közbelépése s ezért annál jobban meg kell szervezni.

Figyelemreméltó haladást értek el egy csapásra egy kivételes esetben. Gyakran előfordul ez a pszichoterápiában. Alapjában a beteg találja ki a gyógymódot. Itt van pl. a Stella nevű beteg: csillapíthatatlan szorongás és az öngyilkosság gondolata gyötörte, dipsománia, és a pszichoterápia más módszerei mind csődöt mondtak nála. Alkohol híján Stella terpentint ivott. Haboztam, hogy alkalmazzam-e ennél a betegnél az irányított álom módszerét, mert jelentékenyen

fokozná konfliktusát és föltétlenül kiváltja a szorongásokat. Nos, az ilyen esetekben föltétlenül fontos legyűrni a konfliktust, elsöpörni a fájdalmas feszültségnek és a kettősségnek ezt a szakaszát, hogy eljussunk a belső egység és az egyensúly végső állapotához.

Az első kezelés négy és félóraig tartott, négyórás konfliktus-szakasszal. A szorongás egy pillanatig nagyon erős volt, de minthogy csak eljátszotta és képzelte, kevésbbé volt fájdalmas, mint amilyent Stella a megszokott körülmények között elszenvedett. A hullámozó, az alaktalan, az el nem játszható szorongás a legrettentőbb.

Ennek az erőpróbának a végén a beteg teljesen átalakult, bár nem gyógyult meg. Sohasem kívánta többé az italt, nagyon gyorsan egyedül tudta megtenni azt az erőfeszítést, amelyet kezdetben az orvos irányított. Ámbár Stella eddig nem is tudott rajzolni s nem ismerte a pszichopatológiai problémákat, mégis számtalan mozgalmas és színes rajzban vázolta fel értékes megjegyzések kíséretében ennek a terápiai élménynek minden részletét. Ebben a kivételesen súlyos esetben hatalmas koncentrációs erőfeszítés, — amilyent még nem is láttam — olyan felszíni coma-jelenségekkel végződött, amelyeknek tónikus hatása jelentős volt: az orvos jelen lehetett a tudat mulékony fogyatkozásánál a fokozatos felébredésig, és — ami itt nagyon fontos, — tanulmányozhatta az értelmi színvonal fokozatos visszatérésének különféle megnyilvánulásait.

Ennek az egyetlen igen érdekes esetnek az elmélyítése lehetővé teszi, — ha figyelembe vesszük a vérmérsékleti és jellembeli különbségeket, — a módszer alkalmazását végtelen sok esetre. Alkalmaztuk ezt a terápiai eljárást egészségesekre, akik mind sikeresen elnyomták a belső konfliktusokat és egész sor betegre, egyszerű idegbetegségtől kezdve a jellegzetes elmebajosig. Ez utóbbi esetekben a leggyakrabban kombinálni kellett a lelki gyógyítást a pszichoterápiában ma alkalmazott choc-módszerekkel: az insulinterápiával, az elektromos-choc-kal, amik, — minél jobban támogatja őket a pszichoterápia, — lehetővé teszik, hogy érdekes eredmé-

nyeket érijünk el olyan elmebajoknál, amelyek előtt néhány éve még teljesen fegyvertelenül állt az orvos. Ezeknek a módszereknek a közös jellegzetességük, hogy a szervezetnek hatalmas megrázkódtatását idézik elő, ami rendszerint egészen a mély comáig fokozódik.

Az irányított álmodás kísérleteinek jelenségei és formái

A cselekvő álmodás első kísérleteinek kezdetén, — főleg a pszichoterápiái kezelés elején, — a képzelet inkább reprodukív, mint valóban újító vagy alkotó. Az álmodó felfedezi faja egész multját. Újraéli és átalakítja, súlyosbítja vagy megszépíti emlékeit.

Csakhamar mítoszok élednek újra, amelyekben az emberség reményei és félelmei fejeződnek ki. Megtaláljuk itt Jung kollektív tudattalanját. Az álmodó azonban hamar megtanulja, hogy ne sokáig tartózkodjék a lélek többé-kevésbbé alsóbb rétegeiben. Megfékezi ezt a mítoszalakító tevékenységet, mintha emlékeznék a Divina commediá-nak arra a helyére, ahol Dante, mikor vezetője végigvitte a pokol körein, ezt a határozott parancsot kapja tőle: *Guarda e passa!* (Nézd meg és menj tovább!) Valóban fontos tudatosítani a föl-idézett jeleneteket, de csak egy világos és rövid pillanatra, hogy aztán jobban lehessen folytatni az utat.

A képzelet tevékenységének mérséklése és fokozódó ellenőrzése nélkül az alkotó erőfeszítés elernyedne, elgyengülne, mert veszítene hatásosságából. Feltétlenül szükséges, hogy az álmodó egy pillanatra levesse romantikus hajlamát, minthogy a lélektani gyógyulás a lélek több rétegén át fokozatosan megy végbe. Távolsági célra kell törekednie!

Magától értetődik, hogy ez a belső utazás épp oly változatos, mint a beteg jelleme és vérmérséklete. Nagy általánossággal két végletes álmodó-típust lehet megkülönböztetni, természetesen mindenféle változatban és minden elkép-

zelhető átmeneti típussal: az első típusba tartoznak az intellektuálisok, a másodikba az intuitívok. Ez utóbbiak általában dinamikusabbak, alkotóbbak. Szemlélatomást öntudatra, kapcsolatra törnek s az álom végén nagy gyakorlati és elméleti fontosságú esztétikai és kozmikus spiritualizált érzéseket érnek el. Az intellektuális a kezelés elején túlzottan okoskodó, később fokozatosan intuitívvá válik. Kiegyenlít, jobb egyensúlyt teremt a többé-kevésbé ellentétes és kiegészítő törekvések között, a fejlődő és alakuló személyiség harmonikusabb állapotát.

Mellőzzük a bonyolult mechanizmusokat, az irányított álmodás folyamán működő törvényszerűségeket, vagy inkább csupán egyetlenegyet tartunk meg közülük, kétségtelenül a legjelentősebbet, a szenvedélyek tisztító hatásának aristoteli törvényét, a katharsist, amit a modernek ismételten felkaptak és elmélyítettek: így az ember egészen megszabadul tőlük s egyúttal megtisztítja őket bizonyos ártalmas elemektől, mert a képzelet és a művészet területén, — ma így mondjuk: érdektelenül, — játszotta el szenvedéseit.

Egy nagy bölcselőnek ez a felfedezése módot ad rá, hogy jobban megragadjuk az esztétikai mozzanat értelmét az irányított álmodásban.

Az irodalom és a művészet világában a szenvedélyek tisztulásának sok érdekes példáját találjuk. A legjelentősebbek egyike Goethe példája, a *Sturm und Drang* korszaknak abban a kritikus pillanatában, amikor a Werther c. regényét írta. A fiatal költő lelkileg teljesen összeroppant egy szerencsétlen szerelem következtében, öngyilkossági gondolatok nyugtalanították s úgy látszott, belepusztul. És íme, a legfájdalmasabb feszültség pillanatában — olyan volt ez egyszerre, mint valami reménykedés, valami sugallat, — Goethe tollat ragadott s egyhuzamban, olyan állapotban, amelyet álmokórosnak minősítettek, megírta híres regényét, vagy helyesebben többé-kevésbé passzív módon tanúja volt a születésének. Mindenki ismeri tárgyát és megoldását. A dráma hőse — aki Goethe maga és egyúttal vetélytársa, — végül egy pisztolylövéssel megöli magát. A Faust szerzője

felszabadul a lelki nyomás alól, újból az élet felé fordul, amely megint kezd rámosolyogni és már alig hajlandó emlékezni arra, amit nemrégiben írt.

Megállapíthattuk, mennyire gazdagíthatja ez a kezelés a művészt: szándékosan elnyomja álmát s bizonyos tisztult elemeit beleolvasztja lendületesebb és személyesebb műveibe.

Bizonyos egyének az irányított álom végén inkább szinpadias, mások inkább reális magatartást tanúsítanak. Legalább is az első kezelések alkalmával tanúi vagyunk ezeknél gyermekkori vágyaik megvalósításának, amelyeket majdnem mindig megszépítenek. Az álmodó nem elégszik meg már a néző passzív szerepével. Kétségtelenül vérmérsékleténél fogva szereplővé lesz. Ezeknek az esztétizált állapotoknak aktív visszaszorítása az orvos segítségével, amelyekben az álmodó a kezelés elején szívesen tetszelgett, gyakran fájdalmassá válik, ha magára marad velük. Ez az állapot rendszerint együtt jár az üresség, a magány gyakran nagyon sokárnyalatú érzéseivel.

Ha a beteget nem csalják meg saját képei, hanem inkább maga csalja meg azokat, tudatosan, és hogy sikerre vigye felszabadító erőfeszítését, akkor legtöbbször elragadják érzései.

Az ébrenlét valósága, amelytől a cselekvő álomban nem lehet hosszú időre szabadulni, néha nagyon kényes problémákat vet föl a teremtető képzeteknek s ez rendszerint a szokásos könnyedséggel s legalább is az avatatlanok szemében meglehetősen meglepő fordulatokkal kivágja magát. Egyébként ezek a megoldások és képzeletbeli megvalósulások nagyon jó szolgálatot tehetnek az ébrenlétnek.

Katja, 35 éves, tízéves gyermek anyja, kényszerképzetekkel terhelt. Idegbetegsége messze űzte családi tűzhelyétől. A beteg emiatt nagyon izgatott és lehangolt. több más tünet között férje iránt fizikai undort érez. Íme, hogyan vetett véget a szerencsétlen nő egy csapásra agyrémének, háromhetenkinti kezelésének 11-ik séance-a végén, azzal, hogy önnönmagát legyőzte.

Katja, az álom e pillanatában, zavaros, kaotikus tájon mozog. Sok zavaros körülmény és változás után találkozik férjével, aki 10 lépésre van tőle, mozdulatlanul áll vele szemben s lassankint valamiféle szerzetes alakját ölti fel... Arca majd szigorúbb, majd tisztább, derűsebb, biztatóbb. Bő fehér köpenyben van. Katja nyugtalanul veszi észre, hogy hirtelen tetőtől-talpig fekete lett. Az előtte álló személy felé akart haladni, de úgy érezte, hogy lába a földbe gyökeredzett. Feje teljesen világos, öntudata határozott volt, arra kért, hogy ne avatkozzam be tovább, mert neki egészen egyedül kell megbirkóznia az esettel. Talán két perc múlva, miután olyan nehézségekkel kellett megküzdenie, amelyeket csak a séance végén közölt velem, — mert hiszen a beteg hallgat, mikor az erőfeszítés intenzív, — Katja odament férjéhez, vagy legalább is ahhoz a személyhez, akinek az alakjában férje megjelent előtte. A férj beburkolta köpenyébe és a fiatalasszony megállapította, hogy egészen fehér lett, kivéve a kezét és a jobb csuklóját. Katja így gyógyult ki beteges félelméből. Jelen esetben nem volt szó semmi olyan szimbolikus magyarázatokról, mint amilyenekben a még alsóbb típusú séance-ok bővelkedtek és amelyekben a koncentrációs erőfeszítés közepesfokú.

Az eddig lehangolt és szomorú Katja, az érzéki szerelem által többé-kevésbé átfűtött, viszonylagosan vak kedélykivetítések pillanataiban csak azt csinálta, amit a pszichoanalízis átvitel néven jelöl meg. Megemlítjük, hogy a valószínűség az álom tárgya itt egy fontos életcél közvetlen megvalósítása.

Az átvitel szükséges lehet a pszichoanalitikus kezelésben. Ez gyakran veszélye ennek a módszernek. Tapasztalhatjuk, hogy az orvosról, aki az átvitelt elutasítja, ez áthelyeződik egy másik „személyre“, nem ellenőrzött és impluzív kivetítés formájában.

Egy lausannei pszichiáter orvosprofesszornak az orvos által kiválasztott üldözési mániás, zaklatott betegnél sikerült átvitel nélkül előidéznie az irányított álmot egy teljes séance tartama alatt. Rettenetesebb megpróbáltatás ez az

orvosnak, mint a betegnek, de végül is a jótékony megenyhülés és a kellemes feloldódás érzetét kelti.

Ilyen tények mutatják, hogy az irányított álmodás segítségével hogyan lehet elérni a beteg részéről valamilyen hatásos és egyúttal önálló, azaz személyes erőfeszítést, amely egyébként nagyon gyorsan kapcsolódik a valósághoz.

Néhány orvosbölcséleti zárókövetkeztetés

Az anyagi eszközökkel gyógyító orvosi eljárás csak egyik része, még hozzá a legkevésbé emberi része a gyógyítás művészetének. Ez egyébként kevésbé fontos: fő az, hogy gyógyítson, azt pedig el kell ismerni, hogy sikereket ért el. Azonban az elemző szellem, az egyre növekvő specializálódás ezt az egész eljárást zsákutcába vitte. *A. Carrel: Az ismeretlen ember* c. munkájában, — mint tudjuk — vészkiáltást hallatott. Az ember lénye nem az analízisben, hanem a szintézisben rejlik.

A pszichoterápiának meg kell segítenie az orvostudományt azzal, hogy ez újra érintkezésbe kerül az igazi emberrel, a személyiséggel, szellemmel és testtel, akiben végtelen lehetőségek rejlenek, aki szüntelenül hatásviszonyban van a társadalmi környezettel, a világegyetemmel és az értékek világával.

Az emberi testnek ebben a gazdagságában és összetettségében meg kell látnunk a rengeteg lappangó energiát és hatalmas gyógyító erőt. A pszichoterápiának módjában kell állnia, hogy saját rendszere keretében mozgósítsa ezeket a minőségüknél és mennyiségüknél fogva oly különböző energiákat és irányzatokat, anélkül, hogy maga átlépne az erkölcs és a vallás határos területére.

Meg akartuk mutatni, hogyan törekedhetik a pszichoterápia fokozatosan e program megvalósítása felé. Azzal kell törődnie, hogy eljárásait szüntelenül tökéletesítse, s azokat továbbra is megtartsa hatékonyaknak és fejlődésre képeseknek.

Elhamarkodott és elégtelen elméletek hathatnak itt ezekre az eljárási módokra, hogy megakadályozzák fejlődésüket.

Láttuk, hogy van egy nagy gyakorlati jelentőségű szokásos pszichoterápia-forma. Még a legnyilvánvalóbb testi betegségeknél sem elegendő a szomatikus orvostudomány önmagában. Az igazi orvos rá tud hajolni betege lelkére. Megértő együttérzése gyakran hozzájárul a gyógyszer hatásához. De a szellem hatóerői terapeutika dolgában nem állnak meg itt. Elengedhetetlen hatalmasabb, erőteljesebb eszközök felkutatása, hogy eredményt érjen el az idegbetegségek komoly eseteiben, ebben — a szerencsétlen korunkban annyira elterjedt — százarcú betegségben.

Valamennyi betegség közül az idegbetegség gazdagíthatja legjobban az emberi szívre vonatkozó ismereteinket. Természetellenesen élénk külsőségekkel mutatja meg annak az embernek a nyugtalanságát, aki harcban áll sorsával. Az idegorvosnak kell tehát világosságot derítenie az itt felvetett problémákra, amelyeket futólag már több ízben érintettünk: a betegség titokzatos jellege, az emberről való felfogás, amelyhez a gyakorlóorvos a fizikai és főleg erkölcsi szenvedések elleni mindennapi küzdelmében jutott el. Azzal is beérjük, hogy megjelöljük azokat az irányokat, ahol megtalálhatjuk a választ ezekre a komoly és lényegbemarkoló kérdésekre.

De a pszichoterapeuták következtetései sokat változhatnak, sőt ellentmondhatnak egymásnak, aszerint, hogy inkább passzív módszerről van szó, mint az analízis, vagy határozottan aktívról, mint pl. az irányított álom módszere. Tehát itt nagyjelentőségű antropológiai vita indul meg, amelyet azonban nem lehet kikerülni. A modern pszichoterápia tudomány akar lenni, így tehát illik visszamennünk a tapasztalatra.

Az idegbetegségek, — láttuk, — a fejlődéssel járó bizonyos nyomorúságok, a személyiség fejlődési megtorpanásai. Bergsonnal így határoztuk meg a fejlődést: a bomlás folyamata útján alkotó folyamat. Figyeljük meg ennek az élet-

ritmusnak fejlődését egyrészt a pszichoanalízisben, másrészt az irányított álomban.

A pszichoanalitikus ülés (séance) alkalmával tanúi vagyunk a bomlás folyamatának, a széteső gondolkodásnak, az álombahullásnak. A tisztán fejlődési, ellenkező irányú mozgás csak szegényes szintézisekre vezet. Ha a beteg kevés erőfeszítést tesz, kevés eredményt tud kihozni magából. Oktalan dolog egy elernyedő, beteg mozdulat folyamán szerzett ilyen lelki adatokra építeni az emberről, az ideg-betegségről, sőt a világegyetemről való felfogást.

Freud, amint tudjuk, kevés súlyt vet a szellemi értékekre, kivéve talán az észet, de ez nála, minthogy főleg hátra, a múlt felé tekint, talán nem teljesen ugyanazt jelenti.

Figyeljük meg most, mi játszódik le az irányított álmodás folyamán. Egy cselekedetről van szó, a kifejezés szó szerinti értelmében, amely kezdőpontot, vagy pontos véget jelöl: szervesen felépített, befejezett cselekvést. Ha kívülről szemléljük, összetett, ha az szemléli belülről, aki végrehajtja, egyszerű és megfelel az illető egyén benső szükségletének. Az értelem felébred benne ugyanakkor, amikor a tudat felszínre kerül. Itt mindenekelőtt maga a cselekvés folyamata szembeszökő. Olyan tevékenyen alkotó, rendszeres gondolatról van szó, amely magával ragadja és hatásosabban átalakítja az egész lényt.

Az egyén, mikor az alkotó erőfeszítésből kiindul, az irányított álomban átszeli a lelki élet bizonyos alsó régióit. A fejlődést, az ebben a helyzetben átélt lelkiállapot szerkesztét, értelmét csak a végső szintézisek működésében lehet megérteni. Ezek a szintézisek adják a végső okot és az irányított álom rejtelmes témáját. Magasabb célok alárendelődnek, mások megfeszítik erejüket és háttérbe szorítják amazokat. A beteg érzékeny marad más eszmények iránt, közben sok bonyodalom kiesik, megoldódik önmagától, anélkül, hogy szükség volna elemzésükre időt vesztegetni.

Az itt összegyűjtött, inkább a teljesen felnőtt személyre jellemző lélektani adatok nagyobb számúak, bősé-

gesebbek, mint a pszichoanalízis adatai. Az irányított álom általános mozgalma nagy erővel a szellemi értékek felé irányul. Ez inkább a józan ész iránya s nem a közvéleményé, amely bizonyos korszakokban mélyre süllyedhet.

Kétségtelenül eléggé hiú ábrándozás volna, ha meg akarnók alkotni az idegbetegségek tisztán lélektani elméletét. Ezeknek a bántalmaknak az oka szükségszerűen lelki és egyúttal fiziológiai. De vajjon inkább fiziológiai-e, vagy inkább pszichológiai? Elsősorban az ilyen beteg mozgásjelenségeinek, beteges magatartásának és jellegének az irányított álom folyamán végzett tanulmányozása arra indít bennünket, hogy kiemeljük ezeknek a bántalmaknak a fiziológiai okságát. Ez a felfogás közel hozza az idegbetegséget az egyéb elmezavarokhoz és a lélektani gyógymódot a szomatikus orvostudományhoz.

De ha így van a dolog, ha az idegbetegségek oksági összefüggése mindenekelőtt fiziológiai, a pszichoterápia nincs-e arra ítélve, hogy a szomatikus gyógymód eredményei szerint fokozatosan eltűnjék? Ezt nem hisszük!

A sötét fenyegetés, ami az idegbetegségben a szervezet mélységeiből árad, felidézi a személyiség védekező reakcióját, amely természeténél fogva elsősorban lélektani. Erre támaszkodik a pszichoterápia. Az orvosságnak itt csak segítő szerepe lehet, egyéb semmi. Nem tudná helyettesíteni az öntudat erőfeszítését. Nem szabad elfelejtenünk: az öntudat mindig két, viszonyosságban lévő véglet: egy cselekvő személy és az esetleg képzelt világegyetem ellentéte és egyesülése.

A képzelet, vagy ha pontosabbak akarunk lenni, a képzelő öntudat, amely mindenáron fel akar szabadulni és meg akar gyógyulni, nem irányítja az illúziókat és tévedéseket; óvnak is tőle a XVII. század bölcselői. Ebben először is egy új, közvetlen érintkezési módot kell látnunk a legbensőbb én és a világmindenség között. Az irányított álomban csak azért merül el a beteg a képzeletbe, hogy jobban, szabadabban érezze magát kifelé, ahol egészen belekábul a szimpátia lendületébe. Az idegbeteg valószínűleg csupán képei-

nek szegénysége és főleg tunyasága miatt beteg. Ezek a képek, amikor valóságosan működnek, az erőfeszítést az élet- és a lélekigenlés legmagasabb szintjei felé irányítják. Léon Daudet, a „lelki lemerülés“ művésze, joggal állítja, hogy az ember emlékképeiben él és hal.

Az aktív képzelet működése, — úgy látszik, — végül is megteremti az élet-kapcsolatot a személyiség és a társadalmi és kozmikus környezet között, amelyben mozog, holott ez a kötelék már-már egészen meglazult s majdnem megszakadt.

Íme az öntudat felsőges méltósága! Néhány évvel ezelőtt még vastagon megülte a materializmus az orvostudományt. A tudat nem igen volt más, mint valami bizonytalan foszforeszkálás, mint valami mellékjelenség, amely, — nem tudjuk miért, — megkettőzi az anyagi mozgások játékát az agyban. Az irányított álomlátásban egyebek közt a tudat is átalakul és építi a szervezetet.

Felvethetjük a kérdést, milyen is az a törvény, az a szervező erő, amely az itt szóbanforgó gyógyító folyamat fejlődését, szabályozását irányítja? A biológusok hivatkozni fognak az ösztönöknek valamiféle Anyjára, vagy még — von Monakow-val — egy biológiai öntudatra, amely a szervezet fejlődésének minden állomásán működik s végül az embernél egybeesik az erkölcsi tudattal. Talán csábító felfogás, azonban rosszul magyarázza az idegösszeroppanást és főleg azt a külsőt, amelyet az önkéntes erőfeszítés folyamán, pl. az irányított álomban ölt. Itt valóban látjuk, hogy az öntudat összeütközik az elemi ösztönösséggel, a beteg sajátos természetével, hogy átalakítsa, útbaigazítsa; nincs megbékélés a tudatalattival. Inkább a módosult tudattalannak kötelessége megbékélni a tudatnak fokozatosan szocializált és spiritualizált formáival. A személyes erőfeszítés gyógyító erejének van itt a legfontosabb szerepe. Küzdelem folyik a szellem és anyag, a mély akarat és az ösztön, a primitív természet és a személyiség között. Ez végül is saját eszközeivel megold egy összeütközést, amelyet öntudatlanul maga idézett fel, tán azért, hogy mélyebbre ne süllyedjen.

De az egyéni erőfeszítés, ha gyógyító ténykedéssé válik, nagyon eredeti és különös formát ölt. A beteg magatartása nem azonos a szokásos éber állapottal, még kevésbé az éjjeli álomnak teljesen érdektelen állapotával. Része van az egyikben is, a másikban is; leginkább a feltaláló és a művész alkotó tevékenységéhez hasonlít. Haladó, művészi és személyes hajlam egyébként közeli rokonságban vannak egymással.

A lélektani gyógy mód a gyógyítás művészetében kivételes helyet foglal el. A legtevékenyebb és legösszetettebb formáiban hozzájárul ahhoz, hogy felébredjen az emberben az, ami benne a legemberibb.

M. GUILLEFREY

A CSODA ÉS AZ ORVOS

*Több dolgok vannak földön és egen, Horatio,
mintsem bölcselmetek álmodni képes.*

Shakespeare

Lehetséges-e ma észszerűen megmagyarázhatatlan gyógyulásokról beszélnünk? „Rendkívüli korban élünk, amikor szüntelenül meg-megújuló cselekvés láza ragadja magával az embereket. Az ember megmérte az eget és kipuhította a mélységeket; kikérdezte a régi emlékművek romjait és elmondatta velük magának az első emberi nemzedékek történetét...” Több mint nyolcvanöt évvel ezelőtt írták le ezeket a sorokat; Cauchy, a matematikus, ebben a modorban mutatta be az emberi szellem hódításainak leltárát; így sorolta fel, hogy néhány év alatt mit hódított el az ember az ismeretlenből. Ha kora tudományos haladásának teljes képét akarta volna adni, hozzátehetette volna, hogy a biológia és az orvostudomány területén Laënnec, Bichat, továbbá Trousseau, Claude Bernard és mások immár dicsőséges nevei a haladás oly fokát jelzik, hogy e nagy szellemek munkája révén az élettudományok új korszakáról beszélhetünk. Aztán a XIX. század végén és a XX. század elején új nevek csatlakoztak ezekhez s valamennyien a klinika, a mikrobiológia és a biokémia felvirágzását jelzik.

Mégis, hiába teljesedett ki így az emberi lény megismerése, azt hisszük, kevesebb orvos van ma, mint azelőtt, aki azt állítaná, hogy nincsenek már olyan gyógyulások, amelyek megmagyarázhatatlanok. Kétségtelen, hogy az

efféle esetek, mivel a *csoda* szót juttatják eszünkbe, nagyon is távol esnek a tudományos ortodoxiától. Azonban *Alexis Carrel* doktorral, akiről tudjuk, mennyire megveti ennek az ortodoxiának még a tájékát is és mennyire igyekszik megismerni a teljes embert, nyilván helyes lesz úgy gondolkoznunk, hogy bármily nehéz az ilyen esetek tanulmányozása, mégis csak foglalkoztatnia kell a tudományt, még akkor is, ha a tudomány csak alázatosságot tanulhat belőlük.

Krisztus gyógyításai

Valamennyi emberi ésszel megmagyarázhatatlan gyógyulás között, melyeket több szemtanú és részletes elbeszélések igazolnak, Krisztus gyógyításai a legrégebbiek; ezek kétezer esztendő óta kétségtelenül legalább is érdeklődést keltettek az egész világon. Azok a szavak, amelyeket Szent Máté őrzött meg, még mindig visszhangzanak fülünkben és szüntelenül megzavarnak: „Elmenvén jelentsétek Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok: a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdettetik“ (Sz. Máté 11, 4).

Krisztus gyógyításainak a száma, úgy látszik, igen tekintélyes. Az evangelisták tanúbizonysága egybehangzó: „És bejárá Jézus egész Galileát... meggyógyítván minden betegséget és minden nyavalyát a nép között és eljutott a híre egész Szíriába és hozzá vivének minden beteget különféle nyavalyákban és kínokban sínyődőket, ördöngösöket és holdkórosokat és inaszakadtakat, és meggyógyítá őket“ (Sz. Máté 4, 23—24). „Naplementekor pedig mindazok, akiknek különféle bajokban szenvedő betegeik valának, hozzá vivék azokat. Ő pedig mindegyikre rátevén kezeit, meggyógyítá őket“ (Sz. Luk. 4, 40). „Jöttek vala, hogy hallgassák őt és meggyógyuljanak betegségeikből; akiket pedig tisztátalan lelkek gyötörtek, meggyógyulának. És az egész sereg igyekszik vala őt illetni, mert erő méne ki

belőle és meggyógyítá mindnyájukat“ (Sz. Luk. 6, 18—19). „Mihelyt kiszállottak a hajóból, azonnal megismerék őt az emberek és befutkosván az egész környéket, kezdék a betegeket ágyakban körülhordozni, ahol hallák, hogy ő vala. És amerre csak betért a falvakba, vagy majorokba, vagy városokba, az utcákra tették a betegeket és kérték őt, hogy legalább ruhája szélét illethessék; és valamennyien illették őt, meggyógyulának“ (Sz. Márk 6, 54—56). Más hol pedig ezt olvassuk: „Eltávozván onnan Jézus, a Galileai tenger mentén méne és fölmenvén a hegyre leüle ottan. És nagy sereg járula hozzá, némákat, vakokat, sántákat, bénákat és sok egyebeket hozván magukkal; és lábai elé tévék azokat és meggyógyítá őket, úgy, hogy a sereg csodálkozik, amint látta a némákat szólani, a sántákat járni, a vakokat látni“ (Sz. Máté 15, 29—31).

Sz. Máténak ez az utóbbi szövege nem tűr semmiféle találgatást: itt már nem megszállottakról vagy holdkórosokról, vagy gyengélkedő és egyéb belső bajban szenvedőről van szó, hanem sántákról, vakokról, süketnémákról.

A szentírásmagyarázók, még a racionalista írók is (Ewald, Holtzmann, Heitmüller, Loisy) egyértelműen elismerik, hogy Krisztusnak megszámlálhatatlan ilyen gyógyítása lehetett. Heitmüller írja: „A legrégebbi evangélium, a Márk-evangélium, tulajdonképpen a gyógyítások hosszú sorozata. Jézus csodákat tett.“ Úgyszólván akarata ellenére tett csodákat, — mondja Loisy, — de azután egyszerre megfeledkezik a sántákról, vakokról és süketnémákról és így folytatja: „Sajátságos hatással gyógyította azokat a betegeket, akiket ördögtől megszállottaknak tartottak, továbbá a szerencsétlen idegbajosokat és agybetégeket.“

A valóság az, hogy az a pontosan harminc eset, amelyet egy vagy több evangelista feljegyzett, bizonyítja, hogy nem csupán idegbetegekről vagy megszállottakról volt szó, és hogy ha sánták, vakok és süketnémák váratlanul a csodás gyógyulás jótéteményében részesültek, éppen úgy részesültek ebben lázas betegek, bélpoklosok, bénák, vízkórságosak, vérfolyásos nők stb.

Egyébként ezeknek az eseteknek a tanulmányozása világosan bizonyítja, hogy az a módszer, amelyet Krisztus használt, egyáltalán nem volt orvosi: egyetlen szó, egyetlen parancs („kelj fel, vedd ágyadat és menj házádba“), egy mozdulat, vagy a beteg szerv érintése ujjával, a kézfeltétel szertartása, néha a pusztá gondolat, amely külsőleg sem szóban, sem mozdulatban nem nyilvánult meg. Nem lényegtelen megjegyeznünk, hogy nyoma sincs itt semmiféle olyan eljárásnak, amit a korabeli orvostudománytól vett volna és fontos szembeállítani az Asklepeion orvosainak eljárásával, akik orvosok és papok voltak egy személyben és bőven felhasználták a korukban használatos valamennyi orvosi eszközt.

Végül azok a pontos adatok, amelyeket az evangelisták egyes gyógyulásokról feljegyeztek, módot adnak rá, hogy kihámozzuk ezeknek a rendkívüli eseteknek bizonyos jellegzetességeit. Gyakran ismert szervi betegségről volt szó, mint például a vízkóros ember meggyógyítása szombatnapon (Sz. Luk. 14, 2).

Ugyancsak az az asszony, aki tizenkét esztendeje vér-folyásban szenvedett, eredménytelenül próbálkozott már minden emberi eszközzel. Reméljük, hogy Lukács, az orvos, nem akarta gúnyolni kartársait, mikor ezt írta: „Az orvosokra költötte minden vagyonát, de egyik sem tudta meggyógyítani“ (Sz. Luk. 8, 43). Igaz, hogy a célzás az orvosi költségekre több kéziratból hiányzik és meglehet, hogy csak glossza. Egyébként Szent Márk, aki ugyancsak elmondja ezt az esetet, sokkal szigorúbban bánik el az orvosokkal: „Sokat szenvedett a sok orvostól és elköltötte mindenét, de semmi hasznát nem látta, hanem még rosszabbul lett“ (Sz. Márk 5, 25).

A gyógyítás hirtelen történik; hirtelen történik Simon anyósának a meggyógyulása, akinek azonnal megszűnik a láza, mihelyt Krisztus kézen fogja és fölemeli (Sz. Márk 1, 31), a bélpoklos meggyógyulása (Sz. Márk 1, 42), a süketnéma meggyógyulása (Sz. Márk 7, 35), az elszáradt kezű ember meggyógyítása (Sz. Máté 12, 13) és még annyi

más gyógyulás az evangéliumi elbeszélésekben. Néha az elbeszélés azt is elárulja, hogy a csodálatosan meggyógyult ember milyen fokozatokon esik át egyik pillanatról a másikra: „Kézenfogván a vakot, kivezeté a helységből és szemére köpvén, s kezeit rátévén, kérdé őt, lát-e valamit? És az föltekintvén, mondá: látom az embereket, mintha a fák járnának. Azután ismét szemére tévé kezét, mire az látni kezdé és meggyógyula, úgy hogy tisztán láta mindent“ (Sz. Márk 8, 23). A béma a Betsaida fürdőto mellett hirtelen gyógyul meg, de nem tudja, ki az, aki csodát tett vele, mert Jézus eltávozott a helyszínén lévő népsokaságból. Csak később ismerte fel Jézust a templomban; s mikor Jézus észrevette őt, megerősítette gyógyulásában (Sz. János 5, 14).

Gyógyulások a kereszténység első századaiban

Krisztus nem csupán maga akarta gyakorolni ezt a gyógyító hatalmat, amely annyira vonzotta a tömegeket és amelyet versenyt magasztalnak az evangélisták. „Összehíván pedig a tizenkét apostolt, erőt és hatalmat ada nekik minden ördögök fölött és a nyavalyák gyógyítására. És elküldé őket, hogy hirdessék az Isten országát és a betegeket meggyógyítsák... Elmenvén tehát, bejárák a falvakat, hirdetvén az evangéliumot és gyógyítván mindenütt (Sz. Luk. 9, 1—6). A hetvenkét tanítvány is megkapja ugyanezt a parancsot: „Ha valamely városba mentek... gyógyítsátok meg az ott lévő betegeket“ (Sz. Luk. 10, 8—9). Végül Krisztus, midőn befejezi földi tartózkodását, megparancsolja, hogy hirdessék az evangéliumot az egész világon és ezt mondja: „Azokat, akik hisznek, csodák fogják kísérni... a betegek kezeit teszik és a betegek meggyógyulnak“ (Sz. Márk 16, 17—18).

Fejtegetéseink szempontjából nem közömbös, hogy az Apostolok Cselekedeteinek szerzője orvos volt. A liberális kutatók annak idején kétségbe vonták ezt a tényt, de Har-

nack, német szentírásmagyarázó, az angol Hobart nyomán, aki Sz. Lukács orvosi kifejezéseit tanulmányozta, megerősítette a hagyományt a maga tekintélyével, már pedig ő nem gyanúsítható elfogultsággal. Ez az orvos, aki már a harmadik evangéliumban is Krisztus több rendkívüli gyógyítását beszélte el, tárgyilagosan elmond néhány esetet, amelyeket éppen így érdemes azok közé sorozni, amelyek megszilárdították Sz. Péter és Sz. Pál tekintélyét.

Így Sz. Lukács nem tudja megtagadni magától azt az örömet, hogy pontos műkifejezéseket ne használjon, mikor leírja a templomi koldus meggyógyítását: „Péter mondá neki: ezüstöm, aranyam nincs, de amim van, néked adom: a Názáreti Jézus Krisztus nevében kelj fel és járj“ (Ap. Csel. 3, 6). Azzal megfogta kezét és felsegítette és abban a pillanatban erő szállott annak lábába és talpába, hirtelen felszökött és állt és járt, kelt.“ Mindenekelőtt közölte, hogy született sántáról van szó. Azután ugyanilyen aggodalmas tudományos pontossággal hozzáteszi: „Negyven éven felül volt az az ember, akin a gyógyulás eme csodája történt“ (Ap. Csel. 4, 22).

Ugyanilyen gondosan megmondja azt is, hogy a lystrai sánta, akit Sz. Pál egyetlen szavával meggyógyít, maga is születésétől fogva beteg volt (Ap. Csel. 14, 7), és hogy a lyddai inaszakadt, akit Sz. Péter gyógyított meg, nyolc éve volt már ágyban fekvő beteg (Ap. Csel. 9, 33).

Ilyen bizonyságok alapján elképzelhetjük a tömeg ámulatát, amely a gyógyulások tanúja volt; e bizonyságok nyomán a tények oly hagyományos tisztelete gyökeresedett meg, amely állandósult a századokon keresztül. Az egyházatyák számos gyógyulást említenek műveikben, amelyek a vértanúk ereklýeinek köszönhetők: itt van Sz. Hilarius (*Contra Constantium Imperatorem* 8), itt vannak Sz. Ambrus és Sz. Jeromos levelei, itt van Nazianzosi Sz. Gergely (*Laudatio in XL. martyres*), itt vannak végül Sz. Ágoston művei, a *Vallomások* és az *Isten Városa*. Úgyszólván alig ismerjük ezeket a gyógyításokat, de tudjuk, hogy Sz. Ágoston Hippoban, abban a törekvésben, hogy közvet-

lenül összegyűjtse a bizonyítékokat, jegyzőkönyvekbe (*libelli*) foglalta azokat és ezeket nyilvánosan felolvasták a templomban; ezek a jegyzőkönyvek bizonyára tekintettel voltak a kor orvosi ismereteire.

Sajnos, a jegyzőkönyvek elvesztek és ez nagy kár, mert ezekben olyan okmányok maradtak volna ránk, amelyek mind az apologétika, mind az orvostudomány története szempontjából értékesek volnának. Ezeknek az elpusztulása, a rendkívüli gyógyulások számának szemmellátható csökkenése a mi korunkban, az orvostudománynak az a helyzete, hogy ma már idages, vagy lelki elváltozásokkal meg tud magyarázni sok olyan esetet, amelyek nemrégiben még a csodák birodalmába tartoztak, lehetővé tették sok hitetlennek a tagadó álláspont elfoglalását. Ismerjük Renan kihívó nyilatkozatát az apostolokról írt könyvének bevezetésében: „Sohasem állapítottak meg hitelesen ilyenfajta eseteket. Minden egyes állítólag csodálatos esetről, amit közelebbről tanulmányozhatunk, kiderül, hogy csak csalódás, vagy csalás... Ha valakinek ilyen egyszerű eszköze van arra, hogy bizonytságot tegyen önmagáról, mért nem használja fel a nagy nyilvánosság előtt? Egy csoda Párisban, illetékes tudósok szeme láttára, rengeteg kételkedésnek véget vetne! De sajnos, éppen csoda nem történik soha. Sohasem történtek csodák olyan közönség előtt, amelyet meg kellett volna téríteni, vagyis hitetlenek előtt. A csoda feltétele a szemtanú hite. Egyetlen csoda sem történt olyanok előtt, akik kétségbevonhatták vagy bírálhatták volna. Ez alól egyetlen kivétel sincs.“

Korunkban történt gyógyulások

Renan kihívó nyilatkozata csak kevésbé érdekel bennünket, mert olyan embertől származik, aki nem volt orvos és filozófiai irányzatosság hatása alatt írt. Ha, mint orvosok kitöröljük szótárunkból a *csoda* szót, fel kell vetnünk magunkban a kérdést: vajjon minden gyógyulásról, amely

ésszerűen megmagyarázhatatlan, valóban kiderül-e, hogy csalódás, vagy csalás; vajjon csakugyan nem történt-e egyetlen rendkívüli gyógyulás sem, mióta elérkezett a gyógyítás tudományos korszaka, hogy megcsúfolja a tudósok éles elméjét? Szóval arról van szó, hogy megállapítsuk, vajjon a rendkívüli gyógyulások más korszak jelenségei-e, olyan korszaké, amikor a kereszténység kizárólagos hatása alatt még virágjában volt a nép hiszékenysége, vagy pedig mai valóságok-e. Elegendő felhoznunk néhány tény: ezek megfelelnek a kérdésre.

Laura Reine, szerzetesi nevén Saint-Germain nővér, a szent Kereszt leányainak rendjében, az ustaritzi kolostorban (Basses Pyrénées megyében); 1911-ben, huszonhárom éves korában, emésztési zavarok mutatkoztak rajta, amelyeknek fő jellegzetessége a táplálék kihányása volt. 1913 májusában, 1914 februárjában, 1915 májusában, 1915 augusztusában a betegség válságosra fordult s e válság lényeges tünetei a következők voltak: a táplálék kihányása vérrel együtt, amely még vörös volt, vagy részben már felbomlóban, kisebb-nagyobb mennyiségben, továbbá alvadt és megemésztett, kávéiszap színű vér jelenléte az ürülékben, állandó fájdalomérzések a gyomortájtól kezdve a közép-vonaltól jobbra és ezek kisugároztak a hátba a két váll között, mintha vasnyíllal szúrták volna át a beteg mellét. 1916 szeptemberében újabb és az előbbieknél is borzalmasabb válság döntötte ágyba Saint-Germain nővért. 1916 szeptember 4-én, este nyolc órakor erős vérfolyás; majdnem egy liter vért vesztett, holott már előző rohamok teljesen elgyengítették. Goyéneche doktor, a kezelőorvos, úgy gondolja, hogy a beteg az éjjel meghal. De a beteg már 1915. óta gyakran fohászkodott egy fiatal karmelita apácához, aki a szentség illatában halt meg a lisieuxi karmelita kolostorban húszegynéhány évvel azelőtt. 1916. szeptember 10-én álmában látta a szent karmelitát, aki ezt mondta neki: „Bízzál, nemsokára meggyógyulsz.“ A huszonegyedikéről

huszonkettedikére virradó éjjel a vérfolyás után, amely, úgy látszott, a sír szélére juttatta, elaludt. Mikor huszonkettedikén reggel felébredt, nem érzett semmiféle fájdalmat; inkább úgy érezte, hogy új erők feszülnek benne. Fölkelt és elindult a kápolnába. A folyosón Goyéneche doktorral találkozik, aki e hirtelen gyógyulás láttára nem tudta titkolni meglepetését. Saint-Germain nővér mellőzte azt az óvatosságot, amelyet lábadozás idején rendszerint meg kell tartani és azonnal megkezdte a rendes táplálkozást és tanári működését is. A következő években a gyógyulás állandó maradt, a legcsekélyebb visszaesés sem történt.

Kétségtelenül sajnálhatjuk, hogy nem történt semmi radiológiai vizsgálat. Ez az eset olyan korban történt, amikor a radiológiát csupán néhány éve használták még a gyógyításban és csak egy-két nagy városban alkalmazta néhány fiatal orvos, akik ekkor valamennyien katonai szolgálatot teljesítettek. Kétségtelen, hogy a háború közepén egy járási székhely orvosai, — mivel ez a székhely csak egy közepes jelentőségű várossal, Bayonne-nal volt szomszédos, — semmi másra nem számíthattak, mint a saját klinikai érzékükre. Egyébként, úgy látszik, hogy a diagnózis nem volt kétséges: a fájdalom helye és jellege, kisugárzása, a hányások, a vérfolyás elegendő arra, hogy megállapíthassuk: Saint-Germain nővér esetében fekélyes gyomorvérgyulladásal van dolgunk; olyan betegség ez, amelynek hirtelen gyógyulása teljességgel lehetetlen, sőt nem is gyógyul másként, mint rendkívüli lassúsággal. A Ritusok Szent Kongregációja ezt a tényt elfogadta a gyermek Jézusról nevezett Teréz nővér boldoggá avatásának bizonyítékául.

Marie-Antonia Mirandelle 1908 decembere óta fájdalmat érzett bal sarkában; eleinte azt hitték róla, hogy valami ideggyulladás, csak hogy hathónapi villanyos kezelés után sem javult. 1910 januárjában seb mutatkozott, amely felvált szélű fekélyhez hasonlított s mintegy egy centiméter átmérőjű volt. Volt ezenfelül a seb mélyén egy fisztulás csatorna, amelyben egészen a csontig bele lehetett dugni egy tollszárat. Miután a beteg boldog Jeanne d'Arc tiszteletére

kilencedet végzett, 1910 február 5-én megállapították, hogy a fisztulás átfúródás részben megtelt. Másnap a fekély hegedése befejeződött; a bőr összeforrt, nem volt semmiféle benyomódás és semmiféle tapadás a mélyén. Ettől kezdve nem folytatták a kötéseket és nem alkalmazták a szárító cinkoxid gyógyszert, amelyeket mindaddig alkalmaztak. Mirandelle kisasszony, aki még előző este nem tudott a földre lépni, úgy hogy ne érzett volna éles fájdalmat, innen kezdve szabályszerűen járt.

Milyen diagnózist állapítottak meg? A betegség nem egyéb, mint a *mal perforant plantaire* (lyukasztó lábfekély), mint Halma-Grand doktor, az orleansi kórház sebészorvosa megállapította. A Ritusok Szent Kongregációjának négy szakértő orvosa, akik megvizsgálták ezt az esetet, Jeanne d'Arc szenttéavatásának pere alkalmából, megállapították, hogy a sarokcsont tuberkulotikus gyulladásával van dolguk. Akár az egyik, akár a másik feltevés a helyes, semmiképpen sem történhetett minden beavatkozás nélkül hirtelen és teljes gyógyulás.

Ezek az esetek korunkban történtek. Nagyon könnyű volna egyéb eseteket is felhoznunk a rengeteg adatból, anélkül, hogy annak a megállapításával foglalkoznánk, hogy melyik szent közbenjárásának tulajdonították ezeket a gyógyulásokat. Íme, elmondtunk kettőt, ezeket úgyszólván találomra emeljük ki abból az anyagból, amelyet mi magunk gyűjtöttünk; mind a két eset rendkívül tanulságos; az egyik a szóbanforgó betegség diagnózisa miatt, amelyet teljesen gyógyíthatatlannak tartottunk, a másik pedig a gyógyítást kísérő körülmények miatt.

A Saint Brice de Landelles-ból (Manche-megye) való kis Cheron fiú 1925 szeptember 17-én, hirtelen kigyógyult tuberkulotikus agyhártyagyulladásából, éppen az utolsó napján a gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz tiszteletére végzett kilencedének. A tuberkulotikus agyhártyagyulladás diagnózisát megerősítette a gerincvelőcsapolás folyadékának

analízise, amit Chevrel doktor végzett el Rennesben. Ez az analízis szövettani szempontból azt mutatta, hogy a leukocyták jelentékenyen megnövekedtek, a mononukleáris leukocyták túlsúlyával; kémiai szempontból literenkint hatvan centigramm albumin-mennyiséget állapított meg; mikrobiológiai szempontból saválló bacillusok jelenlétét, amelyek mind a Koch-bacillus jellegzetességeit mutatták.

Elise Erl, aki 1917-ben született Wasserburg an der Inn községben, München mellett, munkás családból, angol-kóros gyermek volt, aki néhány nappal születése után súlyos rohamot kapott. Azóta lábai nem egyforma hosszúak és izomzata teljesen elsorvadt. Petyhüdtek és ernyedtek, mintha bábu volna, amelyből kiszedték a drótokat, úgy hogy teljesen képtelen járni is, állni is. Ez a gyermek hároméves koráig egyetlenegy lépést sem tett. 1920 október 31-én, vasárnap késő délután, a pamlagon játszadozott, ahová föltették. Anyja háztartási munkával foglalkozott. Apja Georg Erl, éppen egy csodálatos gyógyulásról olvasott, amely Conrad testvér közbenjárásának volt köszönhető; Conrad testvér az altöttingi kapucinus kolostor kapusa volt, a század nagy imádkozójának nevezték el és 1894 április 21-én szentség hírében halt meg, Ez a könyv, amelyet Georg Erl olvasott, elmondta, hogy hogyan gyógyult meg hirtelen egy mindkét lábára béna mühlendorfi gyermek. Georg Erl-re rendkívül nagy hatást tett az olvasmány, mindjárt el is mondta feleségének és felkiáltott: Ó, ha a mi Elise-ünk most ugyancsak megindulna, már holnap reggel elzarándokolnék Altöttingbe, hogy megköszönjem Conrad testvérnek. Alig mondta ki ezeket a szavakat, a leányka leugrott a pamlagról, mintha valami titokzatos erő mozgatta volna. A kislány, aki egy perccel azelőtt még nem is tudta, mi az járni, odaszaladt apjához és ezt mondta neki: „Látod papa, milyen nagy kislány lett belőlem.“

Elise Erl esete egyike volt azoknak a gyógyulásoknak, amelyeket a Ritusok Szent Kongregációja kivizsgált Conrad

testvér boldoggá avatási perében; a szerzetest később Parzham Szent Conrad néven szentté avatták.

A lourdesi gyógyulások

Az észszerűen megmagyarázhatatlan gyógyulások ténye mindig időszerű. Hogy erről meggyőződjunk, elegendő átnézni azt az okmányanyagot, amely, mintegy hatvan éve egybegyűlt a Lourdesban megfigyelt jelenségekről és amely egyébként kiegészül, abban az ütemben, amint az orvosi ismeretek bővültek.

Vannak betegek Lourdesban, és minden évben oly sok és oly súlyos beteg van ott, hogy Lourdes-ot túlzás nélkül nevezhetjük a fájdalom, minden szenvedés és minden testi eltorzulás nagyszerű találkozóhelyének. Ebben az óriási tömegben, amelyben több példányban megvan majdnem minden betegsége az emberi kórtannak, gyógyulások történnek. Ismerjük a leghíresebb eseteket. Vajjon szükséges-e újra fölemlíteni itt Marie Lemarchand tuberkulotikus bőrfarkasát, Marie Lebranchu tüdőtuberkulózisát: mind a kettő meggyógyult Lourdesban; Zola Lourdesról írt regényében nyilván más célból, nem pedig az igazság szolgálatában azt írta róluk, hogy mind a ketten visszaestek. Georges Bertrin a lourdesi események kritikai történetében, amely évek óta a legfontosabb munka erről a kérdésről, bőven tárgyalja mind a két esetet, úgy, hogy nem szükséges velük részletesebben foglalkoznunk.

Az ágybanfekvő Gabriel Gargam, akinek csontvázzá aszott testét ótvarok borították, lábai pedig teljesen elüszkösödtek, 1901 augusztus 20-án, d. u. négy órakor olyan súlyos ájulásba esett, hogy egy pillanatra azt hitték: meghalt. Néhány perccel később, amikor a körmenet elhaladt előtte és az Oltáriszentséget felmutatták neki, elkiáltotta magát: Meggyógyultam! Egy zsidó, aki tanúja volt az eseménynek, így beszéli el a Daily Mail-ben ezt a feltámadást: „A hordágyon elnyúlt ember megragadta ágya szélét kezeivel, ame-

lyek olyan csontosak voltak, mintha fűrészek lettek volna és görcsös erőlködéssel feltápáskodott, mindaddig, míg végre sikerült felülnie. „Segítsetek!“ — sóhajtott és ugyanakkor két kövér könnycsepp gördült végig kiaszott arcán, le a szakállára, — tudok járni, érzem!“ Gyorsan kezek nyúltak felé, talpra segítették és ott állt előttünk, mint aki halot-taiból feltámadott, hajadonfőtt, nadrág nélkül, egy szál hálóingben és házikabátban: „Hadd járjak“, kiáltott fel megint furcsa kongó hangon. És a körmenettől két oldalt összezsúfolódott nézők ezreinek szemeláttára ez az ember-roncs, — akinek a combjai olyanok voltak, mint a pipaszár, lábai pedig csupa seb, — tántorogva öt lépést tett a házikabát-ján, amelyet levettek róla, hogy szőnyegül alája terítsék.

Gabriel Gargam gyógyulása nyomban olyan teljes volt, hogy még aznap este evett levest, osztrigát, egy csirkeszárnyat, egy fürt szőlőt, holott hosszú hónapok óta csak szon-dán át lehetett táplálni, naponta egyszer, nagy fájdalmak árán. Mintegy harminc évvel e rendkívüli esemény után magam hallgattam, amint Gabriel Gargam épp olyan izga-lommal, mint amely az első nap elfogta, mesélte azt a furcsa érzést, amely erőt vett rajta abban a pillanatban, amikor hirtelen feléledt. Arca alig öregedett meg, teste kemény és egyenes volt, és mindez bizonyosságot tett egészségéről, amely 1901 óta többé sohasem rendült meg.

Gargam története már régi. Nem volna nehéz a lour-desi Orvosi Iroda irattárában sokkal újabb, hasonló gyó-gyulások leírását kikeresni. Egyébként nagyon nehéz volna köztük válogatni, mert ha kiküszöböljük a másodlagos jelen-tőségű javulásokat és az idegbetegségek gyógyulásait, ame-lyeket az Orvosi Iroda sohasem fogad el, még mindig ren-geteg megfigyelés között kellene válogatnunk, amelyekben szerepel a tüdő-, vese-, bél-, bőr-, csont-, ízületi tuberkulózis minden válfaja és különösen a Pott-kór esetei, valamint csípőízületi fájdalmak; talál bennük az ember szívbajosa-kat, véredények megbetegedéseiben szenvedőket, tüdőbajo-sokat, emésztési zavarokban szenvedőket, behegedt sebeket, töréseket, rosszindulatú daganatokat, szóval valamennyi

példáját annak, amit az orvos, ha nem éri be pusztán a szavakkal, szervi betegségeknek nevez.

Nekem személy szerint megvan az az örömem, hogy apró részletességgel ismerek néhány gyógyulási esetet, amelyek élénken élnek emlékezetemben. Egyike a legmeglepőbbeknek egy kétoldali vesetuberkulózis gyógyulása; a betegség hat évvel ezelőtt jelentkezett egy fiatal leányon; néhány évvel később baloldali savós-rostonyás mellhártyagyulladás jelentkezett nála, ezután pedig a jobb tüdőcsúcsban eltokosodott góc. A kétoldali tuberkulotikus vesesérülés kétségbevonhatatlan volt: a vesék vizeletének külön-külön történt vizsgálata, — annak a kitűnően szabályozott megelőzési technikának a jóvoltából, amelyet az urológusok ma már szélteben-hosszában gyakorolnak, — többízben is mind a jobb, mint a bal vesében genny és Koch-bacillus mutatkozott. 1930 augusztusában, mikor a beteg, Germaine Gary kisasszony, a montpellier-i zarándoklattal rövid időt Lourdesban töltött, miután augusztus 7-én a medencében megfürdött, egyszerre csak úgy érezte, hogy teljes jóérzés ömlik el egész lényén. Ez a beteg, aki még előző este oly gyenge volt, hogy nem tudott felállni és alig tudta lenyelni a zöldséglevest, fölkelte és rendesen kezdett táplálkozni. Kezelőorvosa, a beziersi Félix Coste, még ott Lourdesban, még aznap este megállapította ezt a javulást. Gary kisasszony, talán túlzott szégyenkezésből, nem jelentkezett az Orvosi Irodában; jelentkezését arra az időre halasztotta, ha majd teljesen meggyógyul. A teljes gyógyulás szinte azonnal bekövetkezett, mert Gary kisasszonyt, alighogy Beziersbe ért, megint igen alaposan megvizsgálta Coste doktor és ezuttal már semmiféle tünetét sem találta a betegségnek. Az azonnal végrehajtott vizeletvizsgálat megmutatta, hogy a genny és a Koch-bacillus teljesen eltűnt. Gary kisasszony ezek után néhány hét alatt mintegy tizenkét kilót hízott és ezentúl állandóan szabályszerű életmódot folytatott.

A lourdesi gyógyulásoknak megvan az a sajátosságuk, hogy nem kell okvetlenül Lourdesban történniök. A beteg

gyakran hazamenet a vonatban, vagy pedig megérkezésekor érzi, hogy meggyógyult. Érdemes felemlítenünk Pierre de Rudder esetét; ő sohasem járt Lourdesban, hogy gyógyulást könyörögjön. Ez az ember flamand favágó volt; bal combját 1867 február 16-án, egy fatörzs összezúzta. A szerencsétlenségnek törés lett a következménye, amely meg rövidítette sípcsontját és singcsontját. A mély sebből ki lehetett szedni a csonttörmelékeket és a tágas sebnyílás mélyén látni lehetett a csonka csontok, a sípcsont és singcsont végeit, amelyek között mintegy három centiméternyi köz volt és ezt bizony soha semmiféle csontmész nem tölthette ki. A láb alsó része minden irányban mozgatható volt, csavarni is, hajlítani is lehetett. A kezelés nyolc évig eredménytelen volt: az ilyen csontroncsolásnak nem lehetett más orvossága, mint az amputálás, azonban Rudder ebbe nem egyezett bele. 1875 április 7-én, mikor elzarándokolt Oostackerbe, a lourdesi Miasszonyunk tiszteletére épített kápolnába, hirtelen összeforrtak a csontok, az összeroncsolt és érzéketlen seb pillanatok alatt behegedt.

E gyógyulások közös vonásai

Akármilyenek is azok a gyógyulások, amelyekről az evangéliumok tudósítanak, akármilyenek azok, amelyeket a szentek közbenjárásának tulajdonítanak, ma éppen úgy, mint régen, akármilyenek azok, amelyek 1858. óta szakadatlanul történnek Lourdesban, valamennyi bizonyos közös vonásokat mutat, amelyeket érdemes szemügyre venni.

Mindenekelőtt *semmiféle gyógyító szer* nem magyarázhatja meg ezeket a gyógyulásokat. Krisztus, vagy Szent Péter, vagy Szent Pál parancsa: „Kelj fel és járj“, „Menj, meggyógyultál“, a kézrátétel: mindez nem gyógyító eszköz. A korunkbeli esetek, amelyeket az imént tárgyaltunk, ugyancsak nem mutatnak semmi néven nevezendő gyógyszerhatást. Marie Antonia Mirandelle mély talpfekélyének behegedését semmiképpen sem lehet a cinkoxid-kenőcs hatá-

sának tulajdonítani. A lourdesi víz gyógyhatására sem lehet hivatkozni Germaine Gary esetében, vagy abban a számtalan esetben, amelyeket itt mind nem sorolhatunk fel. A barlang vizének nincs semmiféle különös kémiai saját-sága (1933. évi analízis), sem pedig radioaktivitása (Nodon 1915. évi és Lepape 1938. évi vizsgálatai): közönséges víz. Vajjon az imádság magában gyógyhatású? Ez bizony nagyon is merész feltevés olyan esetekben, amikor nem idegbajok-ról, hanem jellegzetes szervi sérülésekről van szó.

A gyógyulások második jellemvonása, hogy *hirtelen és pillanatonnyilag* következnek be. A béna fölkel és jár. A vak lát, a néma beszél. A seb rögtön beheged; nincs egyetlenegy eset sem, amelyben ne forrnának össze azonnal a csontok, még olyan esetben is, amikor igen nagy a csontanyag pusztulása, mint Pierre de Ruddernél. De vannak esetek, amikor a funkciózavarok előbb múlnak el, mint az anatómiai sérülés, azonban hamarosan ez is megszűnik.

A gyógyulásnak ez a gyorsasága karöltve jár bizonyos *szubjektív benyomással*, amelyet a rendkívüli gyógyulás részesei valamennyien hangoztatnak. Germaine Gary úgy érzi, hogy valami jóérzés ömlik el rajta és végtelen öröm tölti el; szükségét érzi, hogy járjon. Az a benyomása, hogy belsejében minden újra éled. Pierre de Rudder, aki már nyolc éve nem lépett ballábával a földre, egyetlen ugrással talpon terem, mankók nélkül odamegy a kápolna szobrához és letérdel előtte, mintha valami hirtelen erő hajtaná. Gargam egyszerre csak felkiált: „Meggyógyultam, tudok járni, érzem!” A tökéletes gyógyulásnak ezt a hirtelen érzését gyakran közvetlenül megelőzi valami éles fájdalom, vagy aggodalomérzés, valami gyengeség, ami ájulásig fokozódhatik, de hamarosan bekövetkezik a megnyugvás és ezzel együtt a gyógyulás bizonyossága.

Végül az ilyen hirtelen gyógyulást nem kíséri *semmiféle lábadozás*. A lábadozás elmaradása leginkább nagy és szinte kielégíthetetlen étvágyban mutatkozik meg, mint Vallet doktor gyakran hangsúlyozta a lourdesi esetekkel kapcsolatban: a gyógyultak, a gyógyulás után, úgy vélik.

hogy rendkívül sovány a táplálékuk. Aki törés miatt és hosszabb ideig mozdulatlanul feküdt, abban mindig marad valami funkciós tehetetlenség, ami az ízületek merevségének tulajdonítható és annak, hogy az inak hiányosan mozognak hüvelyekben; mindezt csak gyögmasszázzsal és hónapokon át rendszeresen folytatott tornázással lehet helyrehozni. S mégis azok a kísérő jelenségek, amelyek minden csontsérülés után jellegzetes jelenségei a lábadozásnak, oly kevésbé zavarják Pierre de Ruddert, mindössze néhány órával gyógyulása után, hogy futásnak ered, hogy elérje a kocsit, amely kiviszi az állomásra.

Az orvosok és a rendkívüli gyógyulások

Az orvosok, akik hozzászoktak a természet törvényének megfelelő jelenségek megfigyeléséhez, nem mehetek el szó nélkül olyan gyógyulások mellett, amelyeket eszükkel nem tudtak megmagyarázni. Állásfoglalásuk annál élénkebb, mert nem csupán régi esetekről van szó, amelyekről rövid tudósítás maradt fenn, amely gyakran éppen nem olyan pontos, amilyent az új orvosnemzedék már megkövetel: itt egykorú esetekről van szó, amelyek évről-évre nagy számban fordulnak elő; hitelesen megállapított szervi bajok meggyógyításáról, amelyeknek a diagnózisát legtöbbször tökéletesen kivizsgálták a legmodernebb kutatóeszközökkel fő'szerelt kórházakban. Renan ezt mondta: „Csodát Párisban, illetékes tudósok szemeláttára!“. Nyomában az orvosok így beszéltek: „Csak egyetlen szervi betegség meggyógyítását, amely szemünk láttára felforgatja a biológia minden törvényét és megbuktatja a determinizmust!“ És íme, ez a gyógyulás megtörténik, száz és száz esetben, mindenki szeme láttára és magára vonja mindazoknak a figyelmét, akik az élet tanulmányozásának szentelik magukat.

Kétségtelenül vannak köztük olyanok, akik tagadják a tényt, vagy megmagyarázhatatlan jellegét. Van köztük sokkal több meggyőződéses determinista; ezek elismerik a tényt,

de úgy gondolják, hogy még nem ismerjük a természeti erők működésének minden részletét és meg lehet, hogy egyszer majd valamely biológiai folyamat megmagyarázza azokat a gyulladásokat, amelyeket ma csodásaknak tartanak. Végül vannak orvosok, akik elismerik ugyan a tényt, de úgy vélik, hogy ez határt szab a determinizmusnak és lehetővé teszi a teológusoknak, hogy a maguk módján adjanak rá magyarázatot.

Tagadás és magyarázat

A materializmus, amely mélyen beivódott a XIX. században az orvosok gondolkodásába, természetesen megszabta első állásfoglalásukat. Az állandó tapasztalat nevében, amelyre Renan és Littré hivatkozott, csakugyan így beszéltek: „Lehetetlen, hogy legyenek olyan gyulladások, amelyek emberi ésszel teljesen megmagyarázhatatlanok; egyébként ilyeneket sohasem állapítottak meg.“

Charcot, aki pedig alapos megfigyelő volt, semmiképpen sem volt hajlandó megvizsgálni olyan beteget, aki gyógyultan jött vissza Lourdesből. Azután pedig így nyilatkozott: „Sohasem láttam még olyan beteget, aki Lourdesban meggyógyult.“ Vajjon annyira félt, hogy egyszer csak szembe kerül a természetfölötti okkal, amelyet filozófiája *a priori* elvetett?

Charcotnak követői támadtak. Így Pitres, a bordeauxi ideg- és elme-kórtani klinika tanára és az orvoskar dékánja, 1898-ban ezt mondta hallgatóinak: „Ha valaha önök előtt úgynevezett lourdesi csodás gyulladásokról beszélnek, ne lássanak azokban egyebet, mint az emberi butaság szemérmetlen kiaknázását.“ A véletlen úgy akarta, hogy hallgatói közt ott volt Auguste Vallet, a lourdesi Orvosi Iroda jövődöbéli elnöke.

Franciaország határain túl ugyanilyen makacsul szembehelyezkednek a tényekkel. Pierre de Rudder hirtelen meggyógyulása alkalmából Julien Mareuse ezt írta: „Ez

az eset nem lehet igaz, mert különben arculcsapása volna a biológia és a patológia valamennyi törvényének.“

A Birodalom elmeorvosai ugyanolyan könnyedén intézik el a kérdést, mint a fővárosi orvosok. Rouby algiri orvos pontosan Charcot nyomába szegődik, mikor így beszél: „Mi elmeorvosok nem hiszünk a csodában; magyarázzák meg nekünk természeti törvényekkel azt az esetet, amelyet természetfölöttinek tárnak elénk.“ És könyve utolsó lapján kijelenti: „Célunk az, hogy a világon többé ne beszéljenek csodákról.“

Napjainkban a rendszeres tagadás tárgyilagosabb állásfoglalás álarca mögé bújt. A megmagyarázhatatlan gyógyulás olyan körülmények között történt, hogy a hívők abban az istenség megnyilvánulását láthatják? Ha igen, akkor ez a gyógyulás csak látszólagos, vagy pedig maga a beteg színlelte csak a betegséget, vagy a téves diagnózis kelthette azt a hiedelmet, hogy e súlyos betegségből valaki hirtelen ki-gyógyulhatott. Az efféle érveket időközönként feltálatlják a mereven tagadó álláspont megkésett képviselői, holott ellentétben vannak a legkomolyabb tudományszakokkal. Így például Vachet doktor, aki megfélekez rőla, hogy minden orvos előtt tárva-nyitva áll a lourdesi Orvosi Iroda ajtaja, kétségbe vonja „a *Lourdesban alkalmazott* orvosok tanúbizonyságának értékét“. Roger egyetemi tanár, a párisi Egyetem orvoskarának tiszteletbeli dékánja, Pierre de Rudder esetében csalást emleget és kijelenti, hogy a téves diagnózis az ifjúkori fájdalmas tobozmirígygyulladás, — amint Sorrel leírta, — könnyen átváltoztathatja Pott-kórrá. Csupa köntőrfalazás, — ami már egyre ritkább a tudósoknál, — és megvan benne a makacs elszántság, hogy eltagadják a tényeket, de egyúttal nem tesznek meg semmit abból a célból, hogy ezt a tagadást személyes vizsgálattal megerősítsék. Valóban sem Vachet, sem Roger dékán soha sem tette be a lábát a lourdesi Orvosi Irodába.

Egyesek azok közül, akik így rendszeresen tagadnak mindent, tulajdonképpen megérezték, hogy magatartásuk védhetetlen. Vachet maga, aki gyanúba fogta azoknak az

orvosoknak a tudományos becsületességét, akik belépnek a lourdesi Orvosi Irodába, mégis ezt írta: „Sokáig divat volt nevetni a csodákon, de ha most már nem is akarják tagadni őket, még senki sem végezte el tökéletes elemzésüket.“ Jóval előtte a nancy-i ideg- és elme-kórtani iskola igazgatója, Bernheim, így nyilatkozott Lourdes ügyében: „A tények itt vannak; magyarázatuk hibás.“

Előbb Charcot s nem sokkal utána Bernheim kezdettől fogva megpróbáltak olyan magyarázatot adni, ami teljesen kielégítené az értelmet, s megmenti az emberi észet olyan összeomlástól, amelyet ők megalázónak tartottak volna. Utódaik maguk is tovább folytatták az ő erőfeszítéseiket.

Charcot, aki dicsőségének csúcspontján, mint tudjuk, óriási sikerrel tartotta előadásait, nem érte be azzal, hogy tagadja a megmagyarázhatatlan gyógyulások tényét, hanem e tényekre, — amelyeket egyelőn pusztán kicsinylő szóval mégsem lehetett kitörölni a világból, — mindenáron magyarázatot kellett találnia. A funkcionális betegségek elmélete megadta a Salpetrière igazgatójának azt az érvet, amelyre szüksége volt.

Mit is értünk *funkcionális betegségeken*? Olyan betegségek ezek, amelyek egy „anyagilag érintetlen test ideg-energiájának módosulásait jelentik.“ Az idegrendszer szabályozza valamennyi szerv működését; amint zavar keletkezik funkciójuk teljesítésében, ez a zavar mindenféle betegséget utánozhat, aszerint, hogy a mozgató, érző, tápláló vagy kiválasztó funkciók vannak-e megámódva. Van der Elst doktor megragadó hasonlata szerint, mint ahogy látjuk, hogy a megrekedt villamos megmozdul abban a pillanatban, amint helyreállítják a kapcsolatot mozgató szervei és energia forrásai között, úgy a betegség tünetei is teljesen és azonnal eltűnhetnek, ha az idegrendszer működése, — amely a szervezetenek egyik vagy másik pontján egy pillanatra megrekedt, — újra megindul a megfelelő gyógyító eljárás hatása alatt. Ennélfogva a funkcionális betegségek, ellentétben a sérülési vagy szervi bajokkal, lényegileg álbetegségek. A gyógykezelés a lélekre fog irányulni és mindenestre latba veti a szuggesztiót.

Charcot, kórházi gyakorlatában felejtetlen sikerrel gyógyította a nagy hisztériát: hipnózis útján pillanatnyi rendellenességeket idézett elő s utána ellenirányú szuggesztióval elnyomta azokat. Vajjon ez a szuggesztió, amely tökéletesen sikerült a párisi kórház ódon termeiben, nem működhetett-e időszámításunk 30-ik éve táján Palesztina utain és falvaiban olyan személyiség hatására, aki hasonlíthatatlanul fölötte állt annak a nyomorult paraszt és halász népségnek? Vajjon ez a szuggesztió miért ne nyilvánulhatott volna meg a lourdesi barlang előtt és a Rózsafűzér terén, ahol a legkedvezőbb feltételei vannak meg hatásának: a szenvedélyes hangon áradó énekek, imádságok, könnyörgések?

Egyébként maga Krisztus sem titkolja szuggesztiós hatalmát. Mielőtt meggyógyítja a betegeket, vajjon nem követel e tőlük hitet? „Leányom a te hited meggyógyított téged“; „Ha van hited, minden lehetséges annak, aki hisz“; „Menj, a te hited meggyógyított“; ez a bizonyság lépten-nyomon szembetűnik. Ugyanígy a szenteknek tulajdonított gyógyulásoknál vagy a lourdesi gyógyulásoknál elengedhetetlenek a buzgó és hosszú imák, amelyek a beteg megrendíthetetlen hitéről tanúskodnak. „Gyógyító hit“, ezt a nevet adta Charcot a szuggesztió e különös fajtájának.

A mester gondolatmenete így folytatódik: Vajjon a történelmi tények nem igazolják-e bőségesen, hogy gyógyulások máshol is történtek, nemcsak Palesztinában Krisztus szavára, máshol is, nemcsak Lourdesban? Azok a gyógyulások, amelyeket jóval Krisztus eljövele előtt megfigyeltek Asklepios epidaurosi templomában vagy az atheni, kosi, knidosi, rhodosi, agrigentumi Asklepeionokban, s azok a kevésbbé ismert gyógyulások, amelyeknek színhelye Aesculapius temploma volt Rómában a Tiberis szigetén, háromszáz évvel Krisztus születése előtt; vajjon mindezek nem bizonyítják-e a gyógyító hitet? Jóval közelebb hozzák azok a rendkívüli események, amelyek a XVIII. században történtek a párisi Saint Médard temetőben François de Paris diakonus (1690—1727) sírján, vagy azok, amelyek állító-

lag a mekkai zarándoklatokon történtek vagy azok a gyógyulások, amelyek az ortodox egyház följegyzései szerint olyan patriarchák közbenjárására történtek, akiknek az emlékét tisztelik a hívők; végül azok, amelyeket Angliában a *Christian Science* és megszámlálhatatlan más felekezetek műveltek, s a hozzá hasonló vagy a belőle származó iskolák, amelyek furcsa keverékben alkalmazzák a lelki gyógyítást és a vallásos hit erejét: mindezek a tények mutatják, hogy a hitetlenek, az eretnekek és a szakadárok éppen úgy ismerik, mint a katolikusok az úgynevezett csodás gyógyulásokat. Azokat is, emezeket is vallásos érzéssel alapuló szuggesztióknak kell tulajdonítanunk.

Ezeket az érveket Charcot óta agyonkoptatták; valamennyit sok író könyvében olvastuk már. Csak nemrégiben Roger dékán és Vachet doktor melegítette fel új alakban; az előbbi a csodákról és a kinyilatkoztatott vallásokról írt műveiben, az utóbbi több cikkben és néhány előadásban, amelyeknek színhelye például a „Club du Faubourg“ volt a Boulevard Barbès-en. Érdemes lesz tehát röviden szembenéznünk ezekkel az érvekkel.

Az Asklepios templomaiban megfigyelt gyógyulások tekintetében annyit legalább is mondhatunk, hogy a diagnózisok rendkívül pontatlanok; ezekre vonatkozólag nincs más bizonyítékunk, mint az a 42 leírás, amelyeket az epidaurosi ásatások alkalmával talált két stélébe véstek. Ezeken egyetlen szervi betegségnek a nyomát sem lehet határozottan felfedezni. Épp ellenkezőleg, van köztük néhány idegbetegség, mint Kleo esete; ez a Kleo öt évig volt terhes és az isten jóvoltából végre álmában egyszerre ötéves gyermeket szült: tudjuk, hogy a túlhajtott terhesség nem valami kivételes dolog, de egy ötéves gyermek világrahozása elárulja, hogy a templom papjai némi csalást követtek el, hogy meggyógyítsák a beteget. Ezenfelül meg kell jegyeznünk, hogy a papok egyúttal orvosok is voltak és felhasználták az egykorú orvostudomány minden rendelkezésükre álló eszközét. Ennélfogva néhány szervi baj esetében is sikerülhetett a beteget meggyógyítaniok.

Azok a gyógyulások, amelyek állítólag Paris janzenista diakonus sírján történtek 1727. és 1735. között, Monsignore de Vintimille, párisi érsek vezetése alatt alapos vizsgálat tárgyai voltak. Az orvosok, a tanúk, a betegek rokonainak a kihallgatása igazolta, hogy a legtöbb esetben a betegség diagnózisa helytelen volt, hogy a gyógyulás nem volt tartós, sőt, hogy néha még a bizonyítványokon sok aláírást hamisítottak vagy erőszakkal csikartak ki.

Mekkában nem történtek gyógyulások; valóban az iszlám zarándoklatainak nem céljuk a csoda. Egy-két dervis csakugyan hangoztatta, hogy csodákat művelt, de ezeket az eseteket nem lehet felkutatni és ellenőrizni.

Az ortodox egyházban feljegyzett csodás gyógyulások egyáltalán nem érdekelték a kiváló orosz ideggyógyászt, Bechterevet, aki pedig a hit gyógyító erejének tanulmányozásával foglalkozik. Rouby felhoz egy bőrfarkas-esetet, amely állítólag fokozatosan meggyógyult. Annyi bizonyos, hogy a Szent Szinódus megvizsgálja a csodás gyógyulások eseteit, mielőtt kihirdetne egy szenttéavatást; ebben a vizsgálatban bizonyos felületességet tanúsít; így történt, hogy az 1612-ben meghalt Hermogenes patriarcha 1913 május 12-én történt szenttéavatása alkalmából több mint háromszáz ilyen gyógyulást foglalt jegyzőkönyvbe. Azok a rendkívüli gyógyulások, amelyeket a szakadárok feljegyeztek, akik maguk is keresztények, semmiképpen sem hozhatók fel érvül ama gyógyulások ellen, amelyek a katolikus teológusokat foglalkoztatják.

Mit mondjunk a *Christian Scienceről* és azokról a csodákról, amelyeket közölt. Egy angol orvos komoly vizsgálódás után így foglalta össze véleményét: „A Christian Science elfogad minden néven nevezendő tanúvallomást, még a legfantasztikusabbat és legeggyűrbűbbet is. Amit nyilvánosságra hoz, azt kicicomázza. Kibújik minden igazolás alól. Az az állítása, hogy szervi bajokat meggyógyít, a kritika legegységesebb szabályainak alkalmazása után összeomlik.”

A szuggesztió hatalma tagadhatatlan. De mint Grasset

mondta, hatása ritka és nem igen tartós. A szuggesztió legnagyobb mestere, Bernheim különben maga is felismerte, hogy csupán néhány lényegileg funkcionális idegbajt lehet vele gyógyítani: ilyen pedig kevés van és javulásuk is lassú és fokozatos. A szuggesztió nem tudná megmagyarázni a kétségbevonhatatlan szervi sérülések, törések, a Pott-kór, a tüdőtuberkulózis vagy a rosszindulatú daganatok, (amelyeket Charcot hisztériás jellegű álbetegségeknek tartott), azonnali megszűnését. Babinski, a hisztéria tárgyalása közben bebizonyította, hogy hány meg hány szervi bajt soroztak a kényelmes elnevezés alá, amely kissé rikító cégtáblája volt annak a váróteremnek, amelyben össze voltak zsúfolva a legelütőbb betegségi tünetek. Hisztéria nincs már és ugyancsak nincsenek álsérülések és áldaganatok.

Ismeretlen erők

A hisztéria, ez a most már értelmét veszített csábító elnevezés, megbukott. Agyaglábú bálvány ez csupán, halott istenség, már csak bele kell göngyölni Renan híres bíbor halotti leplébe. Íme, újra szőnyegen van a csodálatos gyógyulások egész determinizmusa.

Néhány évvel ezelőtt Le Bec doktor, a lourdesi Orvosi Iroda egykori elnöke, hivatalos meghívást kapott a franciaországi szabadkőműves nagypáholytól, hogy tartson előadást a lourdesi gyógyulásokról. Maga mondta, hogy igen udvariasan fogadták; hallgatósága ötszáz főnyi volt, öt páholy képviselőjében, valamennyi szabadkőműves-jelvényekkel fölszerelve. Bebizonyította, hogy a természet erői sohasem hoztak létre hirtelen gyógyulást. Meggyőződéses hívő volt, tehát tisztelettudó csendben kijelentette, hogy a szóbanforgó erő csak természetfölötti lehet. Előadását vita követte, gúnyolódás nélküli kifogástalan vita, de az egybegyűlték következtetéseikben természetesen ismeretlen erőkre hivatkoztak.

Már Stuart Mill ezt írta: „A természetfeletti ok hipo-

tézisével mindig szembe lehet szegezni egy ismeretlen természetes ok valószínű hipotézisét“. „A szuggesztió nem gyógyíthat be sebet, ebben megegyezünk, — mondta Babinski, a lourdesi Orvosi Iroda akkori elnökének, Boissarie-nak. — Tud Ön felhozni olyan esetet, hogy Lourdesban hirtelen begyógyultak volna sebek? Ha Ön ezt állítja, semmi okom sincs kétségbe vonni szavait.“ Boissarie nyomban felhozta Marie Borel esetét (gennyes bélsaras sipoly), aki 1907. október 17-én gyógyult meg. Babinski, miután figyelemmel végighallgatta, ezt felelte: „Ez a példa döntő; nem lehet megmagyarázni természeti törvényekkel“, majd egy pillanatnyi töprengés után hozzátette: „...ha csak nem fedoznek fel egyszer majd új erőket, ismeretlen törvényeket“.

Maga Vachet doktor, aki sohasem éri be azzal, hogy pusztán tagadja a tényeket, vagy hogy kapásból magyarázatot adjon nekik, miután elismerte, hogy van néhány rendkívüli eset, Lourdesban is és a csodatévőknél is, amelyekre nem elég már rámondani ezeket a rég elkoptatott szavakat: „tévedés vagy hisztéria“, nem egykönnyen adja meg magát, hogy tudomásul vegye a determinizmus kudarcát. Azt mondja, hogy ezeknek a gyógyulásoknak a mechanizmusa okvetlenül örökérvényű törvényeken alapul.

Ennek a feltevésnek a hívei igen sokan vannak és olyan érvekkel hozakodnak elő, amelyek számba veszik az orvosi tudomány haladását: a szérumterápiát, a belső elválasztási mirígykivonatok terapeutikáját; az elektromos gyógyítás és a rádium-terapeutika előidézi olyan betegségek természetes gyógyulását, amelyeket azelőtt többnyire gyógyíthatatlannak minősítettek.

Például Lourdes esetében miért ne lehetne a lourdesi víznek valami nem is sejtett gyógyhatása? Erre a kérdésre már több ízben megfeleltek. 1858-ban Filhol toulousei tanár bebizonyította, hogy a barlang vizének vegyi összetétele rendes, és az 1933-ban újra elvégzett analízis igazolta az 1858. évi vizsgálat eredményeit. Továbbá Nodon kutatásai 1915-ben, Lepape-nak, a Collège de France tanárának vizsgálatai 1938-ban, újból hangsúlyozták, hogy a vízben

nincs kimutatható nyoma rádiumnak, mindössze literenkint 0.7 millimicrocurie radon jelenléte állapítható meg, ennél fogva a víznek semmi néven nevezendő radioaktív ereje nincs. Ezt is szokták mondogatni: „A lourdesi víz a maga lemérhetetlen erejével hat, mint valamennyi fémekben szegény víz, alkotó elemeinek ionikus erejénél fogva.“ Rendkívül egyszerű volna megmérni ezt az ionikus erőt, és hasonló vizekkel megkísérolni hasonló eredmények elérését. Mindenesetre meg kellene még magyarázni azt a sok-sok esetet, amelyeket akár Lourdesban akár másutt megfigyeltek és amelyekben semmi szerepe sem volt a víz gyógyító erejének.

Továbbá azt is állították, hogy a magnetizmus ismeretlen erő s eddig mindenesetre kevésbé és tökéletlenül tanulmányozták. Bizonyos egyének teste tele van fluidummal, amely a mágnes vagy a rádium energiájához hasonlítható: miért ne idézhetné elő ez a fluidum a gyulladásokat? Kétségtelenül előidézhethetné, azonban eddigi adataink szerint semmiféle szervi baj gyógyítása sem tulajdonítható magnetizőröknek. Sőt, mi több, különben is hiába keresnök a magnetizőröket akár Lourdesban, akár azokban a betegszobákban, ahol ezek a gyulladások történtek.

Elérkeztünk az elmélet-szerkesztések területére; az ész nem tágíthat anélkül, hogy ne igyekeznék helytálló magyarázatot adni. Charcot gyógyító hite, Bernheim diadalmas szuggesztiója valóban kényelmes magyarázatok voltak abban az időben, amikor azt hihették, hogy csupán funkcionális zavarokról van szó. A próba megtörtént: az esetek nagy többségében jól jellemzett szervi bajokról van szó. De Charcot és Bernheim sőt Babinski véleményével ellentétben vajjon magukat a szervi bajokat is nem gyógyíthatta-e meg a hit, vagy a szuggesztió? Íme az a hipotézis, amelyet ma többen is hangoztatnak, még pedig úgy, hogy új műkifejezést használnak, ezt: *izgalmi megrázkódtatás*. Szellemes hipotézis és érdemes kissé bővebben fejtegetnünk.

Egy kellemes izgalom előmozdítja a szövetek oxidációját, a toxinok kiküszöbölését, a máj kiválasztását, a leu-

kocytózist, a sejtszaporodást, a hegedés folyamatát. Zarándoklat közben végsőkig fokozhatják ezt az izgalmat az énekek és imádságok, felkorbácsolja az isteni kegyelem várása: olyan belső feszültséget idéz elő, amely megszervezi a védekezést a betegség támadásával szemben és ez gyógyulással végződhet, ha megvannak azok a külső (klimatikus, tellurikus, kozmikus) vagy belső (idegrendszeri, biokémiai) feltételek, amelyek kedveznek ennek a szerencsés fejlődésnek. Az ilyen izgalmat, amely hajlamos arra, hogy felfrissítse az élő szervezet minden antixenikus képességét, a régi és szemlátomást szunnyadozó „Natura Medicatrix“-et, alkalmazta Bonjour lausannei orvos, aki állítólag varokat gyógyít rábeszéléssel és hisz abban, hogy ugyanilyen eljárással kiszáríthat és behegeszthet sipolyokat és helyreállíthat csonttöréseket. Tudjuk, mily nagy teret nyit a rábeszélésnek az a kis csoport, amely „Nancy-i új iskola“ néven tömörül, és amelynek teoretikusa a genfi Ch. Baudouin, lelke pedig Emile Coué, a gyógyszerész; tudjuk, néhány szubjektív zavar, legalább is kétségtelenül tuberkulótikus sérülés kivételével, mily csalókák azok az eredmények, amelyeket Coué tanítványai elértek.

A legújabb tapasztalatok, különösen Metalnikoff orosz fiziológus eredményei bizonyítják, hogy egy állat, ha simogatjuk, vagy ha szóval és kézzel dédelgetjük, oltás után sokkal több fehér vérsejtet termel és ezeknek a szokottnál nagyobb az alvadási képességük: így fokozza védekező reakcióit. Vajjon az az euforia, amelyet a gyógyulás reménye ad meg, nem idézheti elő ugyanezt? „Szervi sérülés esetén legtöbbször nem sérült meg az egész szerv; vannak ép részei, amelyek azonban tehetetleneknek bizonyulnak; annak köszönhetik funkciójuk megbénulását, hogy összefüggnek a beteg részekkel. A hirtelen vérkeringési változások hatása alatt ezek az épen maradt részek hirtelen visszanyerik már elvesztettnek hit tevékenységüket.“ Most már fel kell vetnünk a kérdést: miért van az, hogy sok beteg, aki a kórházi kezelésben megtalálhatja mindazt, ami fokozhatja bizalmát, megerősítheti a gyógyulásba vetett reményét, megtalálhatja

az orvosi és sebészi legtökéletesebb ellátást, az állandó és szakértő ápolást, tekintélyes orvosok szakértelmét, miért nem tud magához térni, miért nem tud a gyógyulás útjára jutni. Hogyan magyarázzuk meg, hogy szinte haldokló fehérvérű betegek, akiknek a lelki működése eltompul, minden gyógyító eljárás nélkül hirtelen újra megelevenednek? Hogyan magyarázhatjuk meg néhány egészen kicsiny gyermek különös esetét, holott ezek a gyermekek érzéketlenek a körülmények és a környezet keltette eufória iránt; például Georges Lemesle esetét, aki harmincegy hónapig tartó gyermekparalíziséből gyógyult ki. Fernand Balin esetét, aki harminc hónapig tartó térdferdüléséből, vagy Yvonne Aumaitre esetét, aki huszonhárom hónapig tartó lábeltorzulásból gyógyult meg?

E teoretikusok közül, akik az „ismeretlen erőkre“ hivatkoznak, egyetlen személyiség válik ki és különül el a többitől, olyan állásfoglalással, amely megérdemli figyelmünket: Alexis Carrel doktor. Tudjuk, hogy a *Rockefeller Institut for medical Research* kiváló biológusa igyekezett megismerni a csodás gyógyulások folyamatát éppen úgy, mint a rendes gyógyulási folyamatokat. 1902-ben kezdte idevágó tanulmányait, miután megállapította, hogy egyik betege, — akit hosszabb ideje eredménytelenül kezelt jobb csípőjén lévő hideg tályogjával, — gyógyultan tért vissza lourdesi zarándoklatáról. Mondják, hogy az az érdeklődés, amelyet ettől fogva tanúsított Lourdes iránt, egyes lyoni egyetemi tanárok ellenséges indulatát zúdította rá. Könyve, *Az ismeretlen ember*, a bennünket most foglalkoztató problémáról olyan véleményt mond, amelynek kifejtése tele van finom árnyalatokkal. Carrel doktor semmit sem tagad abból, ami a szervi sérülések csodás gyógyulásaira jellegzetes. Különösen élénken hangsúlyozza a gyógyulások hirtelenségét: „Néhány másodperc, néhány perc, legfeljebb néhány óra alatt behegednek a sebek, a kórtani tünetek elmúlnak, az étvágy visszatér“. Mi lehet a magyarázata a szerves gyógyulás e villámgyors folyamatának? Egyelőre nincs rá magyarázat. Állapítsunk meg csupán annyit, hogy egyetlen elen-

gedhetetlen feltétele az imádság, valami egészen különös fajta imádság, misztikus átszellemülés, a tökéletes lemondás önmagunkról, önmagunk teljes följárnlása Istennek: csak az imádság, — mondta Carrel néhány sorral feljebb, — csak az imádság kíséri a szervi változásokat. „De nem szükséges, — teszi hozzá, — hogy maga a beteg imádkozzék, vagy hogy hívő lélek legyen. Elegendő, ha valaki a környezettől merül el az imádságban.“ És íme itt, mint valami vízjegy, földereang az ismeretlen erők hipotézise: „Az ilyen tények rendkívül nagyjelentőségűek. *Mutatják bizonyos, egyelőre ismeretlen jellegű kapcsolatok létezését a lelki és a szervi folyamatok között.*“ Nagyobb tisztelettel alig is lehetne beszélni az Istennel való egyesülésről az imádkozás állapotában. Mindazonáltal hihetjük-e, hogy Carrel doktor elvesztette a reményét, hogy a determinizmussal, a szervi és lelki folyamatok kölcsönös kapcsolatával megmagyarázhatja azokat a rendkívüli eseteket, amelyek 1902 óta szakadatlanul foglalkoztatják elméjét?

Ezek a titokzatos erők, — anélkül, hogy lényegükről nyilatkoznánk, mert a jövő tudósainak a feladata lesz folytatni az idevágó kutatásokat, — megkövetelnek két megjegyzést; ezeket már Van der Elst és Le Bec doktor igen világosan megfogalmazta: 1. Semmiféle természeti erő, akár újonnan ismertük meg, akár pedig még ismeretlen, nem ellenkezhetik a már bebizonyított törvényekkel. Mint Charles Richet mondja: „Azért, mert a Hertz-féle hullámokat felfedezték, Ampère törvényei még nem rendültek meg“. 2. Ha egy természeti erő egyszer ilyen és ilyen körülmények között hatott, feltétlenül hatni fog mindannyiszor, valahányszor ugyanazok a körülmények fennforognak (Claude Bernard).

Ennek a két megjegyzésnek megfelel két tárgyi megállapítás: egyrészt a megmagyarázhatatlan gyógyulások hirtelensége ellentmond annak a törvénynek, amely szabályozza a szövetek hegedését és megszabja ennek a folyamatnak lassú fokozódását. Másfelől azoknak az erőknek a működése, amelyek e gyógyulásokat előidézik, szeszélyes, szabálytalan, ingatag még akkor is, ha a testi és lelki feltételek

különben azonosak, mint ha csak valami értelem irányítaná őket kifürkészhetetlen céllal. Valóban elfogadhatjuk azt, amit Pierre Janet írt a pszichológiai gyógyulásokról szóló munkájában: „A csoda olyan tények csoportjába tartozik, amelyek szemben állnak a determinizmussal.“

A tények megállapítása

Mivel az észszerűen megmagyarázhatatlan gyógyulások ellenkeznek a determinizmussal, egyre több olyan orvos van, akinek meggyőződése, hogy ebben a tárgyban csak két szabály állhatja meg a helyét; egyik a teljes tárgyilagosság a gyógyítások megállapításában, másik a legnagyobb tartózkodás magyarázatukban. Magától értetődik, — hogy Grasset híres kijelentését idézzük, — hogy mindenkinek szabadságában áll, mikor a *laboratóriumból* távozik, ahol a tényeket jegyzik fel, hogy bemenjen vagy ne menjen be az *oratóriumba*, ahol ezek a tények természetfölötti értékelést nyernek, olyan magyarázattal, amely túl van a tudomány határain.

Ilyen tárgyilagos és tartózkodó magatartást tanúsítanak mindazok az orvosok, akiknek hivatásuknál fogva kötelességük megismerni bizonyos rendkívüli gyógyulásokat. De ez a magatartás legfeltűnőbbben megnyilvánul különösen a lourdesi csodákkal kapcsolatban.

Őszintén szólván azokon a rendkívül gondos vizsgálatokon kívül, amelyeket Dozous doktor kezdettől fogva magánkezdemenyezésből végzett, és azokon a szakvéleményeken kívül, amelyeknek megszerkesztésével a tarbesi püspök Vergès doktort, a montpellier-i egyetem orvoscari magántanárát megbízta, húsz éven át nem végeztek hivatalos megállapítást ezekről a gyógyulásokról. Megelégedtek azzal, hogy nyilvánosságra hozták ezeket, a kezelőorvosok bizonyítványai vagy a szemtanúk tanúvallomásai alapján. De ezekben gyakran nem volt meg a kellő nyugalom, sokszor még az illetékesség sem. A kezelőorvosok tekintetében

attól lehetett tartani, hogy nem voltak kellőképpen tájékozva a modern orvostudomány követelményeiről, akár idősebb koruk, akár vidéki orvosi gyakorlatuk miatt, amely nem adja meg nekik a szükséges nyugalmat arra, hogy bizonyító eljárást rendszeresítsenek. Fontos volt tehát, hogy alapítsanak olyan hivatalos szervet, amely nyitva van minden orvosnak, tekintet nélkül vallási meggyőződésére és filozófiai magatartására, tájékozva van az orvostudomány minden ágának legutóbbi vívmányairól és az a feladata, hogy nyugodtan vizsgálja ki a lourdesi gyógyulásokat.

Az Orvosi Iroda, amelyet 1879-ben Dunot de Saint-Maclou alapított, 1891-től kezdve általános tekintélyre jutott, Boissarie doktor működése révén, aki 1917-ig vezette. Akkoriban a XIX. század vége volt és úgy látszott, hogy a biológiai és fizikokémiai tudományok területén elért feltűnő eredmények feljogosítják a tudósokat, hogy merész álmokat szőjenek, például, hogy élő anyag előállítását egészen közeli reménynek tartsák. Egyesek a természettudomány „dogmáit” építgették, Auguste Comte nyomán a „teológiai állapot” alkonyáról és a „pozitív állapot” hajnaláról beszéltek. Az első lourdesi gyógyulások éppen a kellő pillanatban történtek ahhoz, hogy új problémákat vessenek fel. Az ilyen ismeretlen tények előtt, amilyenekről nemrégiben nem is ábrándozhattak (Krisztus és az első századbéli szentek gyógyításai oly messze voltak már!), Charcot előállt elméletével, a *gyógyító hittel*. Annak az ösztönzésnek a hatása alatt, amely most egy ismeretlen pireneusi faluból indult ki, a kutatók egyre-másra vetették fel a feltevéseket, amelyek ugyan meglehetősen különböző értékűek voltak, mégis mind hasznosak voltak az igazság kikutatására. Már csak arra volt szükség, hogy ezeket a feltevéseket átrostálják a felvilágosodott kritika szitáján. Boissarie doktor ennek a fontos feladatnak szentelte magát, még pedig oly hévvel, amelyet csak a halál tudott lehűteni.

Mint párisi kórházak volt belgyógyásza, ebbe a munkába, kétségbevonhatatlan tudományos tekintélyén kívül, olyan becsületességet vitt bele, amely hosszú évek elmúltá-

val is legendás maradt. Első elnöki ténykedése az volt, hogy az egész orvosi testületnek szabad bejárást engedélyezett az orvosi irodába; 1892. óta minden orvos, ha csak átutazik is Lourdeson, bemehet az irodába, részt vehet ülésein, megvizsgálhatja a betegeket, beleszólhat a vitákba, aláírhatja a jegyzőkönyveket. Vachet doktor *Lourdesban alkalmazott orvosokról* beszél. Lourdesban nincsenek alkalmazott orvosok, és pedig Boissarie jóvoltából, csak egy: maga az elnök, mert ő biztosítja az elengedhetetlen állandóságot, a kutatás folytonosságát, a tanácskozások folyamatosságát és az okmányok megőrzését.

Boissarie, aki szigorú tekintetű és közömbös arcú férfiú volt, kérlelhetetlen tekintéllyel, becsületességgel és részrehajlatlansággal töltötte be elnöki tisztjét. Mindenki, hívó és hitetlen egyaránt, aki csak tanúja volt magatartásának, tisztelettel adózott neki. Véleményét kifürkészhetetlen álarc mögé rejtette, kifaggatta mindenkinek a véleményét, kihívta az ellentmondást, mert úgy gondolta: ahhoz, hogy teljes világosságot derítsen mindenre, feltétlenül szükséges a legellentétesebb vélemények szembeállítása. Ha valamely különösen nyilvánvaló gyógyulás esetén túlzott lelkesedést tapasztalt, olyan megegyezést, amelyet túlságosan egyhangúnak érzett: egy percig sem habozott, hanem maga vállalta az *advocatus diaboli* szerepét, még azzal a kockázattal is, hogy elfogultsággal vádolják. Ha a gyógyulás miatt csak hajszálnyi kétely is támadhatott, könyörtelenül mellőzte azt, és „hamis pénznek“ nevezte. Ha véletlenül valami merész magyarázattal találkozott, egy pillanatig sem habozott gyökerestül kitépni a fantáziának ezt a bolondgombáját. Az efféle taglalás után lehántott arról a gyógyulásról minden regényes elemet, minden bizonytalan részletet és csupán a megcáfolhatatlan tényekre támaszkodott: ilyenkor az eset a maga egész meztelenségében feltárult. Boissarie összegezte a közreműködők véleményeit és feltette a döntő kérdéseket: volt-e valóságos betegség? Teljes-e a gyógyulás? Lehet-e a gyógyulást természetes folyamatnak tulajdonítani?

Boissarie utódai megőrizték a nagy hagyományt, ame-

lyet ő kezdeményezett. Az ő vezetésük alatt a mai orvosok, mint elődeik is, a legújabb kutatási eszközöket alkalmazták; igyekeznek minden esetben megoldani a hármas problémát: a diagnózisnak, a gyógyulás hitelességének és a gyógyulási folyamatnak problémáját.

Az Orvosi Iroda, midőn gondosan tájékozódik a teljes klinikai vizsgálat adataiból és a mindenféle speciális kutatásokból (radiológiai vizsgálat, a szervezet nedveinek kémiai analízise, szerológiai reakció, mikrobiológiai elemzések, a daganatok szövettani vizsgálata stb.), szóval egybegyűjti mindazokat a tárgyi bizonyítékokat, amelyek lehetetlenné teszik az egyéni magyarázatokat és a képzelet csapongásait: ez az Orvosi Iroda köteles pontos diagnózist felállítani, a betegség diagnózisát, a betegség okának diagnózisát, és a megállapítását annak a szervnek vagy szervcsoportnak, amelyet főképpen ért a betegség. Ha ezt a pontos diagnózist nem lehet felállítani, az egész iratcsomót egyszerűen *ad acta* kell tenni.

A gyógyulás körülményeit azután az orvosok állapítják meg. A gyógyulásnak hirtelen kell történnie. Kétségtelen, hogy a közérzet javulása, az elengedhetetlen életfunkciók újból rendes működésének hatása alatt, csak fokozatosan történhetik. Azonban azonnal mutatkoznia kell a jobb közérzetnek, amint a beteg állapotból keletkezett zavarok eltűnnek. Főképpen a gyógyulásnak igen hosszú ideig meg is kell maradnia és közismert, hogy az Orvosi Iroda nem hitelesíti, ha nem tart legalább egy esztendeig.

Végül pedig a gyógyulásnak olyannak kell lennie, hogy semmiféle természetes okkal ne lehessen megmagyarázni. Hirtelen kell megtörténnie s nem lehet szokásos vége a betegség szerencsés alakulásának. Jegyzőkönyvbe foglalják az egymásután alkalmazott gyógymódokat és mindegyiknél feljegyzik, milyen eredménnyel járt; így az Orvosi Irodában összegyűjtött orvosok kötelesek fölvetni a kérdést, vajjon ezek az eszközök, különösen a legújabbak, nem magyarázhatják-e meg azt a gyógyulást, amelyet bírálathoz alá bocsátottak. Ha igen-nel felelnek, mellőzni fogják ezt az esetet. Ugyanígy nem

hitelesíthetik a funkciós betegségek olyan gyógyulásait sem, amelyekben közrejátszott valamilyen szuggesztió. Az efféle gyógyulások száma Lourdesban rengeteg és ez áldás lehet azokra, akik részesültek benne, de nincs bennük semmi érdekesség abból a szempontból, amely az Orvosi Iroda munkáját irányítja. Érdekes megjegyeznünk, hogy ha meg akar felelni a modern orvosi kritika követelményeinek, elegendő követnie azokat a nagyon régi szabályokat, amelyeket a XVIII. században állított össze a lángelméjű XIV. Benedek pápa. Magától értetődik, hogy az Orvosi Iroda módszeres alapon elveti azt a rengeteg esetet, ahol megfigyelhető a fájdalmas tünetek eltűnése, de megmaradnak az anatómiai sérülések.

Az Orvosi Iroda következetessége, szigorúsága, teljes függetlensége, gyakran kihívta ellene az érthető elfogultságra hajlamos közönség kritikáját, de mindenekfelett kivívta neki azoknak az orvosoknak az elismerését, akik évről-évre egyre többen vállaltak részt munkáiban. Egyébként Alexis Carrel mondja, hogy a newyorki Orvosi Akadémia orvosi és vallási bizottsága, amelynek Frederik Peterson orvos az elnöke, jónak látta elküldeni Lourdesba egyik tagját, azzal a megbízással, hogy tájékoztassa őket a megfigyelt esetekről.

Ezek a tulajdonságok, amelyek tiszteletet parancsolnak, nagyban hozzájárultak, hogy megértőbbekké, nyiltabbakká és a szó teljes értelmében tudományosabbakká tegyék az orvosi ortodoxia őreit. Már régebben két doktori értekezés készült a lourdesi gyógyulásokról; az egyik 1904-ben, Bordeauxban, szerzője Vourch doktor; a másik 1912-ben Lyonban, szerzője Jeanne Bon. Mind a kettőt visszautasították, bár néhány bíráló magasztalásokkal halmozta el mindakettőnek a szerzőjét. Az idők változtak: 1930-ban Párisban Monnier doktor és 1938-ban Algerben Guarner doktor már benyújthatott tárgyilagos tanulmányokat ugyanerről a tárgyról.

Monnier doktor doktori értekezése, amelynek vitáján Loeper egyetemi tanár elnökölt, néhány más eset kapcsán felhossa Emilie Cailleux esetét, aki 1921-ben gyógyult ki

hát- és ágyéktáji Pott-kórjából. Mindennapos eset volna ez, ha nem volna néhány olyan különös körülménye, amelyek megkülönböztetik a többitől. Cailleux kisasszony állapotát, — aki egyébként Ledène egyetemi tanár osztályának a betege volt a Saint Louis kórházban, — még a lourdesi út előtt valóban alaposan kivizsgálta egy hitetlen orvos, aki minden áron személyes véleményt akart róla alkotni. Goret doktor, a párisi kórházak volt belgyógyásza, Gilbert Ballet és Babinski tanítványa, maga kitűnő ideggyógyász, néhány éve feszült kíváncsisággal olvasta a lourdesi gyógyulásokról szóló írásokat. 1920-ban tíz beteget megvizsgált Párisban a nemzeti zarándoklat előtt, de egyik sem gyógyult meg. 1921-ben újra kezdte a vizsgálatokat; körülbelül harmincöt beteget vizsgált meg, köztük Cailleux kisasszonyt is. Az a jelentés, amelyet erről a gyógyíthatatlan esetről szerkesztett, mintaszerű: különösen a neurológiai tüneteket írta le ritka aprólékos-sággal. Ennek a munkájának a következtetése megegyezett azzal a diagnózissal, amelyet Lecène tanár felállított bizonyítványában: valóban háti és ágyéktáji Pott-kórról van szó, amely már tíz hónappal ezelőtt kezdődött, görcsös kétoldali bénulással és nyolc hónapja már a szervi elváltozás jeleivel. Kilenc nap múlva Goret doktor tulajdon szemével látta, amint a leány a maga lábán jött be a lourdesi Orvosi Irodába: azonnal megvizsgálta és módjában volt megállapítani, hogy a bénulás a neurológiai tünetekkel együtt elmúlt. Csak a púposság maradt meg, de ez semmi fájdalommal sem járt és néhány nap múlva megszűnt.

Még nemrégiben az ilyenféle eseteket nem lehetett nyugodtan tárgyalni tudományos társaságokban. Az az orvosi jelentés, „majdnem szakértői vélemény alakjában“, amelyet Goret közzétett, később mintha megismétlődött volna a bordeauxi Orvos és Sebész Társaságban, amely 1931 dec. 3-án tartott ülésében meghallgatja Pierre Mauriac egyetemi tanár előadását egy fertőző sokizületi reumatikus esetről, amely hosszantartó volt, nagy lázzal járt, ficamokkal és izületi merevedéssel, s három évvel ezelőtt kezdődött, és amelynek rosszabbodása egyetlen lourdesi zarándoklat után

hirtelen megszűnt. Az előadást követő eszmecsere alkalmat adott néhány jelenlévőnek egy-két ugyanilyen különös eset fölemlítésére: egy bakteriológiailag igazolt, heves lázzal és étvágytalansággal járó tüdőtuberkulózis hirtelen meggyógyult és még kilenc év múlva sem újult ki; valakit egyetlen egyszer moritettek bele a tóba és hatalmas combfekélye azonnal behegedt; a jobb pofacsonton lévő rák, amelyet Portmann tanár kezelt, nem fejlődött tovább; sok medencecsont-, combcsont- és bal sípcsont-törés, amelyek előrehaladott senyvedéssel jártak, hat nappal a betegek Lourdesba érkezése után összeforrtak. Mauriac tanár ezekkel a szavakkal végezte előadását: „Ezekre a gyógyulásokra semmiféle magyarázatot sem tudok adni. Ha le akarnék mondani tartózkodásomról, azt csak úgy tehetném, hogy hitvallást tegyek: akár tudományos hitvallást, mert a tudomány holnap talán megadja azokat a felvilágosításokat, amelyeket ma nem tud megadni, akár pedig vallásos hitvallást, ami nem volna helyénvaló ebben a társaságban.“ Hallgatósága tetszéssel fogadta kijelentését.

Semmiféle magyarázatot sem lehet adni az efféle tényekre, amelyek ellenkeznek a természet törvényeivel. A tudományos szellem azt parancsolja, hogy úgy vegyük őket, ahogy vannak s ne próbálkozzunk alaptalan magyarázatokkal; nem fontos, hogy ez az elmélet, vagy maga a tudomány megtalálja bennük végessége bizonyítékait vagy ha a filozófia úgy látja, hogy ezek minden elképzelését rombadöntöttek. Charcot a tanulmányát Shakespeare mélyértelmű szavaival végezte, amelyeket tanulmányunk elején jeligéül használtunk. Az alázatosság érdekes ténye ez, miután fölényesen megpróbálta, hogy megszilárdítsa a csoda determinizmusát! A *Gyógyító hit* megjelenése óta ötven esztendő múlt el: az emberi értelem kudarca után a biológia most igazán tisztelttel és riadtan áll meg annak a küszöbén, amelyet nem nevezhet másképpen, csak így: *A megismerhetetlen*.

PIERRE MERLE

AZ ORVOS ÉS A HAGYOMÁNY

A hagyományt követni: a mindennapi nyelvhasználatban annyi jelent, mint tisztelni a multat, továbbadni, fenn tartani és lehetőleg ellenszegülni az úgynevezett új magatartás vagy gondolkodás divatjainak.

De melyik multról van itt szó? A közeli vagy a régmult-ról? Csakugyan van olyan kapocs, amely összeköti az elmúlt korszakokat és valóságos folytonosságban összeköti őket a jelenrel? Nem csupán nagyon rövid időszakoknak kronológiai egymásutánjáról van itt szó és vajjon nem engedték-e már elkorcsosulni a hagyomány szót odáig, hogy ma már általában megszűkített értelemben használjuk, mint igen rövidéletű szokások, sőt divatok áthagyományozását, amely az esetek többségében egy-egy adott korszak bizonyos nagyon is felületes jellegzetességeit mutatja csak?

A „hagyomány“, ahogy meg kellene határoznunk, ha visszaállítanók eredeti jelentését, egészen más és bizonyos, hogy jelenleg olyan korban élünk, amely gyökeresen szakított a hagyománnyal. Sőt azt mondhatnók, hogy a mai nyugati civilizáció különösképpen hagyománytalan és erről a mai emberi tudás minden lépten-nyomon bizonytságot tesz. Az orvostudomány, mint mindazek a szaktudományok, amelyekre támaszkodik, átszenvedte ezt a szakadást és részese a lelkek mai általános zűrzavarának. Nagyon kényelmellen lehet tehát egy mai orvosnak megmondania, hogy milyen legyen vagy inkább milyen lehetne a hagyománytisztelő orvostudomány.

Mit kell értenünk hagyományon ?

Két ellentétes felfogás igyekszik az emberiség multját megmagyarázni.

A modernnek, akár tudósok, akár filozófusok, feltételezik, hogy az emberiség kezdete nem volt egyéb, mint a kezdetleges vadság hosszú korszaka, és hogy csak igen-igen lassan, szüntelenül fokozatos és felfelé haladó fejlődés révén, különösen a görögök és a rómaiak óta jutottunk el a civilizációnak arra a csúcsára, amely az ő szemükben Nyugat mai élete.

Ezzel a hivatalos fogalmazással, amelyet vita nélkül elfogadtak, szembehelyezkedik egy egészen más elmélet, amelyet főbb vonásaiban most ismertetünk. A történelem előtti korszak után, amelyben a primitív emberek éltek, akiket a mai vadakhoz hasonlíthatnánk, nem következett rögtön olyan történelminek nevezett, időbelileg meghatározható korszak, amely egyedül volna érdemes arra, hogy a tanítás tárgya legyen. Van ugyan úgynevezett „ókori történet“, amely, úgy látszik, jó néhány száz évvel időszámításunk előtt kezdődik, de ez a valóságban megfelel annak a korszaknak, amelyre vonatkozólag írott bizonyítékokat, számos ikonográfiai emléket vagy romokat találtak. Ha homályosnak és érdektelennek minősítenénk mindent, ami azelőtt volt, mint ahogy a történetírók teszik, ez nem volna egyéb, mint az emberiség történelmét igen felületesen egyszerűsíteni; ilyen vélemény csak a tudatlanságnak tulajdonítható és főképpen annak, hogy nem értették meg azokat a nyomokat, amelyeket ezek a régi korok hagytak, pedig ezek ránk maradtak szimbólumok és mítoszok formájában vagy azokban az elbeszélésekben, amelyeket a népi hagyomány fenntartott. Kivételesen írott okmányokból értesülünk ezekről az úgynevezett legendás korszakokról, — pl. azokról, amelyeket a kínaiak csillagászati úton meghatároztak (Kr. e. 3468. évvel), — vagy a különféle szent könyvekből, amelyek egybegyűjtötték a jóval régibb szájhagyományt, mint az Avesta és a Veda. Ennek a messzi multnak valamennyi emlékét úgy tekinteni,

mint a babona, a bálványimádás, a mágia és a tapasztalat egyvelegét és némi megvetéssel mosolyogni rajta, miközben a mai civilizált ember rengeteg ismeretanyagára gondolunk, hámulatos exakt tudására: bizonyosága a szellem egyik legfurcsább elkorcsosulásának, amire csak az emberek példát adhattak és egyúttal mutatja, hogy a gőg, amelyet a maga kora felpuffasztott, mennyire el tudta torzítani a legmagasabb igazságokat. Azok a vélemények, amelyeket általában hangoztatnak a régi orvostudományról, sok mással együtt nem egyebek, mint ennek az elkorcsosulásnak a bizonyosságai.

Bizonyosan tudjuk, hogy a mai emberiség elpusztult világban él, a fokozatos sötétedés korának utolsó szakaszában, amelynek a fogalmát megtaláljuk a legrégibb keleti és később a nyugati bölcsesség valamennyi írásában. Tudjuk, hogy a bukásnak ez a tudata a keresztény vallás alapvető hittétele. Az ember más volt, mint ami ma. A kozmikus ciklusok hindu tana szerint a fekete kor vége felé járunk (Kali-Yuga): ez Szent János Apokalipszise.

Kezünkben van egy kezdetleges hagyomány létezésének minden bizonyítéka; ez aztán többfelé ágazott, de minden ág részese ugyanannak a szellemi elvnek, csupán a formái és az alkalmazásai különbözök.

Idézzünk itt egy részt Jean Fiolle könyvéből. Ő volt az, — tudtunkkal kevés ilyen orvos akadt, — aki meg merte támadni az emberiség történetével kapcsolatos természet-tudományos dogmákat.

„Vajjon mi maradt meg ebből a nagyszerű multból? Guénon szerint (őt követjük, mert úgy érezzük, hogy korunknak ő a legmélyebb gondolkodója) a *tiszta intellektuális hagyomány*, amelyet a Nyugat a renaissance óta teljesen elefejtett, amely azonban Keleten, különösen Indiában megmaradt. Ez a hagyomány, amely valószínűleg „hyperboreus“, „árja“ eredetű és a történelem előtti idők homályában született meg, a *létezésre* vonatkozik, sőt a létezés „elvére“. Ez a hagyomány senkié, csak azoké, akik meg tudják érteni és be tudják fogadni. Megvilágosított már számos szellemet világrészeken és századokon át: Platont, valószínűleg Hip-

pokratest, bizonyosan Pythagorast és Plotinost; él a muzulmán titkos tanításban, a zsidó titkos tanításban; a középkori katolicizmus jól ismerte és megnyilvánult Kína bölcseinek írásaiban. A Puranak, az Upanisádok, a Vedák, mind megannyi tükör, amelyekben képe híven tükröződik. Ezt a hagyományt Keleten főképp szóbeli tanítás útján hagyományozták át.

Ennélfogva elképzelhetjük az ősidőkben az embernek olyan kezdeleges állapotát, amelyet nem lehet határozott időhöz köni és amely megfelel annak, amit jelképesen aranykornak neveznek. Elképzelhető, hogy az ember ebben az időben rendszerint teljes lény volt; nem elkülönült, nem egyéniesült, mint ma, nem került összeütközésbe a kozmossszal, hanem összhangban élt vele. Ez az ember, akiben megvolt az örökkévalóság érzése, kétségtelenül egy teljesen hierarchikus egész egyik részének tekintette magát. Megvalósította az Egységet, a harmóniát. Így önkéntes összeköttetésben volt mindazokkal az erővel, amelyek körülvették, mégpedig anélkül, hogy határozottan elválasztotta volna egymástól az úgynevezett anyagi, az értelmi és végül a tisztán lelki erőket. Az Ószövetség szerint földi paradicsomban élt. Ennek az édeni állapotnak ma már csak távoli emléke és ködös visszavárgása él bennünk.

Ha attól a ponttól, ahonnan kiindultunk, fokozatosan távolodunk, kiderül, hogy itt szakadt meg az ősi egység. Minden hagyományon alapuló civilizációban, a kínaiban, hinduban, zsidó-keresztényben, mohamedánban megtaláljuk e nagy igazságok örökségét, amelyek visszamutatnak az eredetre, — azonban látjuk, hogy Nyugaton lassan-lassan elhomályosulnak, elvesztik jelentőségüket, már csak néhány ritka szellem, vagy egy-egy nagy szent tud hozzájuk férkőzni, viszont mégis mindig átszármaznak későbbi korokra: néha-néha majdnem teljesen megfeledkeznek róluk, máskor meglepő módon újra, meg újra fölélednek. A Távol-Keleten, 5—6 századdal időszámításunk előtt, a kínai primitív hagyomány anélkül, hogy egységéből veszített volna, kénytelen volt kettészakadni és kétféle arcot öltetni, hogy alkalmaz-

kodjék azokhoz az adományokhoz, amelyek távolesnek az emberi megértéstől. Ez a hagyomány majd fennmarad tiszta metafizikai alakjában, Lao-Cse jóvoltából a taoizmusban, akkor midőn Konfucse már hirdeti társadalmi alkalmazását. Éppen így van a dolog a hinduknál, ahol a kezdetleges korszakra, amikor még nem voltak kasztok, következett a négy hierarchikus kaszt korszaka és e kasztok még ma is megvannak. „A Hamsa név, amely a primitív egyetlen kasztot jelentette, igen emelkedett szellemi fokra mutat, amely ma már egészen kivételes, de akkor minden emberben megvolt és bizonyos tekintetben önkéntesen volt meg.“

Hiába voltak a zökkenők, a keleti és távolkeleti szellemi hagyomány eleven maradt; még most is millió és millió embert egyesít, mint a keresztény hagyomány a középkorban, mielőtt kialakultak volna a független királyságok és a nemzetek. Indiában az ingadozások ellenére is (Ksatriák lázadása a brahmánok ellen, a buddhizmus stb.) megvan ez a harmónia, azoknak a kivételes embereknek a jóvoltából, akik újra meg újra felbukkannak: ilyen volt Shankaracsarya, aki Nagy Károly korában élt, aztán háromszáz évvel később Ramanuja, és akik közül némelyek nagyon is régen éltek (Ramakrisna, Vivekananda), vagy még ma is élnek (Gandhi, Shri Aurobindo, Ramana Maharshi) és a hagyomány láncá sohasem szakadt meg. A nyugati keresztény civilizáció egészen a középkorig típusa volt a hagyományos civilizációnak, de hanyatlása fokozatosan meggyorsult. Ha az a hagyomány, amelyet Krisztus nyilatkoztatott ki, mindenestül a katolikus vallásba zártan marad továbbra is, rá fognak jönni, hogy századok óta egyre jobban eltávolodtunk szellemétől. Ha még sok magányos szívet átmelegít, már mégsem ő uralkodik és nem ő irányítja életünket.

Mindent összevéve, az egész úgynevezett történelmi korszak világosan mutatja ezt a fokozatos hanyatlást és különféle szakaszai tulajdonképpen csak ugyanannak a hosszú összeütközésnek epizódjai. Ez a történelem majdnem minden ízében háborús és mi éppen a csúcán vagyunk, de csupán rövid töredékét foglalja magában az emberiség életkorának

és sokkal hatalmasabb együttesben kell elhelyeznünk. Dönteni az emberiség jövőjéről, úgy, hogy csupán ezt a korszakot vesszük tekintetbe, annyit jelent, mint sorsunk teljes és pesszimista meg nem értésére kárhozhatni magunkat. A kereszténység nagyszerű lendülete ellenére is a lelki tekintély felsőbbbségét végül is félreismerték és elvetették és a földi hatalom függetlenítette magát. (Az egyház és állam küzdelme az utolsó vonaglása ennek a konfliktusnak, amely sokkal messzebbre nyúlik vissza.) Azután a hatalom a forradalom idején a nemesség kezéből a harmadik rend kezére jutott; a kereskedők kezébe került, sőt azt is mondhatnók, hogy bizonyos országokban a munkások kezébe: a kasztok összezavarásának kora ez. Itt értük el a botrány és a zűrzavar tetőfokát. A Nyugat a legalacsonyabb erők zsákmányaként szemlátomást véglegesen elvesztette a hagyomány vonalát. Egyeseknek az erőfeszítése, hogy visszatérjünk a rendhez, a hierarchiához, egyelőre elszigetelt és hatástalan. Ezek utolsó szakaszai a Kali Yugának, a fekete korszaknak s ezek kétségtelenül legsúlyosabb szakaszai a modern világválságnak, amelybe most belépünk.

Kísérreljük meg nyomon követni az emberi megismerés útját, párhuzamosan ezzel a fokozatos hanyatlással. Utunk közben rábukkanunk az orvostudományra.

Hosszú ideig csak egy kaszt birtokában volt minden ismeret. Nem voltak külön tudományok, a tudás egyetlen egész volt és ebben helye volt minden részletnek. Ez a papi osztály volt; Ázsiában a Kaldeusok (ez a szó nem népet, hanem kasztot jelent), nálunk a druidák, a korai columbiai civilizációban a toltékek, máshol a brahmánok, a mandarinok stb. Ez a papi osztály gyakran még a földi hatalmat is gyakorolta (papkirályok) és minden esetre kinevezte és beiktatta azokat, akiket e méltóságra alkalmasaknak tartott. Ez a kaszt minden körülmények között megszabta azokat az elveket, amelyekről a földi dolgok függenek. Ennek a révén maradtak fenn minden időben az ismeretek, úgy, hogy átszármaztatták azokra, akik méltóknak mutatkoztak befogadásukra. Ez már rég ideje így volt Asszíriában, Perzsiában, Egyip-

tomban és Görögországban is. A szóbeli hagyományt gyakran írásba foglalták és néhány ilyen szöveg birtokunkban van. Amíg például a kelta hagyomány maidnem mindvégig szóbeli, nem így van a dolog Kínában, Tibetben, Indiában. Itt van Hermes Smaragdtáblája, itt van Kínában a Tao (Lao-Cse könyve: Az erényes út könyve), itt vannak a Védák és India szent könyvei, később itt a Biblia, azután a szóbeli Kabala, az írott Kabala, a szúfi szövegek, a Korán . . . Vannak tiszta erek ezekben a mindenféle áramokban, de egyesek az áthagyományozás közben megzavarodnak. Már a klasszikus korszak görög mitológiája hanyatlást és zűrzavart mutat. De még vannak Görögországban beavatottak, vannak templomok, amelyek őrzik a lényeges misztikus igazságokat. Ezek megvannak Pythagoraszánál, visszhangjait megtaláljuk Platonnál, Aristotelesnél. És hiába volt néhány ragyogó fellendülése (Alexandriai iskola, főképpen Ammonius Sakkas és Plotinos), nem tudta megakadályozni az egyre mélyebb szakítást a hagyománnyal, ami már a modern idők hírnöke volt. Megszületett a filozófia és már kialakulnak a különálló szaktudományok.

Nyugaton a középkor végéig a kereszténység megtartja az egységet. A hanyatló régi világ romján új épület tornyosul: az isteni szeretet hatalmas üzenete összekovácsolja az embereket és megint úgy látszik, hogy nagyszerű nekilendüléssel megtalálták az utat és Krisztus közvetítésének jóvoltából megmenekülnek a zuhanástól: a megváltás lehetséges. A hitnek e századaiban nyugaton mindenütt bizonyos hierarchia jut tekintélyre. Vannak a dogmákkal foglalkozó teológiai tudományok és a világi ismeretek csupán ennek alfejezetei, részletszempontjai. A kereszténység kezdetben az egyházatyák révén megkísérelte összefoglalni az antik világ bölcsességét. Kelet és Nyugat ezer szállal tapad hozzá, a hagyományos ismeretek láncá nem szakadt el és a gondolat, az elmélkedés erőfeszítéseinek századai arra voltak jók, hogy megvalósítsanak egy szintézist. A XII. században Sz. Bernátnak, a nagy misztikusnak ragyogása mutatja, milyen magasságokba szárnyalhat a keresztény szeretet, azonban a

feladat intellektuális szempontból továbbra is nehéz. Az értelem egy különös óriásának sikerül ez a csoda: Aquinói Szent Tamásnak. A tomista *Summa* a nagy skolasztikusok minden spekulációjának méltó koronázása. Nincs szakadás, minden lehetséges, végül Aristoteles is felveheti a keresztiséget. Dante az ő műveiben, amelyeknek ezoterikus része jellemző, ránk hagyományozta ezt a természetfeletti egyeztetést, de ez már egy halódó korszak végrendelete: a győzelem rövid-életű. A középkor hatalmas szellemi munkáját nem sknazzák ki, nem is folytatják; bekövetkezik az elerülhetetlen szakadás. Kétségtelen, hogy rendkívül nehéz volt megmaradni az ilyen magas úton! Néhány magányos nagy szellem mégis megtudta őrizni az egyensúlyt. A XVI. század nagy misztikusainak hite megmenti még egy időre a szellem lángját, de kétségtelesen úgy kellett történnie, hogy egyéb megpróbáltatásokat is átszenvedjünk, és hogy végzetünk beteljesedjék, hiába jártak előttünk ilyen vezetők és ilyen példák.

Ennek a hosszú küzdelemnek folyamán a szent tudományok a papi kaszt kezéből profánok kezébe, a beavatóiak vagy szentek kezéből a tudatlanok kezébe jutottak; néhány ritka szellem még ismerte ezeket, de egyre jobban eltorzulnak és elhomályosultak. A tudás elvilágiasodik, gyakran durva babonává korcsosul és a legvilágosabb szimbolumok, amelyek segítettek áthagyományozni, elvesztik valódi értelmüket. A távoli múltból áthagyományozott tudományok, az alkímia, az asztrológia, elvesztik hermetikus jelentésüket, mindinkább kivetkőznek minden szellemiségből és lassankint a teljesen relatív és elvektől független tudományok alapelveivé lesznek. Ez kétségtelenül a szent tudományok vulgarizálása, mert így olyan szellemek birtokába jutottak, amelyek képtelenek magukba olvasztani a lényegüket, vagy érdekből és uralomvágyból visszaéltak vele és ők maguk is, vagy még inkább megmaradt összefüggéstelen törmelékeik máig is elvesztették minden hitelüket. Az ember egyre jobban szétforgácsolódik a tudás különféle területein, amelyek keresztezik egymást és összekeverednek. Nincs már vezérfonál, minden a dialektika, a vita, a szofizmak zsákmánya.

az ész, a másikon pedig a hivatalos vallás, amelynek külső vallási gyakorlatait illik követni. Elfeledkeznek róla, hogy mégis mindennek van helye, jelentése és miértje a teljes egységben. Erről nem akarnak tudomást venni; mindazt, amit nem lehet megmérni, az irracionális és a megismerhetetlen területére utalják: íme a modern materializmus!

Nem tagadjuk, hogy az analízis, a megfigyelés és a tapasztalat sok-sok százada után az emberiség óriási kincsekre tett szert. Nem tagadjuk azoknak a kozmikus erőknek az értékét, amelyeket a modern tudomány jóvoltából sikerült kiaknáznunk és értékesítenünk néha a magunk hasznára, igen gyakran szerencsétlenségünkre. Egyetlen egyet sem tagadunk ama megszámlálhatatlan gyakorlati eredmény közül, amely a tudományos munkát koronázta és amelyekből az emberi egészség, mint majd meglátjuk, bizonyos tekintetben hasznot húzott; sőt csodáljuk ezeket, azonban ma már jogunk van felvetni a kérdést: hova vezet mindez bennünket?

Az orvostudomány ősi papi jellege

A távoli ókor egyes korszakaiban, amelyekről adataink vannak, ezt a tényt minden történetíró elismeri.

Miért volt a gyógyítás papi tudomány?

Erre a fontos kérdésre legelőször is igen egyszerű feleletet adhatunk. Említettük, hogy egyes-egyedül a papi kaszt birtokában volt a tudomány és mindenféle ismeret egyetlen összefüggő egésznek alkotott. Az egészséges ember tudománya épp úgy, mint a beteg ember tudománya nem különült el, mint valami hatalmas kozmológia a régiek felfogásában. Az emberi lényt nem úgy fogták fel, mint valami gépállatot, amely minden mástól elkülönül. Megvolt a helye a természetes hierarchiában, nem bonthatta meg a folytonosságot, hiszen ez maga is függvényük volt bizonyos természetfölötti szellemi elveknek. Ennélfogva a testi bajokat csak azok ismerhették meg és magyarázhatták, akik

ismerték az élet misztériumainak titkait és ezek csak azok voltak, akiknek kiváltságuk volt, hogy enyhíthették vagy meggyógyíthatták a bajokat. Ma a modernnek rosszul érték a régi tudásnak ezt az egységét. Tudásunk túlhajtott specializálódása úgy elferdítette a mai gondolkodást, hogy merő babonának bélyegzi mindazokat az elméleteket, amelyek nem csupán az értelemre, a megfigyelésre és a külső világ tapasztalataira támaszkodnak. Mindazt, ami a görögök előtt volt, tiszta empirizmusnak, babonának, mágiának stb. nyilvánították. Bizonyos, hogy gyakran meglep, mennyire nem ismerték még nagyjában sem az anatómiát és a fiziológiát és gyakran jelentéktelennek tűnnek fel bizonyos gyógyító eljárások, amelyeknek csak a külső leírásai maradtak ránk. Véleményünk szerint a legtöbb esetben a legokosabb óvatosan tartózkodni minden ítélettől. Mindezeket a tényeket újra át kell tanulmányozni, felül kell vizsgálni más szellemi felkészültséggel, mint az archeológusoké, az orientalistáké, a történészeké, az orvosoké. A tiszta tudományosság nem érdekel bennünket; nekünk meg kell tanulnunk megfejtetni bizonyos szövegek, bizonyos ránk hagyományozott értesülések általános értelmét, de ezt sohasem tehetjük meg, ha előbb nem találjuk meg újra azokat az elméleteket, amelyek táplálták és magyarázták a korunktól gyökeresen elütő távoli korok embereinek mindezeket a cselekvéseit, még a legközönségesebbeket is. Ezentúl sem fogunk semmit sem megérteni ebből mindaddig, amíg egyben vizsgáljuk a multnak ezeket az örökségeit: a bálványimádást, a gyermekes pogányságot... Néha csupán nehezen magyarázható szimbolumok alakjában maradtak ránk a legmagasabb rendű igazságok. A szimbolumoknak ezt az egyetemes nyelvét számos tanulmányban vizsgálta René Guénon, akitől ezúttal csak ezt a rövid részletet idézzük: „Mindaz, ami létezik, bármilyen módon létezik is, szükségképpen részesül az egyetemes elvekben és semmi sem létezhet másképpen, csak ha részesült azokban az elvekben, amelyek örök és változhatatlan létezők az isteni értelem szüntelen tevékenységében; következőképpen elmondhatjuk, hogy minden dolog, bár-

mily esetleges is önmagában véve, feltünteteti vagy képviseli ezeket az elveket a maga módján és a maga létezésének rendjében, mert különben semmis volna. Így kivétel nélkül minden dolog egymásba kapcsolódik és megfelel egymásnak, hogy együtt megvalósítsák az egyetemes és teljes harmóniát, mert a harmónia, mint fentebb utaltunk rá, semmi más, mint az elvi egység visszfénye a látható világ sokféleségében; és tulajdonképpen ez az összefüggés az igazi alapja a szimbolizmusnak. Ezért az alacsonyabbrendű terület törvényei mindig úgy tekinthetők, hogy egy felsőbb rend realitásait szimbolizálják, amelyben mélységes értelmük van, s amely az ő kezdetük és egyúttal végük is. Mellékesen rámutathatunk ezúttal a modern magyarázatok tévedéseire: ezek „naturalista” magyarázatai a régi hagyományos elméleteknek és egyszerűen felforgatják a valóság különféle rendjei között lévő összefüggések hierarchiáját. Például, hogy csak napjaink egyik legelterjedtebb elméletét vegyük szemügyre; a szimbolumoknak vagy mítoszoknak sohasem volt az a feladatuk, hogy jelképezzék a csillagok mozgását, ellenben igaz, hogy gyakran megtaláljuk bennük a csillagok mozgásától qlőidézett alakzatokat, amelyek arra valók, hogy az analógia révén egészen mást fejezzenek ki, mert ennek a mozgásnak a törvényei anyagilag visszatükrözik azokat a metafizikai elveket, amelyekről függnék; és ezen alapul a régiek igazi asztrológiája. Az alacsonyabbrendű szimbolizálhatja a felsőbbrendűt, de ennek a fordítottja lehetetlen; különben, ha a szimbolum jobban eltávolodik attól a látható világtól, ahelyett, hogy közelednék hozzá, hogyan tölthetné be azt a funkciót, amely a feladata: közelebb hozni az emberhez az igazságot, úgy, hogy megtámogatja gondolkodását.“

El kell tehát ismernünk, hogy a legrégebbi ókor emberei az értelmesség magas fokára jutottak és csak az életüket irányító elméletek ismerete adhatja kezünkbe a kulcsot orvostudományukhoz, ennek szertartásaihoz, mágikus hókuszpókuszaihoz. Bár a testi funkció szerkezetének számos részletét nem ismerték és nem voltak meg azok a kutatóeszközök, amelyek ma nekünk megvannak, kétségtelen, hogy

ismerték a biológia alaptörvényeit. Nem okvetlenül szükséges a mikroszkóp ahhoz, hogy ezeket megtaláljuk, mert az élet minden jelensége, bármily elemi is látszólag, ha a helyes utat választjuk, módot ad rá, hogy eljussunk előbb az általános törvényekhez, azután az egyetemes elvekhez, amelyeknek függvénye. Ma már kezdjük jobban megérteni, miért volt a kezdetleges orvostudomány papi eredetű. Egyre inkább visszatérünk az emberi lény egységes felfogásához, hiszen ez a lény csupán a kozmosz egyik tévesen kikülönített részecskéje. Ha valami zavar támad a testben, annak gyakran lelki oka van. Gyakran az egyed rendellenes viselkedése, szélsőséges önzése, szenvedélye és az ezekből származó egyenetlenség és összhangzavar a forrása sok testi bajnak és nyilvánvaló, hogy ez nem csupán magára, arra az egy szervre érvényes, amellyel foglalkozni kell, hogy meggyógyítsuk, hanem az egész emberre. Megértjük, hogy ezt a feladatot nem lehet rábízni egy gyakorlati specialistára, vagy egy mesteremberre, legfeljebb egészen különleges esetekben vagy olyankor, ha egy tanultabb felsőbb hatóság felhatalmazta ezt a kezelésre... Ez a felsőbb hatalom a papi kaszt hatalma volt és ez szállt nemzedékről-nemzedékre a beavatottak testületeiben. A gyógyítás megköveteli a legmagasabb műveltséget és ez okozta és okozza is mindig az orvosi hivatás nehézségét és egyszerűségét. Semmiképpen sem lehet hagyománytisztelőnek minősíteni mást, mint azt az orvostudományt, amelyben a papi szerep — nem csupán a könyörületesség és a szeretet, hanem a legmagasabb bölcsesség értelmében is, — ne húzná a rövidebbet minden tekintetben a tények specializált analitikus tudományával, vagy pedig a technikai tökéletességgel szemben.

Mivé fejlődött később ez a lényegileg papi ókori orvostudomány? Hogy alakult át lassan-lassan, míg végre modern orvostudomány lett belőle? Itt is csak nagy vonásokban rajzoljuk a fejlődést. Lassan-lassan átkerült a profánok kezeibe és az átmeneti századokban egyidejűleg gyakorolták papok, kontárok és laikusok is; tudjuk, hogy végül is teljesen a laikusok kezébe ment át.

Ha végighaladunk az emberiség e mostani korszakának hosszú és egyre hanyatló történelmén, úgy, ahogy nagy vonásokban felvázoltuk, látjuk, hogy az emberi lényre és betegségeire vonatkozó ismeretek összessége lassankint megszlik, specializálódik. Melyik korszaktól kezdve? Nagyon nehéz ezt pontosan megmondani. Ez az átruházás lassankint történt, mint a régi világnak felbomlása és bölcsesége felhalmozott kincseinek szétszóródása. Ha futtában végigtekintjük az orvostudomány történetét a különféle civilizációkban, jobban megértjük azoknak a jellegét, amelyek összeforrtak valamiféle hagyománnyal. Így meglátjuk azt is, hogyan maradtak ránk bizonyos hagyományok Nyugaton és miféle átalakulásokon mentek át, mielőtt beleolvadtak volna a modern orvostudományba.

Az *asszír* orvostudomány papi jellegű volt; ennek az egyházi jellegű orvostudománynak néhány részletét ismerjük. Betegnek lenni annyi volt, mint elszakadni az istenségtől; ezen ördögűzések és rituális eljárások segíthettek. Ezt is, mint az *egyiptomi* orvostudományt, a zsidók és a görögök öröklik majd. Ugyancsak papi jellegű az orvostudomány *Perzsiában*, de a kezdetleges mazdeizmusról kevés adat maradt ránk. Hosszú és fáradságos kutatásra van szükség, hogy világosan megrajzolhassuk ezeknek a különféle orvosi tudományoknak a világos képét azoknak az elméleteknek a segítségével, amelyeken alapultak.

Kínában az orvosi ismeretek csodálatos fejlődést értek el. Rengeteg kutatónivalónk volna itt, és a nyugaton nemrégiben újra felbukkant tűszúrás ennek a kínai orvostudománynak csak az egyik arca. A kínai orvostudomány, jegyezzük meg jól, a világegyetem metafizikai felfogásán alapul. Tökéletes típusa az alárendelt tudománynak. Egyike az egyházi tudományoknak, amelyeket a kultuszközpontok hagyományoztak tovább. *Matgioi: La Chine des lettrés, La voie metaphysique* és a *La voie rationnelle* című műveiben kellő fogalmat ad arról, hogy mi a kínai kórtan. Azoknak, akiket ez a kérdés érdekel, ajánljuk: forduljanak ezekhez a könyvekhez, amelyek nélkülözhetetlen vezetőink.

A *hindu orvostudomány* ugyancsak nem egyéb, mint a rendszerekbe sorozott ismeretek összessége.

A Véda, a hindu hagyomány alapvető irodalmi emlékeinek gyűjteménye; ezek az iratok négy gyűjteményből állnak; nevük: Rig-Véda, Jadszur-Véda, Száma-Véda és Atharva-Véda. Ezek az Upavédák csak a magasabb értelmiségű emberekhez szóltak és ugyancsak metafizikai alapon nyugodtak; az orvostudományt a négy Upavéda egyike tartalmazza; ez a Jadszur-Véda, amely összefügg a Rig-Védával. Egyébként a különféle szempontok közül, amelyekből ezt a tanítást vizsgálták és magyarázták, — és ezeket a magyarázatokat is szent iratoknak tartják, — egyesek analitikusok, mások szintétikusok és ez utóbbiak között van a Vedanta. Az ember fogalmát a Vaisescsika fejti ki. Ez a szemmel látható természet területe, valóságos kozmológia. Ebben megtaláljuk a test alkotó elemeinek magyarázatát. A Sankhya ugyancsak a természet világával foglalkozik, de szintétikusan fogja fel és a földi lény különféle állapotait vizsgálja. Nem ismertethetjük részletesen ezt az elméletet. Van benne valami olyan összefüggés, amelyre még a középkori Summák is törekedtek... az volt a meggyőződésük, hogy a gyógyítást csak a brahmánok gyakorolhatják. Ezeket a szövegeket a szanszkrit nyelv alapos ismerete nélkül, kivételes tehetség nélkül olvasnunk annyi volna, mint bele-nyugodni abba, hogy egy szót sem értünk belőlük és el-tévedünk bennük. René Guénon idevágó könyvei lehetővé tették egyes nyugatiaknak, hogy feljussanak a megismerésnek ezekre a magaslataira. A hinduk körében a hagyomány változatlanul él ezer és ezer év óta. Ma már az egyre szaporodó fordítások révén módunk van megismerni a hindu gondolkodást. Az egység különféle útjai, amelyeken elérhetjük a legfőbb igazságot: a tiszta megismerés útja (*Njana Joga*), a *Radzsa Joga* útja, ami inkább pszichológiai módszer; a szeretet útja (*Bhakti Joga*); a munka útja (*Kharma Joga*); ezek világosan mutatják, miféle tanulmányok szükségesek a szellem felszabadulásához. Az orvosok, ha helyesen tudják rendszerezni azokat az értékes ismerete-

ket, amelyeket a jogák nyújtanak nekünk a Radzsza Jogában és a Hatha Jogában, (ami a Joga alacsonyabb előkészítő foka és az egészség fenntartásának gyakorlati szabályaival foglalkozik), megtalálhatják az ember csodálatos ismeretét és az aszkézis oly módszertanát, amely elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy tökéletesen uralkodjunk testünkön és lelkünkön. Shri Aurobindo műveiben, amelyeket csak nemrégiben fordítottak franciára, megtalálhatják bizonyos testi betegségeink olyan magyarázatát, amely a legtisztább pszichológiai elméleten alapul.

Csak akkor érthetjük meg, mi lehetett a papi orvostudomány, ha ezeket az élő adottságokat visszavetítjük a múltba. A hinduknál a mágiát, egyes fakírok meghökkentő képességeit nem természetfeletti, hanem alacsonyabbrendű jelenségeknek tekintik. Az ilyen alacsonyabbrendű természeti erőkön nyert hatalom csupán megvetett bűvészkedés, ha nem szegődik a lelki realizáció szolgálatába. Valószínű, hogy ez volt a középkori nagy alkímisták szempontja is, mielőtt az alkímia babonás hókuszpókuszokká nem fajult, vagy nem aknáztá ki a fekete mágia a legalantasabb hatalmi ösztönök szolgálatában.

Mindezek az ismeretek, ha helyesen rendszerezzük őket, másfelől pedig a nagy hinduk rendkívüli ihletvelátásának példái, azok az erők, amelyekre a jogik szert tettek, fogalmat adhatnak róla, hogy bizonyos embereknél milyen magasságig fokozódhatik a lelki erő. Hozzájuk képest mi csak gyermekek vagyunk; mi úgy mondanók: vadak. Ebben a tárgyban, amely a hagyományos orvostudományt érdekli és amely a jövőben a sikeres gyógyítások kimeríthetetlen forrásait nyithatja meg neki, a lamaizmusban és a tantrizmusban végzett tallózások is felvilágosíthatnak bennünket. De ezeken a területeken óvatosan szabad csak előre haladnunk, mert nagy veszélyekkel fenyegetik a készületlen, kellőképpen meg nem válogatott embereket, főképpen a nyugatiakat.

Sokkal nehezebb pontos adatokat találnunk arra, hogy mi volt az orvostudomány az északi népeknél, a *germánok-*

nál, a *keltáknál*; de itt is megállapíthatjuk, hogy lényegileg a papi kaszt végezte a gyógyítást. Aki ki tudja betűzni azokat a gyér nyomokat, amiket ezek a civilizációk hagytak, az előtt világossá válik, hogy volt egy északi, hyperboreus eredetű hagyomány, amelynek a létezésére pontos bizonyítékokat találhatunk a Védákban.

Ezek a nyugati orvosi tudományok, amelyek mind hagyománnyal egybekötött orvostudományok voltak, majdnem nyomtalanul eltűntek, midőn a kereszténység elterjedt Nyugaton; de számos, többé-kevésbbé módosult nyomát találjuk még bizonyos helyi népi kultuszokban, amelyeket a katolicizmus igen gyakran magába olvasztott.

És Görögországban? Itt világosan megállapíthatjuk, hogyan alakult át az orvostudomány és hogyan került fokozatosan a profánok kezébe. Természetesen sokkal később alakult ki, mint a keleti népek orvostudománya, pedig, úgy látszik, mindenestül onnan vették. Majdnem teljesen papi jellegű marad körülbelül a Krisztus előtti IV. századig. Asklepios, Apollon fia, a gyógyítás istene: vannak templomai, misztériumai, testületbe tömörült beavatottjai. Pythagoraszénál teljesen tisztában vagyunk vele, hogy mi csoda az orvostudomány: része és függvénye a metafizikának. Velünk Hippokrates ismertette meg az orvostudományt és olvasása közben elálmodunk, hogy a tökéletesség milyen magas fokára jutott. Valóban minden előző tudományos erőfeszítést összefoglal és úgy látszik, valamiféle szintézisben adja elénk. Nyilván ő volt az, aki tanításával és könyveivel, — hogy úgy mondjuk — népszerűsített egy tudományt, amely egészen az ő koráig egyes-egyedül a beavatottak kiváltsága volt. Valószínű, hogy azok az ismeretek, amelyeket műveiben közölt, már régebben is ismeretesek voltak. Galimard doktor legújabb művében kimutatta, hogy mit kölcsönzött Hippokrates Pythagoraszénál és hogyan kapcsolódott bele e révén az orvostudomány a hagyománynak mindaddig megszakítatlan láncolatába.

Ha visszamegyünk a hippokratesi forrásig, elámulunk a műveiben kifejtett és alkalmazott elmélet nagyszerű össze-

függésén. Megújhódó modern higiéniaánk lényegében mindenestül benne van, mint ahogy *Természetes gyógymód Hippokratesnél és nálunk* (Le naturisme d'Hippocrate et le nôtre) című munkámban (1937) megírtam: Íme századok multán ma újra *valóságosan* meg tudjuk érteni Hippokratést. Neki köszönhetjük türelmes analíziseink, megszámlálhatatlan vizsgálataink, végtelenül kicsiny preparátumaink, (amelyekbe néha bizony kissé belezavarodunk) roppant zsákmányát. És amidőn a kosi nagy bölcs lábai elé letesszük ezt az össze-vissza poggyászt, lemondunk elbizakodottságunkról és tudós büszkeségünkéről és alázatosan megkérjük: segítsen meg bennünket, hogy ezt rendezhessük, segítsen hozzá, hogy elvégezzük a *szintézisét*, hogy megadhassuk igazi jelentőségét és gyakorlati hatásosságát a mai ember számára. Így hosszú kerülővel megérkezünk az orvostudomány igazi hagyományához, amelyet most már az őt megillető helyre állítunk, az emberi ismeretek, modern tudományunk valamennyi eredményének hierarchiájába.“

De köztünk és Hippokrates között mily óriási szakadék tátong! Hatása egészen a középkorig, bizonyos hullámszókkal ugyan, de mindig igen nagy; mégis bízvást állíthatjuk, hogy azután tanítását elfelejtették, csak gyér nyomai és értelmetlen közmondásszerű formulái maradtak.

Rómában az orvostudomány egyre jobban elkülönül és laikussá válik. Van néhány nagy orvos, mint Galenus és néhány részletkérdésben eredményeket is értek el, de bátran elmondhatjuk, hogy a hagyomány már megtört és az egymással szembenálló különféle iskolák körében zűrzavar uralkodik.

Következett a barbárok betörése, a római birodalom bukása, a kereszténység fejlődése. Hosszú konfliktus kezdődik, amelyről már említettük, hogy Szent Tamás óriási erőfeszítésében csúcsosodott. Az, ami a multból megmaradt, igyekszik összeolvadni és megegyezni a katolikus tanítással. Az orvostudomány még nem különálló tudomány és tanul-

mányozásának fontos hely jutott abban a sok-sok Summában, amelyeket leginkább papok vagy szerzetesek írtak. Íme már megint a papi kaszt kezére jutott; megjelenik a keresztény irgalmasság, megjelennek a hit csodái, a szentek gyógyító tehetsége. És íme újra itt van vitathatatlan felismerése felelősségünknek a testi szenvedésekkel és a betegségekkel szemben. Mindazonáltal az orvostudomány, néhány nagy szellem kivételével, századokon keresztül meglehetősen kezdetleges volt és sokkal alacsonyobrendű, mint Görögországban Hippokrates idejében. A zsidó orvostudomány s főképp az arab orvostudomány az ókori bölcsesség kincseinek jórészt közvetítette nyugatra. Az arab orvostudomány még mindig bizonyos metafizikai ezoterizmussal összefüggő orvostudomány (Avicenna, Averroës, Maimonides), de a zűrzavar egyre nő és mindezek a papi tudományok, amelyeket csak a legmagasabbrendű spekulációra alkalmas szellemek tudnak magukba olvasztani, olyan tanítványok kezére jutnak, akik nincsenek kellőképpen felkészülve befogadásukra. A tudomány egy része visszavonul, egy nagyon törpe kisebbség kiváltsága lesz, a többi közkinccsé válik, kontárok zsákmánya lesz és az avatatlanok tömege a démonok és a természetfeletti erők harcának világában vergődik. Megjelennek a járványok, az ismeretlen betegségek, amelyek ráviharzanak Nyugatra, megjelennek az éhínségek, a tömegőrület válságai, a haláltáncok. A papság, a szerzetesek, a lovagság erőfeszítései enyhítik ezeket a bajokat, de Nyugat a nyugtalanság hosszú korszakát szenvedti át. Az orvostudomány, amelyet hosszú ideig csakis papok tanítottak és gyakoroltak az egyház legfőbb felügyelete alatt, lassankint végképpen különválik, a XII. század óta a laikusok kezére kerül, a renaissance óta pedig teljesen önállósul.

Néhány nagy férfiúnak sikerült megmentenie a középkor roppant örökségét: ilyen volt Leonardo da Vinci, a modern tudomány őse, megszállottja annak a mámornak, amelyet az első gépek feltalálása felidézett, — de egyúttal beavatott is, — utána Paracelsus már kissé zűrzavarosabb

alakja s azután még mások. Ezeket gyorsan félremagyarázzák és elfelejtik. Az emberek minden erőfeszítése lassankint a megfigyelésre, a kísérletezésre összpontosul, és ez — az orvostudomány meglehetősen hosszú semleges korszaka után, amelyet Molière tett nevetségessé, — az analitikai ismeretek fokozatosan gyorsuló felvirágzásában csúcspont és olyan munkamódszer kialakításában, amely a modern tudomány jellegzetessége már.

Átugrunk néhány századot, mert nem akarjuk részletesen előadni a modern tudományok fejlődésének történetét, amit mindenki ismer és inkább megvizsgáljuk e tudományok mai helyzetét.

A tudományok mai helyzete

A legutóbbi 150 év alatt a tudományos kísérletezéseknek és megfigyeléseknek a kémia és fizika területén, a mennyiségtan segítségével elért eredményei óriási méretűek, ha összevetjük a megelőző évezredek eredményeivel. A jelenségek miértje bontakozik ki a kutató előtt. A szűk keretek közé szorított és folyton változó feltevések előresegítik a haladást. A végső magyarázatok, a végokok — látszólag — többé nem foglalkoztatnak senkit, jóllehet a valóságban sok tudós reméli azok megoldását, éppen a tudomány, sőt csak a tudomány segítségével. Fáradságos munka ez, mindig csak a relatív dolgok területére alkalmazott merev kutatási szabályokkal.

Ugyanakkor a bölcselek rendszereket építenek, amelyek ugyancsak mulékonyak. Nem tagadjuk le egyetlen eredményüket sem. Nem tagadunk semmit sem ezeknek gyakorlati értékéből, de jogunk van ítéletet mondani róluk. Íme, itt vagyunk a felhalmozott gazdagságok sokasága előtt, amelyben van minden, jó és rossz, méreg és orvosság vegyesen, hasznos és romboló gépezetek, íme itt vagyunk a természet erőitől felszabadított világban, miután az ember ezeket a saját uralma alá hajtotta, íme itt vagyunk boly-

gónk látható és láthatatlan, hasznos és ártalmas erőinek birtokában, de nincs többé vezetőnk, hogy mindezt felhasználhassuk. Ha olyan nyelven szólnánk, amely még szóképekkel van tele, azt mondanók, hogy ördögi, fekete mágia és isteni, jóindulatú, fehér mágia keveredett össze és jutott mindazoknak a kezébe, akik élni akarnak vele és akiknek gyakran csak az a céljuk, hogy visszaéljenek vele, mert személyes hatalomvágyuk és egyéni önzésük ösztönzi őket erre.

Nincs szükség rá, hogy megvédelmezzük a modern tudományt és technikai vívmányait; ezt mindenütt és minden nap úgyis elvégzik. Ami bennünket érdekel, az ennek a tudománynak a jövője, azoknak a felfedezéseknek és találmányoknak jelentősége, amelyek felforgatták az emberek életét. Véleményt akarunk alkotni mindennek az értékéről. Nem fogadjuk el a tudomány modern babonáját, a végtelen anyagi haladás mítoszát, amely elvezetne bennünket a boldogsághoz, nem csupán gyakorlati, hanem erkölcsi életünk tökéletesedéséhez is. Nem fogadjuk el ezt a materializmust, amely kereken tagadja mindazt, amihez nem tud hozzáférközni az ész, az értelemnek ez az alacsonyabb fokozata, amely számunkra, — ismételjük, — csak a relatív dolgok területén, gyakorlati téren érvényes.

Az általános tudományos törvények, az átfogó feltevések, amelyek nagy ténytömegeket ölelnek fel, a szintézisek, amelyekkel néhány tudós kortársunk próbálkozik, mind csak részletszempontok. Való életünk és végső magyarázata még mindig kicsúszik kezünkől... Mindig beleütközünk abba a falba, melyet az értelem nem tud átlépni: a tudományok specializálódtak, elszigetelődtek, nem egyesültek, elkülönültek a vallásos hittől, elszakadtak minden magasabb lelkiségtől, minden metafizikától: íme ide jutottunk.

Mi pedig azt mondjuk: azért mert idejutottunk, azért mert elszakadtunk minden természetfeletti alapelvtől, azért szenved a világ a legborzalmasabb válságot, azért zuhant ily szédületes mélységbe, amelyben — félős, — minden elpusztul, amely minden eddigi eredményt megingat... Sem a végtelenül nagyban, sem a végtelenül kicsinyben, sem

a földi energiák szüntelenül növekvő területén nem fogunk harmóniát, szellemi derűt találni... Ezzel a hittel élni annyi, mint átadni magunkat a kétségbeesésnek, pusztulásnak.

Ha mindezek az anyagi természetű eredmények érvényesek, igazán csak azon a napon lesznek érvényessékké, amikor az ember felismeri veszélyeiket, azon a napon, amikor — az igazi végső okok és a magasabbrendű életfelfogás irányításával — selejtezz és kiválasztja azt, amit szolgáltatába kell állítania... Ha ezek az erők hozzásegíthetik, hogy felszabaduljon és felszabadítsa szellemét és más távlatokat nyisson neki, más létet, amely a legmagasabb vágyakra irányul, akkor győzelmet arat..., de ettől még távol vagyunk... vereségünk teljes, ez a „pusztulás útala-tossága!“...

Az orvostudomány ma

Itt is könnyű volna a védőbeszéd. Itt vannak a több mint száz éve elért eredmények, azonkívül fizikai-kémiai fegyvertárunk napról-napra gazdagszik. Az orvostudomány egészen a pasteurismuszig tévelygett; a baktérium megismerése megvilágította a kórtan óriási területét, íme az oltóanyagok, szérumok, s ki tudja még mi minden, az X sugarak, azok az eredmények, amelyeket a végtelen kis mennyiségek egyre mélyebb tanulmányozása hozott szövet-tanban, kórbonctanban, mikrobiológiában. Az orvostudomány haladása általában követi a tudomány haladását, hozzánk képest őseink tudatlanok és empirikusak voltak! De álljunk meg itt. Elismerjük a modern orvostudomány vívmányait, gyakorlatilag ismerjük értékét, de ez nem akadályoz meg bennünket abban, hogy fel ne mérjük azt az igen nagy területet, amelyről még semmit sem tudunk. Van valami rendellenesség az orvostudományban, mint egyébként mindenütt, mert a minden vonatkozásban megejtett kutatások és elemzések eredményeit semmi sem irányítja. Nincs orvostudományi elmélet, csak rengeteg biztos, de össze

nem függő ismeretanyag van. Vannak a sérülésekre bizonyos magyarázatok, amelyeket a megfigyelés és kísérlet igazolt, de hiányzik tudásunk szintézise... Arról ábrándoztak, hogy a biológiából exakt tudományt csinálnak, holott nagyon is különbözik a fizikától és kémiától, holott az élet legfinomabb erőit érinti, amelyek élettel töltik meg a kozmoszt, s holott legkisebb jelenségében is ott vannak mindezek az erők. Van sok általános, mindenkitől elfogadott törvény, amelyet mindenki maga igazolhat. Ezek arra valók, hogy a tényeket magyarázzák, de hamar csődöt mondanak; a megismerhetetlennek a fala, a titok ott van mögöttük és ez nagyon gyorsan megállít bennünket. Az ember azt hitte, hogy a tudomány majd meg tudja adni nekünk az élet teljes magyarázatát és korlátlan hatalmat ad a kezünkbe, hogy meggyógyítsunk, megenyhítsunk minden bajt, amelyben szenvedünk... Ettől nagyon távol vagyunk; ezt minden orvos tudja és tudatlanságát, aggályait gyakran rejtüi üres jelszavak mögé, miként elődeink cselekedték Molière idejében. A szintézisre tettek már kísérleteket, de ezek még egyelőre általánosságban mozognak, azaz egy csomó részleges adatot magyarázgatnak. Az orvos, ha tiszteletben tartja a tudományos módszert, nem engedheti meg magának, hogy túllépje a megfigyelés és kísérlet tényeit, és már az is kivétel, ha hajlandó elhagyni a tiszta elemzést, hogy megközelítse az egyetemes szemléletet.

A modern orvostudomány eljutott a szakosodásnak olyan fokához, hogy elszigeteli a beteg embert a világegyetem többi részétől, és egyik szervét a testnek egyéb részeitől, bizonyos szempontból felaprózza, abban a hiszemben, hogy így jobban tudja tanulmányozni vagy gondozni. Gondoljunk csak arra, hogy nemrégiben bukkant fel újra az orvostudományban a kozmobiológia, és hogy kívülről való befolyások tették lehetővé az egyetemi orvostudománynak, hogy a természetet, nagy elemi törvényeit és testünkön megnyilvánuló hatásait, — hogy úgy mondjuk — felfedezze... Az én időmben, még nem is olyan régen, nekünk sohasem beszéltek az egészséges emberről, az egészségről. A betegség-

geknek szüntelenül új meg új változatait fedezték fel és skatulyázták be s ez volt az egyetlen terület, amelyben a hivatalos orvostudomány minden ténykedése kimorúlt.

Az egyes tudományos társaságokban, amelyek valamilyen részletkutatásnak szentelik magukat, évről-évre pontosabban meghatározzák egyik vagy másik betegség helyi fejlődési módozatait és ebből kétségtelenül az elképzelhető legtökéletesebb kezelési módszereket állapítják meg. Például a sebészet, e szép kézművesség szempontjából, — mint Fiolle nevezi, aki maga is sebész, — ez egészen bizonyos, és ha új példaként az idegsebészetet vesszük, megállapíthatjuk, hogy a diagnosztikában elért eredmények és a műtői technika eredményei csodával határosak, pedig a diagnosztika nagyon sok fontos ismeretet követel meg, tekintettel az emberi idegrendszer bonyolultságára; de bátran elmondhatjuk, hogy az a munka, amelyet itt végeztek, főleg jó munkások, ügyes technikusok, képzettebb emberek munkája, és mindig feltesszük a kérdést: hol vannak az orvostudomány nagy távlatai, hol a magasrendű orvostudomány, amely belekapcsolódik az egyetemes törvényekbe, az emberi életet irányító alapelvekbe? Csupán az ilyen orvostudományt nevezhetjük hagyományosnak. Látszatra a részletekben folyton haladunk, de mindössze csak a megismerhetetlen fala szorult hátrább kissé és a mi tudakosaink éppen azt hajtogatják makacsul, hogy a falak mögött semmi sincs... Innen van, hogy a szakokra aprózódott orvostudomány mindegyik ága csak a maga különleges esetével foglalkozott, legtöbbször egyáltalán nem törődött az általános kóroktani fejlődéssel (a kóroktan a régiket jobban foglalkoztatta, mint bennünket), fejellenül, fegyelem nélkül gyakran veszélyessé válik, nem tiszteli a nagy természeti törvényeket; szakadatlan harcban, amelynek kísérleti területe az emberi test, felhasznál mindent, ami keze ügyébe kerül, hogy állítólag „küzdjön“ a betegségek ellen. Másokkal együtt mi is jeleztük, mily veszedelmes ez a „kórházi ápolói“ orvostudomány, amely eret vág, különféle anyagokat fecskendez be, anélkül, hogy számot vetne azokkal a közeli vagy távolabbi

hatásokkal, amelyeket szervezetünkben előidézhetnek... A régi mágia, amellyel a mult idők bizonyos varázslói visszaéltek, közkinccsé vált, és új nevek alatt kapható akár-melyik gyógyszerárban.

A modern gyakorlóorvos képzettsége szükségképpen korlátozott, túlságosan dogmatikus kiképzés eredménye, pedig — úgy látszik, — nem tűri, hogy csalhatatlanságát kétségbevonják, ennél fogva önbizalma nem kicsinylendő veszély. A közönség, a meggondolatlan népszerűsítés miatt átszenvedti az orvostudomány divatját és beugrik a gyógyszerkereskedők hírlapi hirdetéseinek. A sajtó, a könyvek is hozzájárulnak ehhez, és az orvosok maguk is hagyták kifejlődni ezeket a modern babonákat, amelyek semmiben sem különböznek a középkor népi hitétől. Mintha az embernek önmagáért való felelőssége egészen eltűnt volna; a hideg, a légvonat, a baktériumok és sok más ilyen feltevés mindenkinek elegendő magyarázatot ad minden betegségre. Azt hiszik, hogy a tudományos gyógyításnak mindenben kell segítenie, és hogy egy tökéletesített gyógyszerhatástan és sokféle különlegessége köteles meggyógyítani és mintegy varázsütésre eltüntetni minden testi fogyatkozásunkat. Ez a hit a gyógyszerekben ma mélyen gyökeredzik a tömeg lelkében és az általános tudatlanság, — még műveltebb társadalmi osztályokban is, — a rendszeres fiziológia, az életünket irányító elemi biológiai törvények tekintetében, ébrentartja és szüntelenül fokozza. Akkor, amikor egészségtelen életről, sokszoros bűnösökről, elszabadult szenvedélyekről, hajmeresztő táplálkozási hibákról, ülő életmóddal kapcsolatos betegségekről, rossz lakásról, idegtúlterhelésről, alkoholizmusról van szó, — csupa olyan dologról, amit okos és helyesen irányított élettel meg lehetne javítani, — mi nyugodtan folytatjuk életmódunkat, önmagunk iránt teljes felelőtlenséggel. A betegség ellen tüneti gyógykezelést, gyógyszereket és injekciókat alkalmaznak, ami csak álcázza a bajt, átmenetileg megszünteti, anélkül, hogy megtámadná valódi okait, megelégszik néhány látszólag meglepő eredménnyel, a kétségbeesett helyzetekben alkalmazott csodatevő ügyeskedések

jóvoltából. Ez a gyógyítási eljárás, — szerintünk — jóval kevesebbet ér, mint Hippokrates. Bizonyos eredményeket elértünk, bizonyos bajokat enyhítettünk, csökkentettünk, vagy megszüntettünk másokat, de ha a modern orvostudomány pontos mérlegét felállítjuk, megállapíthatjuk, hogy a civilizált ember mesterkélt életmódja jelentékenyen megnövelte az új betegségek számát vagy kifejlesztett olyan betegségeket, amelyek valaha sokkal ritkábbak voltak (rák, táplálkozási bajok, idegbetegségek stb.).

Felfedezés felfedezést követ, de leggyakrabban csak újra felfedezik — nagy hírveréssel — azt, amit a régiek már ismertek, de ami már feledésbe merült. Kutatásaink a végtelenül kis mennyiségek területén, a különféle láthatatlan sugárzások, újra felfedeztetik velünk azokat a törvényeket, amelyeket a régiek a mindennapi élet tényeinek egyszerű megfigyelése alapján már régen hirdettek. Megállapítani ilyen vagy amolyan kapcsolatot köztünk és a világegyetem között, nem vall éppen lángelmére! Az individualizmus úgy túlteng a modern társadalomban, a mindenáron való eredetiség szükségérzete oly kényszerítő erejű, hogy mi nagyon közönséges tudósokat lángelmékké avatunk. Ez a túlzott halmozása a sok névnek, amelyekkel telezsúfolták a tudomány századának történetét, kissé gyerekes és fájdalmas. Gyakran tiszavirágéletű rajongások ezek, múló módszerek, az eljárásokra, vagy a gyógyászatra vonatkozó egyszerű feltevések, amelyeket néhány évi gyakorlat gyorsan száműz tévedéseink roppant lomtárába... Az orvostudomány történetírói versenyt túlozzák az elemzés e becsületes mesterembereinek értékét és a tudományos korszak sok nagy személyisége, akiket ünnepeltek és akiknek szobrokat emeltek, bátran visszahelyezhető arra a szerényebb helyre, amely az emberi tudás hosszú történetében megilleti.

Mai orvostudományunk szoros érintkezésben a többi ugyancsak végtletekig specializált tudománnyal, — amelyek-től kölcsönveszi azt, ami a legjobb benne, — kénytelen-kelletlen zsákutcába jutott. A nagy, egyetemes törvények ismerete, bizonyos vitathatatlan nagy igazságok tekintélye,

mint amilyenek a megfelelések, amelyek a földi élet minden területén megvannak, a makrokozmosz és mikrokozmosz analógiája, mindenekfölött azok a szoros kapcsolatok, amelyek az emberi lényt a világegyetemmel összekötik, végül az olyan alapelvek, amelyek nyilván mutatják sokféle anyagi és szellemi, testi és lelki tulajdonságainak rangsorát és egységét, nagymértékben segíthetnek bennünket abban, hogy egyszerűsítsük bogarászó és betegséggyűjtőgető orvostudományunkat, és arra ösztökélhetnek bennünket, hogy korlátozzuk azt a szerepet, amelyet alacsonyabbrendű természetünk zavaros, tudatalatti erőinek tulajdonítottunk.

Minden bizonnyal elengedhetetlen a szigorú rendszer ahhoz, hogy kikerüljünk a tévedést. A tényeknek, a viszonylagosnak a területén szigorú értelmi fegyelmet kell alkalmaznunk és ennek a fegyelemnek a segítségével olyan messzire kell előre haladnunk, amennyire csak tudunk; de ezen túl nincs-e jogunk más utakon keresni azokat a magyarázatokat, amelyeket csak az értelem felsőbb síkjain találhatunk meg? Miért ez a hirtelen megtorpanás, ez a tagadás az úgynevezett irracionális előtt, miért az egész valóságos metafizika elvetése? Végül semmit sem magyarázunk meg... Megállunk az ismeretlen előtt és ezzel beérjük. Ha most már kipróbált módszerrel fegyverkezünk fel, kevesebb a kockázatunk, hogy eltévedünk, miként atyáinkkal megtörtént, akik semmibeverték a tények területét s átadták magukat képzeletük legvadabb szeszélyeinek, és illetéktelen területen olyan logikai formalizmust alkalmaztak, amely őket tiszta képtelenségekhez vezette.

De rendszerbe foglalni, összefűzni részletismereteinket, azokat az ismereteinket, amelyek alsóbbrendűek azoknál, amelyek őket felülmúlják, egybefoglalják, irányítják, — vajjon tilos-e azoknak, akik képesek erre?

Rejtélyekkel vagyunk körülvéve és mi megelégszünk együgyű és alacsonyanyjáró magyarázatokkal, nem vesszük észre a csodát, az elenyészőn finomat, a szellemet, amely mindezt átítatja, irányítja, kormányozza. Mi tovább kutatunk, keresünk készülékeinkkel, amelyek a millimétert millio-

modrészekre osztják és sohasem találunk semmit. Mint a többi tudomány, a biológia is csak falat talál a másik fal mögött... Felhozunk néhány példát a megszámlálhatatlan sok közül. Bármely tény, még a legközönségesebb is, jó alkalom arra, hogy igazolja tudatlanságunkat, tudákosságunk bosszús tehetetlenségét, az olyan isteni példázatok előtt, — amelyekben bővelkedik a bennünket körülvevő világ: Ez a mag, amely magában foglalja már a jövődő növényt, ez a tojáscsira, nem csoda-e? Hiába fogjuk nyomon követni azt, ami bennük látható, az erők, amelyeket potenciális állapotban magukban rejtenek, láthatatlanok, — de azért léteznek! Az ideggyógyász ugyanígy cselekszik, amikor agyunkban nyomon követi a gondolatot, a szellemet és semmit, semmi mást nem talál ott, csak sejteket.

Profán tudományok, szakokra aprózott tudományok, a relatív tudományai — hát megelégszünk ezzel, s tovább fogunk rettegni attól, hogy túljussunk a megismerésnek ezen az elemi fokán s még mindig félni fogunk attól, hogy bekapcsoljuk tudásunkat a végső okok megismerésébe?

Egyre sokasodnak a jelek, amelyek arra vallanak, hogy a modern világ mesterséges szerkezetei összeomlófélben vannak, és íme, lassankint fokozatosan gyorsuló sebességgel szétporladnak a gőgös pozitivizmus rideg dogmái, amelyekre egy álerkölc, áltársadalomtudomány és álhumanitárius vallásosság épült. A fizikai tudományokban, épp úgy, mint az élettanban, egyre több, — bár egyelőre még félénk — hang hallható, amelyek a csődöt jelzik. Az eddig legszilárdabbnak látszó feltevések már nem elégségesek arra, hogy megzabolázzák a tényeket. A bírálatok megsokszorozódnak, beismerik tudatlanságunkat; a tudomány valódi értékét és jövőjét szabadabban ítélik meg.

Nincs módunkban itt felsorolni mindezeket a megnyilatkozásokat. Beérjük azzal, hogy rámutatunk néhány jelre, amelyek az orvostudomány ugyanilyen válságát jelzik. Mindazonáltal, mielőtt áttekintenők az idevágó legjellegzetesebb mai munkákat, hangsúlyozzuk, hogy az olyan jellegzetesen exakt tudomány is, mint a fizika, — ha elérte az észszerű

kutatás végső határait, — mennyire elárulja bizonytalanságait, mennyire beleütközik, — és egyre keményebben — a megismerhetetlenbe. Ma nyíltan hirdeti, hogy vannak fölötte sokkal magasabbrendű igazságok, amelyek messze túlhaladják. Íme — eléggé régi folyamat már — az anyag átszellemül; íme — amit az alkimisták jól tudtak — kitűnik, hogy a kozmikus energia „Egy“. Az éter létezésének föltételezése nélkül a fizikusok számításai már nem volnának lehetségesek. A tér, az idő, az okság fogalma azzá válik újra, ami mindig volt az ókori filozófiában: tisztán emberi, tehát relatív fogalommá. A mérhető energia minden formája lassankint elenyészik és nem marad más, mint a hullámok és hullámkeresztező pontok, nem marad más, csak a fény! . . . nem-sokára nem marad majd más, mint a „logos“, a szellem! Íme tehát a fizika, ha érzi az összekapcsolódás szükségességét, tisztán és öntudatlanul bekapcsolódik a visszatérés útján a hagyományos igazságokba. Vajjon a biológiának nem kellett volna megelőznie őt?

Néhány korunkbeli orvos harcot indított a hivatalosan uralkodó eszmék ellen és ezzel előkészíti a megújhodott orvostudományt, amelyet egyszer majd „hagyományos“-nak nevezhetnek. Köztük az első hely kétségtelenül Carton dr-t illeti meg. Műve, amelynek igazi értékét nagyon kevés orvos ismeri fel, átlépi azt a többévszázados szakadékot, amelyről fentebb tettünk említést, és Hippokratéhez közvetlenül kapcsolódik. Bírálata a természettudományos materialista orvostudomány teóriáiról, amelyek az embert minden elméleti alap nélkül bekebelezik a kozmoszba, de ugyanakkor még jobban elválasztják tőle, kérlelhetelen (néha túlzó és túlságosan önkényes) ítélete a mai orvosokról, állandóan alkalmazott terápiái eljárásokról, a válogatás, amire e téren törekszik, lesújtó ítélete mindarról, ami afféle modern fekete mágia: bizonyosan ezek fogják meghozni azokat az első irányító elveket, amelyek elkerülhetetlenül szükségesek a holnap orvostudományának kifejlesztéséhez. Íme vele együtt visszatérünk „az egészséges élet törvényei“-hez, amelyeket oly jól ismertek a régiek. Carton még messzebbre megy,

megkísérli a nagy patológikus folyamatok szintézisét, egymással kapcsolatba hozza őket, és így megkísérli megállítani és egyszerűsíteni az egymástól elszigetelt betegségek rohamos elburjánzását; valóban ez a modern analitikus orvostudomány ismertető jele. Egység, összhang, természeti törvények, a test, az alkat, a vérmérséklet tanulmányozása: íme ez már a rend eleme ismereteink zűrzavarában. Azzal, hogy a mai orvostudományt hozzákapcsolja Hippokrateséhez, egy csapásra belekapcsolja a hagyományba.

Ámbár megkísérelte a mult ismereteinek valamiféle összehasonlító osztályozását és szétválogatását egy nagyon értékes idézetekkel zsúfolt könyvben, amelynek címe: *Az okkult tudomány és az okkult tudományok* (La science occulte et les sciences occultes), mégsem hoz létre igazi szintézist és a keleti (Távol-Keleti és Izlám) forrásoknak nem adja meg az őket megillető helyet. Ezeknek a még mindig élő forrásoknak kell, — mint R. Guénon kimutatta — bennünket segíteni abban, hogy megértsük, mi volt a kezdet egyetlen nagy hagyományos útja és milyen szerepe volt ennek alkalmazásában a magunk nyugati hagyományának.

Carton összekapcsolja az orvostudományt a katolikus vallással. Újból tudatára ébreszti az embert felelősségének önmaga és Isten iránt. Megmutatja a rajtunk uralkodó alacsony indulatok és szenvedélyek szerepét, a belőlük reánk háruló következményeket, és azt, hogy milyeneknek kell lenniök azoknak az igazi orvosságoknak, amelyeket tudnunk kell ezek ellen alkalmazni. Íme, tehát egy kapcsolt orvostudomány, amely igyekszik felülemelkedni az egyszerű társadalmi erkölcs imperativusain. Ez a mű, amelyről itt csak nagyon vázlatos tájékoztatást tudunk adni, óriási fontosságú fordulatot jelez a modern orvostudományban. Ez a mű még csak egy kisebbség törekvéseit tartalmazza, de ha ugyanilyen szellemben folytatják, az eljövendő évek folyamán mindent remélhetünk tőle.

Carrel dr., akinek nevéhez a nagyközönség által már régóta ismert számos laboratóriumi kísérlet fűződik, nagyon elterjedt könyvében elsőnek népszerűsített olyan józan

biológiai eszméket, amelyek előtte nem juthattak be bizonyos orvosok zárt körébe; ezek egységes szempontok, vélemények a legújabb kutatások eredményeiről, értékükről és egyúttal veszélyeikről, emberi és mindenekfölött társadalmi szempontból. Ez nagyon érdekes kritikai munka, felhívás az emberre vonatkozó nézeteink rendszeres szintézisére. És mégis, a nagy tudósnek, Carrelnek „ismeretlen“ embere mögött ott van az igazi ember, az örök Ember! Itt a nagy kérdés. Világosan felvetette egy biológus, aki biológus akar maradni, és mégsem tagadja azt, ami túlhaladja a tudományos módszer lehetőségeit. Hogy megalapozzuk választásunkat, hogy kiválasszuk azokat az alapokat, amelyekre ráépíthetjük életszabályainkat, hogy helyrehozzuk tévedéseinket, mindehhez a tudomány nem elegendő. A hasznosság, a társadalmi érték, a boldogság, az egészség stb. mindezek a fogalmak üresek, vagy esetleg megtévesztenek bennünket, ha nincsenek összefüggésben magasabbrendű igazságokkal, amelyektől fényüket nyerik. Íme, tehát a félig nyitott ajtó; mások majd belépnek rajta. (V. Poucel, fentebb idézett könyveiben, szélesre tárta s belépett rajta.)

Charles Nicolle: Az emberi sors (La destinée humaine) című legutóbbi könyvében tudós lelkiismeretvizsgálatot tart: „Értelmünk határa és korlátai“, „A természet illogizmusa és erkölcsnélkülisége“, „A végcél tanának (finalizmus) nagysága, hanyatlása és megújódása“, ilyenek e könyv egyes fejezeteinek címei. E mű megindító, egészen közeli tanúságtétel arról az összeütközésről, amelyre fentebb céloztunk; ez az összeütközés századok óta kínozza mindazoknak — tudósoknak és hívőknek — agyát és szívét, akik az Egy igazságot keresik, és akik újra fel akarják építeni önmagukban a tudásnak már régóta romban heverő harmonikus épületét.

Már említettük, mily nagy fontosságot tulajdonítunk Fiolle professzor két könyvének. Ezek hosszasan fejtegetik még ennek a tanulmányunknak a tárgyát is. A rend, — olvasuk benne, — a természetes kapcsolatok és a ritmusok ismerete és tisztelete. Ennél jobban magunk sem tudnók ezt megfogalmazni.

E. Téhoueyres: *A la recherche de l'Unité* (Az egység nyomában, 1940) című könyvében maga is igyekszik kidolgozni orvosi ismereteink rendszeres szintézisét. Ámbár — véleménye szerint — úgy látszik, a Tudomány módot ad rá, hogy elérjük ezt az „Egységet“, de íme, máris nagyon messzire jutottunk a természettudományos gondolkodástól. Egy újabakeletű tanulmányában; *Spiritualité indienne et science occidentale* (Indiai szellemiség és nyugati tudomány, 1940) így ír: „A tudomány akarja a megérthető világot és ezt csak úgy érheti el, ha lerombolja. Ragyogó kilátásokkal és távlatokkal kecsesgető ártatlan világunk helyébe az ész, idő és tér hideg díszleteit állítja, ahol csak a mennyiség a mozgató erő. Ez az az ár, amellyel meg kell fizetni — a megváltás fáradságos munkája után — az Egység kutatását és felfedezését, amely eddig a jelenségek világának ragyogó külsőségei alatt rejtőzködött.

Elismeri a hindu elméletnek értékét, de nem tehet többet, mint hogy egymás mellé helyezi idevágó ismereteit, azzal az egységesítéssel, amelyet a jelenségek területén, a biológiában megkísérel. Itt két olyan területről van szó, amelyeknek színvonala nagyon különböző és még nem ismerik a helyes rangsort, amely szabályszerűen lehetővé tenné, hogy egyiket a másikhoz való viszonya szerint elhelyezzék.

R. Biot dr. egyik könyvében szakít a régi dualizmussal, s kimutatja az orvostudományban a „test és lélek“ egységét. Ez is tiszteletreméltó kísérlet kiszabadulni az uralkodó materializmusból.

Egyes orvosok szellemi beállítottságában egyre gyakoribbak az olyan törekvések, amelyek valami hagyományos orvostudományhoz való visszatérést jelentenek. Nem vállalkozhatunk rá, hogy itt valamennyiről beszámoljunk.

Ismerjük René Allendy dr. forradalmi könyvét: *Orientation des idées médicales* (Az orvosi eszmék iránykeresése, 1929). Martiny, H. Prétet, A. Berné „Az élettani fajlagosságról“ 1932-ben írt tanulmányukban kutatásaikat, amelyek a fizika és kémia legújabb felfedezéseire támaszkodnak, bekapcsolják a hippokratesi elméletbe. P. Delore professzor

maga is felveti a válaszüton álló orvostudomány minden problémáját *Tendances de la médecine contemporaine* (Korunk orvostudományának irányai, 1936) című munkájában.

Az új-hippokratikus orvosmozgalom, ámbár nem fejtett ki azonnal tiszta irányelveket, és ámbár még némi salak is keveredett bele, mégis gyökeres szakítást jelent a tudományos dogmákkal. Hosszú munkára lesz szükség, — bölcs szellemek irányítása mellett, — ahhoz, hogy újból beiktassanak az új orvostudományba bizonyos olyan szétszórt ismereteket a múlt ismeretanyagából, amelyeket még ma is nagyon gyakran kiaknáznak lelkiismeretlen kontárok és kuruzslók.

De hiába a megújhodásnak ezek a jelei, nem titkoljuk, hogy egyelőre még a zűrzavar teljes, és hogy az orvostudomány csak akkor válhatik újra „hagyományszerintivé“, ha Nyugat újra megtalálja az „igazi hagyományt“. Ehhez olyan szellemi készségre volna szükség, amelynek legtöbb kortársunkban nyoma sincs. Legalább egy csoportnak el kellene fogadnia a következő tételt: „A földi élet nem az az energetikai összesség, amelyet pusztá érzéki megismerésünk tart számon; nem magyarázható meg azokkal a tudományos törvényekkel, amelyek a tények megfigyelésén és a kísérletezésen alapulnak; magában rejt még ezen a tiszta jelenségtanon túl egy valóságot, értelmet, minőséget, magasságot és mélységet s megsejtetik, „megjövendölik“ azokat az alapelveket, amelyek meghaladják ugyan a gyakorlati észet, s mégis irányítják a haladását.“

A válság, amelyet átélünk, teljes. Bár itt csak orvostudományi szempontból szemléljük, mégis jól tudjuk, hogy egyéni és társadalmi életünk minden területét is érinti. Ha ki akarunk jutni abból az anarchiából, amelyben élünk, mindenkinek újból el kell ismernie a szellemi tekintély fensőbbiségét. Szükséges, hogy az intézmények, a társadalmi szervek, épp úgy, mint a tudományok és gyakorlati alkalmazásai elismerjék, hogy függőségi viszonyban vannak ezzel a tekintéllyel. A hasznos vívmányok megtarthatják majd a helyüket, egész helyüket, de semmi mást, csak az őket meg-

illető helyet: a károsakat kérlelhetetlenül elvetik. Az ember szolgálatába fogja állítani az anyagi bőséget azért, hogy részben és némileg felszabadítsák a földi élet fáradalmai és gondjai alól, nem pedig azért, hogy kielégítsék alacsony szükségleteit, nem azért, hogy túlizgassák egoista hatalmi törekvéseit és romboló szenvedélyeit, hanem hogy felmagasztosítsák lelki életét és végül megkönnyítsék felemelkedését.

A probléma íme, itt van... gondolkodhatunk, elmélkedhetünk rajta. Az orvostudomány átalakulásának együtt kell haladnia a világnak azzal az átalakulásával, amelynek első jeleit látjuk kiütközni a katalizmák közepette. Az orvostudomány segíthet a maga felelősségére és a maga helyén, — mert mindig van benne valami papi jelleg, — az új világ-hoz vezető nehéz úton. Enyhíteni és néha gyógyítani: nem ez lesz egyedüli hivatása, amelyet igyekezett mindig betölteni. Feladata lesz mindenkit megtanítani a helyes magatartásra testi vonatkozásokban, az egészség szigorú parancsaira, és ezt sohasem fogja tudni helyesen végezni, ha oktatása csak az anyagi jólét és boldogság tényeinek számbavételére támaszkodik. Testünk csak burok, ruházat, mi magunk „megtestesülések” vagyunk, és aminek a megtestesítői vagyunk, abból kell kapnunk minden irányelvet, minden világosságot... és az egyetlen hathatós bölcseséget.

Óriási munkát kell itt elvégezni, de mily magasztos érzés vállalni azoknak, akik már félig-meddig látják nagyszerűségét és fontosságát.

Nézzük, hogyan lehet lassankint bizonyos rendet teremteni a jelenlegi zűrzavarban, milyen szellemi tudományok szükségesek hozzá, milyen helyet fog elfoglalni az orvostudomány, milyen lesz a viszonya az ismeret más területeihez és hogyan indulhat meg a munka minden egyes ember képességei és adottságai szerint.

Egy válogatott szűkebb csoportnak meg kell állapodnia az elvégzendő munka milyensége tekintetében és azokra, akik alkalmasak a feladatok vállalására, lassankint olyan feladatokat kell bízni, amelyeknek irányítását és összefüggését maga a csoport fogja biztosítani: a kiindulópont lehet mind-

azoknak a csoportosítása, akik elismerik a szellem felsőbb-ségét és akiknek feltett szándékuk, hogy nemcsak elméletben, hanem mindennapi életük alakításában is ehhez az alapelvhez igazodnak. Ez teljes érdektelenséget jelent és módot ad új kollektív munkarendszer alkalmazásra, a közös cél szolgálatában. Ezzel egyúttal vége lesz a modern törtetésnek, az individualizmus babonájának, a minden áron való eredetieskedésnek, az alacsony üzleti szempontoknak, a mohó hírverésnek és a személyes sikernek. A sok tarka-barka tudós kiadványnak, az ál-nagyemberek szakadatlan gyártásának, amire a természettudomány korszaka olyan fájó példát adott, meg kell szűnnie.

Majd a beavatottak testülete — fogják mondani. Lehet, persze korszerű alakban. Miért ne? Ki irányítja hát ma az orvostudományt, hol vannak azok a nagy szellemek, amelyek irányítani tudják? Kíváncos újra jogaiba iktatni ezt a szellemi elitet.

Utópia, fogják mondani. Lehet, mert egészen kivételesen akadnak tudósok, akik az egyéni becsvágytól és minden hiúságtól menten meg tudnák valósítani az egységet és a hatásos együttműködést.

Az egyik ok, amely érthetővé teszi a sok végtelen vitatkozást, kétségtelenül az, hogy az alkalmazott szavak pontatlanok és a terminológia hamis. A legáltalánosabban elfogadott hármas felosztás: vallás, bölcelet, tudomány helyett szívesebben elfogadjuk azt, amelyet René Guénon javasolt.

Szerinte a modern tudományokat az ókoriak szent tudományaihoz viszonyítva profán tudományoknak kell minősítenünk. Önkényesen vannak egymástól elválasztva. Csupán a jelenségek körével foglalkoznak, ami az észszerű és logikai megismerés területe és csak ezen az egyetlen területen őrzik meg teljes érvényességüket. A bölcelet, ami egy időben a legmagasabb igazságokhoz kötött tudás formája volt, afféle előkészítés a bölcseségre, lassankint szintén elszigetelődött. Ez adott alkalmat sok gondolkodónak, hogy rendszereket, egyéni, eredeti, de korlátozott szempontokat ajánljanak, amelyeknek a leggyakrabban semmiféle kapcsolatuk sincs az

élet egységes elméletével. A moderneknél főleg természet-tudományos bölcsleletté vált, a tényeknek általános szemléletével próbálkozott, és mindenféle változatú és — ha szabad így mondanunk — fantasztikus magyarázatokat facsart belőlük. Akkor, amikor a modernek javarésze a bölcsleletbe sűríti a magasabbrendű emberi ismeretek teljességét, Guénon ellenkezőleg: rögzíti annak pontos határait. A bölcslelet, amely még a bizonytalanban, a viszonylagosban, az ellentétek emberi világában van, nem foglalja magában az egész megismerést, és éppen azért, mert nagyon gyakran hangsúlyozta azt, és tagadott mindent, ami fölötte van, feltétlenül egyszersmindenkorra ki kell jelölnünk az őt megillető helyet.

Ezeken a területeken túl, amelyek ma a természettudománnyal és a bölcslelettel vannak kapcsolatban, ott van a metafizika. Nagyon fontos itt világosan megmondani, mit értünk ezen a szón. Guénon visszaadja eredeti értelmét; az, ami a fizika után van, a fizikán túl van, amikor is a fizikát ugyancsak eredeti jelentésében értjük, így: a természet tudománya, a maga egész egyetemességében.

..., „A metafizika az ész fölötti, intuitív és közvetlen megismerés. Ezt a tiszta szellemi intuíciót, ami nélkül nincs igazi metafizika, egyébként semmiképpen sem szabad azonosítani azzal az intuícióval, amelyről bizonyos korunkbeli filozófusok beszélnek, mert ez az utóbbi, éppen ellenkezőleg, ész-alatti. Van tehát egy szellemi intuíció és egy érzéki intuíció; az egyik az emberi értelmén túl, a másik ezen innen van; ez az utóbbi csak a változás, a fejlődés világát tudja felfogni, azaz a természet világát vagy még inkább a természet egy végtelen kis részét. A szellemi intuíció területe ellenkezőleg az örök és változatlan elvek, vagyis a metafizika területe.“ (R. Guénon: *La métaphysique orientale*.) El kell tehát vetnünk a metafizikának jelenleg elfogadott meghatározását, amelyet — kissé megbélyegző értelemben, — úgy tekintenek, mint az ész és a megfigyelés által nem ellenőrzött elméletthalmazt, amely szabad folyást enged a képzelet csapongásának, néhány középkori írástudó, majd később néhány

laikus ál-metafizikus különködő magyarázatainak. Egyéb-ként még ma is, — amikor annyi hamis általánosítás járja, amikor annyi babona kering — minden nehézség nélkül megértjük, hogy óvakodnunk kell ettől az ál-metafizikától.

Magától értetődik, hogy itt nem terjeszkedhetünk ki azokra a feltételekre, amelyek ahhoz szükségesek, hogy megközelítsük az igazi metafizika területét, ami a magasabbrendű értelem területe. Ha sok embernek sikerülhet is elméletileg megismernie, a szellemi koncentráció és az idő korlátainak áttörése, — amire azért van szüksége, hogy túlhaladjon ezen a fejlődési fokon és elérje a megvalósulást, — csak egy-két embernek lehet osztályrésze.

Az ősi Hagyomány, amely a korszakokon át fennmaradt és különféle népek közkincsévé lett, lényegében metafizikai volt. A pogányság, a panteizmus a valóságban csak eltorzult késői megnyilvánulásai olyan hagyománynak, amely eredetileg egységes volt.

Kínában és Indiában tisztán metafizikai maradt, a zsidókeresztény és iszlám hagyományban vallási alakot öltött. Tehát helytelen kínai vagy hindu vallásról beszélni. Minden vallás három elemet tartalmaz: dogmát, amely a vallás értelmi (metafizikai) része, erkölctant, amely társadalmi része és kultuszt: ez a szertartási tényező, amely a két előzőből táplálkozik. Krisztus közvetítése és kinyilatkoztatása révén ránk hagyományozódtak az örök igazságok, amelyeket már elérhetünk a szív, a Szeretet útján és nemcsak egyesegyedül a megismerés útján.

Itt van a mi nyugati hagyományunk, a Kereszténység hagyománya ez. A mi feladatunk újra megtalálnunk a maga épségében, visszaadnunk neki elvesztett hatóerejét, földi életünk minden területén. Az Evangéliumban, a Szenteknél, a nagy misztikusoknál, számos egyházi és világi gondolkodónál bőségesen buzognak e lelkiesség forrásai s alig várják, hogy újból felszökkenjenek és szétáradjanak. Ezeknek a révén juthatunk újra szoros kapcsolatba az eredeti hagyományos forrásokkal.

Hagyomány és gyakorlat

Bár meglehetősen nehéz jósolni és nem is akarunk részletekbe bocsátkozni, mégis kimutathatjuk, milyen lesz az iránya.

Hogy az orvostudomány multját újra áttanulmányozzuk, — ismételjük, — először is fel kellene szabadítani magunkat a természettudományos ál-vallásosság alól. A régi orvostudományban, mint a mainak is bizonyos területein, rajtunk fog állani, hogy válasszunk: az embert egységes felfogása révén nemcsak szorosan hozzákapsoljuk a kozmoszhoz, hanem számot vetünk azzal az isteni szikrával is, amely élteti.

Egészségünk, „test és lélek“ egyensúlyunk megköveteli az összhangot, e kozmosz (az agyag, amelyből alkottattunk) minden elemével: ez a kozmosz maga is csak a szellem megnyilvánulása, az Ige alkotása.

Így a mi szempontunkból minden értelmet nyer, minősül: egészségünk, betegségünk, örömeink, fájdalmaink. Ha kiszabadulunk a fullasztó materializmusból, ebből a „lélek nélküli világ“-ból, — amely nem jelent mást, mint a has és ágyék állati örömeit és mint valami értelmetlenség, úgy hömpölyög a végtelenben, — minden valóságos alakot ölt: rend, szépség, tisztaság, bölcsesség újra lehetségessé válik. A magunkfajta agyonhajszott és kétségbeesett civilizáltak közt akadtak, akik megszabadultak a mesterkéeltségtől, a hamis örömöktől, amelyek a testet és a lelket mindenféle méreggel itatják át, akik érintkezésbe jutottak a természet tiszta elemeivel, csodálatos egyezéseket állapíthattak meg és tapasztalhatták és öntudatlanul újra megtalálhatták az igazság útját, de a legtöbben még nem ismerik ennek a nagy fölfedezésnek az értékét, ezt meg kell nekik mutatnunk és meg kell magyaráznunk. Itt együtt van minden témája egy új orvostudománynak, amely újra megvizsgálja kapcsolatainkat a levegővel, a fénnel, a vízzel, a táplálékokkal és mindazokkal a hullámokkal, amelyekben életünk fürdik. A sport, ha úgy értelmezzük, hogy minden emberi lény önként kere-

sett összehangolása czekkel az elemekkel, a szellemnek eszköze lesz, nem pedig egy gépesített lény végcélja. Ez az egész higiénia. Ha az ész, amely a tények helyes megfigyelésére támaszkodik, ha a kísérlet a nyers elemeket, az anyagi javakat szolgáltatja ahhoz, hogy szilárdan és gyakorlati módon építsük a tervet magát, akkor az igazi orvostudomány elméleti szerkezetét sokkal magasabban kell keresnünk és megtalálnunk.

Kötelező erejű életrendet és egészségi szabályokat felállítani észokok alapján, vagy nemzeti vagy társadalmi szükségesség nevében annyi, mint biztos kudarcba rohanni. „Az egészséges élet bölcs életet kíván“, írja — mint Carton dr. — Delore professzor is. A bölcsesség, a nagy bölcsesség az újból hagyományossá vált orvostudomány egész programja! A küzdelmet mindenkinek meg kell vívnia, így lesz az élete önkéntes felemelkedés. Ennek első feltétele a test megfékezése, ez pedig megköveteli az állandó aszkézist, s ezzel párhuzamosan meg kell fékeznünk belső életünket is. Itt fölöslegessé válik a haszontalan, mesterségesen magunkalkotta emberi patológia javarésze.

Íme, jóval túl vagyunk már azokon a célokon, amelyeket a klasszikus humanizmus, a renaissance óta különféle formák alatt maga elé tűzött, sőt még több joggal mondhatjuk: jóval túl vagyunk a modern humanitarizmuson is.

Valljuk meg, hogy ha az ősi keresztény beidegzettség nem éreztetné hatásait az egymásután következő nemzedékeken, akkor máig korlátlan egoizmusba süllyedtünk volna. Az igazi orvostudomány nem alapulhat az élet individualista és ateista felfogásán. A tudomány nem hozza meg az önátadás, az áldozat szeretetét, édességét, ellenkezőleg, elszigetel, elkülönít és itt azokra az analizáló tudósokra gondolunk, akik belevesztek analíziseikbe, azokra a „beteggyilkosokra“, akiket gyakran sokkal jobban érdekelnek részleteredményeik, mint az enyhülés, amelyet embertársaiknak megadhatnak. *Bernard Shaw Az orvos dilemmája* c. darabjának előszavában olvashatjuk a modern orvostudomány keserű kritikáját, amely néha igazságtalan, nagyon gyakran igaz, de a

szerző nem mondhatja meg, hogyan válhatnának az orvosok jobbakká.

Tulajdonképpen mi két részre különítettük életünket. Ha megtartjuk a vallás vasárnapi szertartásait (ami sokunknak jogcím arra, hogy híveknek mondjuk magunkat), megfelelkezünk arról, hogy a hét többi napján viselkedésünkben megtartsuk a vallás lényeges parancsait.

Melyik nagy Szent (félelmetes a közömböseknek, hajthatatlan a legfőbb igazságok dolgában) tudná megolvasztani és újra összekovácsolni értelmünk és szívünk minden adottságát? ...

Nem egyszerű erkölcsi reformról van szó; tágra kellene nyílniok a Szellem zsilipjeinek, felekezetieskedés nélkül, mohó lélekhalászat nélkül; le kellene mondani minden mulandó uralom kísérletéről, hogy pusztán lelki tekintélyének erejével hatalmas keresztény hullám borítsa el Nyugatot, hogy megmentse.

Látszólag messze jutottunk az orvostudománytól. De erről szó sincs. Az orvostudomány mai válsága az ember válsága és ez magyarázza meg a túlzott védőbeszégeket és a komoly bírálatokat, amelyek körülötte felhangzottak. Az orvosok nem vonhatták ki magukat a modern társadalom eszméi és lealacsonyítható hatásai, zűrzavara, sikerhajhászása, anyagi értékeket imádó rabszolgasága alól.

A válság most következő súlyos időszakai sokat fognak követelni az orvosoktól. Máris mutatkoznak a megújódásra irányuló erőfeszítések, de mindez hatástalan lesz, ha a mai orvostudomány vezető eszméi nem alakulnak át gyökeresen és nem rendeződnek magasrendű összefüggő elméletté. Végül, bár tovább kell folytatnia a tökéletes szakemberekből álló testület kiképzését, a bölcsék színe-javának vezetése mellett újra rá kell ébrednie egyetlen igaz, hagyományos küldetésére, ami eredetileg — ne felejtsük el, — alapjában véve, papi hivatás volt.

PIERRE WINTER

AZ ORVOSTUDOMÁNY EGYSÉGE FELÉ

Egységbe foglalni a sokféle véleményt, ami az eddigi fejtegetésekben elhangzott: az első pillanatban nem a csüggedés érzését kelti-e az emberben?

„Hogyan, — mondják talán egyesek, — hát ide jutottak? Még a legjelentéktelenebb betegség gyógyításának módjában sem egységesek? Sőt még a legkisebb fogalomban sincs megegyezés?”

Innen már csak egy lépés az iróniáig, vagy a vigasztalan szkepticizmusig.

Az iróniát az orvostudomány eléggé könnyen elviselné.

Tudjuk, meddig tart a tréfálkozás ebben a dologban: aki legelkeseredettebben csúfolja az orvosok tudatlanságát, az is azonnal segítségül hívja őket, mihelyt szenved; szkepticizmusa az első hascsikaráásra meginog, és, akár egy Molière-féle Diafoirus-hoz is segítségért könyörögne, pedig az imént még harsányan csúfolkodott rajta. Ez az igazi győzelem, erre számít az orvostudomány, várja a maga emberét az első rosszullet pillanatában; jól tudja, hogy hiába nevetnek rajta, rögtön segítségéhez folyamodnak, mihelyt baj van.

A kritika szívesen vállalja ezt a szerepet, és nem vagyok bizonyos benne, hogy aki ostobán tréfát akar űzni belőle, nem marad-e el hamarosan mögötte és nem kénytelen-e előnyt adni neki. Az orvosok, mikor egymás közt vannak, fenntartás nélkül beszélnek hivatásukról, és azokról a tudományokról, amelyekre támaszkodik; és nem igen ringatódnak ábrándokban ismereteik tökéletlensége felől. Néha elárulják csaló-

dásukat, amikor látják, hogy folyton újra felbukkan egy-egy nehézség, amit pedig — úgy hitték — előző este hosszasan előkészített kísérlettel már legyőztek.

De ez nem akadályozza meg a legszkeptikusabb és legkiábrándultabb orvost sem abban, hogy már a következő percben eleget ne tegyen a szenvedő beteg hívásának, vagy vissza ne térjen laboratóriumába, hogy türelemmel újrakezdje a kudarcba fulladt kísérletet. A betegek bírálata, a keserű irónia, amellyel elhalmozták orvosukat, nincsen elkedvetlenítő, bénító hatással. Ezek csupán annak a tudományos szellemnek a megnyilatkozásai, amely nem tűri, hogy a külső látszatok megtévesszék és amely még siker esetén is retteg attól, hogy becsapják.

Eszünk ágában sincs sopánkodni azon, hogy oly sokféle az iskola és a mindenféle irányzat; ebben inkább örömmel látjuk az életképesség bizonyítékát. Az uniformizált és végleges szabályokba merevített tudományról azt kellene mondanunk, hogy halott. Ha az orvosi felfogások egymással szembeszállnak, ha vitába szállnak egymással, annál jobb; ez annak a jele, hogy az orvostudomány él.

Hiszi-e valaki, hogy a többi tudományban nincsenek belső küzdelmek? Kérdezzék meg csak a fizikusokat, hogy egy véleményen vannak-e a fény mivolta dolgában. Hallgassák meg csak Lamarck, Darwin és Weissmann híveinek a vitáit; kérdezzék meg a paleontológusokat a föld élete korszakainak terjedelméről... Az emberi tudás valamennyi területén szemben állnak egymással a tételek s a kísérletek látszólag ellentmondanak egymásnak. Pompás új könyvek vezetnek be a küzdelmek kellős közepébe, így *Lecomte de Nouy* könyvei s éppen az ilyen erőfeszítés révén gyarapodik megismerésünk.

Kinek jutna eszébe panaszkodni, hogy egyik vagy másik orvos, — mivel ösztönösen jobban bízott a fizikai gyógymódokban, — gazdagította a diagnosztikát és a terápiát a radiológia eredményeivel? És ki sajnálná, hogy mások, — akiket a biológiai reakció titkai érdekeltek, ojtóanyagokat és szérumokat fedeztek fel, máshajlamú orvosok pedig a bio-

kémia szaktudósait hathatós antiszeptikumok felfedezésére vezették? Vajjon az analitikus irányú tudomány eredményeinek értéke miatt szabad-e elvetni azt az értékes tapasztalati anyagot, amelyet évszázadok felhalmoztak, és a naturista rendszerek feljegyeztek?

Ha szükséges is, hogy — a kutatók buzgóságának ösztönzése céljából — bizonyos egyoldalúsággal ragaszkodjanak felfogásaikhoz, óvakodjunk túlságosan keserűn bírálgatni a különféle iskolák irányzatait, inkább örvendezzünk önző módon azon, hogy ellentéteik nem engedik őket eltespedni merev álláspontjukon: egészségünk ára ez. És csodáljuk meg azt a találékonyságot, amellyel az emberi szellem megkísérli az életjelenségek bonyolult szövevényének kibogozását.

Könyvünk első lapjain egyáltalában nem arról van szó, hogy a különféle iskolákat, akár hivatalosak, akár szakadárak, egymásra uszítsuk; szó sem volt róla, hogy akármiféle versengést indítsunk közöttük és eldöntsük, melyik a legjobb, melyik van legközelebb az igazsághoz. Nem felejtettük el, hogy az ilyen kísérletek sohasem jártak meggyőző eredménnyel. Néhány évvel ezelőtt egy orvostanár kórházában megpróbálták a párhuzamos kezelést, allopatíával és homeopatiával. A kórtermek betegeit találomra két egyenlő részre osztották és a két módszert szabadjára engedték: gyógyítson mindegyik a maga módján... Az eredményekből az allopaták azt a következtetést vonták le, hogy ragaszkodniok kell módszereikhez, a homeopáták nemkülönben; egyik fél sem ismerte el, hogy a másiknak van igaza.

De még inkább úgy látszott — és ez fogja megvilágítani a vilát, — hogy ennek az ellentmondásnak a kíméletlen fényében, egyik iskola beavatottjai sem találták meg egyáltalában azokat az eredményeket, amelyeket megszoktak. Szóval, úgy látszott, hogy a módszerek kevésbé hatásosak kórházi gyakorlatban, mint a magánpraxisban.

„Egyáltalában nem meglepő, — mondják majd a kissé

moelő bírálók, — hogy a kórházban végzett pontos megfigyelések megrostálják az orvosságok értékét; akkor viszont kevésbbé szigorúan értékelik a hatásukat, ha nincsenek kéznél a modern tudományos ellenőrzés módszerei.

A probléma ennél sokkal összetettebb; a betegség és a gyógyulás nem olyan sematikus dolgok, mint ahogy ez az okfejtés feltételezi, és ezért a kérdést kissé bővebben kell fejtegetnünk.

Már akkor, amikor Gluck és Puccini egymással versenyre keltek és amikor mindegyik a maga módján megzenésítette Roland történetét, vagy az Iphigenia Taurisban drámát, a zeneértők végeérhetetlen vitát folytattak arról a módról, hogyan a dallam és az akkordok a dráma érzelmeit kifejezik. És mégis, ha a hallgatók alapvető ízlésbeli különbsége elfogadná megoldhatatlan nehézségnek az ítéletek viszonylagosságát, tehát bizonytalanságát, a vita legalább valami meghatározott tárgy körül forogna: ugyanannak a drámai tárgynak a zenei kifejezése körül.

Itt egészen más az eset. Ki hiszi el, hogy két tüdőgyulladás eléggé hasonlít egymáshoz, hogy a kísérlet valóban összehasonlító jellegű lehet? Elfelejtkeznénk róla, hogy minden egyes beteg annyira egyéníti a tüneteket, hogy két eset sohasem teljesen hasonló egymáshoz? Minden más: az eredeti vérmérséklet, az átöröklés, a szokásos életföltételek, a patológikus mult, az előző betegségek és azok a nyomok, amiket ezek hagytak. A megfigyelő csak az elszigetelt munka eredményeként helyezi ugyanazt az általános kórtani címkét két klinikai kórképre; ezek alapján véve gyökeresen különböznek egymástól. Tehát miért volna meglepő, hogy az egyik könnyebben gyógyul, mint a másik? Ez nem okvetlenül és nem egyes-egyedül a kezelés érdeme.

Egyébként, — és ezt már gyakran kimondták, — nincsenek „betegségek“; ezek nem önmagukban létező „dolgok“. Már annyit hajtogatták, hogy mindenki azt hiszi: tudja; de a valóságban észrevehetjük, hogy mindig hajlandók vagyunk úgy gondolkozni, mintha csakugyan volnának betegségek és így merül fel a kérdés: hogyan is kell kezelni a tüdőgyulla-

dást? Egyik előbbi munkánkban megkíséreltük kimutatni, hogyan sikerült ezeknek a kifejezéseknek úgy meghamisítaniok a valóságot, hogy végül is nemlétező problémákat koholtak.

Ha volna egyféle tüdőgyulladás, egyféle tífusz, talán lehetne párhuzamosan megvizsgálni a terápiai eljárások hatásosságát, de a valóságban egyáltalában nem arról van szó, hogy meggyógyítsunk „egy” embert, akinek ilyen és ilyen tünetei vannak, hanem, hogy meggyógyítsuk „ezt” a bizonyos embert, mindazzal együtt, ami élettani és lélektani egyéniségének jellegzetessége.

Melyik orvos merné mondani, az itt szereplő végtelenül bonyolult tényezők ismeretében, hogy csakugyan a rendelt orvosság hatott? Maga a sebész is, ha gondolkodik művészetén, — és mikor ezt leírjuk, Leriche mélyreható tanulmányaira gondolunk, — elismeri, hogy a vérés beavatkozás drámája csak egy a sok terápiai elem közül; a műtősebész a késével nemcsak egy daganatot távolít el, vagy egy gennyes kelést nyit fel, hanem a műtétokozta egész megrázkódtatással hat, a bőr felvágásától és az előidézett reflexektől kezdve egészen a test legmélyén rejtőző legvékonyabb idegszálak szétroncsolásáig.

Mennyivel nagyobbak tűnik fel az életnek ez a bonyolultsága, jobban mondva ez a visszahatásbeli gazdagsága, ha hajlandók vagyunk az emberi lényt a maga egészében szemlélni, és ha figyelmünket már nem az orvosság adagolására, sem a vágás hosszúságára korlátozzuk, hanem minden egyéb emberi tényezőnek is visszaadjuk a maga szerepét? Ez a beteg — ha szabad így mondanunk — nyomorúságos vacokban lakott, és íme, most tiszta és barátságos kórteremben fekszik s megenyhül; viszont ágyszomszédját, aki ugyanolyan körülmények közt van, emésztí a bosszúság, hogy elhagyta otthonát, ahol szerető szívek vették körül. Hogyan merné valaki összehasonlítani, hogy milyen hatással volt az egyikre a szérum, a másakra pedig a besugárzás?

Próbáljunk hát vizsgálatokat végezni állatokon, ami az összehasonlító kísérletezésnek valóban biztos területe?

Remélhetjük, hogy ott lesznek kor, súly, táplálkozás tekintetében majdnem hasonló egerek és eléggé sok lesz, abból a célból, hogy két olyan csoportra osszuk, amelyben a kis egyéni változások elmosódnak, a tömeg miatt... De hogyan következtessünk az állatokról az emberre, hacsak nem valami olyan egyszerűsítés segítségével, amelyről a tudós még magának sem ad számot, annyira megszokottá vált neki, de amelynek fontossága azonnal szembetűnik, mihelyt föl-eszmél. A biológiai jelenségeket megfosztjuk attól, ami bennük különösen emberi, és olyan következtetéseket alkalmazzunk, amelyeknek csak útbaigazító és hasonlósági értékük van.

Az állatnál lehetséges kielégítő biztonsággal igazolni, hogy vajjon az ilyen antiszeptikus szer valóban eltünteti-e a vérből a kórokozó baktériumokat, amelyeket abban megfigyeltek. Kiejthetjük majd egyszer a nagyszerű szót: „gyógyulás”? Nincs ebben a szóban, amikor az emberre alkalmazzuk, több, mint a kórokozó tényező eltüntetése? Ha egyébként igaz, hogy a baktérium a fertőzés tényezője: tudjuk, hogy a klinikai orvosok és a bakteriológusok kitartanak amellett, amit „baktériumtávozás”-nak hívnak és a baktériumok talán csak egy végtelenül finomabb kórokozó folyamat szimbolikus bizonyítékai.

Mi tehát a gyógyulás? Valaha azt mondták, *restitutio ad integrum*, teljes visszaállítása az eredeti állapotnak. Ez a fogalmazás elfogadhatatlan; az élet soha vissza nem zökken, szüntelenül megújul; a multnak csupán az emlékét őrzi meg, nyomait hordja, de új állapotban testesíti meg, amelyben a működési egyensúly újból lehetségessé válik.

Ez az új állapot, ez az új egészség, amely magában foglalja valamennyi előző pillanatot, csak akkor érhető el újból, ha az ember újra elkezdte azt a foglalkozást, amely megfelel természetének. Ahhoz, hogy egészségeseknek jelentsenek ki bennünket, nem elégséges, hogy újból fájdalom nélkül tudjunk enni és kimerülés nélkül tudjunk járni. Kell, hogy el tudjunk kezdeni újból emberi életet élni, új módon, de termékeny módon, — mint már mondtuk, — hogy vissza-

nyerjük erkölcsünk és idegeink feletti uralmunkat, életütemünket, hogy újból elkezdjünk dolgozni stb., stb....

Az orvostudománynak az a hivatása, hogy eddig vezesse betegét.

Az ilyen óriási feladat előtt lehet-e szó a gyógyítóeljárások hatásosságának bármiféle versengéséről? Arról van szó, hogy az egész embert segítsük abban, hogy visszaszerezze egyensúlyát; még pedig úgy, hogy minden eszközt megragad, amelyben bízunk, hogy ehhez hozzásegíti gyógyszerekkel, diétával, műtétekkel, szérumokkal, besugárzásokkal, azokkal a végtelenül bonyolult és kényes dolgokkal, amiket oly szép szóval betegápolásnak hívunk, a szoba külső formájától kezdve, az asztalon álló virágtól kezdve egészen a párnán lévő bemélyedés elsímításáig. És az orvos egész emberi egyéniségét beteg embertársa szolgálatába állítja; nem csupán gyógyító eljárását, vagy sebészi ügyességét, önfeláldozását veti latba, hanem beleviszi azokat a lemérhetetlen tényezőket, amelyeket a személyiség szóban szoktunk összefoglalni.

Naturam morborum curationes ostendunt, — mondja egy régi közmondás. Ezen pedig azt értették, hogy ha a betegség természetéről vita keletkezik, akkor az az orvosság, amely hatásos lesz, eldönti a vitát; ha a kinin meggyógyítja a betegséget, akkor mocsárlázzról van szó. Láttuk, hogy senki sem tudott még így gondolkozni, mert ez feltételezné „az önmagukban való betegségek“ létezését és sokkal jobban szeretnők, ha azt a közmondást használhatnók, amelyet egyszer hallottunk: *Totum totus curat medicus infirmum*... Az orvos a maga teljes emberi egyéniségének hatásával gyógyítja betegének egész lényét.

Curat medicus... Egyébként valóban állíthatjuk ezt? Valóban az orvos gyógyít, valóban az orvosságoknak van mentő hatásuk, vagy nem csinálnak mást, mint ösztönzik, mozgásba hozzák azokat a javító erőket, amelyeket élő testünk rejt magában?

Kétségtelen, hogy nem a gyógyszerek, szérumok, ojtóanyagok, besugárzások idézik elő közvetlenül és hatásosan a gyógyulást. Ezek az erők nem egyszerű kémiai tömegükkel, vagy fizikai erejükkel hatnak, hanem meghatározzák a szervezet hasznos reakcióit. És végső elemzésben maga a szervezet gyógyítja meg magát. Minden bizonnyal a mi terapeutikánk segítségével, de ha a szervezetnek nincs többé elégséges életereje, sem a kémiai hatóanyagok, sem a mi vérátömlesztéseink nem tudnak segíteni rajta.

A világért se vonjuk le ebből azt a következtetést, hogy hiszen akkor a passzív és minden orvosi beavatkozást tiltó naturizmus a bölcsesség netovábbja! Éppen most hívtuk fel a figyelmet arra, hogy a beteg szervezetnek szüksége van segítségre, hogy megtegye azt a bizonyos visszafordulást, amelyet a gyógyulás kívánt; tűrte, hogy a pusztító erők elhatalmasodjanak rajta, lassankint a halál felé haladt, szüksége volt tehát valami többletre, valami megrázkódtatásra, hogy az ellenkező irányban visszainduljon. Végeredményben talán itt fejeződik ki gyógyító szereink és kezeléscink értéke: előidézni ezt a hirtelen biológiai fordulatot és talán meg lehet, hogy a szer, amely ezt a fordulatot előidézi, másodlagos fontosságú, viszont a még meglévő élettartalékok lényegesek.

Ha a dolgok végére akarunk járni, kétségtelen, hogy az orvostudomány itt találja meg újra egységét. És, amint említettük, ezért jut szerephez valamennyi lemérhetetlen tényező a gyógyulás folyamatában. Ezért van az is, hogy ami hat az egyikre, a másiknál kevésbbé hatásos. Kiváló munkatársam és barátom, Pierre Galimard egy Hippokrates-idézetet juttat eszembe. Nem tudok ellenállni a vágynak, hogy ne idézzem: „Egyáltalában nincs olyan nyilvánvaló gyógyulási alapelv, amelyet egyetemesen érvényes alapelvnek nevezhetnénk, minden olyan esetre, amellyel művészetünk foglalkozik. Néha olyan szavakkal kezdjük, amelyek bátorítást vigaszt nyújtanak, amelyek már önmagukban is gyógyítanak, máskor tettekkel kezdjük és végezzük.” „Nem mindig ugyanazokkal a szavakkal kezdjük és nem mindig ugyan-

azokkal végezzük; hasonlóképp amikor cselekednünk kell, akkor nem kezdjük mindig ugyanúgy és egyáltalában nem fejezzük be mindig ugyanúgy.“

Vajjon annyit jelent ez, hogy a feltevések és elméletek, amelyeket azért alkotunk, hogy megmagyarázzuk a tényeket, a valóságnak csak egy részére illenek, és hogy a hatásban öntudatlanul olyan erőket érvényesítünk, amelyek iskolás szabályainkban egyáltalán nem szerepelnek?

Ez volna annak a paradox, de nagyon is igaz ténynek a magyarázata, hogy az orvos hatalma nagyobb, mint tudománya. Nemde Claude Bernard mondta: „Az ember többre képes, mint amennyit tud!“ 1859-ben a Collège de France-on tartott első kísérleti patológiai előadásán felvázolta „azt az utat, amelyen az emberi szellem természetszerűen halad a maga fejlődésében és a tudományos igazság keresésében. Eleinte hajlandók voltak azt hinni, hogy az elmélet megelőzte a gyakorlati alkalmazást minden tudományban. A logika mintha igazolná is, pedig ez gyökeres tévedés. A történelem arra tanít, hogy a fejlődés útja fordított, és hogy a gyakorlat mindig megelőzte az elméletet. Hány évszázadon át foglalkoztak már kémiai kísérletekkel, holott még nem ismerték azokat az alapvető törvényeket, amelyek a testek összetételét irányítják? És mily nagy ideje használtak már nagyító üvegeket, míg megfogalmazták a fény tudományos elméletét!“

„Van tehát minden tudomány történetében egy korszak, amikor a tapasztalat megelőzte az okoskodást. Az ember igyekszik felhasználni a természet erőit, jóval korábban, hogysen törvényeit ismerné; és minthogy az egészség megőrzése kétségtelenül legnagyobb kincse, bizonyos, hogy a gyakorlati orvostudománynak meg kellett születnie még a civilizáció küszöbén.“

De még tovább kell mennünk, még magasabbra. *Medicus curat?* Annak a felfogása szerint, aki oly boldog, hogy hisz a lelki valóságokban, az emberi élet olyan valakitől függ, aki nagyobb, mint mi vagyunk...

Deus cuius nutibus vitae nostrae momenta decurrunt... mondja a betegek miséjének csöndes imája. Ebből a magas szempontból az orvosi eljárások nem lesznek hiábavalók, annyi bizonyos; de veszítenek fontosságukból, mondhatnók: nagyképűsködésükből. Egy pillanatra úgy tűntek fel, mint a szervezet hasznos visszahatásainak indítói. Most az őket megillető helyre kerültek: eszközök.

Ez a hit nem vezet renyheségre, sőt ellenkezőleg, meg-szokszorozza erőfeszítésünket, ha tudjuk, hogy eszköz vagyunk a Mindenható kezében. Ez a mondás: „Én bekötöttem, Isten meggyógyította“, nem volt akadálya annak, hogy az öreg Ambroise Paré kora legtudósabb és legvakmerőbb sebész ne legyen.

A hit a Gondviselésben ösztönzés a tudományos kutatásra, bár egyáltalában nem menti fel az orvost a személyes erőfeszítés alól... Mert a keresztény ember, aki tudja, hogy Isten mindennek, az életnek és a gyógyulásnak is ura, tudja azt is, hogy Isten a mi munkánkat és a mi felebaráti szeretetünket is felhasználja, hogy az ő akarata teljesedjék itt a földön, miként a mennyben is.

RENÉ BIOT

TARTALOM

<i>Alexis Carrel: Új orvostudomány</i>	5
Elmélet és gyakorlat	15
Analízis és embergyógyítás	33
Nedvek és az egészség	51
Hagyomány és homeopátia	59
A nagy négyes törvény	111
Hippokrates feltámadása	135
A természetes gyógymód	155
A tűszúrás csodái	175
Az orvos és a titok	197
Lélektani gyógymód	223
A csoda és az orvos	245
Az orvos és a hagyomány	281
Az orvostudomány egysége felé	321

R É V A I
IRODALMI INTÉZET
ALAPÍTÁSI ÉV: 1869

Eötvös József
Jókai Mór
Mikszóth Kálmán
Ambrus Zoltán
Rákosi Viktor
Móra Ferenc
Kosztolányi Dezső
Gellért Oszkár
Illyés Gyula
Márai Sándor
Radnóti Miklós
Cs. Szabó László
Szerb Antal
Tamási Áron
Török Sándor
és más magyar s külföldi
írók kiadója

R É V A I N A G Y L E X I K O N A
MAGYAR MŰVELŐDÉSTORTÉNET
KLASSZIKUS REGÉNYTÁR
EGYETEMES TÖRTÉNET

